

SORULARLA RİSALE-İ NUR DERSLERİ

—Gözet—

A l a a d d i n B a ş a r

SÖZLER

On Birinci Söz / On İkinci Söz / On Üçüncü Söz



zîfer
YAYINLARI

zafer
YAYINLARI

YAYIN NO: 265

Genel yayın yönetmeni: Ergün Ür yayınevi editörü: Özkan Öze

İç düzen/kapak: Zafer Yayınları

Baskı, cilt: Vesta Ofset tel: 0 212 445 72 52

Birinci baskı: Ağustos, 2010

zafer
YAYINLARI

Zafer Yayınları, Zafer Yayın Grubu'nun bir kuruluşudur.

Mahmutbey Mh. Deve kaldırım Cd. Gelincik Sk. No:6 Bağcılar- İstanbul, Türkiye

Tel: (0 212) 446 21 00, Fax: (0 212) 446 01 39

<http://www.zafer yayinlari.com> E-mail: zafer@zafer yayinlari.com

isbn: 978 975 261 172 6

Copyright © 2010 Zafer Yayınları. Her hakkı mahfuzdur.

SORULARLA RİSALE-İ NUR DERSLERİ



Onbirinci Söz / Onikinci Söz / Onüçüncü Söz

4

A l a a d d i n B a ş a r

takdim

OKUYUCULARIMIZIN, Nur Risaleleri'ndeki anahtar niteliğindeki kelime ve cümleleri izah etme gayesiyle kaleme aldığı *Nur'dan Kelimeler-Cümleler* kitaplarıyla tanıdığı Alaaddin Başar; bu yeni dizide, *Risale-i Nur* derslerine, soru-cevap şeklinde devam ediyor.

“Sorularla Risale-i Nur Dersleri” , www.nuriklimi.com (www.sorularlarisaleinur.com) sitesinin editörleri tarafından, başlatılan ve uzun soluklu olması ümit edilen bir çalışma.

Sitede görüntülü olarak yayınlanması için görüntülü kaydı yapılan “Sorularla Risale-i Nur Dersleri”,

internet kullanıcılarının hizmetine sunulurken; bu kıymetli sohbetlerin metinleri, yazarımız tarafından, kitap haline getirmek amacıyla yeniden düzenlendi. Böylece, bu kıymetli sohbetler, çok daha kalıcı bir hâl aldı.

...

Dizinin bu dördüncü kitabında, soru-cevap faslı, 11, 12, 13. Söz'lerle ilgili....

—Zafer Yayınları

“Kat'î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki,
imani kurtarmak ve kuvvetlendirmek
ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu
Risale-i Nur'dadır. ”

— *Kastamonu Lahikası*

On Birinci Söz



SORU: Bu Söz'ün başında zikredilen sûre ile konunun ilgisi hususunda bilgi verebilir misiniz? Yani "hikmet-i âlemin tılsımı, insanın hilkatinin muamması ve namaz hakikatinin remizleri" sûrede nazara veriliyor mu?

BİLİNDİĞİ GİBİ sûrenin başında bir takım mahluklara kasem (yemin) edilir. Ve sonunda bu kasemlerin cevabı olarak, "Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülöklere gömen de ziyan etmiştir." buyrulur.

Sûrenin temel mesajı bu iki ayette ifadesini bulur: Nefsini, yani kendi varlığını, ruhunu ve ona takılı bütün manevî duygularını, bedenini ve onda görev yapan bütün organlarını temiz tutan, onları küfür ve isyan ile kirletmeyip her birini yaratılış gayesinde istimal edenler felaha ererler, kurtulurlar.

Bu felah, başta Allah'ın gazabından, razı olmadığı kul olmaktan kurtuluş ve bunun neticesi olarak da cehennem azabından azade olmaktır.

Nefsini temizleyenler temiz işler yaparlar. Bunun içindir ki Kur'an-ı Kerimde imandan sonra amel-i salih zikredilir.

Şu var ki, sûrede "felaha erenlerin kimler olduğu ve zarara düşenlerin hangi kesim olacağı" doğrudan zikre-

dilmek yerine, önce güneşe, aya, gündüze, geceye ve nefse yemin edilmiş, nefse yeminin ardından insan mahiyetinin çok önemli bir özelliğine dikkat çekilmiştir. Bu özellik, insan ruhuna ve vicdanına “iyi ile kötüyü ayırt edecek bir kabiliyetin ilham edilmiş olmasıdır”. Kasemin bu son kısmı, doğrudan, insanla ilgili olduğu gibi, onun bu dünyada bir imtihana tabi tutulduğunu da hatırlatmaktadır.

Kasemlerde dikkati çeken önemli bir nokta da, yapılan kasemlerde önce insana hizmet eden mahlûklara ve en sonunda da “insan nefsine” kasem edilmiş olmasıdır. Böylece insana, “bu kâinat ve içindeki varlıkların, özellikle de kendi nefsinin ve mahiyetinin kaseme layık bir önem taşıdığı, bunların üstünkörü geçilmeyip üzerlerinde tefekkür edilmesi, şükredilmesi gerektiği ” ders verilmiştir.

“Kur’an’da kasem ile temeyyüz etmiş olan ecram-ı ulviye ve süfliyeyi tefekkürden gaflet edenleri daima ikaz ederler. Evet kasemat-ı Kur’aniye, nevm-i gaflete dalanlara kar’-ul asâdır.”

— Mektubat

Kasemlerin, “insan nefsine kasemle” son bulması, insanın “bu kâinatın en son ve en mükemmel meyvesi” olduğunu ikaz etmektedir.

Kasemlerin cevabında “nefsini kötülüklerden arındı-

ranların kurtuluşa ereceklerinin” haber verilmesinde şöyle bir mesaj da vardır:

Kâinattaki her şey insan için, insan da nefsini kötülüklerden arındırarak “cennete layık bir kıymet almak” içindir. Zira, bu dünya ahiretin tarlasıdır. Bu tarladan istenen mahsul, cennet meyveleridir. Aksi yolda gidip “nefsini kötülöklere gömen” kimselerin akıbeti ise “cehennem ehli” olmaktadır.

Özetleyecek olursak, On Birinci Söz, Şems Sûresinin manevî bir tefsiri mahiyetindedir. Kâinat niçin yaratılmıştır? Bu âlem ve içindeki eşya insana niçin hizmet etmektedir? Ve insanın aslî görevi nedir? soruları bu Söz’de cevaplarını kemaliyle bulmuşlardır.

Surede yapılan kasemlerle kâinata dikkat çekilmekte, insan nefesine kasem edilmekle kâinatın insan için yaratıldığı vurgulanmakta, insanın mahiyetine hayrın ve şerrin ilham edilmiş olmasıyla “insanın bu dünyada bir imtihana tabi tutulduğu, bu imtihanı kazanması için nefsini - iman ve salih ameller ile - arındırması gerektiği ve onun kötülöklere gömülmemesi için de takva yolunu tutmasının lüzumu” ders verilmektedir.

Sûrenin devamında, nefsini tezkiye etmeyenlerin acı akıbetlerine bir örnek olarak Salih aleyhisselamın kavmine gelen azap anlatılmaktadır. En son ayette, “(Allah

onların bu akıbetlerinden korkacak değildir.” buyrularak, isyan yoluna girenlerin benzeri bir azaba uğrayabilecekleri ihtar edilmektedir.

“Cenab-ı Hak, Kur’anda çok şeylere kasem etmiş. Kase-mat-ı Kur’anivede çok büyük nükteler var, çok sırlar var.

Meselâ: وَالشَّمْسُ وَضَحَاهَا da kasem, Onbirinci Söz’deki muhteşem temsilin esasına işaret eder. Kâinatı bir saray ve bir şehir suretinde gösterir.

وَالذَّارِيَّاتِ * وَالْمُرْسَلَاتِ daki kasemde; havanın temev-vücatı ve tasrifatı içinde mühim hikmetleri ihtar etmek için, rüzgârlara memur melaikelere kasem ile nazar-ı dikkati cel-bediyor ki, tesadüfî zannolunan unsurlar, çok nazik hikmet-leri ve ehemmiyetli vazifeleri görüyorlar.”

—Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup

SORU: Temsildeki gizli hazinelerden maksat nedir? Bunların gizli kalmasının hikmeti ne olabilir?

KONUNUN devamında “gizli definelerin cevherleri ise,,, Esmâ-i Kudsiyye-i İlâhiyyenin cilvelerine misal-

dir.” denilerek bu noktaya izah getirilmiştir.

Gizlilik, görünmeme manasınadır. Cenâb-ı Hakk’ın isimleri ve sıfatları görülmezler, ancak tecellileriyle anlaşılırlar.

İnsanın mahiyetine de bu hakikati ders verecek özellikler yerleştirilmiştir.

Biz bir kimsenin ilmini, sanatını, imanını, irfanını ancak tezahürleriyle, onun ruhundan dışa akseden fiillerle anlarız.

Sinan’ın mimarlığı bir gizli hazine gibidir. Yaptığı bütün camiler, köprüler, hanlar, hamamlar o hazineden çıkmış birer cevher gibidirler.

O halde, isimlerin gizli kalmaları, görünmemeleri mahiyetlerinin gereğidir.

Cennette, ehl-i iman, rüyetulah şerefine mazhar olduklarında da yine bu gizlilik devam edecektir.

Ahirette de esma-i İlâhiye görünmeyecek, ancak bu isimlerin cilveleri çok daha mükemmel manada kendini gösterecektir.

SORU: “Sanayi-i garibedeki mahareti, fünün-u acibedeki marifeti ve ulûmu bediaya ilim ve ıttılai” nasıl anlamalıyız. Birer örneklerle farklarını izah edebilir misiniz?

ÖNCE ŞU noktanın sürekli göz önünde bulundurulması gerekiyor:

Bu Söz'de, Cenâb-ı Hakk'ın bu âlemi ve insanı yaratmasındaki hikmetler, bir padişahın yaptığı bir saray örneğiyle anlatılmaktadır. Temsildeki padişah hakkında kullanılan ifadelerin, tabirlerin bir kısmı doğrudan Allah hakkında da kullanılabilirse de, bir kısmı ancak insanî sultanlar için geçerlidirler; Cenâb-ı Hak hakkında mecazî manada kullanılırlar. Onun için her ifadeyi, İlâhî hakikatlere aynıyla uygulamaya çalışmak yanıltıcı sonuçlar doğurabilir.

Bu noktayı dikkate alarak, soruda geçen ifadeleri, insan eksenli olarak açıklayacağız.

Sanayi denilince teorinin uygulamaya, bilginin sanata dönüştürüldüğü faaliyetler anlaşılır. “Sanayi-i garibeye” örnek, bütün sanayi kuruluşlarımız, bütün fabrikalarımızdır.

Fünün, “fenler” demektir; fizik, kimya, biyoloji, astronomi, jeoloji gibi kâinatla ilgili ilimleri içine alır.

Fenler, kâinat kitabındaki ince ve gizli manaları açığa çıkarırlar ve onların, insan ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanılmalarına yol açarlar.

Ulûm, “ilimler” demektir. Bu kelime, fen sahasındaki bilgiler yanında ve onların ötesinde manevî, metafizik,

ruhî sahaları da hatırlatır. Yani, ulûm denilince, başta marifetullah, muhabbetullah, kalbin tasfiyesi, nefsin tezkiyesi ile ilgili ilimler olmak üzere, sosyoloji, psikoloji gibi ilimler hatıra gelir.

Temsildeki padişah, hem fen sahasında bilgili, hem bunları sanayiye dönüştürme yeteneğine sahip, hem de manevî ilimlerde derinlik kazanmış birisidir.

Şimdi, temsilden hakikate geçerek “Sanayi-i garibedeki mahareti, fûnun-u acibedeki marifeti ve ulûmu bediaya ilim ve ıttılai” nasıl anlamamız gerektiği üzerinde kısaca duralım.

Sanayi-i garibedeki maharet: Nur Külliyyatında Cenab-ı Hak hakkında Sani-i Zülcelal ifadesi kullanılır. Sani’, “sanatlı yapan, yaratan” demektir. Allah’ın yarattığı her eser sanatlı ve hikmetli olarak yapılmış bir sanat mucizesidir.

Fûnun-u acibedeki marifet: Bu ifade ancak kullar için kullanılabilir. Fenler, için Nur Külliyyatında “cevasis” tabiri kullanılır. Cevasis, “casuslar” demektir. Bu fenler, kainat kitabında bulunan ince ve gizli manaların açığa çıkarılmasına çalışırlar. Fen sahasında yazılan eserler kâinat kitabının tefsiri mahiyetini taşırlar. O halde, “fûnun-u acibedeki marifet” ifadesi, hakiki manasıyla, ancak kullar için kullanılabilir. Allah ise, şu muhteşem aleme “fizikten,

kimyaya, jeolojiden astronomiye kadar nice bilim dallarına kaynaklık eden harika manaları” yerleştiren Zattır.

Ulûmu bediaya ilim ve ıtıla: Allah’ın ilmi sonsuzdur ve mutlaktır. İnsanlar, İlâhî eserlerde sergilenen ilim ve hikmeti düşünmekle Allah’ın ilmine muttali olurlar; yani, o ilimden haberdar olurlar.

SORU: Her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek istemesi sırrının; Cenâb-ı Hak ve insanlar açısından değerlendirmesini yapar mısınız? Bu, bir ihtiyaçtan mı geliyor veya iradî bir tasarruf mudur?

“İNSAN, şuun-u İlâhiyenin bir mikyasıdır” buyuran Üstad hazretleri bu derin hakikati de insandan bir örnek vererek aklımıza yaklaştırıyor:

“İşte nasılkı bir şahıs, bir vazife-i fitriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetli bir surette çalışsa; elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:

Birisi: Vazifeye terettüb eden maslahatlar, semereler, faydelerdir ki; ona “ille-i gaiye” denilir.

İkincisi: Bir muhabbet, bir iştîyak, bir lezzet vardır ki: Hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki, ona “dâî ve muktazî” tabir edilir.”

— Mektubat, On Sekizinci Mektup

Birinci şıkta zikredilen “maslahatların, semerelerin, faidelerin” tamamı, bu kâinat sarayında misafir edilen canlılar için söz konusudur. Allah’ın, ne güneşte yarattığı ışığa, ne ağaçtan çıkardığı meyveye ihtiyacı olmayacağı çok açık bir gerçektir.

İkinci maddede nazara verilen “dâî ve muktazî” şikkı, Cenâb-ı Hak için de düşünülebilir; ancak, “muhabbet, iştîyak, lezzet” denilince bizim kendi ölçülerimizle anladığımız manalardan Cenâb-ı Hakk’ın münezzeh olduğunu hatırdan çıkarmamak şartıyla. Bunun içindir ki, Üstadımız bu konuda örnekler verirken “lezzet-i mukaddese, aşk-ı münezzeh, ferah-ı mukaddes, şevk-i mukaddes, sürur-u mukaddes” gibi tabirler kullanır.

Konuya şöyle yaklaşmak gerekiyor:

“Allah vardı ve onunla beraber hiçbir şey yoktu.”

— Hadis-i Kutsî

Yarattığı her şey O’nun lutfuyla varlık sahasına çıkıyor. Eğer bu varlık, hayat sahibi ise yine O’nun ihsanıyla, bir

ömür boyu, bütün ihtiyaçlarını görüyor, O'nun yarattığı rızıklarla besleniyor, O'nun güneşiyle aydınlanıyor, O'nun havasını teneffüs ediyor.

Hayatlarını devam ettirebilmeleri için, bütün bir varlık âlemine muhtaç olan bu canlılara Allah'ın hiçbir cihetle muhtaç olmayacağı açık bir gerçektir.

Allah ne gözün görmesine, ne kulağın işitmesine, ne aklın anlamasına, ne vicdanın tasdikine, ne de kalbin inanmasına muhtaçtır.

Allah'ın varlığı vaciptir, insanınki ise mümkündür. Bu iki varlık mertebesi arasındaki fark, insan ile yazdığı bir cümle arasındaki farktan çok daha ileridir. Yani, insan da bir varlıktır, yazdığı yazı da. Ama aralarındaki fark, rakamlara sığmayacak kadar büyüktür. Ve o insan, yazdığı yazının hiçbir kelimesine, hiçbir manasına muhtaç olmaz. Yazılar, kelimeler birbirleriyle kıyasa girerler, birbirleriyle benzerlik gösterirler. Ama kâtip, o yazıların hiçbirine, hiçbir cihetle benzemez.

Nur Külliyyatında “kelimat-ı kudret, mektubat-ı Samedani, mektub-u Rabbani” gibi tabirler geçer. İnsan da kudret kalemiyle yazılmış bir kelimedir. Allah'ın terbiye ettiği, bütün mahlukata muhtaç olarak yarattığı ve bütün ihtiyaçlarını gördüğü Samedanî ve Rabbani bir mektup.

Ve bir kâtip, yazdığı yazının hiçbir kelimesine benze-

mediği gibi, Cenâb-ı Hak da bu varlıkların hiçbirine, hiçbir cihetle benzemez. Yani, Onun varlığı başka varlıklara benzemediği gibi, görmesi başka görmelere, işitmesi diğer işitmelere benzemez. Aynı şekilde, O'nun kendi kemali-ni aynalarda bizzat müşahade etmesi ve kudret kalemiyle yazdığı Rabbanî mektuplara “müştak seyircilerin nazarıyla bakması” da, insanların kendi eserlerini seyretmelerine ve onlara başkalarının nazarıyla bakmalarına benzemez. Bu önemli noktayı göz önünde bulundurarak, sorunun cevabını vermeye çalışalım.

Allah'ın zatı, Kur'anın ifadesiyle “Ğaniyyü'n- ani'l-âle-mîn” dir; kendi yarattığı ve terbiye ettiği âlemlere muhtaç olmadan münezzehtir.

Bu konuda pek çok ayet-i kerime mevcuttur. Bunlardan sadece üçünü, numune olarak takdim ediyoruz:

“Kim cihat ederse, kendi nefsi için cihat etmiş olur. Çünkü, Allah, âlemlerden müstağnidir.” — Ankebut Sûresi, 6

“Yoluna gücü yeten her kimsenin o beyti haccetmesi de, insanlar üzerine Allah'ın bir hakkıdır.

Ve her kim bu hakkı tanımazsa, bilmiş olsun ki, Allah'ın buna ihtiyacı yoktur ve o bütün âlemlerden ganidir.”

— Âl-i İmrân Sûresi, 97

“Eğer inkâr ederseniz, şüphe yok ki, Allah’ın size ihtiyacı yoktur. Bununla beraber, kulları hesabına, küfre razı olmaz.”

— Zümer Sûresi, 7

Cenâb-ı Hakk’ın isimleri ve sıfatları bu noktada biraz farklılık arz eder. Onlar da “tecelliye muhtaç değildirler, ama tecelli isterler”. İstemekle ihtiyacı karıştırmamak gerekir.

Üstad hazretleri, “Rezzak ismi rızık vermek ister, Şafi ismi hastalıkların vücudunu ister.....” buyurur. Yani Rezzak isminin mahiyetinde muhtaçların rızıklandırılmasını istemek vardır. Aksi halde bu isim tecelli etmeyecektir.

Bazı tasavvuf âlimleri, “Rahmetim gazabımı geçti.” hadis-i kutsîsine mana verirken şöyle derler:

“Allah’ın bütün isimleri tecelli isterler. Eğer tecelli etmeseler, bu isimler tecellisiz kalacaklar, bu ise onlarla sergilenecek rahmet eserlerinin yoklukta bırakılması demek olacaktır. Allah’ın rahmeti gazabını geçti de isimlerini tecellisiz bırakmadı ve mahlukatı yarattı.”

Bu manayı insanlık âleminde, uzaktan uzağa, bir derece seyredebiliriz:

— Çok cömert bir insan, ama kimseye hiçbir yardım yaptığı henüz görülmemiş.

— Çok âlim bir kişi ama, bu güne dek ne bir söz söy-

lediği işitilmiş ne bir eser yazdığı görülmüş.

Örnekler çoğaltılabilir. Bu ve benzeri kemallerin mutlaka kendini göstermesi gerektiği, aksi halde bilinemeyecekleri ve onlardan istifade edilemeyeceği bir gerçektir.

Bu küçük insan bile, kendinde bulunan bu üstünlükleri tecelli ettirerek başkalarını faydalandırma yoluna giderse, Rahmân ve Rahîm olan Allah elbette esmâ ve sıfatlarını tecelli ettirecek ve onları seyredecek varlıkları da yaratıp onları tefekkürle, şükürle kemale erdirecektir.

Allah'ın bütün isimlerinin tecelli istediklerini ifade etmiştik. Her ismin de, tabir-i caizse, alt birimleri, farklı şubeleri var.

Örnek olarak “Rab” ismini alalım. Rabbü'l-âlemîn, “bütün âlemlerin terbiye edicisi” demektir. Rabbüs-se-mavâti vel arz, “semanın ve arzın Rabbi”; Rabbü'n-nas ise “insanların Rabbi” demektir. Bu noktadan hareketle diyebiliriz ki, her bir canlı türünün, hatta her bir elementin terbiyesi farklı olduğundan, Rab isminin onun terbiyesine bakan bir alt şubesi vardır.

Her bir insan da ayrı bir âlem olduğundan, Rab isminin her insana bakan ayrı bir veçhesi vardır.

İşte birbirinden farklı bu kadar mahlûkun her biri, “kendine bakan Rab isminin tecelli etmek istemesiyle ortaya çıkmışlardır” diyebiliriz.

Bu konuya şu hadis-i kutsînin ışığında bakabiliriz:

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim (bilinmeye muhabbet ettim) de mahlukatı yarattım.”

Bu mana, en ileri derecesiyle insanda kendini gösterir:

Allah, hayat vermekle bize “Hayy (hayat sahibi) ve Muhyi (hayat verici) olduğunu bildirmiş, biz de Allah’ı böylece tanıma imkânına kavuşmuşuz.

Bize verdiği cüz’i kudretle O’nun sonsuz kudretini, cüz’i irademizle O’nun küllî iradesini, cüz’i işitmemizle O’nun her şeyi birlikte işitmesini bildiğimiz gibi, şefkatimizle O’nun merhametini, öfkemizle gazabını, suçluları bağışlamamızla O’nun afv ve mağfiretini bilmiş, Rabbimizi bu sıfatlarıyla tanımış oluruz.

İnsan, bu âlemdе, hem Allah’ın en mükemmel eseri, hem de kâinat sergisinin yine en mükemmel seyircisidir. Bu sergide teşhir edilen eserlerin her biri ayrı bir mucize olduğu gibi, onları seyir, taktir ve tahsin edecek bir varlık yaratması da Allah’ın yine en büyük bir mucizedir.

Özetleyecek olursak:

Allah’ın bilinmek istemesi rahmetindendir ve o mukaddes sıfatlarının ve güzel isimlerinin tecelli etmek istemelerinin bir neticesidir. Bunu ihtiyaç olarak değerlendirmek hatadır.

SORU: “Cemal ve kemal-i manevîsini iki vecihle müşahade etme; yani biri bizzat nazar-ı dekaik aşınasıyla, diğeri ise gayrın nazarıyla bakma” hususunu nasıl anlamalıyız? Buradaki cemal ve kemal-i manevî ifadesi ne anlama geliyor?

İNSANIN sima güzelliği için cemal, manevî güzellikleri için ise hüsn tabiri kullanılır. İnsanın manevî güzelliği, onun ruh âleminin, kalp dünyasının, ahlak yapısının güzelliğini ifade eder.

Temsildeki padişahın ilim ve fenlere vukufiyeti, sanayi-i garibeden anlaması manevî bir kemaldir.

Cenâb-ı Hak maddeden münezzeh olduğundan O'nun cemal ve kemali manevîdir. Zâtının güzelliği, esmasının güzellikleri, sıfatlarının sonsuzluğu, rahmetinin eşsizliği, iradesinin küllî, kudretinin mutlak olması gibi bütün kemal ve cemaller hep manevîdir.

Bu tabirler temsildeki sultan için kullanılmıştır. İlim, sanat ve fen konusunda çok ileri seviyede olan o sultan, kendi yaptığı eserin bütün inceliklerini bilir, onlarda ne gibi sanatlar sergilediğine vakıftır. Kendi eserlerini böylece müşahade eder. Bir başkası ise bu inceliklerden habersiz olarak, sadece o eserlerin görünen güzelliklerine, haşme-

tine, tenasübüne bakarak hayran olur. Bizim, Süleymaniye Camiini seyredip hayran kalmamızla, bir mimarın seyri arasında çok fark vardır; onun nazarı daha dakiktir, sanat inceliklerini bizden çok daha iyi bilir ve görür.

Aynen bu misâl gibi, Allah'ın sonsuz ilim ve hikmetiyle, nihayetsiz kudret ve iradesiyle yarattığı bu kâinat ve içindeki mevcudatı bizim seyretmemiz çok üstünkörü, çok sathidir. Meselâ, biz bir insana bakarken sadece organlarının şeklini ve onları kaplayan derisini görürüz. Kulağın ötesinde çalışan işitme tezgâhlarını, kafatasında yer alan beyni ve ondaki sinir sistemini, duyu merkezlerini, onların çalışmalarını, ruhla bedenin ilgisini ve böyle daha nice mucizeleri görmez, sadece bedenin dış görünüşüyle ilgileniriz. Bir doktor bunları bize göre daha derin manada bilse bile, o da, meselâ, beyin tezgâhının çalışmasını sürekli seyredip durmadan hayret edecek değildir. Milyarlarca insanın beyin tezgâhlarının çalışmasını sadece beyin ameliyatı yapan birkaç doktor, kısa bir süre içerisinde ve bir derece seyredebilirler. Halbuki, bu faaliyetler mutlaka seyirci isterler. Üstadın ifadesiyle,

“Evet, hüsün elbette bir âşık ister; taam ise, aç olana verilir. Halbuki ins ve cin, şu nihayetsiz vazifeye, şu haşmetli nezarete ve şu vüs’atlı ubudiyete karşı milyondan birisini

ancak yapabilir. Demek bu nihayetsiz ve mütenevvi vezaife ve ibadeta, nihayetsiz melaïke enva'ı ve ruhaniyat ecnası lâ-zımdır."

— On Beşinci Söz

Melekler gibi, ruhanilerin de gerçek manada temaşa edemeyecekleri daha nice ince sanatlar insanda sergilenmektedir. İşte bütün bunlar Allah'ın sonsuz ilim ve hikmeti ile ortaya çıktıkları gibi, onları gerçek manada seyreden de yine Allah'tır.

SORU: "Her bir taifeye layık bir sofrâ" tayin edilmesini nasıl anlamalıyız?

TEMSİLDEKİ sultanı esas alarak düşündüğümüzde, o sultanın "farklı bölgelerde yaşayan, değişik kültürlere sahip ve farklı meslekler icra eden" halkının her biri için onların zevklerine, iştihalarına uygun yemekler hazırlattığı, sofralar kurduğu anlatılmış oluyor.

Temsilden hakikate geçelim: Bu dünyada bir buçuk milyonu aşkın hayvan türü yaşadığı biliniyor. Bunların her birinin biyolojik yapıları gibi ruh dünyaları da birbirinden farklı. Bütün bu türlerin sonsuz denecek kadar çok fertleri, bu dünya sofrasında kendilerine hazırlanan rızıklarla beslenmekte, hayatlarını devam ettirmekteler.

Kurdun rızkı ile kuzunun rızkı, aslanın rızkı ile ceylanın rızkı, örümceğin rızkı ile ipek böceğinin rızkı, arının rızkı ile sineğin rızkı birbirinden çok farklıdır. Her birinin ağızlarına, sindirim sistemlerine ve midelerine uygun rızıklar hazırlanmıştır.

İnsan arzın halifesi olduğu için onun sofrası diğerlerinden hem daha mükemmel, hem de çok çeşitlidir.

“Hem zemin sofrasında Kerim-i Mutlak olan Rahman-ı Rahîm’in misafirlerine, rahmet tarafından ihzar edilen hadsiz taamların ayrı ayrı ve güzel kokularına ve muhtelif, süslü renklerine ve mütenevvi, hoş tatlarına ve her zîhayatın zevk u safasına yardım eden cihazlara bak, ikram ve kerimiyet-i Rabbaniyenin gayet şirin cemalini ve gayet tatlı güzelliğini gör.”

— Dördüncü Şua

Öte yandan, bütün maddî rızıklar, insan için bir yönüyle de manevî rızık olurlar.

Onların cansız, renksiz, kokusuz, tatsız elementlerden yaratıldıklarını, İlâhî bir terbiyeden geçerek insan için en güzel, en faydalı ve en lezzetli birer rızık haline geldiklerini düşünmesi, insanın kalbine ve ruhuna çok önemli bir manevî rızık olur. Onu hem şükre, hem tefekküre davet eder.

SORU: Her bir sofranın yüz sanayi-i latife-
nin eserleriyle “vücut bulması” ifadesini açar
mısınız?

BU CÜMLE İLE dünya sofrasına serilen rızıkların sanat yönünden de birer harika olduklarına dikkat çekilmektedir. Toprakta, suda, havada bulunmayan nice özellikler, nice latif ve ince sanatlar bir bitkiye yerleştiriliyor; vitaminden, kaloriye kadar bütün özellikler her rızka ince ölçülerle konuluyor.

Özellikle küçük hayvanların rızıklanmalarında bu le-
tafet ve bu incelik daha ileri manada kendini gösteriyor. Bilindiği gibi, büyük insanların hazmettikleri gıdaları bebekler hazmedemiyorlar. Onlara özel mamalar imal ediliyor. Bu örneği esas alarak şöyle bir düşünelim: Elimizde dolaşan, ne yürüyüşünü hissedebildiğimiz, ne ayak seslerini işitebildiğimiz çok küçük bir böceğin o küçük bedeniyle midesi arasındaki uyumu dikkate alalım. Bizim bedenimiz midemizden ne kadar büyük ise, bu böcekle midesi arasında da ona benzer bir ilgi olacaktır. Sonra o küçük mideye giden minnacık rızıklara nazar edelim. Onu alan ve mideye gönderen o küçücük ağızları bir düşünelim. O ağızların alabileceği ve o küçük midelerin hazmedebileceği rızıklar yaratmak, çok latif ve ince bir

sanattır; bir harikadır, bir mucizedir.

Latîf, kesifin zıddıdır, yumuşaklık, incelik ve manevîlik ifade eder. Lâtîfin bir de “lütuf eden, ihsan eden” manası vardır. Her ikisi de bütün rızıklar için geçerlidir, ancak birinci mana küçük hayvanların rızıklarında daha belirgin olarak kendini gösterir.

Rızık olma noktasında “kesif” hükmünde olan elementleri, terbiye ederek “yenilen, içilen, koklanan, tadılan bir nimet” haline getirmek çok ince ve latîf bir sanattır.

SORU: “ Aktar-ı memleketindeki ahali ve raiyetini seyre, tenezzühe ve ziyafete davet etti ” ifadesinde; aktar-ı memleketin ahali ve raiyetinden maksat nedir?

İLK SORULARDA da işaret ettiğimiz gibi, temsildeki padişah için söylenen şeyleri, aynen Cenâb-ı Hak hakkında da kullanmak bazen uygun düşmeyebilir, o taktirde bu ifadeleri mecazî olarak yorumlamak gerekir.

Burada raiyetin o mükemmel saraya gelişleri için üç gaye sıralanıyor: Seyir, tenezzüh (gezinti) ve ziyafete iştirak.

Üçü birden nazara alındığında, bu misafirlerin insanlar ve hayvanlar olduğu anlaşılır. Sadece seyir gayesini esas

aldığımızda melekleri de dahil edebiliriz.

Aktar-ı memleket denilince, temsildeki sultanın hükmettiği ülkenin her tarafı anlaşılır. Yani, o sultan, ülkesinin her tarafındaki beldelerden saraya misafirler davet etmiş oluyor. Temsili hakikate uyguladığımızda, Allah'ın varlığı, ilmi, hikmeti konusunda münakaşa götürmez büyük bir delille karşılaşırız. Bu konuyu hakkiyle anlatabilsek, ne tabiatçılar, ne materyalistler, ne de evrimciler söyleyecek bir söz bulamazlar. İkna olmasalar bile mutlaka ilzam olurlar.

Şöyle ki: Nurlarda beyan edildiği gibi,

“...nasılki Vâcib-ül Vücut'un Zât-ı Akdesi, başkalara hiç bir cihette benzemez ve sıfatları mümkinatın sıfatlarından hadsiz derece yüksektir. Öyle de, onun kudsî cemali, mümkinatın ve mahlukatın hüsünlerine benzemez, hadsiz derecede daha âlîdir.”

— Dördüncü Şua

Bu gerçeğin ışığında şunu görüyoruz:

Allah'ın insanları ve hayvanları bu kâinat sarayına, bu dünya misafirhanesine davet etme şekli, insanî sultanlarınkine hiç mi hiç benzemiyor. İnsanlar ve hayvanlar bir başka âlemden bu dünyaya gelmiyorlar. Yani, hiçbiri gökten inmiyor, yıldızlardan akıp yeryüzüne düşmüyor-

lar. Bütün misafirler sarayın içinden çıkıyorlar. Yeryüzü sofrasındaki nimetler topraktan çıktıkları gibi, onlarla beslenecek, onlardan istifade edecek misafirler de yine topraktan çıkıyorlar. Şu var ki, bu çıkış bitkilerde olduğu gibi doğrudan değil, dolaylı oluyor.

Meselâ, tavuğun yediği gıdalar doğrudan topraktan çıkıyor. Onları yiyen tavuğun içinde yumurta meydana geliyor. Bu yumurtada ondan çıkacak civcivin bütün özellikleri genetik program olarak yazılıyor. Daha sonra, bu yumurta belli bir ısı seviyesinde, belli bir süre kaldığında, ondan yeni bir misafir meydana geliyor. Bu misafir de aslı itibariyle topraktan çıkmıştır, ama doğrudan değil, dolayısıyla.

Aynı şey insanlar ve diğer canlılar için de geçerlidir. Şimdi bu misafirhanenin ve bu misafirlerin sahibini tanımak istemeyen insanlara şunu sormak gerekiyor: Önce sofralar seriliyor, ama ortada misafirden eser yok. Sonunda o sofradan faydalanacak misafirler yaratılıyor. Bunu ne ile izah edeceksiniz?

Henüz ortada olmayan misafirler, birinin ilminde olacaklar ki, o zat o misafirlere uygun sofralar hazırlatsın. Aksi halde, sofradaki gıdaların yoklukta bekleyen o misafirleri bilmeleri, tanımaları, zevklerine, mide yapılarına, sindirim sistemlerine vakıf olmaları gerekir ki, kendilerini

ona göre teşekkül ettirsinler.

Bu noktadan hareketle düşüncemizi yayabiliriz: Henüz göz denen şey dünyada yokken, güneş yaratılmış; ışığı o gözlere yol gösterecek özelliklere sahip kılınmış.

Henüz mide sahibi hiçbir varlık yeryüzüne çıkmamışken, gıdalar yaratılmış.

İşitme özelliğine sahip kulaklar daha yaratılmadan, bunu sağlayacak hava unsuru yaratılmış.

Henüz kan yaratılmamışken kirlenen kanı temizlemek üzere hava unsuru görevlendirilmiş.

Misalleri çoğaltabiliriz. Sonunda şu gerçek bütün açıklığıyla kendini gösterir. Saray kimin ise misafirler de onun, sarayda serilen sofralar da. Bütün bunlar bir zaman yoktular. Ama Allah'ın ilminde hepsi mevcut idiler. Onları, hikmetinin gereği üzere, belli bir sıra ile yokluk karanlığından kurtarıp varlık sahasına çıkardı. Önce havayı yarattı, sonra ciğerleri. Önce otları yarattı, sonra otlarla beslenen hayvanları. Önce atı yarattı sonra ona binecek ve onu sürececek insanı. Bunların hiçbirisi ne tesadüfle açıklanabilir, ne evrimle, ne tabiatla.

Aktar-ı memleketteki ahalinin daveti konusunda akla şöyle bir şık da gelebilir: Ziyafete çağrılan misafirler “ruh-lardır”. Davete çağrıldıklarında “beden libaslarını giyer” ve ziyafete iştirak ederler.

SORU: Sonra bir yaver-i ekremini tarif edici olarak göndermesinde bir şahıs nazara veriliyor. Diğer peygamberler ve mürşitler burada zahiren ifade edilmiyor. Bu meselenin hikmeti nedir? (Temsilin sonuna kadar yine tek zat ve tek tayin edici nazara veriliyor.)

BÜTÜN PEYGAMBERLER, insanlara Allah'ı tanıtmışlar, kâinat kitabını okutmuşlar ve onlara ibadet vazifelerini öğretmişlerdir. Bu vazifeyi kemaliyle yapan, ahirzaman peygamberi Hz. Muhammed (asm.) olmuştur. Bütün peygamberler “kerimdir”, o ise “ekremdir.”

Öte yandan, bu ders bu asrın insanına verildiği için bizim muhatabımız öncelikle kendi peygamberimizdir. Bu ve benzeri derslerde geçen peygamberlik konularını düşünürken, bizim bilgi ve feyiz kaynağımızın Peygamber Efendimiz (asm.) olduğu daima hatırlanacaktır. Temsilin hakikate uygulanmasında da belirtildiği gibi, diğer peygamberler onun avanesi (yardımcıları), evliya ve asfiya ise şakirtleri hükmündedirler.

Nur Külliyatında Kur'an'ın diğer İlâhî kelimelerden üstünlüğü anlatılırken, eski devirlerin insanlığın bedeviyet ve çocukluk devreleri olduğu hatırlatılır ve “İptidai derslerde izah az olur.” buyrulur. Bütün peygamberlerin

tebliğ ve irşat görevleri, bu sahanın en büyük mümessili olan ahirzaman Peygamberinde en büyük temsilcisini bulmuştur.

“... Nur-u Muhammedi ve hakikat-ı Ahmediye Aley-hissalâtü Vesselâm, divan-ı nübüvvetin hem fâtıhası hem hâtimesidir. Bütün Enbiya, onun asıl nurundan istifaza ve hakikat-ı diniyenin neşrinde onun muînleri ve vekilleri hük-münde....”

— Barla Lahikası

SORU: Saray ve müstemilatının derunundaki manzum murassalar ve mevzun nukuş nazara veriliyor. Acaba derunundaki vaziyet ile zahirdeki muamelat farklı mı cereyan ediyor? “Manzum murassa ve mevzun nukuş” hakkında bilgi verir misiniz?

TEMSİLDE sultan, hem kendi eserlerini kendi “nazar-ı dakaik aşinasıyla” yani onlardaki bütün incelikleri bilerek ve görerek seyretmiş, hem de onları müştaklara seyrettirmişti. “Derun” kelimesi bize bu dakik nazarı hatırlatmaktadır. İnsanların bir çoğu, bu âlemdeki güzellikleri görmek ve taktir etmekle birlikte, onlara ülfetle ve üzerinde fazla düşünmeyerek nazar ettiklerinde meselenin

derununa inemez ve onlardaki güzellikleri kâmil manada değerlendiremezler. Halbuki, zahirdeki bu güzellikler derundan gelmektedir. Üstattan bir örnek verelim:

“Hem, her eser-i Samedânî, bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâlin esmâsını bildirir. Nakıştan mânâyâ geçsen, esmâ yoluyla Müsemmâyı bulursun.” — Sözlər, On Yedinci Söz

İşte gördüğümüz bu nakışların derunu, onların ifade ettiği manalardır. Bu manalar o lafızlardan daha güzeldirler. Ve lafızlardaki güzellik, manaların güzelliğinden gelmektedir.

İşte bu kâinattaki her bir eseri İlâhî bir mektup olarak görmek, O’nun isimlerinin tecellileri, ihsanlarının birer sofrası, birer tablası olarak değerlendirmek gerekir. Bu da ancak mevcudatı ve hadisatı, Kur’anın ve Yaver-i Ekrem’in ders verdiği şekilde anlamak ve değerlendirmekle mümkün olur.

Bir önceki vecizede “Nimetten in’ama geçsen Mün’imi bulursun.” buyrulur. Nimetin kendi güzelliği yanında bir de onun bize ikram edilmesinin taşıdığı mana ve güzellik vardır. Bu ikincisi derunîdir ve birinciden daha güzel, daha üstündür.

Bir başka risalede hamd anlatılırken bir elma örneği

verilir. Padişahın ihsan etiği elmada iki lezzet bulunduğu, birinin elmanın kendi lezzeti olduğu, diğ erinin ise o elma ile kendini gösteren “iltifat-ı şahane lezzeti” olduğu nazarla verilir. Bahçeleri birer sofra, ağ açları birer tabla olarak değ erlendirip bir ağ açtan kopardığı bir meyveyi doğ rudan doğ ruya Allah’ın bir ikramı olarak yiyen insanın, o yemeden aldığı ruhanî ve manevî lezzet, cismanî lezzetleri çok gerilerde bırakır.

“Nasılki cesed ruha dayanır, ayakta durur, hayatlanır ve lafız manaya bakar, ona göre nurlanır ve suret hakikata istinad eder, ondan kıymet alır. Aynen öyle de; bu maddî ve cismanî olan âlem-i şehadet dahi bir cesedir, bir lafızdır, bir surettir; âlem-i gaybın perdesi arkasındaki esma-i İlahiyeye dayanır, hayatlanır, istinad eder, can alır, ona bakar, güzelleş ir. Bütün maddî güzellikler, kendi hakikatlarının ve manalarının manevî güzelliklerinden ileri geliyor. Ve hakikatları ise, esma-i İlahiyeden feyz alırlar ve onların bir nevi gölgele-ridir.”

— Şualar, Dördüncü Şua

SORU: “Kasrın ustası olan Cenâb-ı Hakk’ın bu sarayı yapmasıyla,

- kendini ahaliye tanıtması,
- tezyinatla kendini ahaliye sevdirmesi,

- ihsanat ile ahaliye muhabbetini izhar etmesi,
 - in'am ve ikramlarla şefkat ve merhametini göstermesi,
 - kemalatının eserleriyle manevî cemalini göstermesi,
 - mahsus sikke, hatem ve turralarla her şeyin kendisine has olup istiklal ve infirad sahibi olduğunu göstermek istemesi
- konularında tefekkür noktasındaki incelikleri izah eder misiniz?

- KENDİNİ ahaliye tanıtmayı:

“Bir hane ustasız olmaz.” gerçeğini bütün akıllar tasdik ederler. Hal böyle olunca, bu kâinatın sahipsiz, sânisiz olduğunu “bozulmamış hiçbir akıl kabul etmez” ve tarih boyunca etmemiştir de. Ancak, bu âlemin yaratılışını Allah’tan bilmeyenler, onu putlara, zamana, tabiata vermişler, ama bu kâinat sarayının sahipsiz ve sânisiz olduğunu (bir kısım muattıladan -ateistten- başka) kimse iddia etmemiştir.

- Tezyinatla kendini ahaliye sevdirmesi:

Cenâb-ı Hak bu kâinatı, şu anda gördüğümüz mükem-

mel haliyle değil de, renksiz, şekilsiz, insanın zevklerine hoş gelmeyen bir başka şekilde de yaratabilirdi. Güneşi soluk, yıldızları sönük, meyveleri tatsız, çiçekleri kokusuz bir âlem de yaratsaydı, yine bu âlemin kendi kendine olmayacağını, bir yaratıcısının bulunduğunu insan aklı ve vicdanı tasdik edecekti. Allah böyle bir kâinatla da kendini insanlara tanıtmış olurdu.

Böyle olmamış, güneşi parıl parıl, yıldızları pırıl pırıl, meyveleri tatlı ve kokulu, çiçekleri rengarenk bir âlem yaratmış ve insan kalbi bu güzel âlemi sevmiştir. Âlemi sevmesi, onu bu âlemi yaratanı sevmeye götürmüştür. Ve varılan bu son noktadan anlaşılmıştır ki, Allah kendini sevdirmek istiyor. Alemlerden Gani olan Allah'ın kendini bizlere sevdirmesiyle biz kemal bulacağız, O'nu sevmekten biz istifade edeceğiz, biz feyizlenecek ve biz terakki edeceğiz.

- İhsanat ile ahaliye muhabbetini izhar etmesi,

- İn'am ve ikramlarla şefkat ve merhametini göstermesi:

“Tanıtma ve sevdirme” maddelerinden sonra, “ih sanat ile muhabbetini”, “in'am ve ikramlarla şefkat ve merhametini” göstermesi geliyor.

Bunlar birbirine yakın gibi görünmekle birlikte arala-

rında şöyle bir fark da var: Meselâ, Allah'ın bize el vermesi, ayak vermesi, göz, kulak vermesi O'nun birer ihsanıdır. Güneşiyle bizi aydınlatması, arz küresi üzerinde seyahat ettirmesi, havasıyla ciğerlerimizi temizlemesi de yine O'nun bizlere büyük ihsanlarındandır. Bunlar in'am ve ikramdan daha geniş manalar taşırlar ve daha umumî rahmetleri ders verirler.

İn'am ve ikram denilince, öncelikle, "rızıklanma" akla gelir. Bu kadar çeşitli nimetlerle bizleri her gün beslemesi bize olan şefkat ve merhametini göstermektedir. Biz bütün bu rızıklara ve bu nimetlere muhtaç olduğumuz halde onları yapacak bir güce sahip değiliz. Bu halimizle Mevla'mızın şefkat ve merhametini beklemekteyiz.

- Kemalâtının eserleriyle manevî cemalini göstermesi:

Bu kâinat ve içindeki mahlûkatın mükemmelliği, İlâhî isim ve sıfatların kemalini göstermektedir. İnsanın sevgi ve minnettarlık yanında bir de takdir ve tahsin özelliği vardır. Birincisi insanı şükür ve hamde sevk ederken, ikincisi tesbih ve tekbire götürür. "Kemalatının eserleriyle manevî cemalini göstermek istiyor." ifadesi bize bu dersleri vermektedir.

- Mahsus sikke, hatem ve turralarla her şeyin kendisi-

ne has olup istiklal ve infirad sahibi olduğunu göstermek istemesi:

Allah'ı böylece bilen, tanıyan, seven ve eserlerindeki mükemmelliğe hayran olan insanın, O'na ortak koşmaması için, Cenâb-ı Hak, bu âlemde yarattığı her eser üzerine öyle mühürler vurmuştur ki, "Bütün kâinatı yaratamayan, bir tek eseri vücuda getiremez." gerçeğini her akıl anlasın, her vicdan tasdik etsin, her kalp kabul etsin.

Vahdaniyet (Allah'ın birliği) konusunu, yeri geldiğinde, ayrıca açıklamaya çalışacağız. Şimdilik sadece bir örnek vermekle yetinelim:

Bir çiçeği yapmak için bahçeyi, baharı, havayı, suyu, güneşi ve o çiçekte görev alan bütün elementleri yapmak, yaratmak gerekiyor.

SORU: İki güruha ayrılan ahalinin, birinci güruhunun mümeyyiz vasfı olarak, "kendini tanımaları" nazara veriliyor. Bunun önemi ne olabilir? Zira bu özellik öne çıkarılıyor.

"NEFSİNİ BİLEN Rabbini bilir." hakikatinin ders verdiği gibi, Allah'ı bilmenin ilk adımı nefsini bilmek, kendini tanımaktır. Nefis denilince, Altıncı Sözde açıklandığı gibi, insanın ruh ve bedeninin tümünü anlıyoruz. Buna

göre söz konusu kelamı “ Kendini bilen Rabbini bilir” şeklinde yorumlayabiliriz.

“Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve camid hükmünde insan olmak ihtimali var!”

— Sözler, Otuz Üçüncü Söz

İnsanın kendini bilmesinin ve okumasının çok yönleri vardır. Bir kaçına değinmekle yetineceğiz.

Kendini bilme denilince, Nurlarda sıkça nazara verilen ve ubudiyetin esası olan “aciz ve fakr ve naksını bilmek” öncelikle hatıra gelmelidir. İnsan, saç yapmaktan da acizdir, göz yapmaktan da, akıl yapmaktan da acizdir hafıza yapmaktan da. Öte yandan, bütün bunlara ihtiyacı da vardır. Bunlara muhtaç olması onun “fakrını”, bunları yapmaya güç yetirememesi ise “acizini” ifade eder.

Öte yandan, insanoğlu “yorulmak, uyumak, unutmak, bir mekâna bağlı olmak, bir anda ancak bir şey irade edebilmek” gibi nice noksanlıklarla doludur.

İşte insanın aczi onu Allah’ın kudretine istinat etmeye, fakrı İlâhî rahmetten istindat etmeye (medet dilemeye) götürdüğü gibi, kendi noksanlıklarını düşünmesi de onu Allah’ın kemal sıfatlarını bilmeye götürür.

Kendini böylece bilen insan, Rabbinin kudretine,

rahmetine ve kemaline ayinedarlık etmiş olur. Bunlar ise insanı namaz tesbihatında özetlenen üç önemli göreve sevk eder; acziyle tesbihe, fakriyle hamde, naksiyle tek-bire yöneltir. Öte yandan, insan kendisinin fani olduğunu bilmekle bütün fanileri bu dünyada bir süre misafir ve imtihan eden, sonra başka bir âleme sevk eden Rabbinin Bâki olduğunu bilir.

“Hem Sen Bâki’sin! Çünkü biz, fena ve zevalimizde Senin devam ve bekanı görüyoruz.”

— Mektûbât, Yirminci Mektup, İkinci Makam

İnsan fani olduğu gibi hâdistir de. Yani, bir zaman yok iken sonradan yaratılmış ve varlık sahnesinde boy göstermiştir. Bu haliyle de Allah’ın Kadîm ve Ezelî olduğunu gösterir.

Otuz Üçüncü Sözün İnsan Penceresinde, “insanın üç cihetle esma-i İlâhiyeye ayinedarlık ettiği” kaydedilir. Bunlardan birincisi, “zıddiyet itibariyle” ayinedar olmaktır. Buraya kadar saydıklarımız bu şıkka girer.

İkinci olarak şu hususa yer verilir:

İnsan, kendisine verilen ilim, irade, kudret gibi sıfatları vahid-i kıyasî ittihaz ederek Rabbinin sıfatlarını ve şuunatını tanır.

Kendimizi tanımamızın çok önemli bir yönü de bu sıfatlarımızı böylece kullanmamızdır.

Üçüncü maddede ise “insanın kendi üzerinde tecelli eden esmaya ayna olduğu” nazara verilir. İnsan, “ahsen-i takvimde yaratılmıştır, bütün esmanın cilvelerine mazhardır ve istidadı bütün varlıklardan üstündür.”

İşte, insanın “bu büyük sermayenin şuurunda olması” da kendini tanınmasının önemli bir cihetidir.

SORU: Birinci güruhun sanatların inceliklerini ve derunundaki manaları düşünürken Yaver-i Ekrem’in sesini işitmesi mevzuunda; acaba Yaver-i Ekrem işitilmese ve bilinmese dahi, insanların bu incelikleri düşünmeleri ve muhakeme etmeleri yaratılışlarının bir gereği değil midir ve bunu yapmadıkları takdirde mesul olmazlar mı?

BU KÂİNAT sarayını kim yaptı? Ondaki harika sanatları kim sergiliyor? Bizi bu saraya niçin getirdi ve buradan sonra nereye götürecektir? gibi sorular insan aklını tarih boyunca kurcalamıştır.

“Anladılar ki bütün esrarın anahtarları ondadır.” cümlesiyle ders verildiği gibi, bütün bunlar birer sırdırlar. Akıl

tek başına bu soruların cevabını bulamaz; “Bu âlemi mutlaka bir yapan var.” diyebilir, ama “O zât kimdir, isimleri, sıfatları nelerdir?”

Bizim nasıl yaşamımızdan razı olur? O’na karşı şükür görevimizi nasıl yerine getirebiliriz?” gibi soruların cevapları ancak Allah’ın elçilerinden öğrenilebilir ve O’nun kitabından ders alınabilir.

Mesuliyet meselesine gelince, bu husus kader konusuna girer. Kısaca ifade edecek olursak, bu konuda itikat âlimlerimizin ortak görüşü şudur:

Bir kişiye peygamber ulaşmamışsa, o kişi kendi aklıyla bu soruların cevabını ne ölçüde bulmaya güç yetirebilirse sorumluluğu da o kadardır. “Allah hiçbir nefse gücünün yeteceğinden öte yük yüklemez.” (Bakara Sûresi, 286) ayetini bu yönüyle yorumlayan kelim âlimleri, aklın da bir nefis, bir varlık olduğunu, ona da gücünü aşan yükler yüklenmeyeceğini ifade ederler.

İnsan, kendisini ve içinde bulunduğu âlemi birisinin yaptığını aklıyla bilebilir.

Ama O’nun maddeden mücerret, mekândan münezze, varlığı vacip, bütün sıfatları sonsuz, kadim ve baki bir zat olduğunu bilmeye güç yetiremeyebilir. Ayrıca diğer iman rükünlerini ve İslâm’ın emirlerini de yine tek başına bilemez.

SORU: Her iki güruh için de akıl ve kalp ön plana çıkarılıyor. Önce aklın, daha sonra kalbin nazara verilmesinin hikmeti nedir?

“İmanın yeri kalbdır; dimağ ise oluyor ma’kes-i nur-u iman.” — Lemaat

İMANIN mahalli kalptir. Akıl ise anlama aletidir. Bu aletin doğru kullanılması, doğru düşünmeyi, o da doğru sonuçlara ulaşmayı sağlar. İtikat konusunda doğru sonuç, “bu kâinatı Allah’ın yarattığıdır”.

Kalb için İşaratü’l-İ’caz’da şu tarife yer verilir:

“Kalb bir latife-i Rabbaniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı, vicdan; ma’kes-i efkârı, dimağdır.”

Burada “dimağ” kelimesi akıl manasınadır. Akıl, fikirlerin makesi, yani akis bulduğu, tefekkür edildiği ve bir hükme bağlandığı yerdir. Bu hükmü kalbin kabul etmesi halinde, fikirler itikada ve imana dönüşürler; aksi halde reddedilirler.

SORU: Sarayın ve müştemilatının yaratılmasının ve bekasının iki önemli temel gayesi olarak; “Yaver-i Ekremin varlığı ile ahalinin onu dinleyip itaat etmesi” gösteriliyor. Halbuki

bu âlemin Allah’a bakan veçhesi, en önemli maksat ve gayesi değil midir. Bu mevzuu nasıl değerlendirebiliriz?

SORUDA sözü edilen ifadeler şöyle son bulmaktadır: “Anlaşılmaz bir kitap, muallimsiz olsa, manasız bir kâğıttan ibaret kalır.”

Bu hükümden de açıkça anlaşıldığı gibi, bu kâinat kitabının yazılmasındaki esas maksat, onu yapan ve yaratan zatın tanınmasıdır.

Peygamberler bu kitabın doğru okunması için gönderilmişlerdir. Eğer o muallimler gönderilmese bu kitap anlaşılmayacak, doğru okunmayacaktır.

Nitekim, kâinatı yanlış okuyanlar, kendilerini “putlara, zamana, maddeye, evrime,...,” vermek suretiyle doğru yoldan sapmışlardır. Kâinat fabrikası, faaliyetini bu sapkınlar için sürdürmez.

Kâinat kitabının muallimsiz olmasıyla, muallimin dinlenmemesi aynı sonucu doğurur. Her iki halde de o kitaptaki manaları kimse okumamış olur ve bu kâinatın varlığına son verilir.

Kıyametin kâfirlerin başına kopacağı gerçeği, bu temsilde aklı ikna edecek şekilde çok güzel ortaya konulmuştur.

SORU: “Temsilde seyir ve ziyafete davet edilen misafirler ise; şu dünya misafirhanesinde cin ve ins ve insanın hizmetkârları olan hayvanlara işarettir.” Burada seyir ve ziyafete davet edilenler içerisinde meleklerin olmasını ve hayvanatın dâhil edilmesini nasıl anlamalıyız?

BU ALEMDEKİ İlâhi eserleri seyredenler başta insanlar olmak üzere melekler, cinler ve bütün ruhaniyattır. Hayvanların seyirden hisseleri pek azdır. Onlar rızıkların tanıyacak, düşmanlarını bilecek ve onlardan korunacak kadar bir şuur sahibidirler, ancak tefekkürden nasipleri yoktur. Yani, yedikleri gıdanın mahiyetini bilmezler, o gıdanın yerden bitmesi için baharın geldiğini, bunun için de dünyanın kendi etrafında aylarca döndüğünü, denizlerden buharlaşan yağmurun bulutlar haline gelip rüzgarla taşındığını daha böyle nice olaylar zincirini düşünecek ve bilecek takatte değillerdir.

Ziyafet kelimesi doğrudan insana ve cinlere ve insanın hizmetkarı olan hayvanlara bakmaktadır. Melekler yiyip içmedikleri için bu sofralar onlar için sadece birer sanat eseridirler, birer ziyafet değildirler. Onun için burada melekler zikredilmemiş. Bu alemin bu görünen haliyle ya-

ratılması esas olarak insanlar ve hayvanların bir imtihan meydanı olması içindir. Dünya ahiretin tarlası olduğuna göre, ahirete aleminin iki menzili olan cennet ve cehen-nem, bu dünyada insanların ve cinlerin amellerinden çıkacaktır. Yani bu iki menzil hayır ve şer amellerden yaratılacaklardır. Bu açıdan da bakıldığında bu dünyanın esas misafirleri insanlarla cinlerdir, hayvanlar ise insanların hizmetçileridirler. Misafirlikleri dolaylıdır.

Meleklerden bir kısmının görevi, mahlukatın tesbihat-larını temsil etmektir. Bu melekler de insanlar gibi mah-lukatı seyretmektedirler. Ancak, sofraların kurulması, her taifeye layık bir sofraya tayin edilmesinde “ziyafet” manası öne çıkmaktadır. Melekler yemezler ve içmezler. Onun için, ziyafette esas olan insanlardır, daha sonra diğer canlı türleri gelir. Burada cinlerin de zikredilmesi, onların da “toplula yaşamak, evlenmek, çocuk sahibi olmak ve kendilerine mahsus nimetlerden yiyip içmek” gibi birçok yön-leriyle insanlara benzemelerindendir.

SORU: Zülçenaheyn olan Üstat kimdir ve bu vasıf ne anlama geliyor? Diğer üstatlarda bu vasıf bulunuyor mu?

KELİME-İ ŞAHADET getirirken, önce “Allah’tan baş-

ka İlâh (hak Ma'bud) olmadığını," onun akabinde de "Hz. Muhammed'in (asm.) Allah'ın kulu ve resûlü olduğunu" ifade ederiz.

"Zülcenaheyn iki kanat sahibi" demek olup, Peygamber Efendimizin (asm.) hem kul, hem de resûl olma yönlerini birlikte ifade etmektedir.

Peygamberimiz, Allah'ın bütün insanlık âlemine örnek olmak üzere yarattığı ve en güzel şekilde terbiye ettiği en mükemmel kuldur (abdiyet).

Ve bu mükemmel kul, Allah'ı bütün insanlara tanıtmakla ve O'nun emir ve yasaklarını öğretmekle görevlendirilmiştir (risalet).

Onun bu iki farklı yönü Üstadın şu cümlesinde çok güzel ifade edilmiştir.

"... O zât, ubudiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakatının dergâh-ı İlahiye elçisi olduğu gibi, kurbîyet ve risalet cihetiyle dergâh-ı İlahinin kesret tabakatına memurudur."

— Sözler , Onuncu Söz

Öte yandan, Peygamberimiz sadece insanların değil, cinlerin de peygamberidir. Bu yönüyle kendisine Resulü's-sakaleyn denilmiştir.

SORU: “Bahtiyar olan cemaat enva-ı ibadatın fihristesi olan namaz ile kendilerini vazifeli gördüler.” cümlesinde nazara verilen, “namazın diğer ibadetlerin fihristesi olması-nı” biraz açar mısınız?

AYNI MÂNÂ Dokuzuncu Sözün Üçüncü Makamında şöyle ifade edilir:

“Namaz dahi bütün ibadatın envainı şâmil bir fihriste-i nuraniyedir. Ve bütün esnaf-ı mahlukatın elvan-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-i kutsiyedir.”

Kur’an-ı Kerimde namaz ve zekât, çoğu ayette, birlikte geçerler.

Tefsir âlimleri, ibadeti ikiye ayırırlar: Bedenî ibadetler ve malî ibadetler. Namaz bütün bedenî ibadetleri temsil eder, zekât ise malî ibadetleri.

Namazda Kâbe’ye yöneldiğimiz için hac ibadetine bir işaret vardır. Namaz boyunca bir şey yenilmemesi yönüyle, namazda oruç da bulunmaktadır. Namazda geçen zaman, ömrün bir zekâtı sayılabileceği gibi, namaz kılınan elbisenin yıpranması da yine malî bir ibadet, bir sadaka sayılabilir.

Öte yandan, namazda diğer mahlûkatın ve meleklerin de ibadetlerine işaretler vardır. Ağaçlar kıyama benzerken, birçok hayvanlar sürekli rükû halinde gibidirler, bir kısmı ise sürünmekle ve secdeyi temsil etmektedirler.

Sürekli kıyamda bulunan melekler olduğu gibi, yine daima rüku ve secde halinde olan melekler de vardır.

“Evet nasılki Fatiha Kur’ana, insan kâinata fibristedir; namaz da hasenata fibristedir. Çünkü namaz; sâvım, hac, zekat ve sair hakikatları hâvi olduğu gibi, idrakli ve idraksiz mahlukatın ihtiyarî ve fitrî ibadetlerinin nûmunelerine de şamildir. Meselâ: Secdede, rükû’da, kıyamda olan melaikenin ibadetlerini, hem taş, ağaç ve hayvanların o ibadetlere benzeyen durumlarını andıran bir ibadettir.” — İşarat’ül-İ’caz

SORU: “Namazın mütenevvi ezkâr ve harekâtıyla işaret ettiği vezaif ve makamâtı mufasssalar gördüler.” ifadesinde çok yüksek manalar nazara verilmektedir. Bu manalar herkes için geçerli midir?

BİR ŞEYİN “mutlak” zikredilmesi “kemaline” delalet eder. Burada da bir kayıt konulmaksızın, yani “şu veya bu zatların namazı” denilmeyerek “namazın” mutlak zikredil-

mesi, “kâmil namaz” demek olur ki, o da Peygamberlerin, evliya ve asfiyanın namazlarıdır.

Bu gibi bahislerde, bizlerin de o yüksek manalara biraz olsun yaklaşmak için gayret göstermemize bir tembih vardır.

“Namazın mütenevvi ezkâr ve harekâtiyle işaret ettiği vezaif ve makamat” ifadesinde geçen “mütenevvi ezkâr” yani çeşitli zikirler “namaz boyunca okuduğumuz Fatiha, zamm-ı sureler, tespihler, tekbirler, hamdler, aşr-ı şerifler ve yaptığımız dualardır.” Harekât ise, kıyam, rüku, secde, teşehhüt, selam verme gibi hareketleri ifade eder. Bunların işaret ettiği “vezaif ve makamat” ise namaz kılan kişinin ihlasına, huzuruna, tefekkürden nasibine, huşusuna, takvasına göre onun ruhunda tesirini gösteren ve kalbinde inkişaf eden kulluk görevleridir.

Birkaç örnek vermeye çalışalım:

Fatiha Suresinin ilk ayetinde, “bütün hamd ve senanın Allah’a mahsus olduğu” ders veriliyor. Bu hususta bize düşen vazife, İlâhi sıfat ve isimlerin tecellileriyle ortaya çıkan bütün güzellikleri, kemalleri ve nimetleri Allah’tan bilmek, sebepleri özellikle de insanları sadece birer vesile görerek, bütün “hayrın ancak Allah’ın elinde olduğunu” düşünüp şükrümüzü ancak Ona yapmaktır.

“Malikiyevmiddin” ayetinin hayatımıza uygulanma-

sı, ölümü sıkça hatırlamak, ömür sermayemizin hesabını dünyada iken hassasiyetle yapmak, ahretimize daha çok sevap göndermek için olanca gücümüzle çalışmaktır.

“İyya ke na'büdü ve iyya ke nestein” (Yalnız sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz) ayetinden aldığımız ders ile gizli şirk denilen riyadan ve sebeplere fazla önem vermekten sakınmaya dikkat etmektir.

“Sırat-ı müstakime” hidayet isteğimizi, hayatımızın her safhasında, bütün davranışlarımızda ve ahlak yapımızda esas almak, aşırılığın iki ucu olan “ıfrat ve tefritten” sakınmaktır.

Fatihanın tümünü hayatımızda güzelce sergilediğimiz taktirde, sırat-ı müstakim eli olan “peygamberlerin, sıddıkların, şüheda ve salihlerin” izinde gider, mağdup (Allah'ın gazabına uğramış) ve dallin (istikamet yolundan sapmış) gürürlarından olma tehlikesinden kurtuluruz.

“Allah'u ekber” diyerek rükuya ve secdeye kapanmamızın hayatımıza yansması, insanları ve hadiseleri olduğundan büyük görmemek, onların karşısında acze düşmemek ve onlara gereğinden fazla önem vermemektir.

Bu noktada, Allah'ın inayetiyle, başarılı olmanın şartı, önce haramları, sonra şüphelileri tamamen terk etmek, daha sonra salih amelleri artırma yoluna gitmektir.

Büyük zatlar, feyiz ve kemalat yolunda ilerlemenin ilk

ve en önemli şartı olarak “helal lokmayı” nazara verirler. Haramlardan uzak kalmakla birlikte, helal dairesinde de israftan sakınmayı öğütlerler.

Abdulkadir Geylani hazretleri bu noktada şu uyardı: *“Haramın azabı varsa, helalin de hesabı vardır.”*

Malayaniyi terk etmek, yani ne dünyaya ne de ahirete yaramayan boş işlerle ve sözlerle ömür tüketmekten uzak durmak da bu noktada çok önemlidir. Nitekim, Peygamber Efendimiz (asm.); *“Kişinin malayaniyi terk etmesi İslamiyetinin kemalindendir.”* buyururlar.

SORU: Kendimizi, “... asara bakıp gaibane muamele sûretinde saltanat-ı rububiyetin mehasinine temaşager makamında” görmemizin, “namazla ve onun hakikatiyle” nasıl bir münasebeti var? Bu hal, ibadet yoğunluğunu ve keyfiyetini etkiler mi? İbadetlerini bu anlamda yapamayanların mesuliyeti var mıdır? Tekbirle bu meselenin münasebetini biraz açıklayabilir misiniz?

ON BİRİNCİ Sözde üç konu işlenmektedir. Bunlardan birisi de “hakikat-ı salatın rumuzu”dur.

Namazın sûreti, namaz boyunca bedenimizin aldığı

muhtelif şekiller, yaptığımız farklı hareketlerdir. Bu suretin bir de hakikati vardır. Ellerimizi açmamızın sûreti malumdur, hakikati ise Rabbimizden bir şeyler istemektir. İşte bunun gibi namazın tümünün de bir hakikati vardır. Bu Söz’de namaz kılanların şahsında “namazın hakikati” anlatılır.

Bu hakikate ne kadar yaklaşabilirsek, namazımız da o ölçüde mükemmelleşir. Ancak, şurası unutulmamalıdır:

Namaz kılmak, Rabbimizin dergâhında kulluğumuzu ilan etmemiz için yapılan bir çağrıya icabettir. Bu çağrıya kulak veren ve namaz kılan bir kul, namazın şartlarını yerine getirdiği ve namazı bozan şeylerden uzak kaldığı taktirde namazı, inşallah, tamamdır ve namaz kılmama suçundan uzak kalmış demektir. Namazını, bu Söz’de anlatılan kâmil manasıyla kılamadığı taktirde, bir sorumluluğu yoktur, fakat kazancının az olması noktasında önemli bir zarara uğradığı da muhakkaktır.

Üstadın şu ifadeleri bizim için büyük bir teselli kaynağıdır:

“Sakın deme: “Benim namazım nerede, şu hakikat-ı namaz nerede?” Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmal ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âminin -velev hissetmezse-

namazı, büyük bir velinin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikattan bir sırrı vardır -velev şuurun taalluk etmezse-. Fakat derecata göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır. Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar meratib bulunur. Öyle de: Namazın derecatında da daha fazla meratib bulunabilir. Fakat bütün o meratibde, o hakikat-ı nuraniyenin esası bulunur.”

— Sözler, Yirmi Birinci Söz

“Saltanat-ı Rububiyetin mehasinini temaşa” denilince, Fatiha Sûresinde geçen “Rabbü’l-âlemîn” ismi hatıra gelir. Bütün âlemleri Allah terbiye etmiştir, O’ndan başka Rab yoktur. İşte bu bir “rububiyet saltanatıdır.”

Semadaki yıldızları O terbiye etiği gibi, yerdeki çiçekleri de O terbiye etmiştir. Bütün gözleri görecektir şekilde terbiye eden ve bütün ruhlara görme sıfatı veren ancak O’dur. Bu ruhların ve bu gözlerin bir kısmını başkalarının terbiye ettiği düşünülemez.

İşte namaz kılan kişi “Elhamdü lillahi Rabbi’l-âlemîn” derken bu manayı icmalî olarak düşünür. İlâhî terbiye üzerinde daha önceleri yapmış olduğu tefekkürler, bu ayeti okuduğunda onun ruhunda ayrı bir kemal olarak kendini gösterir. Ancak, bu mananın namaz içinde tafsilatlı olarak düşünülmesi “vesvese” sayılmıştır. Yani, “Rabbi’l-âlemîn”

denilirken sadece bu terbiye fiili düşünülecektir.

Sûrenin devamında, dilimiz sırat-ı müstakime hidayet isterken, yahut “dâllin veya mağdup” gûruhundan olmamayı Allah’tan niyaz ederken, aklımız hâlâ Rabbü’l-âlemin ismini düşünmekle meşgul ise, bu hal, arz ettiğim gibi “vesvese” olarak kabul edilmiştir.

Sorunun sonunda, bu meselenin “tekbirle” ilgisi sorulmuştu. Ona da kısaca temas edelim:

İnsan gerek kendi nefsinde, gerek onu kuşatan şu uçsuz bucaksız âlemde icra edilen terbiye fiillerinin hem azametini, hem de inceliklerini idrakten aciz olduğunu “tekbir” getirmekle ilan etmiş olur. Bu harika icraatları yapan Allah’ın, her türlü noksanlıktan münezzehe olduğunu düşünerek O’nu “tesbih” eder.

Tekbir ve tespih vazifelerinde takip edilen sıra da önemlidir. Namaz kılan kişi, Fatihayı okuyup bu manalar ile kalbi dolu olarak rükûa gittiğinde “tekbir” getirir, rükûda ise “tesbih” görevini ifa eder.

SORU: “Subhanallah ve elhamdülillah” diyerek “takdis ve tahmid” vazifesini eda etmek, sanat-ı İlahiye hususunda hayrete düşen delallik makamındaki zevata tahsis ediliyor. Bunu nasıl anlamalıyız? Bu makam, özel

şahıslara ait bir makam mıdır? Zira birçok Müslüman bu makamın farkına varmadan ibadet ve tesbihatla meşgul oluyorlar.

BİR ÖNCEKİ soruyu cevaplarken de arz ettiğimiz gibi, bu Söz'de namaz kılanların şahsında “namazın hakikati” ve “kâmil bir namazın özellikleri” anlatılmış oluyor. Bizler de bu manalara ne ölçüde yaklaşırsak namazımız o nispette sıhhatli ve mükemmel olacaktır.

“Zikreden adamın feyz-i İlahiyi celbeden muhtelif latifeleri vardır. Bir kısmı kalb ve aklın şuuruna bağlıdır. Bir kısmı da şuursuz, yani şuurlara tâbi değildir. Min haysü la yeş'ur husule gelir. Binaenaleyh gaflet ile yapılan zikirler dahi feyizden hâlî değildir.”

— Mesnevî-i Nuriye

SORU: “Rahmet-i İlâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nimetleri, zahir ve batın duygularla tadıp anlamak” cümlesi ne anlama geliyor? Burada zahir ve batın duygulardan ve sofralarından maksat nedir? Ayrıca, bunların yaşanıp hissedildiği nispette şükür ve sena vazifesinin de hakkıyla ifa edilmiş olacağını söyleyebilir miyiz?

ZAHİR VE BATIN duygular hakkında çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bunların tümünden çıkan ortak mana, ruhumuzun dış alemle temas kurarak icraat yapan hisleri için zahir duygular (havas-ı zahire), kendi iç aleminde icraat yapanlarına ise batın duygular (havas-ı batına) denilmektedir.

“Tadıp anlamak” ifadesinde geçen “tatma” işi zahir duygulara, “anlama” ise batın duygulara bir örnek olarak verilmiştir. Sadece tatmak fakat, düşünmemek, anlamamak insanı şükre götürmez; nefsin o lezzetle keyiflenmesine hizmet etmekten öteye geçemez. O takdirde, yenilen şey de o şahsın nazarında “nimet” olma özelliğini kaybeder, sadece “lezzetli ve faydalı bir gıda” olmakla kalır.

Halbuki, o gıda nimet olarak düşünülebilse, Üstadın ifade ettiği gibi, nimetten in’ama (ikram ve ihsana) geçilecek ve Mün’im (nimeti veren) bulunacaktır.

“Ni’metten in’âma geçsen Mün’im’i bulursun.”

— Sözlere, On Yedinci Söz

İnsan, bir nimetten zevk ve lezzet almasına yardım edecek göz, kulak, dil gibi zahir duygular yanında, kalp, akıl, hayal, vicdan gibi batınî özelliklere de sahiptir. Sadece zahirle yetinmek insanî olmaktan uzak bir haldir.

Üstadın şu ifadeleri bu noktada hem bir teşvik, hem de bir ikaz ve tehdit manası taşırlar:

“Hayvâniyetten çık, cismâniyeti bırak. Kalb ve ruhun derece-i hayatına gir.

Tevebhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir daire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun.”

— Mesnevî-i Nuriye , On Dördüncü Nota

SORU: Esma-i İlâhiyenin definelerindeki cevherlerden maksat nedir? Hangi manevî cihazat ve mizanlar ile tartıp bilinebilir? Bu makamda olanların “tenzih ve medih vazifelerini” yapmaları o makamın icabı mıdır?

KÜNUZ-I MAHFİYYE (gizli hazineler) ifadesi hem Nur Külliyyatında, hem de tasavvuf kitaplarında çokça geçer. Esma-i İlâhiyenin her biri bir define, bir hazine gibidir. Yaratma olayı ile o definelerdeki cevherler açığa çıkarılmış, herkese gösterilmiş olur.

Meselâ, Muhyi (hayat verici) ismi bir define gibidir. İnsanların, meleklerin ve cinlerin hayatlarından, bütün hayvan türlerinin hayatlarına kadar bütün hayat çeşitleri o definede mevcuttur. Yaratılan canlı mahluklar o define-

nin birer cevheri, birer incisi gibidirler.

Keza, Musavvir (suret veren, şekillendiren) ismi ayrı bir hazinedir. Bütün şekiller âlemi o hazinenin cevherleri hükmündedirler.

Örnekler artırılabilir.

İnsan bu harika eserleri ve mucize icraatları sadece görmekle kalmayıp “anlayacak, değerlendirebilecek, hayret ve şükür edecek” bir yaratılışa sahiptir.

İnsan, kendisine takılan bu manevi cihazatları yerinde kullanarak ve iyi değerlendirerek esma ve sıfat-ı İlâhiyeye dair marifetini artırdıkça, İlâhî hikmetlerin sonsuz olduğunu daha iyi anlar ve Allah’ın noksan sıfatlardan münezze olduğunu bu eserlerdeki mükemmelliklerle daha iyi anlayıp, O’nu tenzih ve metheder.

SORU: “Mistar-ı kader üzerinde kudret kalemiyle yazılan mektubat-ı Rabbaniyeye” bir iki örnek vererek, “tefekür ve istihsan” vazifelerinin nasıl ifa edildiğini biraz açar mısınız?

NUR KÜLLİYATI’NIN birçok yerinde, bu kâinat “kudret kalemiyle yazılmış bir kitaba” benzetilir. “Bir harf bile kâtipsiz olamazken, şu muhteşem ve son derece hikmetler

ve manalar taşıyan, her bir mahlûku Allah'ın tekvîni bir ayeti olarak O'nu bildiren, tanıttıran şu kâinat kitabı elbette ancak Allah'ın eseridir.” hakikati akıllara ve kalplere yerleştirilir.

Bu cümleden olarak, kâinattaki varlıklar için bazen “mektubat-ı Rabbanîye” tabiri kullanılır. Mektup “yazılan, yazılmış” demektir.

Bu tabirle, akıllara çok ibretli bir tefekkür levhası sergilenir. Şöyle ki:

Biz bir meyvenin ismini yazsak, yahut resmini çizsek, ona bakanlar da o meyvenin ismini söylerler, ama ondan faydalanamazlar, çünkü o yazdığımız isim, yahut yaptığımız resim “meyve olma” terbiyesinden geçmemiştir. Sadece cansız bir yazı veya şekil olmaktan ileri gitmez.

Allah'ın yarattığı bir meyveye baktığımızda durum farklıdır. O meyve de kudret kâlemiyle yazılmış bir kelimedir, bir yazıdır.

Şu var ki, biz o yazıdan faydalanabilir, yani onu yiyebilir, ondan istifade edebiliriz. Bir harf katipsiz olmazken, bir kelime, meselâ “elma” kelimesi elbette kâtipsiz olmaz. Sadece bir isim olmaktan öteye geçemeyen “elma” kelimesi kâtipsiz olmazsa, elbette bir mektûb-u Rabbanî olan gerçek elmalar da sahipsiz, sânisiz olmazlar.

Biz, yazdığımız “güneş” kelimesinden ışık bekleme-

yiz; deniz kelimesinde yüzemez, balık avlayamayız; tarla kelimesinden mahsul alamayız. Çünkü bunların hiçbiri rabbanî değildirler, yani bir terbiyeden geçmemişlerdir. Allah'ın bu kâinat kitabında yazdığı bütün harfler kelimeler, cümleler İlâhî bir terbiyeden geçmişlerdir, rabbanîdirler ve onların taşıdığı özelliklerden sürekli istifade edilir.

Malumdur ki, bir yazı önce zihinde planlanır, takdir edilir, daha sonra cümleler halinde kâğıda dökülürler. Şu mahlûkatın harika özellikleri, vazifeleri, şekilleri, taşıdıkları hikmetler gösteriyor ki, bunlar Allah'ın ilminde takdir edilmişler ve o takdire uygun olarak da yaratılmışlardır.

Bu yaratılış; “misdar-ı kader üstünde kâlem-i kaderle yazılan mektubat-ı Rabbanîye” ifadesinde bir temsil ile nazara verilir.

Misdar, cetvel demektir. Sadece doğru çizmeye yarayan cetveller olduğu gibi, değişik geometrik şekiller taşıyan cetveller de vardır. Bunlardan birini kullandığımızda, kalemimiz o düz hat, yahut o çizgiler üzerinde gezer. Cetveli kaldırdığımızda ondaki çizgiyi, yahut şekli kâğıda geçmiş olarak buluruz.

İşte eşyanın kaderde planlanması o cetveldeki şekillerin tespitin benzetilmiştir. Şekiller yahut çizgiler o misdara göre ortaya çıktığı gibi, mahlûkat da Allah'ın ilminde ta-

yin edilen mahiyetlerine göre bu dünya yüzüne çıkarılır; “daire-i ilimden daire-i kudrete” geçirilirler.

“... *Bu kâinat bütün mevcudatıyla beraber kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış manidar hadsiz kitablar, mektublar, nihayetsiz binalar ve saraylar hükmünde* ...”

— Şualar , Yedinci Şua

SORU: “Eşyanın yaratılışında ve masnuatın sanatındaki latif incelik ve nazenin güzelliklerden” ne anlamalıyız? Bunları temaşa etmek hususi bir ikram-ı ilahi midir? Bu makamda olanların Allah’a muhabbet ve iştihak vazifesi nasıl oluyor? Bu makam; ibadet ve tefekkürde nihai bir makam mıdır?

“LATİF İNCELİK” derken, öncelikle, bu kâinat kitabında herkesin görüp bilemeyeceği, ancak fenlerin uzun çalışmalar sonunda ortaya koyduğu gerçekler anlaşılır. Önceleri insanlar, yere baktıklarında topraktan başka bir şey göremezlerken, daha sonra fenler yerçekiminden söz etmeye başladılar. Bu çekim kuvveti, yerin ince bir manası olarak kabul edilebilir. Ancak konuyu, bu fennî inceliklere tahsis ettiğimizde, “o latif incelikleri ve nazenin güzellikleri, fen bilimcilerinden başkasının görüp bilemeyeceği”

şeklinde yanlış bir hükme varırız.

Bizim, bildiğimizi sandığımız ve ülfet perdesiyle hakıyla seyredeemediğimiz nice güzellikler ve ince manalar var ki, burada kastedilen asıl maksat bunlar olsa gerektir.

Bir ağacın bütün özelliklerinin süzülerek bir çekirdek içine yerleştirilmesi, aynı şekilde bir yumurtada ondan çıkacak balığın, civcivin, .., bütün programlarının mevcut olması, aynı fiilin bütün nutfeler âleminde de daha başka bir şekilde icra edilmesi, fen sahasında mütehassıs olsun olmasın, herkesin kendi çapında düşüneceği, hayret edeceği ve hayran kalacağı İlahi sanat mucizeleridir.

Bir bebek daha dünyaya gelmeden onun rızkının memeler musluğunda hazırlanması, o yavruyu emzirmek üzere de annesinin ruhuna şefkat ve muhabbet yerleştirilmesi yine çok harika ve hayret verici bir ihsan ve ikramdır. Bu mucizenin, insanlarda olduğu gibi koyunlarda, ineklerde, kedilerde ve daha nice hayvanda da icra edilmesi İlâhî rahmetin ne kadar geniş ve şümüllü olduğunu bütün akıl sahiplerine ilan eden harika bir icraattır.

Kışın kurumuş ağaçların baharda hep birlikte canlanmaları, içlerinden yaprakların, çiçeklerin ve meyvelerin çıkmaları da gözü ve aklı bulunan herkesi hayretlere düşürecek bir mucizeler dizisidir.

Takvimlerimizde güneşin hangi ilde saat kaçta doğaca-

ğının ve batacağının tâ bir yıl öncesinde yazılmış olması, bu kâinattaki harika nizam ve ince mizanın bir göstergesi olarak hepsimizi düşünmeye sevk edecek bir başka tefekkür tablosudur.

Nurlarda çok güzel işlendiği gibi, “bir şeyden her şey, her şeyden bir şey yapmak” beşer aklının idrak edemeyeceği kadar ince ve mükemmel bir icraattır. Yediğimiz aynı gıdanın ete, kemiğe, kana, saça ve daha nice şeylere inkılap etmesi, bir şeyden her şey yapmaya en belirgin bir örnektir.

Öte yandan, yenilen muhtelif gıdaların da bedende bir şey, meselâ kan, olması da ayrı bir mucizedir. Bir insan sadece süt içse ondan kan yapılıyor. Sadece domates yese, patates yese, elma yese ve daha böyle nice farklı gıdaları tek tek alsa, bütün bunlardan yine kan yapılması her şeyden bir şey yapılmasına güzel bir örnektir.

İşte sadece birkaçını saydığımız böyle nice Rabbanî fiilleri, İlâhî icraatları ve ihsanları temaşa ve tefekkür etmenin önemi çok büyüktür. Farzlardan sonra nafîle ibadetlerin geldiği, bunlar içerisinde de bazen bir saat tefekkürün bir sene, yetmiş sene ve daha ziyade nafîle ibadetten daha hayırlı olduğu Allah Resulünce (asm.) ümmetine ders verilmiş ve ümmet bu çok büyük ve verimli görevi yapmaya teşvik edilmiştir.

Üstadımız bir risalesinde, “insanın fitratında cemale karşı muhabbet, kemale karşı meftuniyet, ihsana karşı perestiş” olduğunu beyan eder. Fıtratının gereğini yerine getirebilen insanlar, bu tefekkürlerden “muhabbet, meftuniyet ve perestiş” manalarını süzerler ve manen terakki ile Allah’a kurbîyet (yakınlık) vadisinde mesafe alırlar.

Sorunun son kısmında şöyle ayrı bir soru daha var:

Bu makam; ibadet ve tefekkürde nihai bir makam mıdır?

Bu bahiste okuyucu, “Evvelen” diye başlayan ve “sadi-sen” denilerek bu makama yer verilen bir terakki yolculuğuna çıkarılıyor. Bu yolculuğun sonunda “hazırane bir muamele sûretine” varılıyor. Demek ki, terakki yolculuğu burada son bulmayıp, “hazırane muamele” safhasında da devam ediyor.

Başka risalelerde de izah edildiği gibi, Fatiha Sûresinde önce “gaibane” tefekküre yer verilir. Bütün hamdin Allah’a mahsus olduğu, O’nun bütün âlemlerin Rabbi olduğu, Rahmân ve Rahîm olduğu, bu dünya hayatından sonra, insanları yokluğa atmayıp “din gününe”, ahirete götüreceği beyan edildikten sonra, “İyya ke na’büdü” ile başlayan kısımda doğrudan Cenâb-ı Hakk’a hitap edilir. Bu ayet, hazırane muamelenin ve yeni bir terakki yolculuğunun başlangıcıdır.

SORU: “Evvelen asara bakıp gaibane muamele-i ubudiyetle tefekkür vazifesini ifa eden bahtiyar cemaat için,” Sâni-i Hakîmin dahi muamelesine ve ef’aline bakmak derecesine çıktılar” buyruluyor. Bunu nasıl anlamalıyız? Bunun hazırane bir muamele suretine intikali nasıl oluyor?

BU ÂLEM en mükemmel bir şekilde terbiye edildikten sonra, kendi haline bırakılmış değil. Onda sürekli faaliyetler, değişmeler, kemale erme ve zevale meyletmeler, hayata kavuşma, rızıklanma, hastalanma ve şifa bulmalar, izzete kavuşma ve zillete düşmeler, gülmeler ve ağlamalar, açmalar ve solmalar, ışıklanma ve karanlığa gömülmeler ve böyle daha nice işler ve haller sürekli olarak icra ediliyor ve sergileniyorlar. Fiil failsiz olmayacağından, bütün bu birbirinden farklı ve sürekli işler, perde-i gayb arkasında her şeyin her işini gören, bütün sesleri birden işiten, bütün ihtiyaçlara birlikte cevap veren, her şeyde bizzat tasarrufta bulunan Cenâb-ı Hakk’ın fiillerine ve muamelelerine sürekli olarak dikkat çekerler.

İşte, bu tabloyu iyi değerlendiren bir mümin, her neye ve hangi hadiseye baksa onun arkasında bir İlâhi muameleyi ve fiili görür. Bu hal insana bir nevi huzur verir.

Çünkü İlahi fiillerin icraatları sürekli ve bunların hiçbirisi şuursuz sebeplerin, kör tesadüfün, sağır tabiatın işleri değildir. İşte Rabbinin bu şuur ile daima hatırlayan insan, bütün ihtiyaçlarını ancak O'nun gördüğünü bütün hayırların ancak O'nun elinde olduğunu, kendisini bütün düşmanlarının şerrinden ancak O'nun emin edebileceğini düşünerek "İyya ke na'büdü ve iyya ke nestain" (Ancak sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.) der.

Böyle söylemek, hazırane bir muameledir. Yani, Allah'tan gıyaben bahsetmek yerine, doğrudan O'na hitap etmektir. Meselâ, "Allah ne kadar Rahîm ve Kerîmdir." deme noktasını aşır, doğrudan O'na hitap ederek "Sen ne kadar Rahîm ve Kerîmsin." deme makamına ermektir.

Bu hal namaza mahsus değildir. Bir mümin, namazda Fatiha sûresini okurken "iyya ke na'büdü.."ye kadar gaibane, ondan itibaren hazırına muameleye geçtiği gibi, günlük işlerinde ve tefekkürlerinde de hadiseleri önce gaibane düşünüp, değerlendirir, sonra doğrudan Allah'ın hikmetine ve kudretine iltica ederek her şeyi O'ndan bilir, O'ndan bekler ve yine yalnız O'ndan korkar. Meselâ, hayırlı bir işe başlarken "bismillah" (Allah'ın ismiyle) der, bu gaibanedir, Hemen akabinde "Yarabbi sen mahcup etme, lütfunla muvaffak et!" diyerek Allah'a sığınmakla hazırane bir muameleye girer.

Üstat hazretleri bu tarz konuşma hakkında şunları kaydeder:

“İnsan, bir adamın fenalığından, ayıplarından bahsederken hiddeti, gazabı o kadar galebe eder ki; hayalen, hayalî bir ihzar ile hitab suretiyle kendisine tevcih-i kelâm etmeye başlar veya iyiliklerinden bahsederken şevki ve aşkı galeyana gelir, hemen hayalinin karşısına getirir, kendisine hitab ile konuşmaya başlar. Bu iltifat ile tesmiye edilen bir kaidedir. Bu kaidenin lisan-ı Arab’da büyük bir mevkii vardır.”

— İşarat’ül-İ’caz

Meselâ, birisinin zalimliğini anlatan kimse heyecanından ve nefretinden öyle bir noktaya gelir ki, sonunda “Ey zalim! Bu canlara nasıl kıydın!?!..” diyerek doğrudan ona hitap etmeye başlar.

Veya, bir kimse Sinan’ın şaheserlerini hayranlıkla seyrederken, sonunda öyle bir noktaya gelir ki, “Koca Sinan! Bir ömre bu kadar eseri nasıl sığdırdın!?!..” diyerek ona olan hayranlığını hazırane olarak dile getirir.

SORU: Cenâb- ı Hakk’ın sanatının mucizeleriyle kendisini zîşuura tanıttırmasına karşı;

- a) Hayret içinde bir marifet ile mukabele etmek,
- b) Rahman'ın kendi rahmetinin güzellikleri ile kendini sevdirmesine mukabil, muhabbet ve aşk ile mukabele etmek.
- c) Mün'im-i Hakiki'nin tatlı nimetleriyle terahhum ve şefkatini göstermesine karşı, şükür ve hamd ile mukabele etmek mertebelerini nasıl anlamalıyız?

ÜSTAD HAZRETLERİ, tekbir konusunda “Marifetimiz haricindeki kemalat-ı kibriyasının mücmel bir unvanıdır.” buyurur. Atomlardan sistemlere, çiçeklerden yıldızlara kadar her şey müminin ruhunda “hayret içinde bir marifet ve muhabbet” doğurur. Bunun en mükemmel örneği, Allah Resulünün (asm.) miraçta söylediği “Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, ben seni hakkiyle tanıyıp bilemedim.” cümlesidir. Bütün sema tabakalarını geçip arşı, kürsiyi görüp, cennet ve cehennemi seyredip bütün melekler âlemini müşahade edip, her safhada marifeti ve hayreti biraz daha artan Peygamber Efendimiz (asm.), manevî terakkisinin o doruk noktasında bu cümleyi dile getirmiş ve Allah'ın marifetinin sonu olmadığını bizlere ders vererek, “Bu konuda ne kadar ileri gidilse yine azdır.”

şuurunu hepimizin ruhunda geliştirmek istemiştir.

“Rahman’ın kendi rahmetinin güzellikleri ile kendini sevdirmesine” gelince, bu kâinatta cereyan eden ve bize Rabbimizi bildiren ve tanıttıran hadiseler, bizimle hiç ilgisi olmayan harika icraatlar değil, bir yönüyle de bize bakan ve bize faydalar sağlayan mucizelerdir. Güneş harika bir eser olmasının yanında, bizim için yine çok büyük bir rahmettir.

“İnsan ihsanın kuludur” buyuran Allah Resulü (asm.), bu ihsanların, bu rahmet tecellilerinin insan kalbinde Allah sevgisini netice vereceğini ve vermesi gerektiğini bizlere ders vermiş oluyor.

Bir sonraki maddede “tatlı nimetlerden” söz edildiğine göre, bu maddede zikredilen rahmet tecellileri, nimetlerin çok daha ötesinde büyük ve önemlidir.

Yirmi Dördüncü Sözde insan için en büyük rahmet tecellisinin “ademde kalmayıp vücuda gelmek”, yani “yoklukta kalmayıp var olmak” olduğu nazara verildikten sonra, varlığın mertebeleri sıralanır.

Bunların en yükseğinin ise “Müslim sıfatıyla insan olmak” olduğu kaydedilir.

Üçüncü maddede, “Mün’im-i Hakiki’nin tatlı nimetlerine” dikkat çekilir. Bunlara karşı şükür ve hamd ile mukabele etmemiz gerektiği ders verilir.

SORU: “Cenâbı Hakk’ın cemal ve kemal ve kibriyasının izharına karşı, Allahu ekber deyip tazim içinde bir acz ile rükua gitmek, mahviyet içinde bir muhabbet ve hayretle secde edip mukabele etmek” hususundaki vazifeler tefekkürî midir? Yoksa namazın rükünlerinin hakikati midir?

BURADA esas olarak rükûun ve secdenin hakikati anlatılmaktadır.

Nur’larda sıkça nazara verildiği gibi, “Rububiyete karşı ubudiyetle mukabele” edilir.

Fatiha Suresinde, “Allah’ın bütün alemleri terbiye ettiğinin” bildirilmesi, ruhlarda “tazim” manasını uyandırıyor. Bu terbiyelerin aynı zamanda insan için birer nimet olduğuna “Rahmân ve Rahîm” isimleriyle işaret edilmesi de “muhabbeti” netice veriyor.

Rükûda “tazim”, secdede “mahviyet” manası daha hakimdir.

Şu var ki, bu konudaki tefekkürler rükû ve secde anlamında değil, daha önce kazanılan bilgilerle gerçekleşir. Bu ilim ve şuur, namazın rükünlerinin de daha mükemmel olarak eda edilmesine yardımcı olur.

Üstadın, Mesnevî-i Nuriye’de, namaz kılanın Kâbeyi

hayalen nazara alması konusunda koyduğu şu ölçü, bu konu için de geçerlidir:

“Yalnız musallinin Kâbe’ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil tebeî bir şuurdan ibâret bulunmalıdır.”

— Mesnevî-i Nuriye, Katrenin Zeyli

Yani rükû ve secdenin hakikatlerini o anda kasten düşünmek yerine, bunun şuurunda olarak bu rükünleri eda etmek gerekmektir.

SORU: “Cenâbı Hakk’ın kendi sanatının harikalarını ve antikalarını sergilemesine karşı, Maşallah diyerek takdir etmek, ne güzel yapılmış deyip istihsan ederek, Barekallah diyerek müşaaade etmek, sonra amenna deyip şehadet etmek, daha sonra ‘geliniz bakınız’ hayran olarak herkesi ‘hayyealelfelah’ diyerek şahit tutmak ve daha sonra Allah’ın rububiyetinin saltanatını ilanına ve vahdaniyetinin izharına karşı, semi’nâ ve eta’na diyerek inkiyad ve mukabele etmek” kademelerine, tefekkür ve ubudiyet merhaleleri olarak bakılabilir mi?

BU ÂLEM sarayını ve onda sergilenen İlâhî sanat eserlerini temaşa etme konusunda burada şöyle bir sıralama nazara veriliyor:

“Takdir (beğenmek, kıymetini bilmek)”,

“İstihsan (güzel bulmak)”,

“Müşahede”,

“İnanıp şahadet getirmek”,

“Başkalarını da şahit tutmak, (onlara da göstermek ve anlatmak)”,

“İnkıyat ve mukabele”.

İlâhî eserleri takdir etmek ve beğenmekle başlayan yolculuk O’nun emirlerine inkıyat ve mukabele ile, yani ibadet ve taat ile son buluyor. Burada kişiyi ibadete götüren kademeler sıralanmış oluyor. Böylece, kâinatı bu manada seyretmeyenlerin ruhlarında ibadet arzu ve iştiağının uyanmayacağı da ders verilmiş oluyor.

“Takdir (beğenmek, kıymetini bilmek)”, “istihsan (güzel bulmak)” ve “müşahede etmek (görmek, seyretmek)” bütün insanlarda bulunan ortak özelliklerdir. Ancak, bu mahlukatı Allah’ın eserleri olarak seyretmek gerekir. Aksi halde sadece eserlere hayran olmakla kalınır, bu ise ruha bir kemal vermez. Onun için, Üstad hazretleri; “maşallah diyerek takdir etmeyi”, “ne güzel yapılmış deyip istihsan

etmeyi” ve “barekallah diyerek müşaade etmeyi” önemle nazara veriyor.

Ancak böylece “amenna deyip şehadet etme” makamına çıkılır.

Bu kemale eren ve bu zevki tadan kimse, başkalarını da bundan faydalandırmak üzere onları da ‘hayyealelfelah’ diyerek aynı yola, aynı çizgiyi çağırır.

Ezanda önce salata (namaza), sonra felaha (kurtuluşa) çağırmakta şöyle bir mana da vardır ki, kurtuluşa ancak namazla, ibadetle kavuşulur. Ancak böylece, insan bu kâinattaki harika eserleri, Allah’ın bir kulu ve en mükemmel eseri olarak hayretle seyreder.

“Rububiyetin saltanatı” üzerinde daha önce durulmuştu. Bütün alemleri Allah’ın terbiye etmiş olması bir rububiyet saltanatıdır.

Bu saltanat vahdaniyeti gösterir. Yani Allah birdir ve bütün bu alemler O’nun terbiyesinden geçmişlerdir. Bunu düşünen müminlere düşen vazife, “semi’nâ ve eta’na (işittik ve itaat ettik)” diyerek inkiyad ve mukabele etmektir. Yani, senin terbiye etmiş olduğun her âlem ve onların bütün fertleri senin bütün emirlerini harfiyen yerine getirdikleri gibi, biz de Kur’an-ı Keriminde inzal olunan ve Resul-ü Ekrem’in tebliğ ettiği bütün hükümlere iman ediyor ve hepsine uymaya söz veriyoruz.

SORU: “Sonra Rabbulâleminin uluhiyetinin izharına karşı; zaaf içinde aczlerini, ihtiyaç içinde fakırlarını ilandan ibaret olan ubudiyet ile ve ubudiyetin hulasası olan namaz ile mukabele ettiler” cümlesinde;

a) Ubudiyetin esrarı mı tarif ediliyor?

b) Ubudiyetin hulasası olan namaz ne anlama geliyor? Ubudiyet ile ibadet arasında fark var mı?

UBUDİYET kulluk demektir. Kul olduğunu bilen kişi sonsuz aciz olduğunu ve ancak Allah’ın kudretiyle, O’nun yardımını ile işlerini görebildiğini, yine sonsuz fakir olduğunu ve O’nun ihsanıyla maddî ve manevî nice nimetlere kavuştuğunu, keza sonsuz nakıs olduğunu, kendi varlığında sergilenen mükemmel eserlerin ve fiillerin yine Allah’ın keremiyle olduğunu bilir. Bu ubudiyet şuuruna eren insan, ibadetlerinde yani Rabbinin emir ve yasaklarına uyma konusunda da azamî hassasiyet gösterir. Yani ibadet, “kişinin kul olduğunu (ubudiyetini) bildiği ölçüde yerine getirdiği” İlâhî mükellefiyetlerdir.

Üstadımız bir risalesinde “ubudiyetin esası olan acz ve fakr ve zaafını” bilmekten söz eder.

Kulluğunu bilmenin ve bunun gereklerini yerine ge-

tirmenin en ileri göstergesi namazdır. Dokuzuncu Sözde çok güzel izah edildiği gibi, insan namaz boyunca “tekbir, tespih ve hamd” eder. Bunların namazın çekirdekleri olduğu beyan edilir. Yani, insan namaz boyunca, tekbir ile zaafını, tespih ile aczini, hamd ile fakrını sürekli olarak dile getirir. Namazın sonunda da bu mübarek kelimeleri otuz üçer defa tekrar eder. Bu yönüyle namaz ubudiyetin hulasası olmuş olur.

SORU: “Daha bunlar gibi gûna-gûn ubudiyet vazifeleri ile şu dâr-ı dünya denilen mes-cid-i kebirinde, farîza-i ömürlerini ve vazife-i hayatlarını edâ edip ahsen-i takvim sûretini aldılar.” ifadesini açar mısınız? Ayrıca gûna-gûn ubudiyetten maksat nedir?

BEN CİNLERİ ve insanları ancak bana ibadet –kulluk-etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi,56) ayetinin bildirdiği üzere, insan hayatının asıl gayesi (farîza-i ömür ve vazife-i hayat) ibadettir. Yani, insanlar Rablerini tanımak ve O’nun emir ve yasakları çerçevesinde bir ömür sürmek mecburiyetindedirler. Rıza çizgisinde geçecek bu ömrün belli zamanlarında da Allah Resulünün (asm.) tarif ettiği şekilde ibadetler yapılır. Üstadın Dördüncü Sözde ifade

etiği gibi bu ibadetleri yapanların yeme, içme, uyuma, dünya işlerine çalışma gibi diğer “mübah amelleri güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır.”

Cenâb-ı Hak, “...Biz insanı ahsen-i takvimde (en güzel bir biçimde, en mükemmel bir istidatta) yarattık.” (Tîn Sûresi, 4) buyuruyor. Ahsen-i takvîm sûretinde yaratılmış olmanın gereği, insanın kendi yaratılış gayesi istikametinde bir ömür sürmesidir. Yani, ruhuna takılan ilim, irade, görme, işitme gibi sıfatları, sevgi, korku, şefkat gibi hisleri, Allah’ın razı olduğu sahalarda kullanan kişi “alâ-yı illiyine” çıkar, sevgili bir kul olur. Aksi halde, bu büyük ve çeşitli sermayelerin yanlış kullanılmasıyla, ayetin haber verildiği gibi “esfel-i safiline” gönderilir.

Üstadımız Yirmi Üçüncü Söz namındaki harika risalesinin tamamında bu konuyu bütün boyutlarıyla en güzel şekilde izah etmiştir.

Gûna-gûn; “renk renk, türlü türlü” demektir. İbadetlerin çeşitliliğini ifade eder.

SORU: “Bu vazifeleri hakkıyla eda edenlerin darüsselâma davet edilip, ikramat-ı İlâhiyeye mazhar olacakları” ifade edilmektedir. Cen-net ile darüsselam arasında bir fark var mıdır?

DARÜS'S-SELÂM, cennetin bir sıfatı ve bir başka ismidir; “selamet evi, selamet yurdu” manasına gelir. Buradaki “selamet” kelimesi, öncelikle, cehennem azaplarından kurtulup selamete kavuşma manasına geldiği gibi, bu dünyada çektiğimiz her türlü sıkıntı, hastalık, çile ve meşakkatlerin hiçbirinin, “selamet yurdu olan cennette” bulunmadığını da ders veren müjdeli bir ifadedir.

“Def-i şer, celb-i nef’a müreccahtır” (Şerrin giderilmesi menfaatin elde edilmesinden daha önde gelir.) hükmünce “nev-i beşerin en büyük meselesi Cehennemden kurtulmaktır.”(On Birinci Şua) ve darüs’selâma kavuşmaktır.

Darüs’s-selâma davet edilenler bu kurtuluşun zevkine ermekle kalmayacak, ayrıca nice “ikramat-ı İlâhiyeye mazhar olacaklardır.”

Böylece, Cennette her iki zevk, yani cehennemden kurtulmakla saadete mazhar olmanın zevki, kahırdan kurtulup lütfa ermenin zevki, kâfirlerle, şeytanlarla ve putlarla birlikte yanmaktan kurtulup peygamberlere, salihlere komşu olmanın zevki, daimî karanlıktan kurtulup ebediyen nur içinde olmanın zevki birlikte tadılacaktır.

SORU: “Füccar ve eşrar olan diğer güruh ise; haddi buluş ile şu âlem sarayına girdikleri va-

kit” cümlesinde hadd-i bülüğün nazara verilmesinin sebebi nedir?

İNSAN, doğum olayıyla bu dünya sarayına girer, ama bebeklik ve çocukluk safhalarında bunun hiç farkında olmaz. Yaşı ilerleyip aklı kemale erdikçe, doğruyla eğriyi, hayırla şerri, faydalı ile zararlıyı birbirinden ayırt etme olgunluğunu kazanmaya başlar.

Hadd-i bülüğa ermek, dünya imtihanının başlaması demektir.

SORU: Ehl-i küfrün, az bir zamanda nihayetsiz cinayet işlemeleri ve nihayetsiz bir azaba müstahak olmaları

- Vahdaniyet delillerine karşı küfür ile mukabele,
- Nimetlere karşı küfran ile mukabele,
- Mevcudatı kıymetsizlikle kâfirane ittiham ve tahkir,
- Esmâ-i İlâhiyenin tecelliyatını red ve inkâr, maddeleriyle izah ediliyor. Bu konuyu biraz daha açar mısınız?

BİR ÇOK RİSALEDE bu konu çeşitli yönleriyle ele

alınmış, hem aklı ikna, hem de kalbi tatmin edecek izahlar getirilmiştir. Burada da insanın kısa zamanda nihayetsiz cinayet işlemesi, soruda geçen dört maddede ele alınmıştır:

Bunların her biri sonsuz bir cinayettir.

Şöyle ki:

- Allah'ın varlığının ve birliğinin delilleri sonsuzdur. Bu kadar delilin inkâr edilmesi sonsuz bir cinayettir.

- Allah'ın nimetleri de sonsuzdur. "Organlarından hücrelerine, ruhundan hissiyatına kadar; üzerinde seyahat ettiği dünyadan, her nefeste kanını temizleyen havaya kadar; geceden gündüze, güneşten aya kadar; sebzelerden, meyvelere, süttten, bala kadar uzanan sayısız ihsanlara ve nimetlere mazhar bir insan", bütün bunları inkâr ederse, Allah'a isyan ederse, bu nimetlere karşı küfran ile mukabele etmiş ve sonsuz bir cinayet işlemiş olur.

- Gerek kendi vücudumuzda görev alan organlar, gerekse bizi kuşatıp her yönden yardımımıza koşan varlıklar çok kıymetli eserlerdir. Hiçbirini yapmak beşer takati dahilinde değildir. Bu kadar mucizeleri ve onlara takılan hikmetleri, manaları hiç dikkate almamak, düşünmeye değer bulmamak yine sonsuz bir cinayettir.

- Her varlığın hakikati bir veya daha çok esmaya daya-

nır. Varlık âlemi İlâhî isimlerin tecellileriyle doludur. Bu varlıkları dikkate almamak, onlarda tecelli eden esmâyı dikkate almama manasına gelir. Bu ise Cenâb-ı Hakk'ın nihayetsiz izzetine karşı bir isyan mahiyeti taşımakla yine nihayetsiz bir cinayet olur. Bu varlıklardan en önemlisi insanın kendisidir.

Allah'ın bütün isimlerine ayna olan, O'nun misafiri ve cennetine davetlisi olma şerefine eren, taşıdığı istidadın ulviyetiyle arza halife olan insan, bu üstün mahiyetini ve kabiliyetini küfür ve isyan yolunda harcarsa, kendinde tecelli eden bütün isimlerin tecellilerini şer ve isyan yolunda kullanmış ve böylece o isimlere karşı büyük bir edepsizlik etmiş olur. Bu ise tek başına büyük ve sonsuz bir cinayettir.

SORU: “Hayatınızın makinasında dercedilen şu nazik letaif ve manevîyat, ve şu hassas aza ve alât, ve şu muntazam cevarih ve cihazat ve şu mütecessis havas ve hissiyatın gaye-i yegânesi; şu hayat-ı faniyede, nefsi rezilenin ve hevesat-ı süfliyenin tatmini için istimaline mi münhasırdır?” ifadesinde geçen letaif, manevîyat, cevarih, cihazat, aza ve alât için birer örnek verir misiniz?

BUNLAR ARASINDA kesin hatlar çizmek zordur. Zira, bir şey bazen bunların ikisi yahut üçü için de kullanılabilir-mektedir. Meselâ “ayak” hem azadır, hem cevahihtir. Keza, hissiyat aynı zamanda letaiftir. Göz azadır, görme ise bir histir, bir duygudur. Bununla birlikte şöyle bir açıklama getirilebilir:

Kalp, sır, akıl, vicdan,, hafıza, hayal,..., “nazik letaif ve manevîyat”;

El, ayak, ağız, mide, göz, kulak, dil,..., “hassas aza ve alât”,

Bunlardan ilk ikisi veya üçü “cevarih”; (Cevarih, “yara-layıcı ve kesici aletler” demek olup, daha çok , el, ayak ve ağız için kullanılır.) Bu kelime Nur Külliyyatında, daha çok “dış organlar” manasında kullanılmaktadır.

Görme, işitme, koklama gibi duygular da “mütecessis havas ve hissiyat” olarak düşünülebilir. Mütecessis; “te-cessüs eden, gizlileri araştıran” demektir. Meyvenin tadı ve kokusu sadece görme ile anlaşılmıyor. Tat alma duygu-su, tecessüs ile, onu insana hissettiriyor.

SORU: Vücudumuzda bu alet ve edevatın ya-ratılmasında iki esas olduğu nazara veriliyor: **Biri, Cenâb-ı Hakk'ın bütün nimetlerinin her bir çeşitlerini ihsas ettirip şükrettirmek.**

İkincisi, Esmâ-i Kudsiye-i İlâhiye'nin bütün tecelliyatının aksamını birer birer o cihazat vasıtasıyla bildirip tanıttırmak.

Bu iki gaye arasındaki farkı izah eder misiniz?

BİRİNCİSİNDE duygular, ikicisinde ise akıl ve kalp esastır. Keza, birincisinden şükür, ikicisinden ise tefekkür meyveleri alınır.

Bir nimeti görüp, tadıp ondan faydalandığımızda, o nimetin cansız ve şuursuz atomların ve akılsız tabiatın işleri olamayacağını düşünüp, bizi yaratan, fitratımıza o nimete karşı ihtiyaç derceden, gözümüze o nimeti zevkle seyrettiren, dilimize ondaki tadı algılatan Rahmân ve Rezzak bir Hâlıkımız olduğunu düşünüp şükür etmemiz gerekir.

İkinci kademede, “Hakiki hakaik-i eşya esmâ-i İlâhiyedir.” hükmüncé, bir adım daha ileri giderek, o eşyada ve o nimetlerde tecelli eden İlâhî isimleri düşünmemiz ve Allah'ı “o esma ile tanımamız” söz konusudur. Bu ikincisinde bize verilen manevî cihazlar, sadece nimetlere şükretmekle kalmayıp, “hikmet, rahmet, inayet, kudret, adalet” gibi marifetullahı yol açan nice hakikatlerin anlaşılmasına ve tefekkür edilmesine hizmet edeceklerdir.

Ene bahsinde verilen örneği hatırlayalım. İnsan kendi-

sine verilen bu cihazat yardımıyla şöyle düşünebiliyor:

“Meselâ: “Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de şu dünya hanesini birisi yapmış ve tanzim etmiş” der. Ve hakeza... Bütün sıfât ve şuunat-ı İlahiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrarlı ahval ve sıfât ve hissiyat, ene’de münderiştir.

— Sözler, Otuzuncu Söz

İnsan kendi ruhuna takılan bu sıfatlarla söz konusu tefekkürü yaptığı gibi, şuunatıyla da İlâhi şuunatı bir derece düşünüp, “Ben nasıl muhtaçlara merhamet ediyorum, emrimi dinlemeyenlere gazap ediyorum; bana bu halleri takan, bu kabiliyetleri veren Allah’ın da, O’nun vacip varlığına münasip ve idrakinden aciz olduğumuz, “rahmet, merhamet, gayret, kahır” gibi nice şuunatı vardır.” diyebilmektedir.

SORU: “İnsanın sermayece en âlâ hayvandan 50 derece yüksek olduğu halde, en ednasından 50 derece aşağı düşmesi” nasıl anlaşılmalıdır? Burada mukayese edilen en âlâ hayvan ile, en ednasından maksat nedir? Ayrıca; 50 derecelik nispet neye göre zikredilmiş olabilir?

BURADA “elli” rakamı, “çokluk ifade etmek üzere” kullanılmıştır. Bir başkası da kullanılabilirdi. Şu var ki, Arapça’da çokluklar “yetmiş, yedi yüz, yedi bin” ile ifade edilirken Türkçe’de genellikle “yüz kat, bin kat” diye ifade edilirler. Üstat Hazretleri, eserlerinde, her iki tarzı da kullanmıştır.

Elli kat aşağı ile elli kat yukarı arasındaki mesafe “yüz kat” eder.

İnsanla hayvan arasındaki bu derece farkına, yüzlerce örnek verilebilir. Sadece bir örnek vermekle yetineceğiz:

Çayırda otlayan bir hayvan ve ona nezaret ederken ekmeğini yiyen bir çobanı düşünelim. O hayvan, açlığının sevgiyle otları büyük bir zevkle koparıp yerken, sadece, onların kendine faydalı bir rızık olduğunu ilhamla bilir. Bunun ötesinde çok şeylerin cahilidir. Zira istidat ve kabiliyeti, bunları ölçüp tartacak zenginlikte değildir. Meselâ, o çayırın yeşermesi için baharın geldiğini, baharın gelmesi için dünyanın kendi etrafında aylarca döndüğünü, keza dünyanın eğiminin mevsimlerin husulü için bir sebep kılındığını, semadan yağmurların yağdığını, o yağmurların denizlerden buharlaşma yoluyla yaratıldığını, rüzgârın onları taşıyıp buralara kadar getirdiğini ve daha böyle nice tabiat şartlarını bilmediği gibi, yediği otun midesine gittiğini, orada hazmedildiğini, o otun bir süre

sonra kan, et,

kemik, deri, yün v.s. haline geldiğini de bilmez. Keza, otladığı çayırın hangi köye, hangi kasabaya, hangi ülkeye ait olduğunu da bilmez.

Böyle sayısız diyebileceğimiz kadar bilgisizlikler içinde otunu rahatlıkla yer ve kendine mahsus tespihini eda eder.

Onun cahili olduğu bütün bu gerçekleri insan bilmektedir; daha doğrusu, “bilme istidadına” sahiptir.

Bu kabiliyetini yerinde ve gereğince kullanıp kullanmadığı ayrı bir konudur.

SORU: Hayatın gayesindeki dokuz emirde geçen “Duygular terazileri ile İlâhi nimetleri tartmak ve küllî şükretmek”, idrak ve marifet ile mi ilgilidir? Yoksa duyguların mizan ve zevkleri ile mi ilgilidir? Ayrıca, külli şükrün bununla ilgili olmasının hikmeti nedir?

DOKUZ EMİRDEN birincisinde nimetlerin tadılıp tartılması, ikincisinde bütün varlıklarda tecelli eden İlâhi isimlerin tefekkür edilmesi nazara veriliyor.

Buna göre birincideki tartma, duygularla olmakta ve akabinde külli şükretmenin zikredilmesiyle bu tatmanın

ve tartmanın idrak ile, tefekkür ile yapılması gereği vurgulanmış olmaktadır.

İnsan, gözü ile eşyanın büyüklüklerini, şekillerini, renklerini, uzaklık ve yakınlıklarını tartar. Dağlara bakarak “Şu dağ, şu tepeden büyüktür.” der. Renkleri tartarak şu mavi, şu yeşil, şu daha koyu yeşil hükmünü verir.

Diliyle tatlar âlemini tartar; acıyla tatlıyı ayırt etmekten, tatlar arası en küçük ayrıntılara kadar nice bilgileri insana kazandırır.

İbadet ve marifet için yaratılan insanın, bu kutsî görevinin bir şubesi tefekkür ise bir diğeri de şükürdür. İnsan, birçok âlemleri ancak duygularıyla tanır ve tartar, onları böylece tefekkür eder, onlardan gördüğü faydaları düşünmekle de şükreder.

Şükrün küllî olması şöyle düşünülebilir:

Bir nimeti tek olarak düşünmek yerine, bütün nimetleri birlikte düşünmek küllî bir tefekkürdür ve insanı “küllî şükre” götürür.

Bir de, insan, “bedenindeki her organın” ve “ruhuna takılan her latifenin ve her duygunun” ne kadar büyük birer nimet olduğunu düşünüp bunların tümü için Allah’a şükretmekle “küllî şükretmiş” olur.

Öte yandan, insan bu enfüsî nimetler için yaptığı küllî şükrü, kendisini kuşatan bütün harici nimetleri de birlikte

düşünmekle yine küllî şükretmiş olur.

Bir başkası ise: İnsan mazhar olduğu bir nimete şükrederken, aynı nimete kavuşmuş olan bütün sevdiklerini, hatta bütün canlıları da düşünüp şükrünü küllileştirebilir.

SORU: “Fıtratta vaz’ edilen cihazatın anahtarları ile, Esmâ-i Kudsiye-i İlâhî’nin gizli definelerini açmak” ne anlama geliyor?

DAHA ÖNCE DE ifade ettiğimiz gibi, Esmâ-i İlâhiye’ye, mecazi olarak, “defineler, gizli hazineler (kûnuz-u mahfiye)” denilmektedir. Her mahluk Hâlık isminin hazinesinden gelmiş bir cevher gibidir. Her canlı da Muhyi (hayat verici) isminin bir cevheridir.

Kâinat kitabının okuyucusu makamında olan insana, şu varlık âleminde sergilenen bütün esma tecellilerini seyredebilmesi için, birtakım cihazlar verilmiştir.

İnsana irade verilmeseydi Allah’ın irade sıfatını bilmesi mümkün olmazdı.

Keza, görme sıfatı verilmese Basîr ismini, Kudret sıfatı verilmese Kadîr ismini, merhameti olmasa Rahman, Rahim isimlerini, başkalarına ikram ve ihsanda bulunma kabiliyeti olmasa Kerim ve Muhsin isimlerini bilemezdi.

“Esmâ-i İlâhiye’nin definelerini açmak” ifadesi, bu de-

finelerden gelen mahlukatı ve hadisatı seyretmek, bilmek, değerlendirmek manasınadır.

SORU: “Şu teşhîrgâh-ı dünyada mahlukat nazarında Esma-i İlâhiye’nin garip sanatlarını ve latif cilvelerini bilerek hayatımızla teşhir ve izhar etmemiz” ne demektir?

İNSAN, Allah’ın, ahsen-i takvimde yarattığı en mükemmel bir eserdir. İnsanın, bu esma tecellilerini teşhir etmesi, başkalarına, yani diğer insanlara, meleklerle, cinlere ve ruhanilere göstermesi, hayatının önemli bir gayesidir.

Bu noktada şu hususun da dikkatten kaçmaması gerekir:

İnsandan asıl maksat onun ruhudur. Beden ruhun hanesi hükmündedir. Bir insan, hem bedeninde, hem de ruhunda tecelli eden isimleri teşhir ederken, bu organlarını ve duygularını temiz tutmaya, ruhunu günahlarla kirletmemeye, hafızasına zararlı şeyler koymamaya, aklını haram sahalara yormamaya, hayalini gereksiz ve zararlı bir şekilde kullanmamaya özellikle dikkat etmelidir.

SORU: Lisan-ı hal ve kal ile; dergah-ı rububiyete karşı ubudiyet nasıl ilan edilebilir?

İNSAN Allah'ın kuludur. Kulun görevi ubudiyettir, kul-luk yapmaktır. Namazda insan hem hal diliyle (Allah'ın emrettiği yöne dönerek, O'nun huzurunda el bağlayarak, rükûa gidip secdeye kapanarak, selam vererek); hem de kal diliyle (Kur'an surelerini ve diğer mukaddes kelimeleri namaz boyunca okuyarak) ibadet görevini yerine getirir.

Tekbir getirmekle Allah'ın büyüklüğünü ve azametini diliyle ifade ederken, rükûa varması ve secdeye kapanması bu noktada çok manalıdır.

Namazda ve diğer ibadetlerde hal ile kali (sözü) birleştiren insan, namaz dışındaki sosyal hayatında da aynı manayı devam ettirmeli, bir kul olarak bütün işlerini meşru dairede yapmaya özen göstermelidir. Onu gören kimsenin aklına "İslam ahlâkı" gelmelidir.

Bilindiği gibi, minareyi gören kimsenin zihninde "ezan" canlanır. Bu ise, minarenin hal dili ile ezan okuması demektir.

Ezan okunduğunda ise "hal dili ile kal dili" birleşmiş olur.

SORU: "Esmâ-i İlahiye'nin cilverinin verdikleri letaif-i insaniye murassatı ile, bilerek süslenip o Şahid-i Ezelinin nazar-ı şuhud ve işhadına görünmeyi" açar mısınız?

İNSANIN AĞZI, burnu, gözleri önemli işler görmeleri yanında, yüzüne birer süs oldukları gibi, insan ruhuna takılan latifeler de insanın manevîyatı için birer süstürler.

Bunların kendileri gibi faaliyetleri de harikadır.

Dersin başında geçen “Cemal ve kemal-i manevîsi-ni bizzat nazar-ı dekaik aşınasıyla görme” manası ruhta kendini daha fazla gösterir.

Bir hücrenin çalışması çok harika bir kudret mucizesidir ve Cenâb-ı Hak o eserinde sergilediği ince sanatlarını bizzat kendisi müşahede etmektedir. Ancak, aklın çalışması, gelen bilgileri yoğurması, onlardan hükümler çıkarması, vardığı sonucu hafızaya yerleştirmesi, gerektiğinde yine ondan alıp yeniden düşünmesi, alınan bir haber karşısında kalbin hüzünlenmesi, bu hüznün gözlerden yaş olarak akması, yanlış bir muamele karşısında nefsin öfkelenmesi, aklın onu dindirmeye çalışması gibi nice manevî, latif ve ince faaliyetler ruhta sürekli olarak cereyan ederler. İşte insanın, bu harika yaratılışın farkında olması, o latifelerini hayırlı sahalarda kullanarak süslemesi, kendisini böylece Cenâb-ı Hakk'ın şuhuduna arz etmesi, hayatının çok önemli bir gayesidir.

“Hem hayatı yaratanın hayat ile ihsan ettiği kıymetdar bediyeler ve nişanlar ile bilerek süslenip her gün tekerrür eden

resm-i küşadda mü'minane, şuurdarane, şâkirane, minnetdarane Padişah-ı Bîmisalinin nazarına arzettir."

— Şualar, Dördüncü Şua

Bir de "işhad" yani başkalarına gösterme, onları şahit tutma meselesi var. Burada öncelikle şu hadise hatıra geliyor:

İnsanın yaratılışına melekler bir mana veremeyip, yüzünde kan dökcek birinin yaratılmasındaki hikmeti Cenâb-ı Hak'tan sual ettiklerinde, kendilerine şu cevap verilmişti:

"Ben sizin bilmediklerinizi bilirim."

İşte, özellikle kâmil insanların, melekleri çok gerilerde bırakan "marifet, muhabbet, irfan, salih amel" gibi güzelliklerle ruhlarını süslemeleri üzerine, Cenâb-ı Hakk'ın onları meleklerine göstermesi ve bir zamanlar kapıldıkları endişelerinin ne kadar yersiz olduğunu onlara bildirmesi hayatın bir başka önemli gayesidir.

SORU: Zevil hayat olanların; halıklarına tahiyatları "tezahürat-ı hayatiye", sani'lerine tesbihatları "rumuzatı hayatiye", arz-ı ubudiyetleri de "gayat-ı hayatiye" olarak nazara veriliyor. Bunları misallerle açıkla mısınız?

KIYAMET SÛRESİ'NDE (1,2) şöyle buyrulur:

“Gerçekten insan üzerine dehirden bir müddet geldi ki o, o zaman bahse değer bir şey değildi. Biz insanı birtakım katkılarıyla mezcedilmiş bir nutfeden yarattık. Onu denemek üzere de işitici ve görücü yaptık.”

Aynı hal, bütün canlılar için de geçerlidir. Onlar da, bir zamanlar hiç ortada yokken, kendilerinden söz edilmezken Allah'ın inayetiyle varlık sahasına çıktılar. Bununla da kalmayıp “işitici ve görücü” kılındılar, hislerle donatıldılar; kâinatla irtibat kurdular. Şu farkla ki, insan dışındaki canlılarda “imtihan” söz konusu değil; onun için işitmeleri de görmeleri de çok sınırlı.

Bir yumurtayı düşünelim, bir zamanlar hiç ortada yoktu. Sonra tavuğun yediği muhtelif şeylerden akıl almaz bir netice yaratıldı. Daha sonra onun üzerinden yirmi bir gün gibi bir kuluçka zamanı geçtikten sonra, o görmeyen yumurtadan gören bir civciv çıktı, o işitmeyen, yemeyen, içmeyen, sevmeyen, korkmayan yumurtadan bu ve benzeri nice hislerle donatılmış bir varlık yaratıldı. Bütün bu hayat tezahürleri Allah'ın o yumurtaya ve ondan çıkan civcive birer hediyesidir.

Hayatın, görünen ve anlaşılan bu gibi özellikleri ya-

nında, daha bilmediğimiz nice cilveleri daha vardır ki, bunlar “rumuzat-ı hayatiye” ile ifade ediliyor. Rumuz, “remizler, gizli işaretler” demektir. Bunlar insan ruhunda, diğer canlılardan çok daha zengin olarak mevcuttur. İnsan ruhu, “akıl, kalp, hayal, hafıza” gibi temel latifeler yanında, “şefkat, rikkat, endişe, merak, merhamet, öfke, kıskançlık, haset” gibi nice “rumuzat-ı hayatiye” ile, adeta, dolup taşmaktadır.

Bunlar da bir yönüyle hayatın tezahürleridir ve İlâhî birer tahiyyedirler, hediyedirler. Bunlara sahip olan canlılar, o ince duygulardaki harika yaratılış ve akıl almaz sanat incelikleri ile Sani’lerini tespih eder, O’nun her türlü noksandan münezzeh ve bütün kemal sıfatlara sahip bir Hâlık olduğunu hal diliyle ilan ederler.

Böyle harika bir hayata sahip, böyle dakik hissiyatla donatılmış canlıların, kendilerine verilen bu sermayeyi yaratılış gayelerine uygun olarak kullanmaları gerekir. Onların hayatlarından asıl maksat ve gaye budur. Bu konuda Nur Külliyyatında “vezaif-i eşya sûretinde ubudiyetleri var” ifadesi geçer.

İnsan dışındaki bütün canlı türleri, bu fitrî vazifelerini eksiksiz yapmakla hayatları boyunca daima ibadet halindedirler. İnsan ise, bu dünya imtihanının bir gereği olarak, maddî ve manevî bütün cihazlarını “doğru veya yanlış

kullanma” konusunda serbest bırakılmıştır.

Bir mümin, bu hayat sermayesini Hâlîkının tahiyyatında, tesbihatında kullanmakla ve ubudiyetini O’na arz etmekle kalmaz, diğer mahlukatın tesbihatlarını, tahiyyatlarını da, arzın halifesi olarak, kendi namına Rabbine takdim eder.

SORU: “Mevcudatın her birinin kendine ait bir dil ile Allah’ın vahdaniyetine ve rububiyyetine dair manevî sözleri fehmetmek” ifadesini nasıl anlamalıyız?

MAHLÛKAT, esas olarak, Allah’ın varlığını göstermekte, esmasına ayna olmakta, O’nun manevî cemalini, yani esmasının ve sıfatlarının güzel tecellilerini sergilemektedirler. Bunun yanında, bir de O’nun birliğini göstermeleri söz konusudur.

Bu da, mahlukatın birbirleriyle olan yardımlaşmaları, kâinatın “farklı mamuller veren tek bir fabrika gibi çalışması” ve bu farklı mahsullerin bir çok yönden de birbirlerine benzemeleri ile kendini gösterir.

Bir canlının bütün özelliklerini çekirdeğinde, tohumunda, yumurtasında, nutfesinde yerleştirmek ve onları Fettah ismiyle açarak harika mahluklar çıkarmak Allah’a

mahsus bir sanat ve Rabbanî bir fiildir. Bunlardan birini kim yapıyorsa tümünün sahibi ve sâniî de odur. Çekirdeği açarak ağaç haline getiren kim ise, yumurtayı açıp tavus yaratan, nutfeden insan çıkaran da O'dur.

Her canlıya bir çift göz verilmesi ve bunların da o canlının yüzüne simetrik olarak yerleştirilmesi ayrı bir sanattır. İnsanla diğer hayvanlara bu noktadan nazar ettiğimizde "Bir canlıya göz takan kim ise, bütün gözleri yaratan da O'dur." hükmüne varırız.

Canlılarla kâinat arasındaki ilgi de vahdaniyete ayrı bir delildir. Ağacın bir tek yaprağını düşünelim. O yaprak dala, dal ağaca, ağaç toprağa bağlıdır. Toprakla serili yer küremiz güneş etrafında dönmektedir. O halde, bir yaprak kimin eseri ise bütün güneş sitemi de O'nun mülkü ve O'nun eseridir.

Üstadın şu ifadeleri harika bir vahdaniyet dersidir:

"Sivrisinek gözünü halk eyliyendir mutlaka, Güneşi hem kehkeşi halk eylemiş.

Pirenin midesini tanzim edendir mutlaka, manzume-i şemsiyyeyi nazmeylemiş.

Gözde rü'yet, midede hem ihtiyacı dercedendir mutlaka, sema gözüne ziya sürmesi çekmiş, zemin yüzüne gıda sofrası sermiş."

— Sözler, Lemeât

SORU: İnsan hayatının mahiyetinin icma-
linde geçen;

- a) Esmâ-ı ilahiyeye ait garaibin fihristesi;
- b) Hem şuun ve sıfatı İlâhiyenin mikyası;
- c) Kâinattaki âlemlerin mizanı;
- d) Âlem-i kebirin listesi;
- e) Kâinatın haritası;
- f) Kitab-ı ekberin fezlekesi;
- g) Kudretin gizli definelerini açan bir anahtar
külçesi;
- h) Mevcudata serpilten ve evkata takılan ke-
malatının bir ahsen-i takvimi
maddelerini örneklerle anlatabilir misiniz?

TAFSİLÂTIYLA anlatılabilse bir kitap hacmine ulaş-
cak bu harika tespitleri, sadece ana hatlarıyla açıklamaya
çalışalım:

a) Esmâ-ı ilahiyeye ait garaibin fihristesi:

Allah'ın bütün isimleri güzeldir ve onların bütün te-
cellileri harikadır, gariptir. Bunlar insanda fihriste olarak
sıralanmış gibidir. Yaratmak, sûret vermek, hayat vermek,
hissiyatla donatmak, o ruhlara uygun bedenler yaratmak,
azalar takmak,..., birer İlâhî fiildirler. Bunların hepsi-

nin de yaratılmaları Allah'a mahsustur ve bütün bunlar Allah'ın isimlerinin tecellileriyle ortaya çıkarlar. Varlık âlemine serpilen bu tecellilerin hepsinden insanda da bir numune yaratılmıştır. O da var edilmiş, o da hayata kavuşmuş, o da rızıklanmış, onun da ruhu hissiyatla, bedeni organlarla donatılmıştır ve hakeza....

b) Hem şuun ve sıfat-ı İlâhiyenin mikyası:

Mikyas, “kıyas aleti, mukayese aleti” demektir. İnsan, kendisine verilen ilim, irade, kudret gibi sıfatları vahid-i kıyasî olarak değerlendirip, Allah'ın sıfatlarını onlarla bildiği gibi, yine ruhuna takılan “merhamet, gazap, şefkat, kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek isteme” gibi şuunatla da Allah'ın şuunatını bir derece bilebilir. Bir derece diyoruz, çünkü insan ruhu mahluk olduğu gibi, o ruha takılan bütün sıfatlar ve şuunat da mahluktur. Allah'ın zâtı hiçbir mahlukuna benzemediği gibi, O'nun sıfatları ve şuunatı da mahlukatın şuunatına benzemez. Bu önemli nokta unutulmamak şartıyla, bir insan kendi varlığını doğru değerlendirerek, Hâlık'ını sıfat ve şuunatıyla tanıma imkânına sahip olabilmektedir.

c) Kâinattaki âlemlerin mizanı:

Renkler ve şekiller âlemini gözüyle tartıp hangisinin

diğerinden daha büyük, daha parlak, yahut hangisinin hangi renklere sahip olduğunu bildiği gibi, tatlar âlemini diliyle, kokular âlemini burnuyla tartmaktadır. Öte yandan, insan aklı bütün bu âlemlerdeki hikmetleri tartan bir mizan gibidir.

d) Âlem-i kebirin listesi:

Bu manayı Üstadın şu cümlesi açıklamaktadır: “Âlemde ne varsa numunesi mahiyet-i insaniyede vardır.” Yine Nur Külliyyatında, insanın kemiklerinin taşlardan, etlerinin topraktan, vücudundaki muhtelif akıntıların nehirlerden haber verdiği ifade edilir. Bu âlem-i kebirdeki elementler küçük mikyasta insan bedeninde de yer aldığı gibi, o büyük âlemdeki levh-i mahfuzun bir küçük numunesi insanın hafızası, âlem-i misalin bir numunesi insanın hayalidir. Âlem-i kebirin meleklerle adeta dolup taşmasının bir küçük numunesi de insan bedeninde misafir olan ruhun binlerle hissiyatla kaynaşmasıdır.

e) Kâinatın haritası,

f) Kitab-ı ekberin fezlekesi:

Bu iki maddede, insan-kâinat ilişkisi farklı teşbihlerle ortaya konulmuştur. Birinde kâinat bir ülkeye, insanın mahiyeti o ülkenin haritasına benzetilmiştir. Harita ülke-

nin küçültülmüş bir şeklidir. O ülkede olan her şey, küçük mikyasta, o haritada da temsil edilmiştir. İkinci teşbih-te ise kâinat bir büyük kitaba, insan ise onun fezlekesine benzetilmiştir. Fezleke; öz, özet, hülasa demektir.

g) Kudretin gizli definelerini açan bir anahtar külçesi:

Bu maddede, fennî ilimler daha bir ağırlık kazanmıştır. Bu kâinat, “kalem-i kudretle yazılmış bir kitaba” benzetilmektedir. O kitaptaki yazıların taşıdığı gizli manalar, fen ilimleriyle ortaya çıkarılırlar. İnsan, kendisine lütfedilen kabiliyetini yerinde kullanmakla, yer altı kaynaklarından, elektriğe, ışınlar âlemine kadar nice gizli hazineleri ortaya çıkarmıştır. Böylece sanki “bir anahtar külçesi” gibi olmuş ve her bir anahtarla ayrı bir hazineyi açmıştır. Buradaki farklı anahtarlar, insan mahiyetindeki değişik özellikleri ifade etmekle birlikte, kâinatla ilgili farklı bilimlere de işaret olsa gerektir.

h) Mevcudata serpilten ve evkata takılan kemalatının bir ahsen-i takvimi:

Burada geçen “kemalattan” maksat, Allah’ın kemalini gösteren ayetler, mahluklardır. İmam Gazali hazretleri, “Daire-i imkânda daha ahsen yoktur.” buyurmakla, her şeyin kendi kabiliyetine ve icra edeceği vazifeye göre en

mükemmel bir şekilde yaratıldığını, ondan daha güzeli-
nin düşünölemeyeceğini ifade etmiştir. Bu “her şeyden”
bir şey de insandır. O da hem en mükemmel bir şekilde
yaratılmış, hem de diğer varlıklardaki kemalatı idrak ede-
bilecek bir kabiliyete sahip kılınmıştır.

“Mevcudata serpilen ve evkata takılan” ifadesi, “en gü-
zel ve en mükemmel yaratma” hakikatının bütün mahluk-
larda ve bütün zamanlarda hükmünü icra ettiğini beyan
içindir.

SORU: Hayatın sûreti ve tarz-ı vazifesinin
“bir kelime-i mektube, kudret kalemi ile ya-
zılmış hikmetnüma bir söz” olması ve görü-
nüp işitilip esma-i hüsnaya delalet etmesi ne
demektir?

SÜRET KELİMESİ “hakikati” çağrışım yaptırıyor. Her
şeyin bir sûreti bir de hakikati vardır. Ve “Hakiki hakaik-i
eşya Esmâ-i İlahiye’dir.”

Buna göre, hayatın hakikati Muhyi (hayat verici) is-
mine dayanır, onun tecellisidir. Bununla birlikte hayatlar
arasında birçok farklılıklar da vardır. İşte bu farklılıklar

sûret kavramını hatıra getirir. Maddî varlıklar sûretleriyle birbirinden ayrıldıkları gibi, gözle görünmeyen varlıklar da, meselâ melekler de, birbirlerinden farklıdırlar; onların da birini diğerinden tefrik ettirecek manevî sûretleri vardır.

Buna göre hayatın sûreti denilince hayatın kendisini ve onu başka hayatlardan ayıran özel durumunu anlıyoruz. Yoksa, hayat sadece bir “sıfat” olarak düşünüldüğünde onun sûreti olmaz.

Farklı sûretlerde olan hayatların ve onlara sahip olan değişik ruhların da yine birbirinden ayrı vazifeleri olmaktadır.

“Kelime” ve “söz” ifadeleri birer teşbihtir ve kâinatın “kudret kâlemiyle yazılmış bir kitaba” benzetilmesinin alt şubeleridir.

Hayat, sıfat olarak düşünüldüğünde ne görülür ve ne de işitilir, ama o hayata sahip olan ruhlar ve melekler görülebilirler. Hayatın kendisi de Allah’ın isimlerine ayna olan, O’nun rahmetini, hikmetini ve kudretini ders veren bir kelime ve bir söz olarak düşünülebilir.

“Hayatım Rabbani bir mektubdur; kardeşlerim olan zîşuur mahlukata kendini okutturur, yaratana bildirir bir mütalaagâhtır. Hem Hâlıkımın kemalâtını teşbir eden bir ilânnameliktir.”

— Şualar, Dördüncü Şua

SORU: Hayatın, “tecelliyat-ı ehadiyete ve cilve-i samediyete ayinelik etmesini” izah eder misiniz?

TECELLİYAT-I EHADİYET, Allah’ın zatının bir olması demektir.

Her varlık, Allah’ın belli isimlerine ayna olurken, hayat bütün isimleri tek başına göstermektedir. Üstadımızın, besmelenin ikinci sırrında verdiği güneş misalini hatırlayalım. Güneşin ışığının, mukabilindeki bütün eşyayı ihata ettiğine bakıldığında, bu ihatanın tek bir güneşin işi olabileceğine hükmedilmekle, “vahidiyet cihetiyle” güneşin birliği bilinir. Öte yandan, bir aynada güneşin bütün renklerinin, hararetinin ve bir nevi cilve-i zatının görünmesiyle de güneşin birliği “ehadiyet cihetiyle” bilinir.

“Evet, hayat tek başıyla bir Hayy-ı Kayyum’u bütün esma ve şuunatı ile bildirir. Çünkü hayat, pekçok sıfâtın memzuç bir macunu hükmünde bir ziya, bir tiryaktır.

İşte hayat bu câmi’ mahiyeti itibariyle şuun-u zâtiye-i Rabbaniyeye âyinedarlık eden bir âyine-i Samediyettir.”

— Otuz Üçüncü Söz

İşte hayat bu özelliği ile Allah’ın zatının birliğini, esma

ve sıfatlarının varlığını bildirmektedir.

Cilve-i Samediyete gelince, hayatın bütün esmaya ayna olması, bir yönüyle de bütün esmaya muhtaç olması demektir. Meselâ, taştâ Rezzak isminin tecelli etmemesi taşın rızka muhtaç olmamasındandır.

İnsan hayatı, bütün bir kâinata muhtaç olması cihetiyle cilve-i Samediyete ayna olmaktadır.

“Evet herbir zihayatta; biri Ehadiyet sikkesi, diğeri Samediyet turrası bulunuyor. Zira bir zihayat ekser kâinatta cilveleri görünen esmayı birden kendi âyinesinde gösteriyor. Âdeta bir nokta-i mihrakıye hükmünde, Hayy-ı Kayyum’un tecelli-i ism-i a’zamını gösteriyor. İşte ehadiyet-i zâtiyeyi, Muhyî perdesi altında bir nevi gölgesini gösterdiğinden, bir sikke-i ehadiyeti taşıyor. Hem o zihayat, bu kâinatın bir misal-i musaggarı ve şecere-i hilkatın bir meyvesi hükmünde olduğu için, kâinat kadar ihtiyacatını birden kolaylıkla küçücük daire-i hayatına yetiştirmek, Samediyet turrasını gösteriyor.”

— Sözler, Yirmi İkinci Söz

SORU: “Hayatın saadet içindeki kemali ise; hayatın ayinesinde temessül eden Şems-i Ezelînin envarını hissedip sevmektir. O’nun muhabbeti ile kendinden geçmektir. Kalbin

**gözbebeğinde aks-i nurunu yerleştirmektedir.”
Bunu nasıl anlamalıyız ve bu hakikati hayatı-
mıza nasıl tatbik edebiliriz?**

SÖZÜN BÜYÜĞÜ, büyüklerin sözü.”derler. Aynı şekilde, hayatın kemali de kâmillerin hayatıdır. Burada, esas olarak, o zatlar anlatılmakta, bizlere de onlara benzemenin yolu gösterilmektedir. Bu yolda gitmenin ilk adımı, insanın kendisini “ahsen-i takvimde yaratılan ve bütün esma-i İlahiyenin tecellisini taşıyan değerli bir mahluk” olarak görmesidir.

Bu bilgidен sonraki ikinci adım, bu tecellileri hissetmektir. Güneş, bütün gezegenleri kolayca çeviren kuvvete rağmen, kudret manasını hissetmemektedir. İnsan ise o küçük kudretiyle, kudretin ne olduğunu bir derece bilmekte, hissetmektedir. Aynı şekilde, insan “iradenin, görmenin, işitmenin” de ne olduğunu sadece bilmekle kalmayıp bunları hissetmektedir.

İnsan, bu sıfatları hissetmesi gibi, kendisinin Allah’ın bir eseri olduğunu hissetse, kendinde tecelli eden her bir isim için kalbinde ayrı bir sevgi ve zevk hasıl olur. Bu sevgiler onu İlâhî muhabbette dereceler almaya götürür.

Bunun en ileri bir derecesi, “o muhabbet ile kendinden geçmek,” kendi varlığını değil, Allah’ın varlığını düşün-

mek, kemalini kendi makamında, servetinde değil, Allah'a imanında ve irfanında aramaktır.

Bu hal o kişiyi, takvanın en ileri mertebesi olan “ma-sivadan takvaya” götürür; kalbine Hak sevgisinden başka bir sevginin, Allah korkusundan ayrı bir korkunun gir-mesinden endişe etme makamına erdirir. Artık o kişide “Kalpler ancak Allah'ın zikriyle mutmain olur.” ayetinin manası hükmeder ve kalbinin göz bebeğinde O'na ima-nın nuru parlar ve bu nur bütün dünyevî ışıkları çok ge-rilerde bırakır.

Bir hususun önemle vurgulanması gerekiyor: Allah'ın zatı malukatın zatlarına, sıfatları de mahluk sıfatlarına benzemediğine göre, O'na yapılacak muhabbet de başka sevgilere benzemez. Burada ölçü, Sünnet-i Seniyyeye uyma hakkındaki Lem'ada tafsilatıyla anlatıldığı gibi, Allah'ın sevgili elçisine ittiba etmektir. Yani kim, Allah Resulüne ne ölçüde ittiba ediyorsa Allah'ı o kadar seviyor demektir. Kısaca ifade edecek olursak, Allah'ı sevmenin ölçüsü “sa-lih amel”, Allah'tan korkmanın ölçüsü ise “takvadır.”

“Dünyadaki bu hayatımın hakikî lezzeti ve saadeti nedir diye yine bu حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine baktım, gör-düm ki: Bu hayatımın en saf lezzeti ve en hâlis saadeti iman-dadır. Yani, beni yaratan ve yaşatan bir Rabb-ı Rahîm'in

mahluku ve masnuu ve memlukü ve terbiyegerdesi ve nazarı altında olmasına ve ona her vakit muhtaç bulunmasına ve o ise hem Rabbim, hem İlahım, hem bana karşı gayet merhametli ve şefkatli bulunduğuna kat'î imanım öyle kâfi ve vâfi ve elemsiz ve daimî bir lezzet ve saadettir ki, tarif

edilmez. Ve “Elhamdülillahi alâ nimet-il iman” ne kadar yerindedir diye âyetten fehmettim.” — Şualar, Dördüncü Şua

SORU: Aynı paragrafta zikredilen hadis-i kudsinin meali olan; “men nekuncem der semavat u zemin. Ez acepkuncem bi kalb-i müminin” ifadesinin anlamı nedir? Ve nasıl anlaşılmalıdır?

BU FARŞÇA İFADENİN Türkçesi, “Ben semavata ve zemine sığmadım, ama bir müminin kalbine sığdım.” şeklindedir. Bu ibare bize, Üstadın şu ifadesini hatırlatıyor:

“Hakikaten semavat, arz ve cibalin hamlinden âciz kaldıkları emaneti insan hamlettiği cihetle cilâlanmış, cilvelenmiş bir şekle girmiştir. Çünkü o emanetin mazmunlarından biri de insanın sıfât-ı İlahiyei fehmetmek için bir vâhid-i kıyasî vazifesini görmektir.” Mesnevî-i Nuriye

Haşır Risalesinin On Birinci hakikatinde, emaneti

insanın yüklenmesi onun istidadının mükemmelliğiyle izah ediliyor. İnsan bu istidat ile “yer ile gökler ve dağlar tahammülünden çekindiği emanet-i kübrayı tahammül edip, yani kendine verilen cüz’i ölçüleriyle sanatçılarıyla Hâlık’ının muhit sıfatlarını, küllî şuunatını, nihayetsiz tecelliyatını ölçerek” bilebiliyor. Bu hakikatin ışığında söz konusu cümleyi, “Semavat ve zemin, kendi sıfatlarını vahid-i kıyasî yaparak beni sıfatlarımla, şuunatımla bilemediler, ama insan bilebildi.” şeklinde anlayabiliriz.

Mahlukat âleminden bir örnek verelim:

Meselâ, Güneş diyebilir ki “Ben dağlara, ovalara sığmadım, ama bir aynaya sığımdım.” Bu sığma, güneşin maddesi itibariyle değil, tecellisi cihetiyledir. Cenâb-ı Hakk’ın bir müminin kalbine sığması da, iman ve marifet cihetiyledir.

SORU: Muazzez Üstadımızın son paragrafta nazara verdiği ayetlerin kısaca meallerini öğrenebilir miyiz?

1. Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına,
2. Güneşi takip ettiğinde aya,
3. Onu açığa çıkarttığında gündüze,
4. Onu örttüğünde geceye,

5. Gökyüzüne ve onu bina edene,
6. Yere ve onu yayıp döşeyene,
7. Nefse ve onu düzenleyene (ona birtakım kabiliyetler verip)
8. İyilik ve kötülükleri ilham edene
Andolsun ki (Yemin ederim ki),
9. Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş,
10. Onu kötülöklere gömen de ziyan etmiştir.

İlk sekiz madde kasem (yemin), son iki madde ise cevap-ı kasem, yani, yeminlerin sonunda verilen hükümdür.

Not: İlk sorunun cevabında bu ayetler hakkında bazı açıklamalar yapılmıştır.

On ikinci Söz



SORU: On İkinci Sözün başına yer alan ayetin bu sözde işlenen konularla ilgisi hususunda neler söyleyebilirsiniz?

BU SÖZE konu olan ayet-i kerimenin meali şöyledir:

“ (Allah) hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona pek çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.”

— Bakara Sûresi, 269

Hikmet kelimesi, “gaye, fayda, sır,” “men-i fesat ve celb-i salah” “amelle beraber ilim,” “ahlak-ı İlâhîye ile tahalluk,” “aklın ifrat ve tefritten azade olan istikamet hali” gibi manalara gelir.

Bu söz, mezkûr ayetin ders verdiği bazı hakikatlerin bir manevî tefsiri mahiyetindedir.

Bu sözde, öncelikle kâinat kitabını nasıl okumamız ve bu âlemde cereyan eden hadisatı nasıl değerlendirmemiz gerektiği ders verilir.

Daha sonra, insanın şahsi hayatını ve toplum hayatını hikmetle yürütmesinin esasları üzerinde durulur. İnsan bunu başardığı takdirde hikmet ehli olur ve bu dünya hayatından gerçek ve kâmil manada istifade eder. Kendinin gayesiz, başıboş bir varlık olmadığını dikkate alarak, bü-

tün ömrünü yaratılış gayesine uygun olarak geçirir. Rıza dairesinde yaşar, haramlardan uzak kalır.

Ayrıca, fitraten medeni olan insan, diğer insanlarla karşılıklı birçok ilişkiler içinde bulunacağından, bu ilişkileri hikmet ve adalet esaslarına göre nasıl yürüteceği ders verilir. Kur'anın hikmetine uymayıp felsefeye tabi olanlarda bu faydalı düsturlar yerine hangi zararlı esasların geleceği anlatılır.

Son olarak da, bir ismi Kur'an-ı Hakîm olan İlâhî fermanın diğer kelimelerden üstünlüğü işlenir. Burada, Kur'an şakirtlerinin "hikmet ehli olma" noktasında en büyük kaynağa sahip olduklarına bir işaret vardır.

SORU: Bu Söz'de, "Kur-ân'ı Hakîm'in hikmet-i kudsiyesi ile felsefe hikmetinin icmâlen muvazenesi" yapılmaktadır. Kurân'ın hikmet-i kudsiyesi ve felsefenin hikmeti denilince ne anlamalıyız? Bu iki sistem mahiyeti itibari ile insan terbiyesinde farklı birer ekol müdür?

YİRMİ BEŞİNCİ SÖZ'DE Kur'an hakkında yapılan bir dizi tariften birisi de şudur: "Şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi..." Yani, "bu kâinatı kim ve niçin yaratmıştır ve bu âlem ve içindeki eşya ne gibi manalar

ifade ediyor?” sorularının en mükemmel cevabı Kur’an-ı Kerimdedir. Bu hikmet kutsîdir. Zira, kâinattan Allah namına ve O’nun esması hesabına bahsetmektedir.

Öncelikle bir noktayı belirtmek isteriz: Bu sözde ve diğer birçok risalede geçen “felsefe” kelimesiyle, bir sosyal bilim dalı olan felsefeyi birbiriyle karıştırmamak gerekiyor. Risalelerde felsefe kelimesi, “kâinattaki varlıklara ve hadisata vahy-i semaviyi hiç nazara almadan, sadece aklı esas alarak bakma” manasında kullanılmaktadır.

Nur Külliyyatında dünyanın üç yüzünden söz edilir. Birisi Allah’ın isimlerine ayna olma yüzü, diğeri ahirete tarla olma yönü, üçüncüsü de ehl-i hevesatın mel’abegâhı, yani oyun ve eğlence yeri olmasıdır. Bunlardan ilk iki gaye kutsidir, mukaddestir.

Kur’an-ı Hakîm, müminleri bu iki cihete nazar ettirir. Felsefenin bakış açısı ise tamamen dünyevidir ve menfaat esasına dayanır. Yani ehl-i felsefe için güneşin nasıl harika bir İlâhî sanat olduğu değil, insanlara ne gibi faydalar sağladığı önemlidir.

Her iki bakış açısının meyveleri de birbirinden çok farklı olur. Birincisi mümin, mütefekkir, İlâhî eseleri hayretle seyreden, rahmani nimetlere karşı şükürle mukabele eden “sevgili kullar” yetiştirirken, ikincisi bu âlemdeki harikalara karşı donuk nazarlı, iç âlemi gafletle ve isyanla

kararmış, sadece kendi nefsinı düşünen, egoist ve merhametsiz insanlar yetiştirir.

“Fünun-u hikmetten gelen zulümat-ı ruhiye, ruhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım; o mes’elelerde nur bulamadım, teneffüs edemedim. Tâ Kur’an-ı Hakîm’den gelen ve “Lâ İlahe İlla Hu” cümlesiyle ders verilen tevhid, gayet parlak bir nur olarak bütün o zulümatı dağıttı; rahatla nefes aldım.”

— Yirmi Altıncı Lem’a, 11.Rica

SORU: Zikredilen ayet-i kerimenin, “insanın hayat-ı şahsiye ve içtimayisine nasıl baktığını” açıklar mısınız?

“GAYE, FAYDA, SIR ,”“men-i fesat ve celb-i salah” gibi birçok manayı barındıran “hikmet” kelimesi, insanın akıl ve kalp âleminde Hakîm olursa, o kişinin bütün işleri yerinde ve faydalı olur. Hikmetin zıddı olan “abesiyetten” yani faydasız, lüzumsuz ve boş işlerden uzak kalır. İnsanın gerek ferdî hayatını, gerek aile ve toplum hayatını düzene koyan bütün faydalı esaslar Allah kelimasında kemaliyle yer almıştır. Kur’anın bütün hükümleri hak ve hakikattir, hepsi hikmetli ve faydalıdır. Bunlara uyan kişi, hikmetin bir diğer tarifi olan “ahlak-ı İlâhîye ile tahalluk,”şerefine

erer. Yani Kur'an ahlakıyla ahlâklanır. Allah neden razı oluyorsa o da onları sever ve hayatıyla sergilemeye çalışır. Ve Allah neden razı değilse onlardan nefret eder ve uzak durur. Artık o kişinin bütün işleri İlâhî emir dairesinde cereyan eder. Böyle kişilerden teşekkül eden bir toplumda da huzur, emniyet, adalet, ahlak, fazilet gibi ulvî esaslar hükmünü icra ederler.

SORU: On İkinci Söz'de: Kur'ân'ın sâir İlâhî kelimelerden rüçhâniyeti de anlatılmaktadır. Acaba aynı ayetin bu mesele ile ilgili ciheti de var mıdır? Var ise bunun izahını rica ediyorum.

ŞÖYLE bir alâka düşünülebilir: Kur'an-ı Hakîmin hikmetli esaslarına uyan ve ona halis bir talebe olan müminlere de "hayr-ı kesir" verilmiş demektir. Diğer kitaplara muhatap ve diğer peygamberlere ümmet olan kişiler de hayır ve hidayete ermişlerdir, ancak İlâhî fermanların en sonuncusu ve en büyüğü olan Kur'anın dersiyle yetişen ve bütün peygamberlerin en büyüğü ve reisi olan Muhammed aleyhisselâma ümmet olan, dersini ondan alan müminler "hayr-ı kesire" daha ileri derecede mazhar olurlar.

"Bu büyük nimetin kıymetini bilmemizin, şahsi ve

toplum hayatımızı onun hikmetli kanunlarıyla tanzim etmemizin gereği böylece ders verilmiş oluyor.” şeklinde bir değerlendirme yapabiliriz.

SORU: Hikmet-i fenniye ile hikmeti felsefenin arasında bir fark var mıdır? Zira bazı yerlerde “felsefenin hikmeti”, bazı yerlerde de “fennin hikmeti” ifadeleri geçiyor.

RİSALELERDE, “hikmet-i fenniye ile hikmeti felsefe” aynı manada kullanılmaktadır.

Eşyanın taşıdığı özellikleri ve onlardan faydalanma yollarını ortaya koyan bütün fen ilimleri “felsefe” olarak ifade edilmişlerdir. Burada şöyle bir incelik de olabilir: Bir fen bilgini, kainattaki hadiselerin hikmet yönünü kendi aklınca değerlendiriyor ve bunlara şahsî yorumlar getiriyorsa onun yaptığı da bir çeşit felsefedir.

Üstad hazretleri bir risalesinde “ilm-i hikmet dedikleri felsefe” şeklinde bir ifade kullanır. Üstadın hikmet saymadığı ve karşı çıktığı felsefe, varlık âlemi hakkında, “yaratıcıyı hiç nazara almadan ve dikkatleri O’nun hikmet ve rahmetine hiç çevirmeden” verilen fen bilgileridir.

Yoksa, bu aleme “kitab-ı kâinat” diyen, ondaki kanunları “şariat-ı fitriye”, mahlukatı ise “kelimat-ı kudret” ola-

rak nazara veren bir Üstadın, fen ilimlerine karşı olması düşünülemez.

SORU: “Bir zaman, hem dindar, hem gayet sanatkar bir hâkim-i namdar istedi ki: Kur’an-ı Hakîmi, maânisindeki kudsiyetine ve kelimatındaki İ’caza şayeste bir yazı ile yazsın” ifadesinden, her şeyin hem suretinin hem de ve hakikatının, sanatlı ve güzel olduğu manası da çıkartılabilir mi? Burada, iç ve dışın, kabukla özün, madde ile mananın uyu-mu ve aralarındaki münasebetinin önemi mi kastediliyor?

ON YEDİNCİ SÖZ’DE, bu kâinat bir bayram yerine benzetiliyor. Bu bayram yerinin Esmâ-i İlâhîyenin tcellileriyle süslendirildiği, daha sonra küçük, büyük her bir ruhun kendine münasip birer ceset libası giyerek bu bayram yerine gönderildiği ifade ediliyor. Madde-mana işbirliğinin ve uyumunun en güzel misali ruhlarla bedenler arasındaki harika münasebette kendini göstermektedir. Koyunun ruhu uysal olduğu gibi, yünü de yumuşak, ayakları pençesiz, eti narindir. Aslanın ruhu ile pençesi arasında da buna benzer ama ters yönde ayrı bir uygunluk vardır.

O risalede çok güzel nazara verildiği gibi, bu hakikat küçük büyük bütün ruhlar için hükmünü icra etmektedir. Rızıklarla bedenler ve sindirim sistemleri arasında da apayrı ve harika bir ilgi vardır. Ancak şurası unutulmamalıdır ki, bu bedenler libas ve hane hükmündedirler. Esas olan, onlara hükmeden ruhlardır. Ruhlar bedenler için değil, bedenler ruhlar için yaratılmışlardır.

Bu kâinatın yaratılmasındaki esas gaye de bedenlerimizi beslememiz değil, ruhumuzu iman ve ibadetle, ilim ve irfanla, tefekkür ve hayretle, şükür ve hamd ile kemale erdirmemizdir.

Bir cümlenin de kelimeleri beden, manası ise ruh hükmündedir. Aynı şekilde, bir eserin yapılış gayesi onun ruhu veya manası hükmündedir. O eser bu gayeye göre şekillenir. Her parçası o gayenin tahakkukuna yardım edecek şekilde, büyüklükte, özellikte yapılır ve en uygun yere yerleştirilir.

SORU: “O Hakîm, şu musanna ve murassa Kur’anı, bir ecnebi feylesofa ve bir Müslüman alime gösterdi. Hem tecrübe, hem mükafat için emretti ki: ‘Her biriniz, bunun hikmetine dair bir eser yazınız!’” cümlesinde “hikmetin” araştırılması itina ile nazara verilmektedir.

Acaba burada insanlara semavi ve kevnî hakikatlerle ilgili tüm meselelerde, “hikmeti” arama ve hadisata hikmet” açısından bakma mesajı mı veriliyor ?

BURADA verilen temel mesaj, eşyanın ve hadisatın yaratılmasında ne gibi İlâhî gayeler olduğunun araştırılmasıdır. Bütün fen ilimleri kâinattaki varlıkların ve hadiselerin oluş gayesini ve faydalarını araştırırlar. Bunu yaparken kâinat kitabını yazan “kudret ve hikmet sahibi bir zat” olması gerektiğini hiç düşünmüyorlarsa, bu hikmet abesiyete kalbolur, yani yapılan iş gerçek manada hikmet değildir. Üstadın verdiği misalde bunu açıkça görmek mümkündür. Bu hakikati bilerek yapılan araştırmalar ise hakiki hikmettir. Nitekim Üstad hazretleri Kur’an için “...nuranî hikmeti neşreden odur” buyurmakla, diğer hikmetin zulmanî olduğunu ders vermiş oluyor.

Burada hikmet kelimesi “fayda, gaye” manasında kullanılmış olup abesiyetin, yani “gereksiz, faydasız, manasız” olmanın zıddıdır.

Bir de “illet ve hikmet” meselesi var. Burada o manaya da işaret olduğu düşünülebilir. Şöyle ki:

İbadetlerde esas olan iletir, yani Allah’ın emretmiş olmasıdır. Bunun yanında, yapılan ibadetin birçok da fay-

dası, hikmeti vardır. Ancak, ibadetlerde esas olan “illettir”, “hikmet” değildir. Mesela oruç tutmanın yüzlerce faydası vardır. Ama oruç bu faydalar için değil, Allah’ın emri olduğu için, Onun emrettiği ayda ve Peygamberimizin tarif ettiği biçimde tutulur. Böylece o açlık ibadete inkılap eder. Başka aylarda ve başka vakitlerde birkaç ay aç kalırsa oruç tutulmuş olunmaz. Bu ikinci halde, hikmet fazlasıyla tahakkuk etmiş olsa bile, bu açlığa “oruç” denilmez.

Öte yandan, bize çirkin görünen birçok hadiselerin arasında nice faydalar hikmetler saklı olabilir.

Cihatla ilgili ayette buyrulduğu gibi,

“.... Olur ki siz bir şeyden hoşlanmasınız, halbuki o hakkınızda bir hayırdır....” — Bakara Sûresi 216

Mesela, hastalığın dış yüzü elemdir, ızdıraptır. Onun altında yatan hayırlar ise günahlara kefareti olması, kalbi dünya sevgisinden uzaklaştırması, ölümü, ahireti düşündürmesi, insanı gafletten uyandırmasıdır.

Bu gibi hikmetleri düşünüp hastalıktan şekva etmemek ve sabır göstermek gerekir. Tedavi olmak zaten bedenimizin bizim üzerimizdeki bir hakkı gibidir. Zira bu vücut bize emanettir, onu korumakla görevliyiz. “Haftada bir kez yıkanması bedenin insan üzerindeki bir hakkıdır” hadis-i şerifi tedavi için de aynen geçerlidir.

SORU: Müslüman Hakîm'in, "Kur'anın manası ile ve muhtevası ile ilgilenip tezyinat-ı zahirisine ehemmiyet vermemesini" nasıl anlamalıyız? Halbuki kitabı yazan o sanatkar zat hem tezyinatına hem de hakikatine itina göstermiştir.

MİSALDE GEÇEN şu ifade farklı bir anlayışa engel olmaktadır: "...o sûri güzellik manasındaki gayet parlak güzelliğin ve gayet şirin tezyinatın işârâtı olduğundan, pek kıymettar bir antika olmuştur."

Demek ki, esas olan manadaki güzelliştir, o manaya uygun güzel suret giydirmek de ayrı bir güzelliştir ve ikisi birlikte kıymettar bir antika olurlar.

"Ehemmiyet vermeme" ifadesini, "öncelikle manaya ehemmiyet vermek, sureti ikinci planda düşünmek" şeklinde anlamamız gerekir.

Bütün varlık âlemi Allah'ın esma ve sıfat tecellileriyle ortaya çıkmışlardır. Eşyanın zahirinde başka, batınlarında başka isimler tecelli eder.

Hepsi güzeldir, hepsi tefekkür edilecek, hepsinden Allah'ın kemaline ve cemaline ayrı yollar bulunacak ve o yollara tefekkür ile girilecektir. Çoğu insan kâinatı ve hadisatı değerlendirirken, daha çok, zahire bakarlar ve

onları değerlendirirken kendi menfaatlerini esas alırlar.

“Hem her eser-i Samedan bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâl’in esmasını bildirir. Nakıştan manaya geçsen esmâ yoluyla müsemmayı bulursun.” (On Yedinci Söz) vecizesinde güzelce dile getiriliği gibi, nakışlar da Allah’ındır, onları taşıyan eserler de. Şu var ki; nakışta boğulup kalmamak, ondan manaya geçmek ve o nakış ortaya çıkaran esma-i İlâhîyeyi tefekkür etmek gerekir. Önemli olan nakşa hayran olup kalmak değil, Müsemmayı bulmak, yani o nakışta isimlerini tecelli ettiren zatın marifet ve muhabbetinde yol almak, böylece kemale ermektir. Elbette nakışların kendileri de önemlidir, önemli olmasalardı yaratılmazlardı.

“... Göklerin ve yerin yaratılış (hikmetleri) üzerinde tefekkür ederler. Ve şöyle derler: Ey Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin. ...” (Âl- i İmrân Sûresi, 191) ayet-i kerimesi bu noktada bizlere çok ince bir mesaj vermektedir. Semavat ve arzı tefekkür edenler övülürken, onların bu tefekkürlerini “o varlıkların yaratılışları” üzerinde yoğunlaştırdıklarına bilhassa dikkat çekilir. Böylece, mahlukatın birer İlâhi sanat eseri olarak tefekkür edilmesi gerektiği ders verilir.

Üstad hazretleri, bu alemin ve onun meyvesi olan insanın boşuna yaratılmadığı, hikmetsiz olamayacağı nokta-

sından hareketle ahiretin varlığını çok harika bir şekilde ispat etmiştir.

SORU: Temsildeki sanatkâr zatın, kitabın sadece zahiri ve nukuşu ile meşgul olan felsefecinin yazdığı eseri reddedip kabul etmemesini ve başına vurmasını; “kim zerre kadar hayırlı iş işlerse onu görür” hakikati ile nasıl bağdaştırabiliriz?

“FEYLESOFUN ESERİ sadece harflerin nakışlarından, aralarındaki münasebetlerden,..., bahsetmekte manasına hiç ilişmemektedir.” Onun kitabının reddedilmesi, manayı dikkate almadığı, sadece nakışlarla vakit geçirdiği içindir. O zat, Kur’anı okuyamamış, ondaki iman ve marifet derslerinden istifade edememiş, onun hükümlerini bilememiştir. Onun nurundan mahrum bir hayat geçiren kişinin akıbeti ise ebedi azap çekmektir. Zira, cennet, iman çekirdeğinden çıkan nurani bir ağaca benzetilmiştir. İmanı olmayan kişiden böyle bir ağaç çıkmaz, isterse bütün fenlerde, “dahi derecesinde” bilgi sahibi olsun. Bir kişi iman ettiği ve salih amel işlediği takdirde cennet ehli olabilir. İmanlı bir bilim adamının insanlığın faydasına sunduğu fenni keşifler, bir nevi sadaka hükmüne geçer,

onlardan manen istifade eder. Ancak, iman etmeyen kişi için durum farklıdır.

Temsildeki kitabı ahiret âlemine yansıttığımızda “amel defteri” olarak karşımıza çıkar. Yani, insan bu alemi ve kendi varlığını nasıl değerlendiriyorsa ona göre bir hayat sürer; amelleri ona göre şekillenir. Mizana küfür ile gelen kişiyi, amel defterindeki hiçbir faydalı iş cehennemden kurtaramaz. Ancak, zerre kadar hayrı neticesiz bırakmayan İlâhî adaletten beklenir ki, böyle bir kimsenin faydalı işleri onun cehennemdeki azabını hafifletsin.

İtikadımıza göre, cennete lütufla girilir. Bu lütfâ ermenin şartı da iman etmektir. Cennetteki mertebeler ise salih amele göredir. Cehennem ise küfrün cezasıdır, oradaki azap dereceleri de isyanlara göre tahakkuk eder.

Soruda geçen “Kim zerre kadar hayırlı iş işlerse onu görür.” hakikati mahşer meydanıyla ilgili bir İlâhî haberdur; Zilzal Sûresinde geçer. O gün, mizandan önce herkes kendi amellerini zerre kadar noksan olmamak üzere görecektir. Daha sonra bu ameller mizana çekilecek ve ona göre hüküm verilecektir.

Üstadın getirdiği temsilden faydalanarak bu konuda şöyle bir misal verebiliriz: Padişah bir kimseye bir mektup gönderse, kendisine bazı tekliflerde bulunsa ve bunları yaptığı taktirde belli bir makama tayin edileceğini

bildirse. Mektubu alan zat, padişaha şöyle bir cevap verse: Mektubunuzu aldım. Mektup beyaz ve kenarları nakışlı bir zarfa konulmuş olarak elime geçti. Mektubu yazdığınız memurunuzun cidden harika bir hattı var. Bu hat, dünya çapında bir değere sahip. Kullandığı mürekkep de çok kaliteli.

Buna benzer birçok bilgiye yer verse de padişahın isteğini hiç dikkate almasa ve tayin olacağı makama liyakat kesbetmek için bir gayret göstermese, padişahın bu mektup sahibine ne yapacağı az çok tahmin edilir. Kendisi vaad edilen o makama kesinlikle gelemeyeceği gibi, bu bilgisizliğine ve nezaketsizliğine karşı da ayrıca ceza görmesi beklenir.

SORU: “Hem her biri birer harf-i manidar olan mevcudata “mana-yı harfî” nazarı ile bakmak” ifadesi külliyyatın çok yerlerinde geçmektedir. Bu ifadeyi biraz açabilir misiniz? Aynı şekilde “mana-yı ismi” tabirinin de ne manaya geldiğinin izahını istirham ediyorum?

ÖNCELİKLE şu noktanın dikkate alınması gerekiyor: Harf denilince, alfabe harflerini anlamamak lazım. Arap-

çada harf-i tarif denilen “el” edatı iki harften meydana gelir. Kitap denildiğinde herhangi bir kitap, el-kitap denilince ise belirli bir kitap anlaşılır.

Keza, Arapça’da kendinden sonra gelen kelimeyi esre okutan harf-i cerler vardır. “B” harfi tek bir harftir ve “bismilah” lafzında, sondaki “ha”yı esre okutur. Öte yandan “ila” da harf-i cerdir, ama “elif, lam ve ya” olmak üzere üç harften meydana gelir. İl-el-beyt, “eve” demektir.

Bu harflerin tek başlarına bir manaları yoktur. Verdiğimiz örneklerdeki “el, b ve ila” harfleri tek başlarına bir mana ifade etmezler. Ancak, kendilerinden sonra gelen kelimenin manasına yardım ederler. Üstat hazretleri bunu itikat sahasında kullanmakla bir yenilik yapmıştır. Mahlukatin Allah’ı tanıtmaya, O’nun isim ve sıfatlarının bilinmesine yardım etme cihetlerine “mana-yı harfi”,

Allah’ı hatırlatmaksızın mahlukatın zatlarından söz etmeye de “mana-yı ismi” demiştir. İsimler tek başlarına da bir mana ifade ederler. Ancak, bu kadarla kalmayıp onlardaki faydalardan Allah’ın Kerim ve Muhsin isimlerine, taşıdıkları manalardan Alîm ve Hakîm isimlerine intikal edilmedikçe mahlukatın tanınması noksan kalır.

Kur’an-ı Kerim bu kâinattan Allah namına, O’nun bir eseri olarak bahseder. Felsefe ise mahlukatın zatlarından, özelliklerinden, faydalarından söz ederken onları kimin

yarattığına, o faydaları onlara kimin taktığına hiç bakmaz. Böyle bir bakış mana-yı ismiyle bir bakıştır.

“Cenâb-ı Hakk’a hamdler, şükürler olsun ki, mesâil-i nah-viyeden isim ile harf arasındaki manevî fark ile çok mühim mes’eleleri bana öğretmiştir.

Harf gayrın manasını izah için bir alet, bir hadim oldu-ğu gibi, şu mevcudat da esmâ-i hünsanın tecelliyatını izhar, ifham, izah için bir takım İlâhî mektuplardır ki, içlerinde yazılı delâil, berâhin, havâırık, mucize-i kudrettir.”

—Mesnevî-i Nuriye, Onuncu Risale

SORU: On İkinci Söz’ün İkinci Esas’ında “felsefenin halis bir tilmizi” ifadesi geçiyor ve örnek olarak da firavun veriliyor. “Felsefe”, “halislik” ve “firavunluk” tabirlerindeki münasebet hususunda neler söyleyebilirsiniz?

“HALİS”, kelime olarak “katışıksız, saf” manasına gelir. İstilahta ise, “ibadetlerin, hiçbir dünyevi, hatta uhrevi maksat gözetilmeksizin, sırf Allah rızası için yapılmasını” ifade eder.

Üstat hazretleri İhlas Risalesinde “Haksızlar dahi haksızlıkları içinde gösterdikleri ihlas ve samimiyet yüzünden kuvvet kazanıyorlar.” buyurur.

“Samimî bir ihlâs, şerde dahi olsa, neticesiz kalmaz.”

— Lem’alar, Yirminci Lem’a

Haksızların ihlası, kendi davalarında samimi gayret göstermeleri, her türlü fedakarlığı yapmaları, her çeşit zahmete severek katlanmaları manasına gelir. Bu haller birer samimiyet işaretidir ve sahibinin muvaffak olmasının da en önemli birer sebebidirler.

“Felsefenin halis tilmizi” denilince, “sadece felsefe ile uğraşan”, “meseleleri yalnız akıl ölçüsüne vuran”, “vahy-i semaviyi hiç dikkate almayan” bir tilmiz anlaşılır. Böyle bir tilmiz, her meselede aklı Hakîm kabul etmekle, mahluk olan aklına çok fazla bir salahiyet tanır ve onu firavunlaştırır, kendi de bir firavun olur.

Firavunun en bariz özelliği kibir ve enaniyetidir. Onun enaniyeti, kendisini emrindeki Kıptilerine ilahlık taslama noktasına kadar götürür. Onlara “Ey kavmim! Mısır mülkü ve şu ayağımın altında akan nehirler benim değil mi?” (Zuhruf Suresi, 51) gibi sorular sorma aşırılığına vardırır. Öyle ki, Musa aleyhisselamın asasının sihir aletlerini yutması karşısında imana gelen sihirbazlara şöyle seslenme cüretini gösterir:

“Ben izin vermeden iman ettiniz ha?” (A’raf Suresi, 123)

Kendilerinin kul ve her hayrın da Allah'ın elinde olduğunu unutan kişilerde, kendini beğenme, kibirlenme, tahakküm, şükürsüzlük gibi birçok hastalık belirir. Firavun, bu ve benzeri bütün sapıklıkların bir simgesi olmuştur.

SORU: “Hikmet-i Kur'anın halis bir tilmizi ise bir abd'dir” burada Kur'anın halis tilmizine örnek olarak gösterilen abd ile, felsefenin halis tilmizine örnek olarak gösterilen firavunun vasıfları arasında bir mukayese yapabilir misiniz?

HER İNSAN, gözünden güneşe, ciğerinden havaya, ayaklarından yer küresine kadar hadsiz eşyaya muhtaç olarak yaratılmıştır ve bunların hiçbirini de yapacak güçte değildir. Onun için bir nokta-i istinad ve nokta-i istimdat aramak mecburiyetindedir. İşte beşer takatini çok aşan bu ihtiyaçların en güzel şekilde görülmesi, her vicdanı Allah'a teveccüh ettirir. Otuz Üçüncü Sözün İnsan Penceresinde bu husus öyle dile getirilir:

“... Her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdat cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in bârîgâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir.”

Her vicdanın kabul ettiği bir dizi hakikat var. Bunlardan birkaçını sıralayalım:

Bu âlem beni bilmez ve tanımaz. Ben her şeye muhtaç olarak yaratılmışım ve her şey benim imdadımı koşuyor. Yine, ben sonsuz acizim, ama her şey bana yardım ediyor.

Bu varlık âleminde her mahluka birtakım görevler yüklenmiş, onun dışında bir şey bilmezler ve yapamazlar.

Beni annem ve babam yapmış değiller. Onlar da benim gibi yapılmış, yaratılmışlar.

Organlarımı en ince teferruatına kadar, ruh dünyamı da yine en ince hissiyatına kadar tanzim eden biri var.

Bu varlık âleminde hiçbir şey görevsiz değil, faydasız değil, manasız değil. Benim vücudum da bu kaideye dahil. Öyle ise benim de bir görevim olmalı.

Bu âlemde kimse kendi görevini kendisi tayin etmiş değil, öyle ise ben de bir insan olarak Rabbime karşı neler yapmam gerektiğine, Ona nasıl ibadet edeceğime, nimetlerine nasıl şükredeceğime kendim karar veremem.

İşte her vicdanın kabul edeceği bu gibi gerçekler insana şu hakikatleri haykırarak ders verirler:

Sen Allah'ın kulusun.

Sen Rabbül âleminin terbiyesinden geçmiş bir varlıksın.

Sen yaratıcını tanımak ve Onun razı olacağı bir ömür geçirmek mecburiyetindesin.

Senin yaratılış hamuruna “Cemale karşı muhabbet, ke-male karşı meftuniyet, ihsana karşı perestiş” konulmuştur. Sen bu fitrata zıt düşemezsin.

Âlemdede her şey güzel ve sen bu güzellikler âleminin en güzel meyvesisin. Kendini sevdiğin gibi, sana hizmet eden varlıkları da seversin. Bu sevilenlere bu güzellikleri vereni sevmek senin insanlığının en önemli bir gereğidir.

Yine sen, her mükemmel eseri sever takdir edersin. Lambayı yapanı sevip güneşi yaratandan gaflet etmek sana yakışmaz. Taştan heykeller yapanları alkışlayıp, bir damla sudan seni yaratan kudret ve hikmet sahibini görmezlikten, bilmezlikten gelemezsin.

Ve sen, en küçük bir iyiliğe karşı teşekkür etmeyi vicdani bir borç bilirsin. Sana bir çift ayakkabı hediye edene yüz teşekkür edip, ayaklarını yaratana şükür etmemek bilmem nasıl olur? Gözlükçüye teşekkür edip gözünü yapana karşı nasıl lakayt kalabilirsin? Ya aklın, ya hafızan, ya bütün bunları taşıyan ruhun ve kalbin şükre değmeyen basit şeyler mi? Bunun böyle olmadığını ve olamayacağını hem aklın, hem de kalbin ve vicdanın tasdik ederler, Öyle ise sen kendi aklına ters düşemez, kendi vicdanının sesine kulak tıkayamazsın.

“Mülk sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.” gerçeğini düşünerek, başına imtihan yollu gelen bela ve musibetlerde şekva yoluna girmeyip, rıza yolunda yürümek de ubudiyetin önemli bir gereğidir.

Rububiyet-i İlâhîyenin icraatından olan musibetlere karşı teslimiyetle, gülerek karşılıyorlar, rıza gösteriyorlar.”

— Kastamonu Lahikası 102

Kadere rıza konusunda Elmalılı Hamdi efendinin şu tespiti de çok harikadır:

“İbadet Allah’ın razı olduğu şeyi yapmak, ubudiyet ise Allah’ın yaptığına razı olmaktır.”

İşte bu gibi gerçekleri bilen, bilmekten de öte hayatına mal eden insan, kulluğun sırrına erer ve kul olma şerefini taşır ve bütün ömrünü bu şuurla geçirir.

Bunların zıddını iddia etmek ancak firavunlukla izah edilebilir. Nil nehrinin sahibi olduğunu iddia eden firavun bile denizlere, okyanuslara, ormanlara, yıldızlara sahip olduğunu iddia edememiştir. Öyle ise bunları sahipsiz sanmak, yahut tabiatın eseri bilmek, tesadüfen olmuş adanmek ayrı bir firavunluk örneğidir.

Bütün batıl düşünceler, aslında, bir noktada birleşirler:

“İnsan hür ve sorumsuz bir varlıktır, kul değildir, emir altında hareket etmesi gerekmez, dilediği gibi bir hayat sürebilir. İnsan kendine maliktir, bir başkasının eseri değildir.”

Bu ve benzeri bütün isyan ve küfürler firavunun şahsında temsil edilmiş ve müminler bu gibi kötü sıfatlardan uzak kalmaya teşvik edilmişlerdir.

Halbuki insan, Cenab-ı Hakk'ın bu kâinata koyduğu bütün kanunlara hassasiyetle uyar.

“Ben hür değil miyim? Havasız yaşamak istiyorum?” diyemez.

“Neden yere bağlı kalayım? Göklerde gezmek istiyorum.” diyemez.

“Daima genç kalmak istiyorum, ihtiyarlanmayacağım.” diyemez.

Ve nihayet, “ben bu âlemi çok sevdim, buradan gitmek istemiyorum da” diyemez.

Her organını yaratılış gayesinde kullanmakta azami hassasiyet gösterir. Bu nokta da hürriyetten söz ettiği olmaz.

Kısacası kâinattaki kanunlara harfiyen uyan, bedenindeki nizama eksiksiz tebaiyet eden bu insan, kendini ve kâinatı yaratan Allah'ın emirlerine uyup uymama konusunda kendisini nasıl hür ve serbest bilebilir!?!..

Bu haliyle firavuna özenirken onun akıbetini hiç mi düşünmez!?!..

SORU: Kur'anın halis tilmizinin zikredilen vasıflarından biri de "fakir ve zaif" olmasıdır. Buradaki fakirliği ve zaifliği hangi manada anlamalıyız?

BİR ÖNCEKİ sorunun cevabında bu noktaya bir derece değinmiştik. Ancak, insanın üç temel özelliği olan "acz, fark ve naks" konusu Nur Külliyyatında defalarca ve önemle işlendiğinden bu konu üzerinde biraz durmak gerekiyor.

Acz, "güç yetirememek", fakr "ihtiyaçlı olmak", naks ise "noksanlık, eksiklik" demektir.

Acz, kudretin; fakr gınanın (zenginliğin); naks ise "kemalin" zıddıdır. Aynı şekilde, zaaf da "kuvvetin" zıddıdır.

Bir meyveye ihtiyacımız olması fakr, meyve yapamayışımız acz; ele ihtiyacımız fakr, el yapamayışımız aczdir.

Örnekler artırılabilir.

Naks ise, insanın noksan taraflarıdır; uyuma, yorulma, unutmaya gibi.

“.. Aczini bilip kudret-i İlâhiyeye ilticâ, zaafını görüp kuvvet-i İlâhiyeye istinat, fakrını görüp rahmet-i İlâhiyeye itimad, ihtiyacını görüp gınâ-i İlâhiyeden istimdâd, kusuru-nu görüp afv-ı İlâhiye istiğfar, naksını görüp kemâl-i İlâhiye tesbihhan olmaktır”

— Sözler, Otuzuncu Söz

Bir varlık, kendisinde İlâhî isimlerden ne kadarı ne derece tecelli etmişse ona göre kıymet kazanıyor. Bu tecelliler o varlığın “aczi, fakrı ve naksı” nispetinde kendini gösteriyor. Canlı olmamak, görmemek, işitmemek, büyümemek, anlamamak ... birer noksanlıktır. Bu noksanlıkların her birinin giderilmesi bir ismin tecellisiyle gerçekleşir. Muhyi ismiyle bir varlık hayata kavuşur, Basir isminin tecellisiyle görücü, Semi’ isminin tecellisiyle de işitici olur. Rab ismiyle terbiye görür, Vedud isminden bir nasip alarak sever. İşte bir varlığın noksanlıkları İlâhî rahmetle giderildiğinde o varlık kemale erer. Aksi halde nakıs kalmaya devam eder.

İnsanın ihtiyaçları İlâhî ihsan ile görülür ve ona böylece zenginlik lutfedilir.

İnsanın güç yetiremeyeceği işler, Rabbinin kuvvet ve kudretiyle görülür ve onun hayatı böylece devam eder.

İşte bunların şuurunda olmaya, yani “aczini, fakrını ve naksını” bilmeye ubudiyet deniliyor. Bunlar insana kul ol-

duğunu ders verir ve onun kalbini Rabbine karşı şükür ve minnettarlıkla doldururlar. Sonsuz aciz, fakir ve nakıs olma noktasında bütün insanlar eşittir. Ama bunların şuurunda olmaya gelince aralarında çok büyük farklılıklar görülür.

“Kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler. Sakın yanlış anlama! Allah’a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.”

— Otuz İkinci Söz.

İnsan Sûresinin ilk ayetinde şöyle buyrulur:

“İnsan üzerinden bir zaman geçti ki, o dönemde (insan) anılmaya değer bir şey değildi”

İşte insan, adı anılmazken sonsuz bir acz, fakr ve naks halinde idi. Bu gün kavuştuğu bu kadar ihsanı ve şerefi düşünüp şükür ve ibadet görevini yapması için kendisine mazisi bu ayetle hatırlatılmaktadır. Bu hale erdikten sonra da insan, ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda sadece sebeplere teşebbüsten öte bir şey yapamıyor. Tohum ekmişse hasat zamanını bekliyor, ilaç içmişse şifayı gözlüyor. Her iki halde de insan kendi aczini, fakrını ve naksını çok iyi hissetmektedir. Bu hissin imanın inkişafına yardım etmesi ve şükrü netice vermesi gerekir.

*“Madem insan, mahiyetinin câmiyeti itibarıyla, sıtma-
dan müteallim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından
ve kâinatın kıyamet hengâmında zelzele-i kübrâsından mü-
teallim oluyor.”* — Lem’alar, 1. Lem’a

*“Sen öyle bir zâfiyet, acz, fakirlik, miskinlik gibi hallere
mahalsin ki, ciğerine yapışan ve çok defa büyülttükten sonra
ancak görülebilen bir mikroba mukavemet edemezsin; seni
yere serer, öldürür.”* — Mesnevî-i Nuriye, Hubab 85

SORU: On İkinci Söz’ün Üçüncü Esas’ında geçen “hikmet-i felsefe; hayat-ı içtimaîyede nokta-i istinadı kuvvet kabul eder” meselesi ve “Cemaatlerin rabıtasının unsuriyet olması, semeratının ise hevesat-ı nefsanîyeyi tatmin ve beşerin ihtiyacını ziyadeleştirmesi” zamanın akışı içerisinde farklılık gösteriyor mu?

ÜSTADIMIZ bir risalesinde insandaki şehvet, gazap ve akıl kuvvelerinin tahdit edilmediğini, bu dünya imtihanında insanın terakki yahut tedennisini temin etmek üzere bu kuvvelerin başıboş bırakıldığını kaydeder.

Şems Sûresinde insan nefesine “fücurun ve takvanın” ilham edildiği kaydedilir. Buna göre her insan, neyin doğru,

neyin yanlış olduğunu vicdanında hissetmekte, ancak his ve hevesin, kalp ve vicdana galip gelmesi halinde birçok yanlışlıkları bilerek ve severek yapmaktadır.

Bu bütün insanlık için geçerlidir ve insanlık tarihi boyunca hükmünü icra etmiştir.

Hikmet-i felsefenin toplum hayatında nokta-i istinadı kuvvet kabul etmesi, insan aklının his ve hevese mağlup düşmesinin bir sonucudur.

İnsanın imanı inkişaf ettikçe, bütün insanların da Allah'ın kulu olduklarını, onlara haksızlık yapamayacağını, zulmedemeyeceğini, aksi halde mutlaka ceza göreceğini düşünerek, şehvet ve gazap kuvvelerini istikamet çizgisine çekmeye çalışır. İman ve faziletten mahrum kalarak sadece bu dünya hayatına nazar eden kişiler, ruhlarındaki boşluğu başkalarıyla mücadele, hatta onların hukuklarına tecavüzle doldurmak istemişler ve bundan tarih boyunca nice zulüm sahneleri sergilenmiştir.

Din ve maneviyat sahasında bir inkişaf olmadığı takdirde, fen ve teknikte ileri gitmek insanı medeni etmeye yetmemiş ve bugünün batı dünyasında menfaat yine ilk sırayı almaya devam etmiştir. Şu var ki, iktisaden ileri gitmiş ülkelerde unsuriyet, yani ırkçılık fikri de menfaatin gerisinde kalmış, dünün iki düşman milleti olan Fransızlar ve Almanlar bugün Avrupa birliği adı altında bir “or-

tak menfaat çizgisinde” buluşmuşlar, ırkçılığı sadece kendi milletlerinin daha ileri seviyede olması şeklinde anlamaya ve uygulamaya başlamışlardır.

İslâm ülkelerinde ise İslâm hakkıyla yaşanmadığından ve iktisadi gelişme de yeterli seviyeye çıkmadığından ırkçılık belası hakimiyetini yer yer sürdürmeye devam etmektedir.

Soruda geçen, “Cemaatlerin rabıtasının unsuriyet olması, semeratının ise hevesat-ı nefsaniyeyi tatmin ve beşerin ihtiyacını tezyid olması” meselesinde “unsuriyetle” “beşerin ihtiyacını tezyin” manalarını ayrı düşünmek gerekir. Bu ikincisi birincinin neticesi imiş gibi anlaşıyor. Halbuki, bunlar arasında sebep-sonuç ilişkisinden ziyade esasta bir yakınlık vardır, o da her ikisinin de “felsefenin birer esası” olmalarıdır.

Yani, beşerin ihtiyacının ziyadeleşmesi ırkçılığın değil, hikmet-i felsefenin bir neticesidir. Irkçılık da felsefenin bir esasıdır; cemaatler arasındaki rabıtayı onunla temin etmeye çalışır.

“Bedeviyette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa’y, masrafa kafi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlakın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev’e verdiği servet, haşmete bedel; ferdi, şahsı, fakir, ablaksız etmiştir.” — Tarihçe i Hayat

SORU: “Hikmet-i Kur’aniye ise; nokta-i istinad, kuvvete bedel “hakk”ı kabul eder.” cümlesini açıklar mısınız? Hakkın korunması için kuvvet icap ederse, bu muvazene nasıl kurulabilir?

“Düstur-u nübüvvet “Kuvvet haktır, hak kuvvette değildir” der, zulmü keser, adaleti temin eder.”

— Otuzuncu Söz

HAKLI KİŞİ kuvvetsiz olsa ve hakkını korumada zaafa düşse bile, yine haklı olmanın üstünlüğüne ve faziletine sahiptir. Haksız kişi ise kuvvetli olsa bile üzerindeki zulüm damgasını silip atamaz.

Hakkımızı tam müdafaa etmek ve karşımızdakileri de haksız ve zalim olmaktan bir bakıma kurtarmak için kuvvetli olmamız gerekir. Öte yandan, başkalarına yapılan zulüm ve baskıları kaldırmak için de yine güçlü olmamız ve o mazlumlara yardım etmemiz icabeder.

Güçlü olmanın bir başka yönüne de Nur Külliyyatında şöyle yer verilir:

“... Ve bu zamanda İla-i Kelimetullah, maddeten terakkîye mütevakkıf; ve medeniyet-i hakikiyeye girmekle İla-i Kelimetullah edilebilir.”

— Tarihçe-i Hayat- İlk Hayatı

İslâm'a hizmet edecek müesseseler kurmak için madeten terakki gerektiği gibi, özellikle Hıristiyan dünyasına Kur'an ve iman hakikatlerini neşir ve ilan edebilmemiz için de fakirlik ve geri kalmışlık kisvesinden soyunmamız gerekir. Zengin birisi, fakir ve perişan kıyafetli birinden hakikat dersi almakta, psikolojik olarak, çok zorlanır. Aynı durum, batı dünyasına tebliğ görevi yapacak kişilerle muhatapları arasında da geçerlidir.

SORU: Hikmet-i Kur'aniyyede düstur-ucidal yerine düstur-u teavün esas alınıyor; hayatın bir mücadele değil, bir yardımlaşma olduğu nazara veriliyor. Halbuki ekolojide canlılar arasında yardımlaşmadan daha çok mücadele nazara çarpmaktadır. Bu hususta teferruatlı bir açıklamada bulunabilir misiniz?

NUR KÜLLİYATINDAN insanla ilgili bir tespit:

"İnsan şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi.."

— On Birinci Şua-Meyve Risalesi

Bu âlemde hemen gözümüze çarpan ilk yardımlaşma

örneği, sema ile arz arasındaki yardımlaşmadır. İnsan ve bütün canlılar bu ikilinin ortak mahsulleri gibidirler.

Güneş gözlere ışık saçmakta, hava unsuru bütün canlıları teneffüs ettirmekte, yer küresi sırtında taşıdığı bu canlılar için mevsimleri dolaşmakta, baharın gelmesi için 23,5 derece eğimle dönmektedir. Bütün bu faaliyetler birer yardımlaşma örneğidir.

Bir damla suda oksijenle hidrojenin bir araya gelerek su olmaları yardımlaşmanın başka bir örneğidir. Elementlerin her biri taşıdığı özellikle canlıların yardımına koşturmakta ve bu unsurlar canlıların menfaati için adeta el ele verip birlikte çalışmaktadırlar.

Hayatı “cidal” kabul edenlere Üstad hazretleri şöyle hitap eder:

“Ve Hâlık-ı Kerim’in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemal-i itaatla imtisal edilen düstur-u teavvünle, nebatat hayvanatın imdadına ve hayvanat insanların yardımına koşturmasından tezahür eden o umumî kanunun rahîmane, kerimane cilvelerini cidal zannedip, “Hayat bir cidaldır” diye abmakane hükmetmişsin.” “Acaba o düstur-u teavvünün cilvesinden olan zerrat-ı taamiyenin, kemal-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşturmaları nasıl cidaldır? “

— Lem’alar

İnsan kâinatın meyvesi olduğu için, bütün âlemde hükmeden bu yardımlaşma kanununun bir misali de insanda sergilenmiştir. Bir elde parmaklar arası yardımlaşma, iki el arasındaki yardımlaşma, yürüyen kişiye gözün yol göstermesiyle sergilenen yardımlaşma, iç organlar arası harika yardımlaşma, akılla hafıza arasındaki yardımlaşma, beden bir bütün olarak ruhun ihtiyaçlarını karşılamadaki yardımları dikkate alındığında insan vücudunda yardımlaşmanın sayılamayacak kadar örneklerine şahit olunur.

Hayatı mücadele sananları aldatan tek nokta, hayvanlar arasındaki rızık mücadelesidir. Cenab-ı Hak bir takım hayvanlarına rızık olarak bitkileri tayin ederken, bir başka grubu da etle beslenir şekilde yaratmıştır. Bu Allah'ın büyük bir ihsanı ve harika bir hikmetidir. Hayvanların hepsi bitkiyle beslenseler, eti yenilmeyen hayvanların cenazeleri yeryüzünü kaplayacaktı ve Üstadın ifadesiyle “ bizi bu vatan-ı dünyevîmizden kaçıracaklardı.” (Otuzuncu Lem'a)

Her nefis ölümü tadacağına göre, birçok hayvanların ölümü tatmalarına da onlarla beslenen diğer bir canlı türü memur edilmiş gibidir. Açlık ile harekete geçen bir kaplan, vadesi yetmiş bir ceylanı yakalayıp yemekle hem Allah'ın Rezzak isminin bir cilvesini sergilemiş, hem de Mümit isminin bir tecellisine sebep olarak görev yapmıştır.

Mezbahalarda, tavuk ve balık üretme çiftliklerinde her

gün sayılamayacak çok canlının hayatına son verip kendine rızık yapan insanoğlunun, aslanlara, kaplanlara, parslara söyleyeceği fazla bir söz olmasa gerektir.

“Unsurları zihayatin imdadına, hususan bulutları nebatatin mededine ve nebatatı dahi hayvanatın yardımına ve hayvanat ise insanların muavenetine ve memelerin kevsere gibi sütleri, yavruların beslenmelerine ve zihayatların iktidarları haricindeki pek çok hacetleri ve erzakları, umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi, hattâ zerrat-ı taamiye dahi hüceyrat-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi teshir-i Rabbani ile ve istihdam-ı Rahmani ile, hakikat-ı teavvünün pek çok misalleri doğrudan doğruya, bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabb-ül Âlemîn’in umumî ve rahîmane rububiyetini gösteriyorlar.”

— Yedinci Şua

SORU: “Cemaatlerin rabıtalарında unsuriyet, milliyet yerine “rabıta-i dini ve sınıfı ve vatani” kabul eder” ifadesinin izahını istiham ediyoruz. Özellikle, rabıta-i sınıfı konusunu nasıl anlamalıyız? Örnekler verebilir misiniz?

İNSANLAR dinlerine, memleketlerine, mesleklerine,

ilgilendikleri ilim dallarına, spor kollarına, konuştukları dillere ve daha nice kriterlere göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulurlar. Din ve vatan kavramları da sınıflandırmada yer alan bir kol olarak düşünüldüğünde, rabıta-ı sınıflı kavramının, daha çok, “meslek gruplarını” hatıra getirdiğini söyleyebiliriz. Esnaf ve sanatkarlar birliği dendiğinde iki ayrı sınıf karşımıza çıkar. Ticaret erbabı da ayrı bir sınıftır ve kendi içinde sermayelerine göre ayrı sınıflara ayrılırlar; küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin sahipleri ayrı birer sınıf teşkil ederler.

İlim adamları ayrı bir sınıftır. Bu da kendi içinde birçok kollara ayrılır. Üniversitelerde genellikle üçlü bir sınıflandırmaya gidilir: Sosyal bilimler, fen bilimleri ve tıp bilimleri. İşçiler ve memurlar ayrı iki sınıftırlar; bunlar da kendi içlerinde birçok alt kollara ayrılırlar.

Örnekleri artırabiliriz.

Bu sınıflardan her birinin kendi içlerinde birlik sağlamaları, problemlerinin çözümünde birbirlerine yardımcı olmaları günümüzün dünya şartlarında bir ihtiyaç haline gelmiştir. Sendikalar, federasyonlar, konfederasyonlar, dernekler, sempozyumlar, açık oturumlar hep aynı sınıfta görev yapan fertler arasında kurulur ve icra edilir.

İhlas risalesinde müminler bir vücudun uzuvlarına ve bir fabrikanın çarklarına benzetilir.

Toplum hayatındaki farklı sınıflar da bu manada bir ahenk içinde çalışırlarsa, ihtisaslaşma ve yardımlaşma ile her bir sınıf kendi içinde büyüüp geliştiği gibi, bunların tamamının meydana getirdiği toplum bünyesi de sağlam ve mükemmel olur.

Bu gün hem ekonomi, hem de bilim konusunda sınıflara ayrılma ve her sınıfın kendi içinde işbirliğine ve ihtisaslaşmaya gitmesi, ülkelerin sınırlarını aşmış, farklı inanç sahiplerini ortak bir gaye ve menfaat etrafında rahatlıkla toplamak mümkün hale gelmiştir.

Dünyadaki bu yeni tablodan İslâm adına ve insanlara hak ve hakikat yolunu göstermek namına faydalanmanın tek yolu, kendi sahasında başarılı Müslümanlar yetiştirmek, bunların sayılarını artırmak ve kendi meslektaşlarıyla yaptıkları dünyevî yardımlaşmalara bir ruh katarak bu işbirliğinden İslâm'ın güzelliklerini takdim noktasında azamî derecede istifade etmenin yollarını aramaktır. Sahasında yetişmiş elemanlar bu işi üslenebilirler. Üstadın koyduğu şu şartı önemle dikkate aldıkları ve uygulama sahasına koydukları taktirde çok hayırlı hizmetler yapabilirler.

“Eğer biz doğru İslâmiyeti ve İslâmiyete lâyık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dahil olacaklardır.”

— Münazarat

SORU: “Hakkın şe’ni ittifaktır. Faziletin şe’ni “tesanüd”dür. Düstur-u teavünün şe’ni”, “birbirinin imdadına yetişmek”tir. Ancak, maalesef, Müslümanların ve İslâm âleminin vaziyeti çoğu zaman bu hakikatlerle tezat teşkil ediyor. Birçok insanın zihnini karıştıran bu durumu nasıl açıklarsınız?

ÖNCELİKLE şunu ifade etmek gerekiyor: Burada “hak, fazilet, ittifak” gibi güzel sıfatlardan ve bunlara sahip olmanın güzel neticelerinden söz ediliyor. Nefse ve şeytana uyarak namazını kılmayan, zekâtını vermeyen Müslümanlar olduğu gibi, İslâm’ın beşere hediye ettiği “ittifak, tesanüd, birbirinin imdadına yetişmek” gibi güzel sıfatları hayatına mal etmekte noksanlık gösteren Müslümanlar da bulunabilir. Burada kusur o insanlarındır.

Öte yandan, İslâm tarihi son yüz yıla münhasır değildir. Ahirzaman fitnesinin ayak seslerinin işitilmeye başlandığı Tanzimat döneminden ta günümüze kadar İslâm’ın hayatta mal edilmesinde yaşanan kusurlar, hem İslâm âlemini geri bırakmış, hem de İslâm terbiyesini tam alamamış kişiler yüzünden İslâmiyet hakkında bu gibi şüphelere kapı açılmıştır.

Bu gibi vesveselere kapılanları asr-ı saadet ile başlayan

iman, fazilet, adalet, ahlak-ı hasene dönemlerine götürmek, o dönemlerde yetişen yıldız şahsiyetleri tanıtmak ve yine o dönemlerde İslâm'ın dünya üzerindeki müspet etkilerini nazara vermek gerekiyor.

Asr-ı saadetten kısa bir zaman sonra, Endülüs Emevî Devletinin Avrupa'ya her hususta üstatlık etmesinden, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine kadar tarihin altın yapraklarını dikkatle ve hayretle çevirmeli ve o devirlerde sergilenen üstün medeniyet örneklerini ve yetişen üstün şahsiyetleri nazara vermek icap ediyor. Bin yılı aşkın bir süre yeryüzünde güzelliklerin temsilciliğini yapan İslâm devletlerini ve onların müstesna raiyetlerini görmezlikten gelip sadece son yüzyıla bakmak, “yüzün binden büyük olduğunu” iddia etmek kadar büyük bir yanlışlıktır.

Kaldı ki, bu bir asırlık gerileme döneminin de sona ermesinin emareleri görülmeye başlıyor ve Üstat hazretlerinin müjdesini verdiği nesl-i cedidin hayatın bütün safhalarında örnek icraatlar sergilemesiyle yeni bir terakki dönemine giriliyor. İslâm'ın güzelliğinin ve üstünlüğünün bütün dünyaya gösterilmesinin ve kabul ettirilmesinin günleri de yaklaşıyor.

SORU: “İnsanın kemalat-ı insaniyeye sevk edilmesinden” ve “Nefsi gemlemekle bağla-

mak, ruhu kemalata kamçılama ile serbest bırakmanın şe'ninin" "saadet-i dareyn olduğundan bahsediliyor.

Kemale ermeyi ve iki dünya saadetine nail olmayı nasıl anlamalıyız?

KEMAL; noksanlığın zıddıdır. İmansızlık en büyük bir noksanlık iman ve marifet ise en büyük bir kemaldır.

Bilgisizlik bir noksanlık ve kusur, ilim ise bir kemaldır.

Aynı şekilde, kibir noksanlıktır, tevazu "kemal", hayasızlık noksanlıktır, edep ve haya "kemal"; zulüm noksanlıktır, adalet "kemal".

"Her hasenat gibi cesaretin dahi menbaı imandır." (Üçüncü Söz) ifadesinin açtığı ufukta nice güzellikler görürüz. Bunların hepsi kemaldır.

Bunlardan mahrum olmak ve zıtlarıyla boyanmak ise birer noksanlıktır. İşte Kur'an bütün bu kemal sıfatlara insanları sevk eder.

"Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayal ve saire kuvvelerin, hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâıyk hususî bir vazife-i ubudiyet ile meşgul olmaktadır."

— Sözler, 23. Söz

Kur'an nurundan mahrum görüşlerin ve sistemlerin kemal anlayışları çok sönük ve sınırlıdır. Dünyanın bütün kemallerinin ahiretteki kemal tecellileri yanında gölge gibi zayıf kalacağı düşünülürse, felsefe yolunda gidenlerin sonu ebedi bir hüsrân ve asıllar âleminde ebediyen mahrumiyettir.

Kaldı ki, Kur'an şakirtleri de kalp ve ruhlarını kemale erdirmeye yanında dünyanın meşru zevklerinden, mevki ve makamlarından, servet ve devletlerinden de faydalanırlar. Ama çok iyi bilirler ki, bütün bu kemaller rüya âleminde mazhar olunan ihsanlara benzer.

Gerçek saadet ve kemal ise "Ahiret daha hayırlı ve daha devamlıdır." (A'la Sûresi,17) ayet-i kerimesinde ve "İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar." hadis-i şerifiyle haber verilen ahiret âleminde dir.

Bilindiği gibi, her türlü terakki iki temele dayanır: Menfaati celp ve mazarratı def.

Yani, insan bir taraftan kazancını artırmaya çalışırken, öte yandan da kaybetmenin tedbirlerini almalıdır. Üstadımız, "her zaman def'i şerrin celb-i nef'a racih olduğunu," yani şerleri gidermenin, hayır elde etmekten daha önce geldiğini kaydeder. Önce engeller ortadan kaldırılacak, sonra yol alınacaktır.

Soruda geçen cümlede de bunu açıkça görüyoruz. Bir

menzile ulaşmak için atına binen kişinin yapacağı ilk iş atını gemlemek, zapt altına almak, onun başka yönlere gitmesini engellemektir. Bundan sonra atını kamçulamaya ve süratle koşturmaya sıra gelir.

Bir risalede “nefsin insana binmesi yerine onun bir merkûbu (bineği) olarak insanı maksudu olan menzile götürmesi” gerektiği ders verilir.

Kur’an-ı Kerimde Yûsuf aleyhisselamın dilinden bize çok önemli bir mesaj verilmektedir:

“Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü, nefis şiddetle kötülüğü emreder.” — Yûsuf Sûresi, 53

İşte kötülüğü emreden bu nefsi gemlemekle bağlamak, onun yanlış yöne gitmesini engellemek insanın manevî terakkisinin ilk adımı ve ön şartıdır. Ticari hayatımızdan bir örnek verecek olursak, bir tüccarın ilk işi kendi nefesine haram kazanç yollarını kapatması, o nefse “zengin olacaksın ama, faize, ihtikâra, yalana, aldatmaya girmemek şartıyla” diyerek yasak bölgeleri ve vazgeçilmez doğruları iyice belletmesidir. Bunu başaran tüccar, nefsinin gemlemiş demektir.

Bundan sonra sıra, meşru kazanç için çalışmaya, gerekli sebeplere müracaat etmeye ve bu yolda olanca gücüyle çalışmaya gelir.

Manevî ticaret ve zenginlik de buna benzer.

Bu konuda bütün manevîyat büyüklerinin takip ettikleri şaşmaz bir sıra vardır. Manen terakki etmek isteyenler için bu sıraya aynen uymak vazgeçilemez bir şarttır. Şöyle ki,

- Önce bütün haramlar terk edilecektir.
- Sonra bütün şüphelilerden vazgeçilecektir.
- En sonunda da helal kazancını mümkün olduğu ka-

dar az tüketme, çok tasadduk etme yoluna girilecektir. Yani, mal kazanılacak, ama meşru sahalarda da olsa, onu israf etmek, sadece nefsin hazları için ölçüsüzce harcamak yerine, muhtaçların imdadına koşulacak, onlara bol sadaka verilerek ahiret ticareti için önemli bir yatırım yapılacaktır.

Yıllar önce okuduğum, ama kaynağını kesin olarak hatırlayamadığım bir yazı vardı. Buyruluyordu ki:

“Allah’ın o seçkin kulları fenafillah makamına ererek Rablerine vasıl olduklarında, onlardan büyük kısmı o makamın zevkiyle kendilerinden geçerler ve ondan ayrılmak istemezler. Az bir kısmı ise yeniden insanların arasına dönmeyi tercih ederek derler ki: Biz bu nimeleri yalnız başımıza yemeyeceğiz”

Dört büyük esastan birisi “şefkat” olan Nur hizmetinde bu ikinci mana kemaliyle hâkimdir. Sadece kendi

nefsini kurtarmak değil, başkalarını da kurtarmaya çalışmak esastır. Nitekim, Yirmi İkinci Lem'a'da şöyle buyrulur:

“... *Ehl-i faziletin en mühim meşrebi, acz ve fakr ve tevazu ile hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye karışmak tarzındadır.*”

SORU: Dördüncü Esasta;

a- Kelamlar mukayese edilirken, Kur'an-ı Kerimle diğer semavî kitaplar mı nazara veriliyor? Beşerî kelamlar da bu mukayeseye giriyor mu?

b- Nazara verilen iki temsilde, “bir sultanın iki çeşit mükâlemesi ve gökteki güneşten istifade etme yolları” anlatılıyor. Neticede Kur'anın i'cazı ve kudsîyeti bu iki temsilin sırrına göre tezahür ediyor. Bu konuyu izah eder misiniz?

c- Diğer İlâhî kelamlarda i'caz ve kudsîyet hakikatı yok mudur?

a)- ON İKİNCİ SÖZÜN başında bu sözün konuları sıralanırken şu ifadeye de yer verilir:

“Hem Kur’anın sair kelimat-ı İlâhîyeye ve bütün kelimelere cihet-i rüchaniyetine bir işaretir.”

“Bütün kelimalar” denilince özellikle, alimlerin eserlerini, mürşitlerin sözlerini anlamak gerekir. Başka sahalarda yazılmış kitaplar, bu dersin konusu itibariyle burada maksut değildir. Konumuz belağat olsaydı bütün beşeri kelimalar da dikkate alınabilirdi. Ancak, konu “kâinatın yaratılmasına ve onda cereyan eden hadisata nasıl bakmamız gerektiğine, Kur’anın insanın şahsî ve içtimâî hayatımıza nasıl yön verdiği, felsefenin bu konularda neler ortaya koyduğuna” dairdir. Dördüncü esası da bu manada ele almak gerekiyor.

Bu üç önemli konuda Kur’an neler söylüyor? Diğer semavi kitaplarda aynı konular ne ölçüde yer almışlar? Ve beşerin kelimalarında bu üç önemli mesele nasıl ele alınmış?

Bu soruların cevapları aranıyor ve diğer semavi kitapların da beşeri görüşlerin de bu konuda Kur’ana yetişmelerinin mümkün olmadığı izah ve ispat ediliyor.

b)- Burada esas itibariyle “vahiyle ilhamın mukayese-i” yapılmaktadır. Aynadan yansıtılan ışık da güneşe aittir, damdan pencere açtığımızda doğrudan evimize giren

ışık da yine güneşin ışığıdır. Evliyanın kalpleri birer ayna gibidir. O kalplere ilham yoluyla gelen manalar da kelimat-ı İlâhîyedirler. Ancak, peygamberlere gelen vahiy bu ilhamlardan son derece ileridir.

Kutsiyete gelince; kâinat kitabında kudret kâlemiyle yazılan ayetlerin taklidi mümkün olmadığı ve onların her birinin üzerinde de i'caz damgası olduğu gibi, Kur'an ayetlerinin de taklitleri mümkün değildir, hepsi mucize, hepsi mukaddestir.

Evliya ilhamlarındaki kutsiyet, ayna vasıtasıyla alınan ışık gibi ise, Kur'an ayetlerinin kutsiyeti güneşin kendi ziyası gibidir.

c)- Elbette vardır. Ancak onların bu sahadaki dereceleri Kur'ana yetişemez.

SORU: “Eğer yerdeki ağaçlar kâlem olup, denizler mürekkep olsa, Cenab-ı Hakk'ın kelimatını yazsalar, bitiremezler” ayetini nasıl anlamalıyız? Zira Kur'an-ı Kerim 6666 ayettir, kelimatı da bellidir ve sayılıdır.

Burada yazmakla bitmeyen kelimattan kastedilen manayı açıklayabilir misiniz?

Kehf Sûresinde şöyle buyrulur (109):

“De ki: ‘Rabbimin sözleri için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi rabbimin sözleri bitmeden önce mutlaka deniz tükenirdi.’”

Lokman Sûresinin 27. ayetinde de yeryüzündeki ağaçlar kâlem, denizler mürekkep olsa, bunlar gibi yedi kat daha deniz olsa yine Allahın kelimelerini yazmağa yetmeyeceği anlatılır.

Kelimat-ı İlâhîyeyi başlıca üç ana başlık halinde düşünebiliriz: Birisi, İlâhî kitaplar, suhuflar ve ilhamlar; diğeri birer kudret kelimesi olan bütün mahlukat, üçüncüsü de Allah’ın ilmindeki varlıklardır. Bu üçüncüsüne ebedî âlemde yaratılacak olan sonsuz denecek kadar çok varlık da dahil olur.

Üstad hazretlerinin de ifade ettiği gibi Allah’ın bütün sıfatları gibi kelimat-ı İlâhîye hadsizdir. Nur Külliyyatında bu konuda şu bilgilere yer verilir:

“İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumîdir. Melâike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanat ilhamları gibi, çeşit çeşit, hem pek çok envâlarıyla, denizlerin katreleri kadar kelimat-ı Rabbâniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor.”

— Yedinci Şua

Kaldı ki yüz yirmi dört bin peygamber olduğundan bahsediliyor. Bunlardan dördüne kitap, yüzüne de suhuf-lar indirilmiştir. Bunların hepsi kelimat-ı İlâhîyedir. Öte yandan, Peygamber Efendimize Kur'an yanında bir de manası Allah katından ilham edilen ve kelimelere dökül-mesi peygamberimizce gerçekleştirilen hadis-i kutsiler ilham edildiği gibi, seçkin ve örnek şahsiyetlerin tümüne de ilham yoluyla birçok hakikatler ders verilmiştir.

Bütün canlı türlerinin her bir ferdine yapacağı işler, dostları, düşmanları, rızıkları ve hayatının devamı için gerekli her şey İlâhî ilhamla öğretilir. Bu ilhamlarda say-makla ve yazmakla bitmez.

Kelimatın bir başka ciheti de, bu âlemdeki mahlukların “kelimat-ı kudret” olmalarıdır. Bir kuşun sesi bir yönüyle de kudret kelimesidir.

Bir tek insanda yaklaşık yüz trilyon hücre, her hücre-de yine yüz trilyon kadar atom bulunduğu, toprağın bir gramında dört milyardan fazla bakteri olduğu söyleniyor. İnsan vücudunun her bir ciheti için ayrı bir bilim dalı geliştiğine ve her birinde yüzlerce cilt kitap yazıldığına, binlerce tebliğler sunulduğuna bakılırsa bu mahlukla-rın ne kendilerini, ne de özelliklerini ve taşıdıkları ince hikmetleri ve manaları yazmaya denizlerin yetmeyeceği daha iyi anlaşılır. Bu yönüyle nazar edildiğinde, denizler

mürekkep olsa, denizlerin ve onlarda yaşayan varlıkların hikmetlerini yazmaya bile yetmez.

Yer yüzünde bir buçuk milyonu aşkın canlı türü ve bir o kadar bitki türü ve bunları cinsleri ve her cinsin fertleri, her ferdin bütün organları, hücreleri dikkate alındığında, daha sonra semaya nazar edilip bütün yıldızlar, galaksiler, farklı ışınlar, ayrı sema tabakaları, levh-i mahfuz, arş, kürsi düşünüldüğünde kelimat-ı İlâhîyenin sonsuzluğu bir başka yönüyle adeta müşahede edilir. Kaldı ki Allah'ın kelimatı bunlara da münhasır değildir, gayb âlemindeki sonsuz hadisatı ve melekler âlemini de dikkate aldığımızda mesele daha iyi anlaşılır.

Öte yandan, kelimat-ı İlâhîye Allah'ın ilmindeki bütün varlıklar olarak anlaşıldığında, sonsuz olan ahiret âleminin bütün varlıkları ve hadisatı da bu tabir içine dahil olur ve bunların yazmakla bitmeyeceği çok daha iyi anlaşılır.

“...Nasıl ki sıfat-ı Kelâmın kelimeleri var. Öyle de, Kudretin de mücessem kelimeleri var; İlmin de hikmetli kaderi kelimeleri var ki, bütün mevcudattır.

Hususen zîhayatlar, hususen küçük mahlûklar, herbiri birer kelime-i Rabbâniyedir ki Mütekellim-i Ezeliye, kelâm-dan daha kuvvetli bir surette işaret eder. Ve onların adedini, denizler mürekkep olsa bitiremezler, demek olduğu mânâsına

dahi şu âyet-i kerîme remzen bakıyor...

.... *Bütün melâîkelere ve insanlara, hattâ hayvanlara gelen umum ilhamlar, bir nevi kelâm-ı İlâhîdir. Bu kelâmın kelimâtı elbette gayr-ı mütenâhidir. Saltanat-ı Mutlakanın nihâyetsiz cünûdunun mütemâdiyen aldıkları ilhâm ve o emr-i İlâhiyenin kelimâtı ne derece çok ve nihâyetsiz olduğunu âyet bize haber veriyor demektir.* — Osmanlıca 28. Lem'a

SORU: “Kur’anı Kerimin “başlarında şifre bulunan bir muhabere mecmuası” olmasını nasıl anlamalıyız?

BU SORUNUN cevabını bizzat Üstad hazretlerinin ifadeleriyle vermek durumundayız.

“Sûrelerin başlarındaki huruf-u mukattaa İlâhî bir şifredir; has abdine, onlarla bazı işaret-i gaybiye veriyor. O şifrenin mihtabı, o abd-i hastadır, hem onun veresesindedir. Kur’ân-ı Hakîm madem her zaman ve her taifeye hitap ediyor; her asrın her tabakasının hissesini câmi çok mütenevvi vücubları, mânâları olabilir. Selef-i Sâlihîn ise, en hâlis parça onlarındır ki, beyan etmişler. Ehl-i velâyet ve tahkik, seyr ü sülûk-ü ruhaniyeye ait çok muamelât-ı gaybiye işârâtını onlarda bulmuşlar..” — Mektubat, 29 Mektup

“Surelerin başlarındaki huruf-u mukattaa, İlahî bir şifredir. Beşer fikri ona yetişemiyor. Anahtarı, ancak Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm’dadır.

Şifrevari şu huruf-u mukattaanın zikri, Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm’ın fevkalâde bir zekâyâ mâlik olduğuna işarettir ki ; Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm remizleri, îmaları ve en gizli şeyleri sarih gibi telakki eder, anlar.”

— İşâratü'l-İ'caz

SORU: İşte bu sırdandır ki; “Kelamullah ünvanı, kemal-i liyakatla Kur’ana verilmiştir.” ifadesinde diğer İlâhî kelimelere bu ünvanla niçin bakamıyoruz?

BÜTÜN SEMAVÎ kitaplar ve suhuflar kelimullahıdır, yani hepsi Allah’ın kelimeleridir. “Kemal-i liyakat” ifadesinden de anlaşılacağı gibi bunların hepsi Allah’a layık ulvî ve mukaddes kelimelerdir. Ancak bu hususta “kemal” noktada Kur’an-ı Kerim vardır. Yani, Allah kelamı olmaya en layık kitap odur.

Mahlukat âleminden bir misal verecek olursak, çiçekler de Allah’ın mahlukudurlar, ağaçlar da, denizler de, onlarda yaşayan balıklar da yine Allah’ın mahlukudurlar. Bir buçuk milyonu aşkın türdeki hayvanat âleminin hep-

sini Allah yaratmıştır. Ancak bu varlıklar içinde ahsen-i takvimde yaratılan ancak insandır. Hepsi güzeldirler, ama insan ahsendir, daha güzel, en güzeldir.

SORU: Kur'an-ı Kerimin "ism-i azamdan ve her ismin mertebe-i azamından gelen" ve "ism-i azamın muhitinden nüzul ile, arş-ı azamın bütün muhatına bakan, teftiş eden hikmetfeşan bir Kitab-ı mukaddes" olmasını izah eder misiniz?

İSM-İ AZAM Cenab-ı Hakk'ın bütün isimlerini ihtiva ettiği gibi, Kur'an-ı Kerim de bütün hakaiki camidir.

Yirmi Dördüncü Sözde şöyle bir ifade geçer:

"Şeriat ve Sünnet-i Seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişâr eden Esmâ-i Hüsnânın herbir isminin feyz-i tecellîsine bir mazhar-ı câmi' olmaya çalış."

Kur'an-ı Kerimin bir özelliği kıyamete kadar gelecek bütün insanların bütün ihtiyaçlarına cevap verecek esasları ihtiva etmesidir. İman ve ibadetten, aile hayatına, miras hukukundan harp hukukuna, devlet yönetimine kadar her konuda hükümler Kur'anda vardır. Bu hükümlerin ve

Kur'anın birinci tefsiri olan hadis-i şeriflerin ortaya koyduğu esasların her biri insan için bir tekâmül vesilesi olduğu gibi, onlara uymakla da müminin ruhunda ayrı ayrı isimler tecelli ederler. Meselâ, muhtaçlara ihsanda bulunmak ayrı bir kemal, adil hükümler vermek yine farklı bir güzelliştir. Bunların her biri o fiili işleyen kişide bir ismin tecellisini netice verir. Birincisinde Muhsin, Kerîm isimleri, ikincisinde Âdil ve Hakîm isimleri tecelli eder.

Allah'ın isimlerinin sonsuz olduğu görüşünü esas alarak diyebiliriz ki, itikat ve muamelat sahalarına ait bütün hükümleri ihtiva eden Kur'an ism-i azamdan geldiği gibi, onun bütün hükümlerini tatbik eden ve yaşayan bir mümin de ism-i azama mazhar olmuş olur. Bu mana, kema-liyle Allah Resulünde (asm.) tecelli eder, sonra derecesine göre diğer has kullarda.

Her ismin mertebe-i azamına gelince, her insan bütün esmaya mazhar olmakla birlikte bazı isimler bazı zevatta daha ileri derecede tecelli eder. Evliyadan bir kısmı Vedud ismine, bir kısmı Hayy ismine, bir kısmı Hakîm ismine mazhar oldukları gibi, Peygamber Efendimiz (asm.) bütün isimlere azamî dereceleriyle mazhar olmuştur. Onun Üstadı ve feyiz kaynağı olan Kur'an-ı Kerim de, bahsettiği hakikatler ile, bütün isimlerin azami mertebelerini ihtiva etmektedir. Diğer semavi kitaplar bu derecede değildir.

Çünkü Üstad hazretlerinin ifade ettiği gibi,

“... Sâir kelimât-ı İlâhiye ise, bir kısmı has bir itibar ile ve cüz’î bir ünvan ve hususi bir ismin cüz’î tecellîsiyle ve has bir rubûbiyetle ve mahsus bir saltanatla ve hususi bir rahmetle zâhir olan kelâmdır.”

— Sözler, 12. Söz

Çünkü o kitapların muhatapları mahdud bir zaman ve mekâna sığıştıkları için, onlara nazil olan kitap ve suhurlarda da beşer için lüzumu bulunan bütün meseleler yerine, o ümmeti ilgilendiren hükümlere yer verilmiştir. İncil’de devlet yönetimiyle ilgili ayetlerin bulunmaması bunun en güzel delilidir. Bunun içindir ki, yönetime etki etmek isteyen din adamlarını bilim adamları aslî görevlerine çağırmışlardır. Rönesans ve reform hareketleri ile din adamları devlet yönetimine karışmaktan men edilerek, sadece İncil’de yer alan konularda insanları bilgilendirme görevini yapmaya çağırılmışlardır.

Kur’an-ı Kerimin, “arş-ı azamın bütün muhatına” bakmasına gelince,

Bilindiği gibi, bütün cismanî âlemler kürsinin altında kalırlar. Arş ise kürsiyi de ihata eder. Hatta, “Cennetin sakfı (tavanı) Rahmanın arşıdır” hadis-i şerifine göre arş cenneti de ihata etmiştir. Ancak bu ihata maddî manada

bir ihata değildir. Zira arş, madde âleminden değil emir âlemindendir. Arş “İlâhî emirlerin bütün meleklerle ilk tebliğ edildiği makam” şeklinde tarif edilir. Üstad hazretleri “Kalb de bir arştır. ...” buyurmakla arşın bütün âlemleri kaplamasını, insanın manevî kalbinin bütün bedeni kaplamasına benzetmiş oluyor. İnsanın ilim sıfatı, bütün vücudunun ihata ettiği gibi, sevgisi de bütün bedenini kaplamıştır. Yani, insan, saçını da sever, kaşını da, ciğerini de sever böbreğini de. Bu sıfatın bütün bedeni ihata etmesi maddi manada bir kaplama değildir.

Arş-ı azamın bütün muhatına bakan ifadesi, “Arşın ihata ettiği, kapladığı ne kadar varlık varsa Kur’an onların hepsinden ya sarahaten, ya işareten, ya remzen,..., bahsetmekte, ayetlerinde bunların hepsine yer vermektedir.” manasına gelir.

SORU: “İlahî kelimelerin hususiyet ve külliyyet cihetinde dereceleri muhtelifdir.” ifadesini nasıl anlamalıyız? Kur’an-ı Kerim’in “bütün kâinatın Halıkı ünvanıyla Allah’ın kelamı olması” ne demektir? Diğer semavi kitaplar açısından bir değerlendirme yapar mısınız?

YERYÜZÜNÜN küçük bir bölgesinde bir süre yaşayıp

sonra tarih sahnesinden silinmiş bir kavme de “suhuf” indirilmiş olabilir. Bu birkaç sayfalık İlâhî ferman “has bir itibar ile, hususi bir rububiyet iledir”. Yani, bu kelim, “o kavmin Rabbi unvanıyla” Allah’ın fermanıdır.

Kur’an dışındaki diğer üç büyük kitap, suhuf'lara nispet edildiklerinden, bunların muhataplarının daha geniş bir coğrafyaya yayılmış olduğu ve yine daha kalabalık bir kavme yön vermek, onları hidayete davet etmek üzere gönderilmiş oldukları görülür. Bütün semavi fermanlar zaman ve mekan olarak görevlerini sınırlı bir şekilde icra etmişler ve sonunda kıyamete kadar hükmü devam edecek, yeryüzündeki bütün insanları muhatap alan Kur’an-ı Kerim inzal edilmiştir.

Bütün İlâhî fermanlar, Kâinat Hâlık’ının fermanıdır. Ancak, burada bu sıfatın Kur’an’a tahsis edilmesi, onun diğer kelimlar üzerindeki üstünlüğünü ifade ettiği gibi, kâinatın yaratılış hikmetinin en mükemmel manada onda izah edildiğini ve yine ahiretin tarlası olan bu âlemin en çok ve en mükemmel meyvelerinin Kur’an şeceresinden nebean ettikleri, feyizlendikleri manasındır.

“Ben gizli bir hazine idim, bilinmeye muhabbet ettim (bilinmek istedim) de kâinatı yarattım.” Hadis-i Kutsisiyle ders verilen hakikat en mükemmel manasıyla Kur’anda kendini göstermiştir. Yani, daire-i rububiyeti, yani Allah’ı

bütün sıfatlarıyla, isimleriyle, şuunatıyla en kâmil manada anlatan semavi ferman Kur'an olduğu gibi, daire-i ubudiyeti, yani O'na karşı kulların neler yapmaları gerektiği konusunda da en tafsilatlı bilgi yine Kur'anda verilmiştir. Kâinatın yaratılış gayesi, Kur'anda ve Onun şakirtlerinde en ileri derecede sergilendiği için Kur'an-ı Kerim'in "bütün kâinatın Halıkı ünvanıyla Allah'ın kelamı" olduğu ifade edilmiştir. Yoksa, başta da arzettiğimiz gibi bütün İlâhî kitaplar Allah'ın fermanıdır.

"Bir şey mutlak zikredilince kemaline masruftur," yani onun en mükemmel şekli hatıra gelir kaidesince, "bütün kâinatın Halıkı ünvanıyla Allah'ın kelamı" denilince de Kur'an-ı Kerim hatıra gelir.

SORU: "Kalbin telefonu ile vasıtasız münacat eden bir veli der: "Kalbim benim Rab'bimden haber veriyor." Demiyor: "Rab'bül âleminden haber veriyor " Çünkü: kabiliyeti miktarınca ve yetmiş bine yakın hicapların nispet-i ref'i derecesinde mazhar-ı hitap olabilir. " cümlelerini geniş manada açmanızı istirham ediyoruz. Ayrıca bu hususta Peygamber Efendimiz (asm.) ile diğer Peygamberlerin (as.) farkları var mıdır?

ÖNCE şu noktanın açıklanması gerekiyor: Bu ifadede zikredilen veli kul, Allah'ın lütfuna mazhar ve kurbiyetine nail olmuş, ancak insanları irşat konusunda manevî bir görevi olmayan münferit ve mübarek bir zattır. "Alimler peygamberlerin varisleridirler." hadis-i şerifinin haber verdiği üzere, kendi çevrelerine iman ve hakikat dersi veren, yahut bulundukları asrın müceddidi olmakla o asrın manevî bir hekimi olarak Allah Resulünün görevini vekâleten deruhte eden büyük mürşitler de Allah'ın veli kullarıdır, ama onların durumu biraz farklıdır. Onlar da kalbim "Rab'bül âleminden haber veriyor." deme noktasında olmasalar bile, "Kalbim bu kavmin yahut bu asrın insanların Rabbinden haber veriyor." deme makamındadırlar.

"O hevadan (kendi arzusuna göre) konuşmuyor. O (Kur'an) ancak kendine vahyolunan bir vahiydir". (Necm Sûresi, 3-4.) ayetiyle haber verildiği gibi, Allah Resulünün (asm.) konuşması, yani insanlara tebliğ ettiği hakikatler kendi şahsî fikirleri değil, O'na (asm.) vahyedilen İlâhî hakikatlerdir.

"Sonra, onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı. ..." (Enfal Suresi, 17) ayetinden aldığımız derse binaen nasıl ki "o attığı zaman gerçekte atan Allah idi." Aynı şekilde,

o Zât (asm.) vahiyle konuşurken de gerçekte konuşan Allah'tır. O (asm.) ancak ya Allah kelamını konuşmakta veya İlahî kelama yine Allah'ın izniyle izahlar getirmekte, bütün bunları yaparken de kesinlikle kendi heva ve hevesiyle söz etmemektedir.

Peygamber varisi olan büyük zatlar da asırlarına yön verecek hakikatleri ve İslâm'a hizmet metotlarını kendi içtihatlarıyla değil, çoğu zaman ilham ve sünihat yoluyla ders alır ve asırlarına tatbik ederler.

Yetmiş bine yakın perdelerin kalkması meselesine gelince: Nur Külliyyatından anladığımıza göre buradaki perdeler Esma-i İlâhîyenin tecelli mertebelerini ifade etmektedir. İnsan kendi sofrasına bakmakla Rezzak ismini küçük bir perdede müşahade etmiş olur.

O gün altı milyarı aşkın insanın rızıklandıklarını düşündüğünde daha geniş bir perdede aynı hakikati temaşa eder.

Düşüncesini maziye ve istikbale yaydığında bütün asırlardaki insanların rızıklandıklarını düşünmekle, bu ismin daha geniş bir tecellisini hayalen olsun seyreder.

Bir buçuk milyondan fazla hayvan türünün her gün rızıklandıklarını düşünse bu düşüncesini yine mazi ve istikbale de yayarak genişletse, daha sonra Rezzak isminin en büyük tecelisinin cennette sergileneceğini düşünse, bu

ismi en geniş ve berrak bir perdede müşahede etmiş olur; daire-i sıfata yanıışır.

“Hem, bununla beraber, Halık-ı Zülcelâl her şeye yakın olduğu halde, yetmiş bine yakın nurânî perdeleri vardır. Meselâ, sana tecellî eden Halık isminin mahlûkiyetindeki cüzî mertebesinden tut, tâ bütün kâinatın Halıkı olan mertebe-i kübrâ ve ünân-ı âzama kadar ne kadar perdeler bulunduğunu kıyas edebilirsin. Demek bütün kâinatı arkada bırakmak şartıyla, mahlûkiyetin kapısından Halık isminin mün-tehâsına yetişirsin, daire-i sıfata yanaşırsın.”

— Sözlər, Yirmi Dördüncü Söz

Diğer İlâhî isimler için de benzer tefekkürleri yapabilir. Böylece her bir ismin tecellilerini düşündüğünde Allah’ın kemalini, cemalini ve rahmetini bir başka perdeden seyretme imkânına kavuşur.

Bu esma tecellilerinin temaşası noktasında insanların dereceleri bir değildir. Soruda geçen, “kabiliyeti miktarınca ve yetmiş bine yakın hicapların nispet-i ref’i derecesinde mazhar-ı hitap olabilir.” ifadesindeki “kabiliyet” kelimesini, kişinin esma tecellilerine olan kabiliyeti olarak anlayabiliriz. Evliyanın farklı meşreplerinin kaynağı kendilerinde tecellî eden farklı isimlerdir. “Mazhar-ı hitap” ifadesi de peygamberler için vahye, velileri için ise

ilhama mazhariyet manasında düşünülebilir. Buna göre, her zat kendisinde ne kadar fazla isim azami derecede, yahut ona yakın bir mertebede tecelli ediyorsa o isimlerin tecelli mertebelerinde başkalarına nispetle daha fazla yol alır, daha çok terakki eder. Bu ise hicapların kalkmasını netice verir.

Dünya ilimlerinden bir örnek verecek olursak, ilk öğretimin her bir sınıfı bir perdedir, bir hicaptır. Her hicabın aşılmasında yeni bir ilim kaynağına ulaşılır. Bu terakki yolculuğu lisede ve yüksek öğretimde de devam eder. Bir talebe, her hicabı aştıkça, her perdeyi geçtikçe “ilim” manasını daha geniş bir perdede seyretmeye başlar. Yüksek öğrenimini tamamlayıp belli bir sahada ihtisas yaptığı takdirde ilmen daha fazla terakki eder. Bu terakki daha fazla perdenin geçilmesi, daha fazla hicabın kalkmasıyla gerçekleşir. İlk öğretimi sekiz yıl, liseyi dört yıl, yüksek öğrenimi dört yıl ve ihtisası altı yıl olarak düşünsek bir ilim dalında terakki etmek için “yirmi iki perdeden geçmek” gerekmektedir. Her insanın kabiliyeti farklı bir ilim dalına uygunluk gösterir. Bazı özel kabiliyetler birden fazla dalda ihtisas yapabilirler. Bir kişi dört farklı dalda ihtisas yapmışsa, emsallerinden dört kat daha ileri bir alim olur.

Mana âlemi de bir yönüyle buna benzer. Bir zat ne kadar esmaya kemal manada mazhar ise emsallerinden o

kadar üstün olur.

Peygamber Efendimiz “bütün esmaya azami derecede ve itidal üzere mazhar tek zat” olarak tarif edilir. “İtidal” kelimesi onun mazhariyetinin her isim için “azamî” derecede olduğu, birinde ileri diğerinde geri kalmadığı manasına gelmektedir. İşte Allah Resulü (asm.), o eşsiz kabiliyeti ve o müstesna yaratılışıyla miraç mucizesiyle bütün esmanın bütün tecelli mertebelerini temaşa ve tefekkür edebilmiş ve Üstadın ifadesiyle “daire-i sıfata” varmış ve bir sonraki merhalede ise bütün isimlerin müsemması ve bütün sıfatların mevsufu olan Cenab-ı Hakk’ın rüyetine mazhar olmuştur.

SORU: On İkinci Söz’ün sonunda bazı ayetler zikrediliyor ve “Kur’anın ism-i azamdan ve her ismin azamlık mertebesinden gelmesini bir parça olsun fehmetmek için bu ayetlerin ‘küllî, umumî, ulvî’ ifadelerine bakmamız isteniyor. Bu konuyu biraz açıkla mısınız?

BU AYETLERİN ortak yanı, Allah’ın izzet ve azametini ifade eden küllî ve umumî icraatlara dikkat çekmesidir. Bu icraatların her biri âzamlık mertebesindedir. Bütün bunlar dikkate alındığında “Kur’anın ism-i azamdan ve

her ismin âzamlık mertebesinden geldiğinin” bir parça fehmedilebileceği ifade edilmektedir.

Söz konusu ayet-i kerimelerin manalarına bu nazarla bakmaya çalışalım:

“O, yegâne hak mabuttur. O, (ezeli ve ebedi hayat ile) diridir. Kayyum dur. Onu ne gaflet basar, ne uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Onundur.”

—Bakara Sûresi, 255

Onu takip eden ayetlerin mealleri sırasıyla şöyledir:

“Gaybın anahtarları Allah’ın katındadır.”

—En’am Sûresi, 59

“De ki: Ey mülkün hakikî sahibi olan Allah’ım! Dilediğine mülk verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Ve dilediğini azız, dilediğini de zelil edersin. Hayır yalnız senin elindedir. Muhakkak ki sen her şeye kâdersin.”

—Âl-i İmrân, 26

“O, geceyi, kendisini durmadan kovalayan gündüze bürüyüp örter. O, güneşi, ayı ve yıldızları da emrine boyun eğmiş olarak (yarattı).”

— A’raf Sûresi, 54

“Ey arz, (vazifen bitti) suyunu yut! Ey sema, (ihtiyaç kalmadı,) yağmuru kes!”
—Hûd Sûresi, 44

“Yedi kat semavat ve arz ve onların içindekiler Onu tesbih eder.”
—İsrâ Sûresi, 44

“Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, tek bir nefsin yaratılıp diriltilmesi gibidir.”
—Lokman Sûresi, 28

“Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.”
—Ahzâb Sûresi, 72

“O gün semayı, kitap sayfalarını dürer gibi düreriz.”
—Enbiyâ Sûresi, 104

“Allah’ı hakkıyla takdir edemediler (kadrini gereği gibi bilemediler). Yeryüzü kıyamet gününde bütünüyle O’nun elindedir. Gökler de O’nun kudretiyle dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir.”
—Zümer Sûresi, 67

“Eğer biz bu Kur’an’ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün. İnsanlara bu misalleri, düşünsünler diye veriyoruz.”
—Haşir Sûresi, 21

SORU: “Başlarında elhamdülillah, sebbehe ve yüsebbihu” bulunan surelerin başlarına dikkat et ki, bu sırr-ı azimin şuanı göresin” ifadesinde geçen ve Kur’anın sırr-ı aziminin şuanı gösteren hakikatler nelerdir?

SÖZÜ EDİLEN sırr-ı azîm, “Kur’anın ism-i azamdan ve her ismin azamlık mertebesinden” gelmesidir. Bu ince hakikati tam anlamasak bile, güneşten bir “şua” kadar olsun görebilmemiz için, soruda sözü edilen surelerin başlarını dikkatle mütalaa etmemiz gerektiği vurgulanıyor.

Sözü edilen surelerin ilk ayetlerinden bir kısmının mealleri şöyledir:

Elhamdülillah:

“Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm olan Allah’a mahsustur.”
— Fatiha Sûresi, 2-3

“Hamd o Allah’adır ki, göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O’nundur. “Abirette de hamd O’nundur.

O, hüküm ve hikmet sahibidir. Her şeyden haberdardır.”

— Sebe Sûresi, 1

Sebbehe:

“Göklerdekiler ve yerdekiler Allah’ı tesbih ederler. O Aziz-dir, Hakîmdir.” — Hadid Sûresi, 1

“Yüce Rabbinin adını tesbih et.” — A’la Sûresi, 1

Yüsebbihu:

“Göktekiler ve yerdekiler, Melik, Kudüs, Aziz ve Hakîm olan Allah’ı tesbih ederler.” — Cum’a Sûresi, 1

“Göktekiler ve yerdekiler Allah’ı tesbih ederler. Mülk O’nundur. Hamd O’nundur. Ve O her şeye Kadirdir.” — Teğabün Sûresi, 1

SORU: “Elif-lâm-mim, elif-lâm-ra, hâ-mim’lerin Fatihalarına bak; Kur’anın Allah’ın yanında ehemmiyetini bilesin.” deniliyor. Bu hususla ilgili malumat alabilir miyiz?

“FATİHALAR” denilince sûrelerin başları anlaşılır. Nitekim, sûre başlarına “fevatih’üs-suver”, sûre sonlarına da

“havatimü’s-suver” denilmektedir.

Başlarında huruf-u mukattaların yer aldığı surelerin ilk ayetleri büyük bir ekseriyetle Kur’an hakkındadır. Bu ilk ayetlerde Kur’anın hak ve hakikatle dolu, hikmetli, hidayet kaynağı, ayetleri muhkem bir İlâhî ferman olduğu vurgulandıktan sonra, surenin tamamında insanlık âlemine hikmet ve hakikat dersleri verilir.

Bu ayetlerden bir kısmının mealleri şöyledir:

Elif-lâm-mim:

“İşte o kitap (Kur’an); onda hiç şüphe yok. (O) müttakiler için hidayet kaynağıdır.”

— Bakara Sûresi, 1

“Allah, kendinden başka hiçbir ilah bulunmayan Hayy ve Kayyum olandır. O, sana bu kitabı hak ve hakikatle dolu, kendinden öncekileri doğrulayıcı olmak üzere indirmiştir. Bundan önce de Tevrat ile İncili indirmişti.

Bunların hepsi insanlar için birer hidayet kaynağı idi.

Hakkı batıldan, hayrı şerden ayırt eden Furkan’ı da indirmiştir.

Allah’ın ayetlerini inkâr edenler için pek çetin bir azap vardır. Allah intikam sahibidir.”

— Âl-i İmran 2,3,4.

“Bunlar hikmetli kitabın ayetleridir. O, muhsinler (tev-hid ve ihlas ehli) için bir hidayet ve rahmettir.”

— Lokman Sûresi, 1

Elif-lâm-râ:

“Elif-lâm-râ. İşte bunlar, o hikmet dolu kitabın ayetleri-dir.”

— Yûnus Sûresi, 1

“Elif-lâm-râ. Bu öyle bir kitaptır ki, ayetleri muhkem kılınmıştır. Sonra hikmet sahibi, her şeyi bilen Allah tarafın-dan (bu ayetler) tafsil olunmuştur.”

— Hûd Sûresi, 1

Hâ-mim:

“Bu kitabın indirilişi Azîz ve Alîm olan Allah tarafın-dandır.”

— Mü'min Sûresi, 1

“(Bu Kur'an) Rahman ve Rahim olan Allah tarafından indirilmiştir.”

— Fussilet Sûresi, 1

SORU: Şakk-ı Kamer'in Resul-i Kibriya'nın risaletinin mucizesi olarak nübüvvetini cin ve inse gösterdiği, Mi'racın dahi, bir mucize-i ubudiyet olarak habibiyetini ervah ve mela-

ikeye gösterdiği ifade ediliyor. Mi'raç nasıl Peygamber Efendimizin ubudiyetinin mucizesi oluyor?

MUCİZEDE esas maksat Peygamberimizin risaletini tasdik ettirmek, yahut münkirleri ilzam ederek inatlarını kırmak ve onlarda başkalarının imanına engel olacak bir takat bırakmamaktır.

Mi'raç da en büyük bir mucize olmakla birlikte burada münkirleri tasdike sevk gayesi fazla görülüyor. Nitekim, bu mucize bazılarınca hemen inkâr edilmiş. Burada esas hikmet, Allah Resulünün (asm.) Cenab-ı Hak katındaki makbuliyetinin ruhlara ve meleklerle gösterilmesidir.

Miraç risalesinde, Miraç mucizesi hakkında “velâyet-i Ahmediyenin (a.s.m.) kerâmet-i kübrâsı, hem mertebe-i ulyâsı” tabiri kullanılır.

Bilindiği gibi, Peygamber Efendimizin (asm.) bir “risalet”, bir de “abdiyet-kulluk” ciheti vardır. Kulluk cihetinde bütün insanlarla müşterektir. Ubudiyet cihetiyle bütün evliyanın seyyididir, mürşididir, üstadıdır. Onun ubudiyetteki ihlası, hassasiyeti, mükemmeliyeti o derece ileridir ki, evliyanın ubudiyetleri onlarda keramet meyvesi verdiği gibi, Onun ubudiyeti de miraç mucizesini netice vermiştir.

On Üçüncü Söz



SORU: Üstadımızın On Üçüncü Sözün başında zikrettiği iki ayetten biricisi, genellikle, hastaların şifa bulması için okunur, ikinci ayet ise Kur'an'ın nazmıyla ilgilidir. Bu noktadan bakıldığında ayetlerin bu konuyla ilgileri ne olabilir?

BİRİNCİ AYETİN kısa bir mealı şöyledir:

“Biz Kur’andan müminler için bir şifa ve rahmet indiriyoruz.”
— İsrâ Sûresi, 82

Bu Söz’de, Kur'an'ın ders verdiği hakikatlerin insanın kalbine ve ruhuna kazandırdığı faydalı neticeler ve ibretli dersler, felsefe hikmetiyle mukayese edildiğinden ayet-i kerime ile konu arasında tam bir ilgi vardır.

Ayette geçen şifa kelimesi, sadece, hastalıktan kurtulma manasına gelmez. Kur'an nuruyla aydınlanan bir kalb, öncelikle küfür ve şirk hastalığından kurtulur. Bunu bütün kötü fiillerden, zararlı huylardan, menfi davranışlardan kurtuluş takip eder.

Sebeplere teşebbüsü ihmal etmemek, mutlaka bir hazık tabibe görünmek şartıyla bu ayet-i kerimenin hastalara okunması da, özellikle ruhi hastalıklarda, inşallah şifaya vesile olur. Cerrahi müdahale gerektiren bir durumda

sadece bu ayeti okumakla yetinmek doğru değildir. Yapılacak müdahalenin ve ameliyatın başarılı geçmesi için bu ayetin hastaya okunması da güzel bir gelenek olarak düşünülebilir.

Aksi halde, kâinatın nizamını temin eden ve tekvinî şeriat denilen İlâhî kanunlara aykırı bir yol tutulmuş olur. Bu hal, tohum ekmeden, sadece dua ederek, hasat mevsiminde mahsul beklemeye benzer.

“Kur’an kalblere kuvvet ve gıdadır. Ruhlara şifadır.”

— Mesnevî-i Nuriye

“Kur’an hem zikirdir, hem fikirdir, hem hikmettir, hem ilimdir, hem hakikattir, hem şeriattır, hem sadırlara şifa, mü’minlere hüda ve rahmettir.”

—Mesnevî-i Nuriye

İkinci ayet-i kerimede ise, “Biz ona (Peygambere) şiir öğretmedik; bu ona yaraşmaz da. (Yâsin Sûresi,69) buyrulur. Bu ayet, Kur’an güneşinin parlak hakikatlerinin, şiirin hayallerinden uzak olduğunu ifade eder. Üstad hazretleri, bu ayetin tefsiri sadedinde şu açıklamayı getirir:

“Âyetlerin bahsettikleri hakikatler, şiirlerin bahsettikleri hayalattan pek vâsi ve pek yüksektir. Bu itibar ile şiir-

den addedilmemiştir. Hem de, âyetler, sahibinin şuunat ve ef'alinden bahseder. Şiir ise, fuzulî olarak gayrdan bahseder. Hem de filcümle âdi şeylerden bahsi hârikulâdedir. Şiirin hârikulâdelerden bahsi, alelekser âdidir.” — Mesnevî-i Nuriye

Dolayısıyla, bu ayet-i kerime de konuyla doğrudan ilgilidir.

SORU: Zahire baktığımızda, insanlığın hasmının ve düşmanının küfür, zulüm, sefahat ve menfaat olduğunu görüyoruz.. Külliyatta ise, devamlı olarak, felsefe ile Kur'an hikmetinin muvazenesi yapılmakta, felsefe ile fikren mücadele edilmektedir. Bunun temel sebebi ne olabilir? Tarih boyunca bu mücadele devam etmiş midir ? Felsefe hakkında kısa bir bilgi verir misiniz?

SORUNUN son kısmından başlayarak, önce felsefe hakkında özet bir bilgi verelim:

Felsefe, Yunanca *philosophia* kelimesinden Arapçaya, oradan da dilimize girmiş bir kavramdır. *Philosophia* kavramı, *philo* ve *sophia* kelimelerinin bileşiminden oluşmuştur. “Sophia” Yunanca’da “bilgelik ve hikmet”

kavramlarına karşılık gelmektedir. İlkçağ filozoflarından Pisagor'a kadar Yunan literatüründe düşünür ve filozoflar için sophia kelimesi kullanılmıştır. Yani bu filozoftan öncekiler kendilerini bilge ve hikmet sahibi insanlar olarak nitelendirmişlerdir. Pisagor ise, gerçek anlamda bilge ve hikmet sahibi olmanın ancak Allah için söz konusu olabileceğini ifade ederek, insanın mutlak bilge ya da hikmet sahibi olmasını imkânsız görmüş, onun ancak hikmeti ya da bilgeliği seven kişi olacağını ileri sürerek "sophia" kelimesinin önüne "philo" kavramını ilave etmiştir. "Philo" ise seven anlamına gelir. Dolayısıyla Pisagor'a göre, insan gerçek anlamda bilge ve hikmet sahibi olamayacağı için ancak hikmeti seven olabilir. O halde Türkçemizde kullandığımız felsefe (Philosophia) kelimesi hikmeti ve bilgeliği seven anlamına gelir.

İlk çağlarda "hikmet ve bilgelik sevgisi" olarak kabul edilen "Philosophia"nın (felsefe), temel esaslarından birisi olan "Hikmet", hem ilim, hem de fazilet anlamlarını ihtiva etmektedir. Buna göre felsefe sözünden hem olup biteni bilme, hem de iyi olanı keşfetme anlamlarını çıkarabiliriz. Ünlü İslam Filozofu İbn Sina felsefeyi şu şekilde tanımlamaktadır: "felsefe, insanın objelere, tüm hakikatlere vakıf olabileceği kadar vakıf olması, onların sırrına ermeye çalışması" dır. Filozoflar, insan hayatıyla ilgili her

şeyi, akıl merkezli olarak, düşünmekle, felsefeyi, her şeyi araştıran bir alan olarak görmüşlerdir.

Felsefenin ele aldığı konular üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; *Ontoloji* (Varlık), *Epistemoloji* (Bilgi) ve *Aksiyoloji* (Değerler) dir.

Bu kısa açıklamadan sonra sorunun cevabına geçelim.

Bir hususu önemle belirtmek gerekiyor: Üstadın karşı çıktığı felsefe, mazideki felsefi görüşlerden çok, bu asrın gündemine oturan yanlış hayat telakkileridir. Bunların sonu genellikle küfre, dinsizliğe çıkmaktadır. Nur Külliyyatında felsefe kelimesi bu kâinatı “mana-yı ismiyle” inceleyen, yani yaratıcıyı hiç dikkate almadan sadece eserlere nazar eden “fen bilimleri” olarak kullanılmaktadır.

Üstadın felsefeye karşı çıkması, insanların sadece akli ilimlerle uğraşıp, kendilerini ve bu âlemi sahipsiz telakki etmeleri, Allah’ı ve ahireti hiç hatırlamadan sadece dünyaya çalışmaları sebebiyledir.

Münazarat’ta dinî ilimlerle fen ilimleri iki ayrı kanada benzetilmiş, “talebenin himmetinin bu iki kanat ile pervaz edeceği,” uçacağı, yükseleceği vurgulamıştır. Lemaat’ta ise din ilimleri gözün siyah kısmına, fen bilgileri ise beyaz kısmına benzetilmiş, her ikisinin birlikteliğiyle gözün görev yapabileceğine, ama asıl gören kısmın gözün siyahı olduğuna dikkat çekilmiştir. “Nur-u akıl kalpten gelir.”

denilerek, imanın mahalli olan kalbi ihmal ederek sadece akılla iştigal etmenin insanı karanlıkta bırakacağına dikkat çekilmiştir.

İşte Üstadın karşı çıktığı felsefe, sadece akli esas alan tek kanatlı ve nursuz felsefedir. Yoksa, Üstadın fen bilimlerine karşı çıktığı düşünülemez. Zira, onun en mümtaz özelliklerinden biri, kâinatı ve ondaki hadiseleri Allah'ın varlığına, birliğine, sıfatlarının sonsuzluğuna delil olarak görmesi ve davasının izah ve ispatında bu fenni gerçeklerden azami derecede faydalanmasıdır.

Nur Külliyyatında içinde bulunduğumuz bu asırdan “enaniyet asrı” olarak söz edilir. Bu asrın fen ve sanayi asrı olmasının bunda büyük payı vardır. İnsanlar madde ile fazla uğraşmaları sonucu maneviyattan uzaklaşmışlar, hayatı sadece dünya hayatı olarak görmeye, insanın gayesini de “refah içinde rahat yaşama” şeklinde belirlemişlerdir. Bu ise, insanları dinden uzaklaştırmış, dünyaya bağlamış ve sefahate yönlendirmiştir.

Olayları vahiy eksenli olarak gören ve izah eden peygamberlerle, sadece akli esas alan felsefeciler arasındaki fikri mücadele tarih boyunca devam etmiştir. Ancak, günümüzün fen ve teknoloji asrında mazideki manada bir felsefe değil, aklın ürünü olan fen bilimlerini her konuda yeterli görme manasına bir felsefe söz konusudur.

Bu asrın fikir tartışmaları, Milattan önceki felsefi akımlarinkinden çok farklıdır. Bu asırda dinden uzak kalmış bir kısım bilim adamları, maneviyatı inkâr için tabiatı ve maddeyi birer alet olarak kullanmışlar, dine karşı adeta savaş açmışlardır. Kendi felsefi görüşünü dile getirmekle ve savunmakla yetinen eski zaman felsefecileriyle, bu asrın inançsız bilim adamları birbirinden çok farklıdır. Dolayısıyla, felsefenin o asırlardaki manası ile bu asırdaki manası da birbirinden çok uzaktır.

Yakın tarihe kadar, komünist ülkelerde “ateizm, evrim ve materyalizm” akımları ders kitaplarına alınmış ve dinsiz bir gençlik yetişmesine titizlikle çalışılmıştır. Gelişmiş ülkelerde ise teknolojiadaki baş döndürücü ilerleme sonucu, “menfaat, madde ve sefahat” toplum hayatında hükmetmeye başlamış, bunun sonucu da yine sefih ve dinsiz bir neslin yetişmesi olmuştur. Bütün bunlar insanların “vahiyden uzaklaşıp kendi akıllarının mahsulü olan batıl görüşlere sapmaları” sonucu ortaya çıkmıştır.

Buna göre Üstadın felsefeyi hedef alması, gerçekte, imansızlığı ve dinsizliği hedef alması demek olur.

“Âlem-i insaniyette, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr; her tarafta ve her tabaka-i insaniyede dal budak salmış, iki şecere-i azîme hükmünde...

Biri, silsile-i nübüvvet ve diyanet; diğeri, silsile-i felsefe ve hikmet, gelmiş gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve ittihad etmiş ise, yani silsile-i felsefe, silsile-i diyanete dehalet edip itaat ederek hizmet etmişse; âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimaiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise, bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış ve şerler ve dalaletler, felsefe silsilesinin etrafına cem olmuştur.” — Sözlere, Otuzuncu Söz

SORU: ‘Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, bütün kâinattaki âdiyât nâmiyle yâd olunan, hâri-kulâde ve birer mu’cize-i kudret olan mevcudât üstündeki âdet ve ülfet perdesini keskin beyânâtıyla yırtıp, o hakâik-ı acîbeyi zîşuura açıp, nazar-ı ibretlerini celb edip, ukûle tükenmez bir hazîne-i ulûm açar.’

a- Bu cümlede “adiyat” kelimesi ne anlama geliyor? Adet ve ülfet perdesinin yırtılması ne demektir? Adiyat diye nazara verilen mahlukat, aynı zamanda harikulade ve mucize olarak tavsif ediliyor. Bunu nasıl anlamalıyız?

b- “Tükenmez bir hazine-i ulûm”dan neler

anlaşılmalıdır? Burada, birinci derecede, kastedilenler ilim adamları mıdır?

a- ADİYAT “adet üzere her zaman vuku bulan işler” manasına geliyor. Her sabah güneşin doğması ve her akşam batması normal bir olay olarak görülmekte, her zaman meydana geldiği için de insanlar bu olaya ülfet etmekte, üzerinde düşünölmeye değeri bulmamaktadırlar. Halbuki bunlar “hârikulâde birer mu’cize-i kudrettirler.”

Dünyanın kendi etrafında ve güneş etrafında saatlerce dönmesi sonunda sabah olmakta ve güneş doğmaktadır. Bir dağ yerinden kopsa da semaya doğru uça bu olaya kimse lakayt kalmaz, herkes günlerce onu konuşur. Halbuki, dünya böyle nice dağlar, nice denizler ve ovalarla birlikte dönmekte ve iki ayrı hareketle nizamını hiç bozmadan hareket etmektedir. Bu olay sürekli cereyan ettiği için insanlar onu adet ve ülfet perdesinde saklarlar ve gerekli hayreti göstermezler. Sabah ve akşam namazlarını kılan bir mümin, bu ülfet perdesini yırtar ve bu büyük icraatın sahibi olan Allah’a Onun emrettiği gibi ibadet eder.

İşte Kur’an-ı Kerim birçok ayetiyle kâinattaki bu harika olaylara dikkatimizi çeker.

Kışın ölmüş yerin, bahar mevsiminde yeniden dirilme-

sini sıkça nazara verir ve insanların haşır meydanına böyle çıkacaklarını hatırlatır.

Ana rahminde nutfenin, alakaya, mudğaya tâ insan haline gelinceye kadar geçirdiği devreler de Kur’anda sıkça söz konusu edilir. İnsanı o karanlık menzilde, anne ve babasının ilim ve iradeleri haricinde devirden devire geçirerek, bu dünya hayatı için gerekli bütün cihazlarla donatan ancak Allah’tır. Kur’an-ı Kerim bu mucize icraatlara dikkat çekerek, doğum olayını normal ve basit gören ve üzerinde gereğince düşünmeyen insanları ikaz eder. Onlara sahipsiz olmadıklarını, ana rahminde kendilerini böylece terbiye eden Allah’ın onları başıboş ve hesapsız bırakmayacağını, çocukluk, gençlik, ihtiyarlık safhalarını müteakip onlara ölümü tattıracağını ve ebedi âleme sevk edeceğini defalarca nazara verir.

Kur’an-ı Kerim, rüzgârlardan, bulutlardan, arıdan, örümcekten, deveden, meyvelerden, gece ve gündüzden, aydan, yıldızlardan ve daha nice mahlukattan bahsederek insanların nazarını bu mucize eserlere çevirir.

“İnsanları fikren dalalete atan sebeplerden biri; ülfeti, ilim telakki etmeleridir. Yani melufları olan şeyleri kendilerince malûm bilirler. Hattâ ülfet dolayısıyla âdiyata teemmül edip ehemmiyet vermezler. Halbuki ülfetlerinden dolayı malûm

zannettikleri o âdi şeyler, birer hârîka ve birer mu'cize-i kudret oldukları halde, ülfet saikasıyla onları teemmüle, dikkate almıyorlar; tâ onların fevkinde olan tecelliyat-ı seyyaleye im'an-ı nazar edebilsinler."

— Mesnevî-i Nuriye

b- Cenab-ı Hakk'ın bu âlemde yarattığı harika mahluka ve hadiselere ibret nazarıyla bakan herkes, ilimden bir nasip alır. "ukul" kelimesi bütün akıl sahiplerinin bu noktada hisse sahibi olduklarına işaret eder. Aksi halde, âlimler diye açıkça beyan edilirdi.

"Bu harika varlıkları böyle hikmetli ve güzel yaratan bir zat var." diye hükmetmek bir ilimdir. Eşyanın özellikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olanların, tefekkürleri daha derin ve hayretleri daha ileri derecede olabilir. Ancak, bu harika eserleri ülfet perdesiyle seyredenler, eşya hakkında ne kadar bilgi sahibi olurlarsa olsunlar, ibret nazarına kavuşmadıkça gerçek manada bir ilim sahibi olmazlar. On İkinci Sözde geçen "mücevherlerle yazılmış Kur'an" misalini hatırlayalım. Böyle kimseler, eşya hakkında çok şey bilseler de onları Allah'ın eseri olarak seyretmedikleri taktirde, mücevherlerle yazılan o Kur'anın Allah kelamı olduğunu hiç düşünmeden sadece o cevherlerin özelliklerinden söz eden kişiler gibi olurlar.

SORU: ‘Felsefe hikmeti ise, bütün hârikulâde olan mu’cizât-ı kudreti âdet perdesi içinde saklayıp, câhilâne ve lâkaydâne üstünde geçer. Yalnız hârikulâdelikten düşen ve intizam-ı hilkatten hurûc eden ve kemâl-i fitrattan sukut eden nâdir ferdleri nazar-ı dikkate arz eder, onları birer ibretli hikmet diye zîşuura takdim eder. Meselâ, en câmi’ bir mu’cize-i kudret olan insanın hilkatini âdi deyip lâkaydlıkla bakar. Fakat insanın kemâl-i hilkatinden hurûc etmiş, üç ayaklı yahut iki başlı bir insanı, bir velvele-i istiğrabla nazar-ı ibrete teşhir eder.’

‘Meselâ, en latîf ve umumi bir mu’cize-i rahmet olan bütün yavruların hazîne-i gaybdan muntazam iâşelerini âdi görüp, küfran perdesini üstüne çeker. Fakat, intizamdan şüzûz etmiş, kabîlesinden cüdâ olmuş, yalnız olarak gurbete düşmüş, denizin altında olan bir böceğin bir yeşil yaprakla iâşesini görür, ondan tecellî eden lûtuf ve keremle bütün balıkçıları ağlatmak ister.’

Göründüğü kadarıyla, felsefe, sadece ve sade-

ce intizamdan çıkmış çok özel fertlerle değil gaye ve maksat olarak mahlukatın tümüyle ilgilenmektedir.. Acaba Üstadımız burada neyi kastetmektedir?

FEN BİLİMCİLERİ elbette bütün mahlûkatla ilgilenirler. Ancak, onları İlâhi birer sanat olarak nazara almayanların bu bilgileri çok donuk ve ruhsuz kalır. Onlar, sadece eşyanın özelliklerine önem verirler ve her şeye menfaat açısından bakarlar. O harikaları önemsizmiş gibi geçirir, intizamdan çıkan fertleri daha fazla nazara verirler. Üstadın verdiği insan misalini esas alırsak, tıp ilmi insan vücudunu bütün incelikleriyle ortaya koyar, her organın, her eklemin görevlerinden detaylı olarak söz eder. Ancak bu bilgiler o kadar ruhsuz olarak verilir ki, bunları okuyan çoğu gencin kalbinde iman ve marifet nurları parlamaz. Olanlara “adiyat” perdesinden bakar, bilgi edinmek, sınıfını geçmek, ihtisas yapmak, dünyevi makamlarda ilerlemek gibi fani ve cüzi hedefler ilim ve marifetin önüne çıkar. “Fakat insanın kemâl-i hilkatinden hurûc etmiş, üç ayaklı yahut iki başlı bir insanı, bir velvele-i istiğrabla nazar-ı ibrete teşhir eder.”

Üstat bu anlayışı kınamaktadır.

Aslında onların bu velvelelerinin altında, kâinattaki

mükemmel nizamı tasdik etmek ve o nizama zıt gibi görünen bu ibretli halleri garip karşılamak saklıdır.

SORU: ‘İşte, Kur’ân-ı Kerîmin ilim ve hikmet ve mârifet-i İlâhiye cihetiyle servet ve gınâsı; ve felsefenin ilim ve ibret ve mârifet-i Sâni cihetindeki fakr ve iflâsını gör, ibret al.’

Burada Kur’ân-ı Kerimin hikmet ve marifet noktasında servet ve gınâsını anlayabiliyoruz. Fakat ilim cihetiyle felsefenin fakr ve iflâsını tam idrak edemiyoruz. Bugünkü bilim ve fen, felsefenin neticesi değil midir?

BU KONU On İkinci Sözdeki harika misalle (cevherlerle yazılan Kur’an misali) çok güzel ortaya konulmuştur. Bu sorunun cevabı o Sözün tamamıdır. Burada sadece bir misal vermekle yetineceğiz:

Bir meyveyi “nimet” olarak görmeyen, kendini bu dünyada Rahman’ın misafiri bilmeyen, ağaçları tablacı olarak değerlendirmeyen, “Nimetten in’ama geçmeyen ve Mün’imi (nimet vereni) bulmayan” bir insan, o meyve hakkında ne kadar bilgi sahibi olursa olsun “fakr ve iflastan” kurtulamaz. Yani, o adam bu kadar bilgisine rağmen ilim fakiridir, ondan da öteye “iflas” halindedir.

SORU: ‘İşte bu sırdandır ki, Kur’ân-ı Hakîm, nihayetsiz parlak, yüksek hakikatleri câmi’ olduğundan, şiirin hayalâtından müstağnîdir.’

Şiirin hayalâtı nasıl bir şey ki; Kur’anın hakikatleri bundan müstağni oluyor?

Hakikatleri en güzel şekilde, şiir üslubu ile ifade edemez miyiz? Yani, şiir devamlı olarak su-i istimal mi edilmiş?

ÜSTAD HAZRETLERİ *Muhakemat* adlı eserinin Unsur-u Belağat bölümünde üslupları şöyle sınıflandırır:

“Zira üslûbun esasları üçtür: Birincisi: Üslûb-u mücerrettir. İkincisi: Üslûb-u müzeyyendir. Üçüncüsü: Üslûb-u âlidir. Eğer ilâhiyat ve usul bahis ve tasvirinde isen, şiddet ve kuvvet ve heybeti tazammun eden üslûb-u âlîden ayrılmamak gerektir.

Eğer hitabiyat ve iknaiyatta isen, ziynet ve parlaklık ve tergib ve terhibi tazammun eden üslûb-u müzeyyeni, elinden gelirse elden bırakma.” — Muhakemat , On İkinci Mesele

Üslub-u müzeyyen ile yazılan eserlerde tasvirler ağırlık kazanır, okuyucuya bilgi vermenin yanında, hatta ondan daha öncelikli olarak, onun zevkine hitap edilir. Yani, bazı

i hisleri galeyana getirmek ve zevkleri tattırmak bu üslup-ta esastır. Şiirlerin büyük çoğunluğunda hâkim olan üslup, üslub-u müzeyyendir. Bu süsleme ve bezetme, nesirle yazılmış yazılara göre şiirde çok daha ileri derecededir.

Şiirin ruh âlemimizdeki müspet tesirleri inkâr edilemez. Ruh dünyamıza çok faydalı olan bir şiiri okuduğumuzda o anda bir takım ulvi hisler ruhumuzu sarar. Bu da ruh için önemli bir fayda sağlar.

Üslub-u âlide ise esas olan, hakikatleri hem akla, hem de kalbe mal etmektir. Bu yapılırken hiç ziynete girmek-sizin, öyle bir üslup kullanılır ki kalp de akılla birlikte his-sesini alırlar. Her ikisi de tatmin olurlar .

Ayet-i Kerimede “Biz ona şiir öğretmedik. Bu ona yakışmaz da.” (Yasin Sûresi, 69) buyrulmakla, Kur’an hakikatlerinin ulviyetinin hayalî tasvirlerle süslenmeye ihtiyaç duymadığı anlatılmaktadır. Yoksa, başkalarının şiir yazmasına bir engel yoktur. Nitekim, Allah Resulü (asm), İslâm’dan önce Gassani hükümdarının sarayına mensup olan büyük şair Hassan bin Sabit hakkında “Hassan’ın beyitleri düşmana ok darbesinden daha tesirlidir.” buyurmuşlar ve Mescid-i Nebevide ona mahsus bir minber yaptırmışlardı. Hassan bin Sabit oraya çıkıp Eshab-ı kiram huzurunda İslâmiyeti metheden şiirleri okurdu.

Bununla birlikte, âlimler genellikle şiire iltifat etme-

mişler ve şiir yazmayı pek hoş karşılamamışlardır. Bunu çok iyi bilen Hazreti Mevlana, Mesnevî isimli o muhteşem eserini niçin şiir tarzında yazdığını şöyle açıklar (Fihî Ma Fih'den) :

“Adamın evine misafir gelir. Misafirin iştihası işkembeyedir.

Ev sahibi de misafirine ikram etmek üzere işkembeye sarılır ve onu temizlemeğe başlar.

Bana da şiir söylemek gerek.”

SORU: ‘Evet, Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyânın ... manzum olmadığının diğer bir sebebi de budur ki: Ayetlerinin herbir necmi, vezin kaydını altına girmeyip, tâ ekser âyetlere bir nevi merkez olsun ve kardeşi olsun ve mâbeynlerinde mevcud münâsebet-i mâneviyeye râbıta olmak için, o daire-i muhîta içindeki âyetlere birer hatt-ı münâsebet teşkil etmesidir.’

a- Bu ifadede; esasında Kur’anın manzum olması icap ederken niçin manzum olmadığının hikmetleri mi anlatılıyor?

b- Ayrıca ayetlerin vezin kaydı altına girmemesi , “semadaki her bir yıldızın kayıt altına

girmeyip, çoğu yıldızlara bir nevi merkez olmasına” benzetiliyor. Bu hususu biraz daha açabilir misiniz?

a- CAHİLİYE DÖNEMİNDE şiire büyük rağbet gösterilmesine rağmen Kur’an-ı Kerim nazım olarak inzal olmamış ve yepyeni bir üslupla, bütün nazım ve nesirleri belagat noktasında geri bırakmıştır. Nazirinin getirilmesi konusunda muarızlara açıkça meydan okunmuştur.

b- ŞİİRDE, özellikle de aruz vezninde bir kelime vezne uyum gösterecek şekilde seçilir. Aynı manayı kendisinden daha güzel ifade edecek bir başka kelime varken, vezin kaydı o faydalı kelimeyi dışarıda bırakır. Bir mısrada yer alan bir kelime, bir sonraki mısra ile de az çok ilgili olsa bile daha sonrakilerle, kelime olarak bir ilgisi kalmaz. Mana bütünlüğü noktasında şiirin tümüyle ilgisi devam edebilir.

Gökteki yıldızlar da şiir şeklinde dizilmiş olsalardı, onlarda da bu hüküm geçerli olurdu. Halbuki onlar böyle bir kayda girmedikleri için her bir yıldız bütün yıldızlara merkez olarak düşünülebilir. Üstat hazretleri, her bir Kur’an ayetinin sadece bulunduğu sayfayla, sureyle değil, bütün Kur’an’la ilgisi bulunduğunu söyleyerek buna yıl-

dızları örnek veriyor. Her bir ayet de bir yıldız gibidir ve bütün ayetlerle “ya sarahaten, ya remzen, işareten, ya imanen,...,” ilgisi vardır.

“Ehl-i hakikatın çok ileri giden bir kısmı, Kur’anın kelimatında pek çok münasebatı ve sair âyetlerdeki cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Hususan ülema-i ilm-i huruf daha ileri gidip, bir harf-i Kur’anda, bir sahife kadar esrarı, ehline beyan ederek isbat etmişler. Hem madem Hâlık-ı Külli Şey’in kelâmıdır; herbir kelimesi, kalb ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında, esrardan müteşekkil bir cesed-i maneviye kalb ve bir şecere-i maneviyeye çekirdek hükmüne geçebilir.”

— Mektûbat

SORU: ‘Güyâ, serbest her bir âyetin ekser âyetlere bakar birer gözü, müteveccih birer yüzü var. Kur’ân içinde, binler Kur’ân bulunur ki, her bir meşrep sahibine birisini verir.’
Bu konuyu misallerle izah eder misiniz?

BİR ÖNCEKİ soruda geçtiği gibi, “serbest her bir ayet” ifadesi, “vezin kaydı altına girmemek” manasınadır. Bu konuyu incelikleriyle ve teferruatıyla kavramak belagat ilminin imamlarına mahsustur; bizim takatimizi aşar.

Ancak, az bir dikkatle görülebilecek bazı örnekler verebiliriz:

Fatiha Sûresinde geçen Rabbü'l-âlemîn isminin Kur'anın tümüyle ilgisi vardır. Çünkü Kur'an-ı Kerim insanların terbiyesi için nazil olmuştur. Kur'anın imana dair ayetleri insan kalbini terbiye ettiği gibi, ibadete ve muamelata dair ayetleri de yine insanın manen terbiyesi ve terakkisiyle ilgilidir.

Hamd ve senanın ancak Allah'a mahsus olduğunu ifade eden bu birinci ayet, tevhidi ifade etmektedir. Kur'anda geçen tevhitle ilgili bütün ayetlerle bu ayetin yakın ilgisi vardır.

Meselâ, semada ve arzda ki bütün varlıkların Allah'ı tesbih ettiklerini ifade eden ayetlerde tesbih noktasında tevhid söz konusudur.

“ (Habibim) şüphesiz sen, sevdiğine hidâyet veremezsin. Lâkin Allah, dilediğine hidâyet verir. O, hidayete lâyık olanları daha iyi bilir.” (Kasas Sûresi, 56) ayetiyle, hidayet verme fiilinde ve Hadi isminde Allah'ın birliğine dikkat çekilir.

“Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz. “ (Tekvir Sûresi, 29) ayetinde de irade noktasında tevhide dikkat çekilmiştir.

Adaletle ilgili ayetlerin, kâinattaki nizam ve intizamı

ders veren bütün ayetlerle ilgisi olduğu gibi, miras tak-simiyle ilgili ayetlerle de ilgisi vardır. Keza, adaletin bir manası ihkak-ı hak, yani her hak sahibine hakkını ver-mek olduğu ve insanın yaratılış gayesinin ibadet olduğu dikkate alındığında adaletle ilgili bütün ayetlerin, ibadetle ilgili ayetlerle yakın ilgisi olduğu anlaşılır.

Allah'ın Aziz ve Rahîm olduğunu ders veren ayet-i ke-rimelerin cennet ve cehennemle ilgili bütün ayetlere “ba-kar birer gözü” vardır.

Fatiha'nın sonunda gelen, mağdup ve dallin güruhları-na dahil olmamakla ilgili dua ayetinin, Allah'ın gazabına uğrayan ve Onun çizdiği istikamet yolundan sapan bütün güruhlara bakar yönleri vardır. Ahlaksızlıkları, ölçüde hile yaptıkları ve peygamberlerine zulmettikleri için Allah'ın gazabına ve kahrına uğrayan bütün kavimlerle ilgili bü-tün ayetlerin birbirleriyle konu yakınlıkları vardır. Yapılan isyanlar farklı olsa bile, hepsinin aynı sonucu doğurması sebebiyle bu ayetler birbiriyle ilgilidirler.

Keza, dalalet yoluna giren, yani sapık anlayışlara, batıl inançlara yapışan insanlarla ilgili bütün ayetlerin de bir-biriyle ilgileri vardır. Teslis inancından, melekleri Allah'ın kızları kabul etmekten, putlara tapmaya kadar her tür-lü yanlış yoldan bahseden ayet-i kerimeler bu yönleriyle birbirine bakmakta, benzer hataları sergilemekte ve aynı

akıbeti haber vermektedirler.

Bu noktadan bakıldığında Allah'ın yasakladığı bütün haram işlerle ilgili ayetler de aynı sonucu, cehennem azabını netice vermeleri bakımından sonuçta birleşirler ve bu ayetlerin hepsi de bu yönüyle birbirine bakarlar.

Cenneti netice veren bütün haller ve fiillerle ilgili ayetler de yine sonuç birliği açısından birbirleriyle ilgilidirler ve birbirine bakarlar.

Üstad hazretleri Kur'anın dört temel mevzusu olduğunu ifade eder: "Tevhid, Nübüvvet, Haşır, "Adalet ve ibadet"

İnsan ancak bu dört esasa inanmak ve gereğini yapmakla manen terakki eder ve Üstadın ifadesiyle "cennete layık bir kıymet alır". Buna göre, bu dört esas, insanın kurtuluşunu ve manen terakkisini sağlamaları noktasında birbirine baktıkları gibi, bu esasları belirleyen bütün ayet-i kerimeler de yine insana hitap etmekte ve onun terbiyesini temin etmekte birleşirler.

Bu noktadan bakıldığında bütün ayetlerin birbirine bakmaları daha rahat anlaşılabilir.

İnsan vücudundan bir örnek verecek olursak; insanın bütün organlarının birbirleriyle nasıl bir ilgi ve yardımlaşma içinde bulunduklarını tıp sahasında yetkili olmayan kimse bütün incelikleriyle bilemez. Ama yine herkes bilir

ki, bütün bu organlar bana faydalıdır, benim için yaratılmıştır, benim hizmetime verilmişlerdir. Bunlar arasındaki mükemmel yardımlaşma ile benim hayatım devam etmektedir.

Aynı şekilde, biz de o ikinci adam gibi, ayetler arasındaki bütün ilgileri tam olarak bilemesek de hepsinin bize hitap ettiğini ve bize fayda sağladığını, bizi iyiliklere teşvik ve yanlışlıklardan men ettiğini biliriz. Bu bilgi, bizi bütün ayetler arasında çok yakın ilgiler bulunduğu fikrine götürür.

Yirmi Beşinci Sözde Kur'an tarifiinin sonunda şu ifadeler geçer:

"Hem bütün evliyâ ve siddîkin ve urefâ ve muhakkikînin muhtelif meşreplerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her bir meşrebin mezâkına lââyık ve o meşrebi tenvir edecek ve her bir mesleğin mesâkına muvafık ve onu tasvir edecek birer risale ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir Kitab-ı Semâvîdir."

Veliler, hangi ismin tecellisine azami derecede mazhar olmuşlarsa o ismin nuruyla Kur'ana bakar ve kendi meşreplerine en uygun yolu ve tesbihleri ondan istihrac ederler. Bu manevi istifadenin keyfiyetini bilemiyoruz.

Ancak farklı meşrepte olan evliyanın hepsini de Kur'anın ve Peygamber Efendimizin (asm.) yetiştirdiğini biliyoruz. Demek ki, herkes kendi kabiliyetine göre, kendinde tecelli eden esmanın nuruyla ve ilgi duyduğu ve ihtisas kazandığı ilmin gözüyle Kur'ana bakmakta ve ondan istifade etmektedir.

Bu konuda, evliyanın farklı meşreplerine girmeden, sadece farklı dallardaki âlimlerin aynı sureden değişik manalar çıkarmalarına bir örnek vermekle yetineceğiz:

“Allah hiçbir nefse (hiç kimseye) vüsatini aşan (güç yetiremeyeceği) yük yüklemez”(Bakara Suresi, 286) ayet-i kerimesini akaid alimleri şöyle değerlendirirler:

İnsan akı da bir nefistir, bir mahluktur. Allah ona da gücünü aşan şeyi yüklemez. Dünyanın ücra bir köşesinde yaşayıp İslam dininden hiç haberdar olmayan bir kişi sadece kendisini yaratan bir zat olduğunu bilmekten sorumludur. Bundan ötesini, mesela, namazı, orucu, haccı bilmek onun aklının gücünü aştığı için bunlardan sorumlu tutulmaz.

Aynı ayete bir fıkıh alimi nazar ettiğinde der ki, “hiç bulunmayan bir yerde toprakla teyemmüm edilebilir; bir organı kesilmiş olan kişi abdestte o organını yıkamaktan sorumlu değildir.” Çünkü Allah kişiye gücü yetmediği şeyi teklif etmez.

Kur'an'ın inci gibi lafızlarının dizilmesi bir hayta, bir çeşide, bir nakşa münhasır değildir. Belki, zuhurca, hafaca, yakınlıkça, uzaklıkça mütefavit çok tenasüplerden hasıl olan pek çok nakışlar üzerine dizilmişlerdir, nazmedilmişlerdir. Zaten i'cazın esası, ihtisardan sonra ancak böyle nakışlardadır.

Evet, صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ makablindeki her bir kelime arasında bir münasebet vardır.

Mesela, الْحَمْدُ لِلَّهِ ile münasebeti vardır; çünkü nimet, hamde delil ve karinedir. رَبِّ الْعَالَمِينَ ile münasebettardır. Çünkü, terbiyenin kemali, nimetlerin tevali ve teakubu ile olur. الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ile alakadardır; çünkü الَّذِينَ den irade edilen “enbiya, şüheda, suleha, ulema” rahmettirler.

مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ ile alakası vardır; çünkü, nimet-i kamile, ancak dindir. نَعْبُدُ ile alakası var; çünkü ibadette imamlar bunlardır. نَسْتَعِينُ ile var; çünkü, tevfiğe ve ianeye mazhar bunlardır. اهْدِنَا ile var; çünkü, hidayete mukteda-bih onlardır. onlardır. صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ ile vardır; çünkü doğru yol ancak onların mesleğidir.

— İşaratül-İ'caz

SORU: ‘Yirmi Beşinci Sözde beyân edildiği gibi, Sûre-i İhlâs içinde otuz altı Sûre-i İhlâs

miktarınca, her biri zi'l-ecnihâ olan altı cüm-
lenin terkiâtından müteşekkîl bir hazîne-i
ilm-i tevhid bulunur ve tazammun ediyor.’
Sûre-i İhlâsın içerisinde, 36 adet ihlas suresi
nasıl bulunuyor. Ayrıca “zi'l-ecnihâ olan altı
cümlelerin terkiâtından müteşekkîl ilm-i tev-
hid bulunması” nasıl oluyor?

YİRMİ BEŞİNCİ SÖZDE İhlâs Risalesinin altı cümle-
si olduğu ifade edilir ve şöyle denir:

*“Her bir cümlesi öteki cümlelere hem delil olur, hem ne-
tice olur. ... Demek Sûre-i İhlâs’da otuz Sûre-i İhlâs kadar
muntazam, birbirini ispat eden delillerden mürekkep sûreler
vardır.”*

Bu “otuz” rakamı Lemaat’taki ihlas bahsinde de geçer.
Burada ise “otuz altı” rakamı geçiyor. Biz önce “otuz ra-
kamını” esas alarak açıklamalarımızı yapalım, daha sonra
“otuz altı rakamı” üzerinde kısaca duralım.

İhlâs suresinin altı cümlesi var, her cümle kendinden
başka olan diğer beş cümleyi ispat etmektedir. Böylece
6x5: 30 tane ispat cümlesi vardır.

Allahü’s-Samed cümlesini örnek alalım. Bundan beş
tane hüküm cümlesi çıkıyor. Madem ki Allah Sameddir,

öyle ise lem yeliddir ve lem yuledir (doğurmaya da doğmaya da ihtiyacı yoktur.) (1), (2). Öyle ise, onun misli ve dengi olamaz (lem yekün lehu küfüven ehad) (3). Öyle ise, bu vasıflara sahip ancak Odur (hüve)(4); öyle ise O Ehad'dir, zatı birdir (5).

Diğer beş kelimeyi de sırayla başa alıp diğer kelimeleri ondan sonra sıraladığımızda, altı tane cümleden otuz tane hüküm cümlesi çıkar. Yani, örnekte olduğu gibi, her bir kelime için “Madem ki,...” ile başlar ve “Öyle ise,...” diyerek bir hüküm veririz. İşte, “Öyle ise,” ile başlayan bu hüküm cümleleri 6x5:30 tanedir.

“Otuz altı” rakamına gelince, burada hüküm (sonuç) sayısı değil, cümle sayısı ifade edilmiştir.

Yani, altı tane kelimeyi alt alta yazıp, bunların yanlarına beşer tane de sonuç cümlesi koyduğumuzda otuz altı rakam yazmış oluruz. Yani, cümle sayısı otuz altı, hüküm (sonuç) sayısı otuzdur.

Sebep	Sonuç (hüküm)
1	2 - 3 - 4 - 5 - 6
2	3 - 4 - 5 - 6 - 1
3	4 - 5 - 6 - 1 - 2
4	5 - 6 - 1 - 2 - 3
5	6 - 1 - 2 - 3 - 4
6	1 - 2 - 3 - 4 - 5

SORU:

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ
يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا
إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

bu ayetleri Üstad'ımız; Kur'anın yüksek hakikatlerini, şiirin sönük ve basit üslubunun ifade edemeyeceğine delil getirmektedir. Fakat teferruatına ve izahına girmiyor. Bu hususta yardımcı olabilir misiniz?

“O gün semâyı, kitap sahifelerini dürer gibi düreriz.”

—Enbiyâ Suresi, 104

“O, geceyi, kendisini durmadan kovalayan gündüze bü-rüyüp örter”

— A'râf Suresi, 54

“Tek bir sesledir ki, onların hepsi birden toplanıp huzuru-muza getirilirler.”

— Yâsin Sûresi, 53

BU AYETLER, Allah'ın kudretini, azametini, adaletini çok yüksek bir üslupla ders vermektedirler. Ruhumuzda hayret ve haşyet manaları uyandıran bu ayetler, gönlümüze hoş gelen bir şiir üslubuyla ifade edilemezler.

Öte yandan, ibadete ve muameleta ait hükümlerin de, konuları itibariyle, şiir şeklinde müzeyyen bir üslupla değil, sade ve kolayca anlaşılacak bir üslub-u mücerretle ifade edilmeleri hikmete daha uygun düşer. Belki âlemdaki harika güzellikleri ve hikmetli hadiseleri ders veren ayetlerin şiir şeklinde nazil olmaları akla gelebilir. Cenab-ı Hak, o tefekkür ayetlerini de yine âli bir üslupla inzal etmiş, içlerine şiirin hayallerini karıştırmamıştır.

SORU: “ Kur’ân’ın herbir âyetinin, küfrün zulümatını nasıl dağıttığını görmek için kendimizi o asr-ı cahiliyette ve o sahrâ-yı bedeviyette farzetmemiz isteniyor . “O ölmüş veya yatmış mevcudat-ı âlem, ^{سُبْحٌ} sadasıyla, işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyar oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar! ... ” deniliyor.”

“Bu zamandan o zamana bakmakla mezkur

zevkin dekaikini göremeyeceğimiz” ifade ediyor. Fakat On Üçüncü Söz’deki cümleler ve ifadeler bu zamandan, o zamana baktırmıyor mu? Yoksa farklı bir bakışı mı tavsiye ediyor?

KONUNUN DEVAMINDA bu soruya cevap olarak şöyle buyruluyor:

“Evet, o zamandan beri nurunu neşreden ve mürur-u zamanla ulûm-u mütearife hükmüne geçen,....., Kur’anın güneşiyle gündüz rengini alan bir vaziyet ile yahut sathi ve basit bir perde-i ülfet ile baksan..... bu nev-i icazını zevk edemezsin.”

Işık nedir bilmeyen, ömrü zindanda, zifiri karanlıkta geçen bir kişinin bir anda ışığa kavuştuğunu düşünelim. Onun, ışığa olan hayreti, ilgisi, ona kavuşmakla kalbinde coşan zevk, bizim gibi her gün güneşle buluşan, gecelerinin çoğu da elektrik lambalarının ışığında geçen bir kişinin ışığı düşünmekten alacağı zevkten çok çok üstündür.

Hidayet güneşiyle ilk defa tanışan o insanların kalplerini istila eden o kutsî zevki bir derece olsun tadabilmek için, hayalen olsun o karanlık cahiliye dönemine gitmek, putlara tapan, bütün kuvvet ve kudreti, bütün ihsan ve ni-

meti onlardan bilen, semalara, yeryüzüne ve onlarda sergilenen mucize eserlere bakamayan, baksa bile onları da yine kendi yaptıkları putlara isnat eden insanların Kur'an nuruna kavuşmalarıyla, ruhlarında nasıl bir inkişaf, kalplerinde nasıl nurani bir haz, his âlemlerinde nasıl ulvi dalgalanmalar olduğunu seyretmek gerekir.

Bu zamandan o zamana bakmak, yani o devrin insanların incelemek üzere fikren o günleri düşünmek başkadır, onların karanlık iklimlerine hayalen girip, sonra hidayet nuruna kavuşarak olaylara iman nuruyla bakmak çok daha başkadır.

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ *Hattâ bir adam*

âyetini okudu. Dedi ki: "Bu âyetin hârika telakki edilen belâgatını göremiyorum." Ona denildi: "Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle." O da kendini Kur'andan evvel orada tahayyül ederken gördü ki: Mevcudat-ı âlem perişan, karanlık camid ve şuursuz ve vazifesiz olarak hâlî, hadsiz, hududsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur'anın lisanından bu âyeti dinlerken gördü: Bu âyet, kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki, bu ezeli nutuk ve bu sermedî ferman asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat bir câmi-i kebir hükmünde, başta semavat

ve arz olarak umum mahlukatı hayatdarane zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u huruşla mes'udane ve memnunane bir vaziyette bulunduruyor, diye müşahede etti...” — Şuâlar

SORU: “Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyanın en yüksek bir derece-i i’câzına bakmak istersen, şu temsili dinle, bak. Şöyle ki:

Gayet yüksek ve garip ve gayetle yayılmış acip bir ağaç farz edelim ki, o ağaç bir perde-i gayb altında, bir tabaka-i mestûriyet içinde saklanmış. Malûmdur ki, bir ağacın, insanın âzâları gibi, onun dalları, meyveleri, yaprakları, çiçekleri gibi bütün uzuvları arasında bir münasebet, bir tenasüp, bir muvazenet lâzımdır.

Aynen onun gibi, Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyanın dahi,şecere-i hilkatın hakikatine dair-beyanat-ı Furkaniyesi, o kadar tenasübü muhafaza etmiş ... ki, bütün muhakkikler, nihayet-i tahkikiinde, Kur’ân’ın tasvirine “Maşaallah, bârekâllah” deyip, “Tılsım-ı kâinatı ve muammâ-yı hilkati keşif ve fetheden yalnız sensin, ey Kur’ân-ı Hakîm!” demişler.” Üstadımız, Kur’an-ı Kerim’in kâinatın haki-

katine dair beyanatlarını gaybi bir ağaç misaliyle nazara vermektedir. Bu mesele sadece ihtisas sahibi zevatı mı ilgilendiriyor? Bizlerin de istifademizi temin etmek üzere, bu ağaç misalini biraz açabilir misiniz?

BU HARİKA ÖRNEK dört ayrı sahada bize ışık tutmaktadır:

- Kâinatın hakikati,
- Allah'ın isim, sıfat ve şüunatı,
- İmanın rükünleri ve bunların teferruatı,
- İslamiyetin esasları ve bunların yan kolları.

“Kâinatın hakikati o gaybi ağaçla açıklanırken sadece ihtisas sahibi zatlara mı hitap ediliyor?” diye soruluyor. Öncelikle şunu ifade edelim: Soruda ihtisas sahiplerinden fen bilimcileri kastediliyorsa, onlar da bu noktada diğer insanlardan farksızdırlar. Kur'anın izahlarına onlar da en ami bir insan gibi muhtaçtırlar. Burada esas olarak ele alınan, kâinatın yapısı, sistemlerin görevleri gibi şeyler değildir ki muhatap sadece fen bilginleri olsun. Konu, kâinatın hakikatidir. Hakikat için, Külliyatta şöyle bir ifade geçer:

“Hakiki hakaik-i eşya esma-i İlahiyedir. Mahiyet-i eşya ise o hakikatın gölgeleridir.” — Sözlere, Otuz İkinci Söz

Her şeyin bir sureti bir de hakikati vardır. Karşımızda iki ayrı bina farz edelim. Şekilleri, kat sayıları, metreka-releri, renkleri, mimari özellikleri birbirinden farklı olsun. Bu konuda söylenecek şeyler binaların suretiyle ilgilidir. Fen bilimleri de bununla ilgilenirler. Hakikate gelince, biri okul, diğeri hapisanedir.

Bu misalde olduğu gibi, kâinatın ne olduğu hakkında en sağlam bilgiler kâinat Halık'ının kalamı olan Kur'an-ı Kerimdedir.

Kâinat sarayının göremediğimiz kısımları, gördüklerimiz yanında çok küçük kalır. Göremediğimiz kısımlar, Üstadın ifadesiyle, “bir perde-i gayb altında, bir tabaka-i mesturiyet içinde saklanmışır.” Işığı henüz dünyamıza ulaşmayan yıldızlardan, âlem-i misale, levh-i mahfuza, arşa, kürsiye, âlem-i ervaha, melekler âlemine, hatta cennet ve cehenneme kadar nice âlemler bize görünmezler, saklıdırlar.

Biz kâinat ağacının çok az bir kısmını görüyoruz. Bu muhteşem âlemde “on iki haneli küçük bir köy” kadar kalan güneş sistemi içinde, dünya denilen orta yollu bir gezegende hayat geçirmekteyiz. Ötelerden haberimiz yok. Bu konuda fen bilginleri bizden birkaç derece ileri olsalar bile, aramızdaki fark öyle kayda degecek kadar büyük değıl. Onlar da, mesela, levh-i mahfuz hakkında bizlerden

fazla bir şey bilmiyorlar.

Üstat hazretleri On Yedinci Sözde dünya için bazı tarifler sıralar. Bunlar kâinat için de aynen geçerlidir.

Özet olarak:

“Dünya bir kitab-ı samedanîdir, bir mezraadır (ahiretin tarlasıdır), birbiri arkasında gelip geçen ayineler mecmuasıdır, seyyar bir ticaretgahtır, muvakkat bir seyrangâhtır, bir misafirhanedir.”

Bu ve benzeri ifadeler bize kâinatın hakikatini anlatır. Bu noktada en mükemmel dersler Kur’anda verilmiştir.

Bilim adamları, kâinatın hakikatinden çok, bu âlemin kendilerini ilgilendiren, ihtiyaçlarını karşılayan, insanlara fayda sağlayan yönleriyle ilgilenirler. Bunlar o uçsuz bucaksız gaybî ağaç yanında, küçük bir dal kadar kalırlar.

Bu kâinat marifetullah için yaratılmıştır. Şu hadis-i kutsî bunu açıkça haber vermektedir:

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim (bilinmeye muhabbet ettim) de mahlukatı yarattım.”

O halde kâinatın yaratılmasının hakikati Allah’ın bilinmesi ve tanınmasıdır.

“Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin.”

— İsrâ Sûresi, 17/44

“Göklerde ve yerde olan kimselerin, sıra sıra uçan kuşların Allah’ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah, onların yaptıklarını bilendir.”

— Nur Sûresi, 41

“Yer yüzündeki hiçbir canlı ve iki kanadıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer ümmet olmasınlar.”

— En’âm Suresi, 38

Kur’an-ı Kerim, insanın ahsen-i takvimde yaratıldığını beyan etmekle, marifet, tespih ve ibadet noktasında en mükemmel istidadın insana verildiğini bildirmiştir. Bu istidadını iyi değerlendiren insanlar, nice gaybi hakikatlere Allah’ın ihsanıyla vakıf olurlar.

SORU: Konunun devamında, “esmâ ve sıfât-ı İlâhiyeyi, şuûn ve ef’âl-i Rabbâniye bir şecere-i tûbâ-i nur hükmünde” temsil ediliyor ve Kur’an-ı Kerimin o hakaik-ı esmâ ve sıfâtı ve şuûn ve ef’âli “birbirine uygun, birbirine lâayık, birbirini kırmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak bir surette” beyan ettiği ders veriliyor. Üstadımızın örnek olarak verdiği ayet-i kerimeleri de esas alarak bu konuyu biraz açıklayabilir misiniz

ALLAH'IN ZATINI BİLMEK kendisine mahsustur. İnsan aklı Allah'ın bir mahlukudur ve çok sınırlıdır. Bu sınır, aklın kendi mahiyetini bilemeyişinden başlar, Allah'ın zatını bilememeye kadar uzanır. Üstadın ifade ettiği gibi, “Hakikat-ı mutlaka mukayyet enzar ile ihata edilmez.” Allah'ın bütün sıfatları mutlakdır, kayıt altına girmez; sonsuzdur, tecelli etmekle onlarda hiçbir azalma düşünülemez. Ezelidir, evveli yoktur; ebedidir, sonu yoktur. Her mahluk gibi akıl da kayıtlıdır, evveli vardır, bilgisinin son bulacağı ahiri de vardır.

İşte böyle bir akılla, Allah hakkında tahminler yürüten insanlar çoğu zaman sapık yollara düşmüşler, istikametten uzaklaşmışlardır.

Biz, Allah'ın zatını bilemiyoruz, ama bütün kalbimizle inanıyoruz ki, Allah ancak Kur'anın tarif ve izah ettiği gibidir. “Hiçbir şey Onun misli gibi değildir.” Yani O, insan elinin yaptığı putlara benzemekten münezzehtir olduğu gibi, insan fikrinin mahsulü olan hayalî mabutlara benzemekten de münezzehtir.

Onun bütün sıfatları muhittir, tecellileriyle bütün mahlukatı kaplamışlardır. En büyük gibi en küçük mahluk da Onun eseridir. Hayırları O yarattığı gibi şerleri de yine O yaratmıştır. Melekler de Onun mahlukudurlar, şeytanlar da.

Ve O, her eserini bütün özellikleriyle bilir. Onları bilerek yarattığı gibi, onlarda kendi ilim, irade ve kudretiyle tasarrufta bulunur. Onun birliği ve şerikten münezzehe oluşu da bunu gerektirir.

Allah, “hem Evvel, hem Âhir, hem Zâhir, hem de Bâtın’dır”. Bu Sözde misal olarak alınan ayetlere bu gözle baktığımızda şunu görüyoruz:

“Allah kişi ile kalbi arasına girer.”

—“Enfâl Sûresi, 24

“Daneleri ve çekirdekleri çatlatan Allah.....”

— En’âm Sûresi, 95

“Annelerinizin rahimlerinde size kendi dilediği gibi şekil veren de O’dur.”

— Âl-i İmrân Sûresi, 6

Allah, kişinin bedenini bilerek yarattığı gibi ondaki bütün icraatları da yine bilerek ve hikmetle yaratır. Onun bu muhit ve sonsuz ilmi, kişinin kalbinden geçenleri de bilmesini gerektirir. “Allah, kişi ile kalbi arasına girer.” ayeti bize bu dersi verdiği gibi, bu icraatın benzerlerine de başka ayetler dikkat çekerler. Kişiyi ve kalbini bilen Allah, toprağı ve onun içindeki taneleri de bilir, o taneler Onun birer mucizesidirler. Bu öz ve özet varlıkları çatla-

tıp açan, tavırdan tavıra geçirerek son şekillerine vardırان
da yine Odur.

“O sizi tavırdan tavıra geçirerek (merhale merhale) yaratmıştır.”

— Nuh Sûresi, 14

Allah bu muhit ilmi ile annelerin rahimlerinde ceninleri dilediği gibi şekillendirir. Onların organlarını en hikmetli şekilde tanzim eder. Onları bir safha sonra ayak basacakları dünya hayatına en mükemmel şekilde hazırlar.

İşte bu ayetler Cenab-ı Hakk’ın böyle en gizli ve cüzi şeyleri bildiğini, yarattığını onlarda tasarruf ettiğini nazara verdiği gibi birçok ayetler de kâinatın en geniş dairelerindeki İlâhî icraatları ders verirler Üstadımız bunlardan da üç örnek almıştır:

“Gökler Onun (kudret) elinde dürülmüştür.”

— Zümer Sûresi, 67

“Gökleri ve yeri altı günde yarattı.”

— Hûd Sûresi, 7

“Güneşi ve ayı da emrine boyun eğdirdi.”

— Ra’d Sûresi, 2

İşte bütün Kur'anı bu nazarla incelediğimizde görürüz ki, ayetlerde haber verilen İlahi icraatların tümü Allah'a layıktır, en güzel ve en mükemmel şekildedirler ve aralarında çok yakın ilgiler vardır. Ve o gaybi ağacın kökü, gövdesi, dalları, yaprakları ve çiçekleri arasındaki harika ve muntazam ilgi, bütün İlahi icraatlarda, bütün esma tecellilerinde de en ileri derecesiyle kendini gösterir. Kur'anda birbirine ters düşen hiçbir İlahi sıfat, isim, fiil ve şe'n görülemez.

Bunun en açık delili şudur:

Kur'an, Allah'ın bir olduğunu, şeriki ve naziri olmadığını öncelikle ders verdiği gibi bütün Kur'an ayetleri de bunu desteklerler. Tevhid inancına zıt düşen bir tek ayet bulunmaz.

Fatiha Sûresinde ders verildiği gibi, “Bütün hamd ve sena Allah'a mahsustur.”, “Allah Rabbül âlemindir.”, “Din gününün yegane sahibi Odur.”, “Ancak Ona ibadet edilir ve ancak Ondan yardım dlenir.”

Fatiha suresinde nazara verilen bu farklı tevhit derslerine Kur'anın tümünde devam edilir: Bu ilahi mesajlardan bir kaç:

O her şeye kadirdir.

Semavat , arz ve içindekiler Onu tespih ederler.

O dilemedikçe kimse bir şey dileyemez.

Allah hidayeti dilediğine verir.

Allah bütün âlemlerden ganidir.

Allah Samed'dir (Her şey Ona muhtaçtır, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.)

Bütün bunlar Allah'ın Vahid, Ehad, Ferd isimlerinin gereğidirler ve aralarında yakın ilgi vardır.

Allah'ın Âdil olduğunu ifade eden birçok ayet-i kerime de birbiriyle ilgili olduğu gibi, tevhitle ilgili olarak arz ettiğimiz bu ayetlerle de ilgilidirler. O, bütün mülkün yegâne maliki olmakla birlikte bütün icraatları hikmet ve adalet üzeredir.

Bu konudaki ayetlerden aldığımız birkaç dersi takdim edelim:

Allah, kullarına çok merhametlidir.

Bütün günahları affeder.

Kimseye kıl kadar zulmetmez.

Kulunun hakkını zalimden almakta ise Müntakim'dir.

İlahlık taslayan Firavun'u bile hemen kahretmeyip ona tebliğde bulunmaları için iki peygamberini gönderecek kadar da Halim'dir.

Sadece birkaç örnek vermekle yetineceğimiz bu "sıfat, esma, şuunat ilişkileri" Kur'anın tümüne yayılmıştır ve aralarında tam bir münasebet vardır, hiçbir tezat eseri görülmez.

“...Kur'an-ı Hakîm'in ulviyetine en sadık bir delil ve hakkaniyetine en zahir bir bürhan ve i'cazına en kavî bir alâmet şudur ki: Kur'an, bütün aksam-ı tevhidin bütün meratibini, bütün levazımatıyla muhafaza ederek beyan edip müvazenesini bozmamış, muhafaza etmiş. Hem bütün haka-ik-i âliye-i İlahiyenin müvazenesini muhafaza etmiş. Hem bütün esma-i hüsnanın iktiza ettikleri abkâmları cem'etmiş, o abkâmın tenasübünü muhafaza etmiş. Hem rububiyet ve ulubiyetin şuunatını kemal-i müvazene ile cem'etmiştir.”

— Sözlər

SORU: Daha sonra, aynı ağaç örneğinden hareketle, hem “bütün daire-i imkân ve daire-i vücûba bakan, hem o iki şecere-i azîmenin birtek dalı hükmünde olan imanın erkân-ı sittesi ve o erkânın bütün dal ve budakları” arasında, hem de , “İslâmiyetin erkân-ı hamsesi ve o erkânın ta en ince teferruatı ve en küçük âdâbı ...” aralarındaki münasebet ve muvazeneye dikkat çekiliyor.

- İmkân ve vücub daireleri ne demektir, imanın erkân-ı sittesi, bu dairelere nasıl bakmaktadır? İmanın o iki şecere-i azimenin bir

tek dalı olması ne anlama geliyor?

- O erkanın dal ve budakları, tâ en ince teferruatı ile aralarında bir tenasüp gözetilerek muvazeneli bir surette tarif edilmesini nasıl anlamalıyız? Ayrıca akl-ı beşerin bu tenasübü ve bu tarifi idrakten aciz kalması ve hüsnüne hayran olması nasıl oluyor?

- O imanın bir budağı olan İslamiyet'in beş şartının aralarında ve en cüz-i semeratına varıncaya kadar tam bir muvazenenin muhafaza edildiğinin delillerini öğrenebilir miyiz?

- “Kur'an-ı camî'in nusus, vücuh, işaret ve rumuzundan çıkan şeriatı kübra-yı islamiye” cümlesini nasıl anlamalıyız?

a-Daire-i imkân denilince bütün mahlukat anlaşılır. Allah'ın varlığı vaciptir, yani olması zaruri, olmaması muhaldır; ezelidir ve ebedidir. Eşyanın ise varlıkları mümkündür, yani olup olmamaları eşittir; Allah'ın dilemesiyle var olurlar, hâdistirler (evvelleri vardır), fanidirler ahirleri vardır.

Daire-i vücup denilince “Allah'ın Zatı, şuunatı, sıfatları, isimleri ve fiilleri” anlaşılır.

İmanın, daire-i imkânla da yakın ilgisi vardır. Zira, peygamberler, melekler, ahiret daire-i imkandan olmakla birlikte, bunlara iman etmek farzdır. Birisine iman etmeyen mümin olamaz.

İmanın “o iki şecere-i azimenin bir tek dalı olması” meselesine gelince, kanaatimce buradaki “bir tek dal” ifadesini “bir dal” şekline anlamak gerekiyor. Yani, imkan ve vücup daireleri bir ağaca benzetildiğinde, bu ağacın bir dalı imkân, diğeri ise vücub olur. İmkân dalı, atomlardan, hücrelerden, insanlara, hayvanlara, güneşlere, yıldızlara tâ cennet ve cehenneme kadar uzandığı gibi, vücup dalında da imanın altı rüknü, bu rükünlerin bütün alt şubeleri yer alır. Mesela peygamberlere iman, o dalın bir küçük dalı olarak düşünülürse, onda yüz yirmi dört bin peygambere iman etme manası vardır. Kitaplara imanda, bütün kitap ve suhurlara iman söz konusudur. Kur’ana imanda, onun altı bin altı yüz altmış altı ayetine iman dahildir.

b- O erkânın “dal ve budakları ve en ince teferruatı” ifadesiyle, iman rükünleri de ayrı bir nuranî ağaç olarak düşünülmüş oluyor. İman ağacının altı dalı, her daldan çıkan budaklar ve ince dallar, yapraklar vardır. Örnek olarak ahirete imanı ele alalım. Bu daldan uzanan nice budaklar ve teferruat vardır. Mesela, “kabir hayatı, yeniden

dirilerek mahşere çıkma, mahşerin dehşetinden herkesin nefsi nefsi demesi, daha sonra vakfe devresine girilmesi, uzun bir süre beklenmesi, sonra mizan safhası, bu safhada herkesin zerre miskal de olsa işlediği hayır ve şerleri yazılı olarak görmeleri, sonra amellerin tartılması, sıratın geçiş, cennet, cehennem, cennetteki ırmaklar, köşkler, huriler, rüyete mazhar olma, cehennemde yanan bedenlerin yeniden tazelenmesi, azabın devamı, karanlık, putlarla birlikte yanma olayı” gibi nice teferruat arasında harika bir ilgi vardır. Bunların tümü muntazam bir ağaç görünümü sergilerler. Aralarında uyumsuzluk, hikmetsizlik, nizamsızlık görülmez. Bunu hakkıyla seyredebilenler, bu nizam ve hikmetin güzelliğine hayran olurlar.

c- Bu sorunun tam cevabı bütün fıkıh kitaplarında yer alan hükümlerin tamamıdır.

Bunlar arasında da yine bir ağacın dal, budak ve teferruatı arasında olduğu gibi mükemmel bir ilgi vardır. “Farzlar, vacipler, sünnetler, müstehaplar, haramlar, mekruhlar (tahrimen ve tenzihen mekruhlar), mübahlar” o ağacın dal, budak ve teferruatı gibidirler.

- Kur'an-ı Cami'in nüsus, vücuh, işaret ve rumuzundan çıkan şeriatı kübra-yı islamiye” ifadesinin kısa bir açıklaması:

Nüsus, Kur'anın kesin hükümleri, açık beyanlarıdır. Vücuha, vecihler, cihetler, yönler demek olup, bu nasların farklı cihetlere delalet etmeleri manasına gelir. Mesela, Lem yelid, ve lem yuled ayet-i kerimelerinin açık hükümleri bellidir: Allah doğmadı ve doğurulmadı.

Bu ayetin çok vücuhtan birisi: “Doğanlar ve doğuranlar ilah olamazlar.”

Bu vecihte de birçok remizler vardır: “Hz. İsa ve Hz Meryem İlah olamazlar. Madde ve ondan doğan eşya İlah olamazlar.” gibi

Bu ayetin yine nice işarî manaları da vardır. Bunlardan ikisi şunlar olabilir:

- Doğup doğuranlara değil, Allah'a tevekkül ediniz.
- Doğan ve doğuran aciz varlıkların kibirlenmeleri ne kadar yersizdir!..

Peygamber Efendimiz (asm.) beş şeye şaştığını beyan ettiği hadis-i şeriflerinde bir madde olarak da şuna yer verir: “Evvelinin bir cife, ahirinin bir laşe olduğunu bildiği halde gururlanan insana şaşarım.” Bu şaşılacak hal, bütün doğan ve doğuranlar için geçerlidir. Hiçbirinin gururlanmaya, kibirlenmeye hakkı yoktur.

SORU: On Üçüncü Sözün bu birinci makamının sonunda “beyanat-ı Kur’âniyenin , be-

şerin ilm-i cüz'îsine, bâhusus bir ümmînin ilmine müstenid olamayacağı ifade ediliyor ve

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا

ayet-i kerimesi nazara veriliyor.

Felsefe ile Kuran'ın hikmetini nazara veren bu sözün bu paragrafla son bulmasının hikmeti ne olabilir?

SÖZ KONUSU ayet-i kerimenin meali şöyledir:

“Hamd O Allah’a mahsustur ki, kuluna kitabı indirdi ve onun içine tutarsız hiçbir şey koymadı.”

— Kehf Sûresi, 1

Üstadın verdiği gaybî ağaç örneğinin çok güzel ortaya koyduğu gibi, ne kâinatın yaratılış hakikatinin, ne esma, sıfat ve şunun-u İlâhiyenin, ne ef'al-i Rabbaniyenin; ne iman ve İslâm'ın rükünlerinin ve bunların teferruatının beşer tarafından bilinmesi mümkün değildir. Beşer o kısa ve sönük aklıyla bu hakikatlerin çok cüzi bir kısmını bilebilir. Kur'an-ı Kerim bütün bu konuları teferruatlı ve mükemmel olarak izah etmesiyle ispat ediyor ki, ondaki bu gaybi hakikatler peygamberimizin ilmine değil, vahy-

i İlahiye dayanmaktadır. O sevgili kuluna (asm.), içinde hiçbir eğrilik, yanlılık bulunmayan Kur'anı inzal eden Allah'a ne kadar hamd etsek azdır. Zira bizim aklımızı çok aşan bu hakikatleri Peygamberimizden ve ona nazil olan İlahi fermanıdan öğrenmiş bulunuyoruz.

ONÜÇÜNCÜ SÖZÜN İKİNCİ MAKAMI

SORU: Bu makam “Cazibedar bir fitne içinde bulunan ve daha aklını kaybetmeyen bazı gençlerle bir muhaveredir.” cümlesi ile başlamaktadır.

“Cazibedar fitneden” maksat nedir? İmansızlık mı, sefahat mı? Daha aklını kaybetmeyen gençler tabirinden ne anlamalıyız?

CAZİP, cezbeden, kendine çeken, hoşı giden manasına gelir. Bu asırda, nefsin hoşına giden ve sonu günah ve isyana çıkan çok cazip eğlenceler, sefahat meclisleri, içkili toplantılar, kumar çeşitleri ve daha nice isyan ve haramlar karşısında birçok genç, iradelerine hakim olamayarak bu

fitneye kapılmakta ve haramı, helali, ölümü, kabir azabını ve ahiret hesabını düşünemeyecek hale gelmektedir. Aklını bu manada kaybedenler, hasta olduklarını bilmiyorlar ki tedavi için gayret gösterebilirler. Daha kötüsü, o pis ortamda ünsiyet etmekle, işledikleri günah ve isyanlarla iftihar edecek kadar yoldan çıkıyorlar. Bunların ıslahı, imkânsız değilse bile çok zordur. Onun için Üstadımız bu derste “daha aklını kaybetmeyen gençlerle” bir sohbet yapmaktadır. Bu imanlı ve faziletli gençlerin sayısı arttıkça “iman, ibadet ve güzel ahlak” sahasında da bir cazibe meydana gelecektir.

Bu zamanın fitnesinin en tehlikeli tarafı, her türlü menfi düşüncenin ve bozuk hayat düzeninin ferdilikten çıkarak cemaatleşmesi, dernekler, kulüpler, localar, gazeteler, televizyonlar halinde birer şahs-ı manevi olarak faaliyet göstermeleridir. Gençler kendi iradeleriyle baş başa bırakılmıyor, çok yoğun bir mesai ile büyük yatırımlar yapılarak, kalabalık kadrolar çalıştırılarak gençliğin ahlaksız yapılması için yoğun çaba gösteriliyor. Tanzimat’la başlayan, “kendi kültürümüzden kopup Avrupa’nın dejenere olmuş ahlak yapısını benimseme hareketi”, daha sonra dış mihraklarca kasıtlı olarak desteklenmiş ve ülkemizin istikbalinin tehlikeye düşmesine büyük bir titizlikle gayret edilmiştir. Dürüst, çalışkan, ahlâklı, bilgili ve gayretli

gençler yerine, sadece kendini düşünen, şehvet esiri, ide-alsiz bir nesil yetiştirilmek istenmiş ve bunlar zararlı ide-olojilerin her türlüüne açık hale getirilmişlerdir.

Bu asrın manevi hekimi olan Üstad hazretleri, şer cep-hesindeki bu şahs-ı manevilere karşı, “dâhi derecesinde bir kabiliyete” sahip kişilerin bile, tek başlarına karşı çı-kamayacaklarını, bunlara karşı hayır ve müspet cephesin-de de bir şahs-ı manevi teşkil etmek gerektiğini önergile vurgular.

“Cazibedar fitne” ifadesi, şahs-ı manevi haline gelmiş bu yıkıcı akımlara karşı gençlerin karşı koymaktan aciz kalıp onlara kapılarak yoldan çıkmalarını ifade etmekte-dir.

“Rivayette var ki: “Fitne-i âhîrzaman o kadar dehşetlidir ki, kimse nefesine hâkim olmaz.” Bunun için, binüçyüz sene zarfında emr-i Peygamberiyle bütün ümmet o fitneden isti-aze etmiş, azab-ı kabirden sonra

vird-i **مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ.. مِنْ فِتْنَةِ الْآخِرِ الزَّمَانِ**
ümmet olmuş. Allahu a’lem bissavab, bunun bir tevili şudur ki: O fitneler nefisleri kendilerine çeker, meftun eder. İnsan-lar ihtiyarlarıyla, belki zevkle irtikâb ederler.”

— Şuâlar, Beşinci Şuâ

SORU: “Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?”
 diye, Risale-i Nur’dan medet isteyen gençle-
 re Üstadımız öncelikle kabri nazara veriyor.
 Gençlere tebliğ hususunda ölüm ve kabri na-
 zara vermek faydalı mıdır?

BU KISA DÜNYA HAYATI, ruhlar âleminde başlayıp cennet yahut cehennemle son bulacak olan beşer yolculuğunun çok küçük bir kesitidir. Bu hayat, bir çekirdek gibidir; ebedi saadet de, ebedi azap da bu küçük çekirdekten çıkmaktadır. İnsan nefsinin, akla ve kalbe galip gelerek onlara ölümü ve ahireti unutturmaması için İlâhi fermanda âhiret ve ölümle ilgili ayetler çokça yer almıştır. Üstadımızın ifadesiyle Kur’anın üçte biri haşir ve âhirete aittir. Bu da bize gösteriyor ki, genç olsun ihtiyar olsun, bütün insanların bu dünya imtihanını kazanmalarında en büyük bir esas, ölümü hatırlamaları, kendilerini ölüm ötesine göre hazırlamalarıdır. Bunun içindir ki Peygamber Efendimiz de (asm.)

“Lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok zikrediniz.” buyurarak ölümü çokça düşünmemizi teşvik etmiştir.

Üstadımızın, başı üzerine astırdığı levhanın bir cümlesi de: “Nasihat istersen ölüm yeter.”dir.

Bu bütün insanlar için geçerli olmakla birlikte “gençlik damarı akıldan ziyade hissi dinlediği” için gençlerin bu hatırlatmaya daha çok ihtiyacı vardır. Ancak, bu hatırlatmanın yeri, zamanı, dozu ve üslubu çok önemlidir. Üstadımız, Hakîm ismine mazhariyetinin de bir gereği olarak bu hususta şunları tavsiye etmiştir:

-Gençlere tatmak istedikleri her türlü zevkin meşru olanları da bulunduğunu anlatmak.

“Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur.” — Sözlər

-Gayr-i meşru dairedeki lezzetlerin zehirli bir bal gibi olduğunu, o lezzetlerin içinde çok elemeler bulunduğunu ikaz etmek.

“O dairedeki bir lezzetin bazan bin eleme var. Hem hakikî ve daimî lezzet olan iltifâtât-ı Rahmâniyeyi kaybetmeye sebeptir.” — Sözlər

“Haram sevmekte, bir kıskançlık eleme ve firak eleme ve mukabele görmemek eleme gibi çok ârızalarla o cüz’î lezzet zehirli bir bal hükmüne geçer.” — Asa-ı Musa, Beşinci Mesele

SORU: Kabre girmek için 3 yoldan bahsedilmektedir. Birinci yol anlaşılmaktadır. İkinci ve üçüncü yollar arasındaki farkı açıklar mısınız? İkinci yolda haps-i ebedi, tecrid ve hapsi münferid tabirleri geçiyor. Üçüncü yolda ise idam-ı ebediden söz ediliyor. İdam-ı ebedi, yok olmak anlamına geliyorsa bunu ahiret inancımızla nasıl bağdaştırabiliriz?

HAPİS VE İDAM KELİMELERİ, dünyevî cezalar için kullanılmaktadır. Buradaki kullanımları ise mecazî manadadır.

Bu dünyada iman etmemiş olan, yahut iman ettiği halde isyanların galebesiyle son nefesinde küfür üzere ölen kimseler ebediyen cehennemde kalacaklardır. Bunun idam ile benzerliği şudur:

Hapis olan kimse yirmi otuz yıl da hapishanede kalsa sonunda çıkıp dostlarıyla görüşme şansına sahiptir. İdam olan bir mahkûm ise artık bütün sevdiklerinden ebediyen ayrılmıştır, hiçbirini görme imkânına sahip değildir.

Son nefeste imanla göçtüğü halde, mizanda günahları sevaplarından fazla gelen müminler de cehenneme girerler, ama cehennem onlar için bir hapishane gibi olur. Oradaki cezalarını tamamladıktan sonra cennete girme

ve bütün dostlarıyla buluşma imkânına sahiptirler.

Küfür üzere ölen kişinin “ıdamını”, yokluğa mahkûm olmak şeklinde anlamamız mümkün değildir. Böyle bir yanlış telakkiye göre, cehennem sadece günahları sevaplarından fazla olan müminler için hazırlanmış olur. Halbuki, cennet imanın meyvesi olduğu gibi, cehennem de küfrün meyvesidir. Kâfirler için hazırlanmış olan o azap beldesinde, günahları fazla olan müminler de bir süre hapsedileceklerdir.

“İman manevi bir tubâ-i cennet çekirdeğini taşıyor, küfür ise manevi bir zakkum-u cehennem tohumunu saklıyor.”

— Sözler

SORU: “Bu iki şıkkın bedihi olduğu, delil istemediği ve göz ile görüldüğü” ifade ediliyor. Burada hangi şıklar kastedilmektedir?

BU İKİ ŞIKKIN hangileri olduğu kesin olarak belirtilmemekle birlikte, birinci ve ikinci yolların kastedildiğini düşünüyoruz. Birinci şıkta kabrin ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir alemin kapısı olduğu zikrediliyor. Bu bedihi olduğu gibi, ikinci şık da bunun gibi bediidir, açıktır.

Kabir hayatı, mahşer, cennet ve cehennem hakkın-
da çok sayıda ayet-i kerime olduğu gibi yine çok sayıda
hadis-i şerif mevcuttur. Allah Resulü, “Kabir ya cennet
bahçelerinden bir bahçe, yahut cehennem çukurlarından
bir çukurdur.” buyurmuşlardır.

Ayet ve hadis ile sabit olan bu kabir hayatı, bir mümin
için bedihidir, delil istemez. Kaldı ki Nurlarda da geçtiği
gibi kabirleri keşf eden birçok evliya bu hayatı görmüşler,
oradakilerle konuşmuşlar ve bizlere de haber vermişlerdir.
Peygamber Efendimiz de (asm.) mi’rac mucizesiyle cen-
net ve cehennemi bizzat müşahade etmişlerdir.

Esas olarak, kabre göçmenin her üç yolu da mümin
için açık ve seçiktir, delil istemez. Ancak isyankârlar ve
küfür ehli için bu hakikatler perdelidir, onlara tam inan-
mazlar veya inanmak istemezler. Bu ifadeler, şüphe içinde
olan yahut isyanları sebebiyle o hayatın olmamasını te-
mennî eden bu gibi kişiler için bir ikaz ve te’yid maka-
mında kullanılmıştır. Yani, kabre kesinlikle girecek ve o
hayatı tadacaksınız.

Günahları galip bir isyankâr olarak göçmüşseniz o
hapis hayatını yaşayacaksınız, ölümü ebediyen yok olma
sanıyorsanız, yanıldığınızı göreceksiniz ve o alemde ebediyen
azap çekeceksiniz, cennet yüzünü de yine ebediyen göre-
meyeceksiniz.

SORU: İkinci yol ile ilgili olarak: “Öyle gördüğü ve itikat ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için cezası olarak aynını görecektir.” ifadesini nasıl anlamalıyız?

BU İKİNCİ YOLDA GİDENLER ehl-i sefahat ve ehl-i dalalettir. Bunlar doğru yoldan saparak ahlâksızca yaşarlar. Şu var ki, bu insanlar, ölümün hiçlik olduğuna inanan küfür ehlinden farklıdır. Yaptıkları isyanların cezasını göreceklerini bilir, akıbetlerinin azap olduğunu bir bakıma görürler, fakat nefsin ve şeytanın esaretinden de bir türlü kurtulamazlar.

Bu kimseler, “nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz.” hadisi şerifiyle haber verildiği gibi, son nefeslerinde imansız göçmüşlerse, akıbetleri inanmayanlarla aynıdır. İmanla göçmüşlerse ve günahları sevaplarından fazla ise, kabir onlar için bir haps-i ebedî olur. Buradaki “ebedî” kelimesi çok uzun bir zaman manasındadır. Nitekim, dünya hayatımızı ve onun “bekasını” Allah’ın ihsan ettiği ifade edilirken, beka kelimesi bu “hayatın devamı” şeklinde anlaşılacaktır. Yoksa dünyanın baki olmadığı açıktır.

Daha önce de arz ettiğimiz gibi müebbed hapis de olsa (haps-i ebedî), “hapis” kelimesi bir gün kurtuluşa erme manasını içinde saklar. İdam ise öyle değildir.

SORU: Ölümle ilgili bu üç yolu ellerinde nişane-i tasdik olan mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin enbiyanın haber verdikleri beyan edildikten sonra, bu haberi “keşif, zevk ve şuhut ile tasdik eden ve imza basan 124 milyon evliya”dan söz ediliyor. Ayrıca, muhakkiklerin de ahiret hakikatini kati delilleri ile; “aklen ve ilmî yakın derecesinde” ispat ettikleri ifade ediliyor. Risale-i Nur’un tarzı hangi meslekle alakalıdır?

“PEYGAMBERİN üzerine düşen sadece tebliğdir.” (Maide Sûresi, 99) ayetinin hükmünce peygamberler kendilerine vahiyle gelen İlâhî hükümleri, emir ve yasakları insanlara doğrudan tebliğ ederler. Davalarını ispat için ise gerektiğinde mucize gösterirler. Kur’an-ı Kerim’de esas olan, fazla ispat yoluna gitmeksizin, hakikatlerin doğrudan tebliğ edilmesidir. Ancak, bazı konularda temsiller getirilerek hakikatlerin akla kabulü kolaylaştırılır; yeniden diriliş için, “ölmüş arzın baharda yeniden dirilmesinin misal getirilmesi” gibi.

Evliya meşrebinde akli ikna etmekten çok, kalbe kabul ettirmek esastır. Keramet ve keşfiyatla muhatabın o veli kula itimadı artar; onun tavsiyelerine aynen uyar, verdiği

tespihleri hassasiyetle çeker. “Kulum bana en fazla farzlarla, sonra nafilelerle yaklaşır...” mealindeki hadis-i kutsî, tarikatların temelidir. Yani, farzlar eda edildikten sonra nafilelerin (farz ve vacip dışındaki ibadetlerin) artırılması yoluna gidilir. Zikir de bir nafîle ibadettir. Bu yolda ihlasla yürüyen zatlar, zaman içinde bazı hakikatlerin keşfine mazhar olurlar.

Muhakkikler de Allah’ın veli kullarıdır. Ancak, bunlarda zikir ve tespihle iştigal etmekten çok, meseleleri tahkik ederek, bütün inceliklerine kadar nüfuz ile “aklen ispat etmek” esastır.

“Neden ve niçinlerle” genç dimağların karıştırıldığı, şüphe ve tereddütlerin artırıldığı bu zamanda, bilhassa yüksek öğrenim gençliğinin problemlerini, onlara zikir yaptırma ve tespih çektirme yoluyla çözmek imkânsız gibidir. İman konusunda bocalayan, sefahate düşmüş, günahlarla ruhu kirlenmiş bir genci, bir mürşide bağlamak ve onun emirlerine kayıtsız şartsız uyar hale getirmek çok zor olduğu için, bu zamanın irşat tarzı, insanlara “hem aklı ikna, hem de kalbi tatmin edecek” marifet dersleri vermektir. Risale-i Nur bu görevi en mükemmel şekilde yapmaktadır.

Risale-i Nurun hedefi, sarsılma tehlikesine maruz taklidî imanları tahkikî hale getirmek, sadece akılda bırak-

mayıp kalbe, sırra da mal ederek şeytanın el uzatamayacağı derinliklere yerleştirmektir.

“Sekerat vaktinde şeytan vesvesesiyle ancak akla şüpheler verip tereddüde düşürebilir.” Bu nevi iman-ı tahkiki ise yalnız akılda durmuyor. Belki hem kalbe, hem ruha, hem sırra, hem öyle letaife sirayet ediyor, kökleşiyor ki, şeytanın eli o yerlere yetişemiyor. Öylelerin imanı zevalden mahfuz kalıyor.” Bu iman-ı tahkikinin vusulüne vesile olan bir yolu, velayet-i kâmile ile keşif ve şuhud ile hakikate yetişmektir. Bu yol ehass-ı havassa mahsustur, iman-ı şuhûdîdir. — Kastamonu Lahikası

Risale-i Nur mesleği, tarikat berzahına girmeden hakikatleri doğrudan kalplere yerleştirmesi yönüyle sahabe mesleğine benzemektedir.

SORU: “İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir” ifadesi tırnak içerisinde alınmıştır. Bu bir ayet veya hadis meali midir?

KUR’AN-’ KERİM’DE iman ile amel-i salih çoğu kez birlikte kullanılmıştır. Üstadın da ifade ettiği gibi, “Ce-

nab-ı Hakk’a iman eden elbette O’na itaat edecek.”

Tırnak içindeki ifade, ayet veya hadis mealî olmamakla birlikte, ayet ve hadislerde sıkça zikredilen iman-amel ilişkisinin güzel bir ifadesidir. Misal olarak “Asr Suresini” vermekle yetineceğiz:

“Asra yemin olsun ki, insan elbette hüsrandır (zarardadır). Ancak iman edenler, salih amel işleyenler, hakkı birbirine tavsiye edenler ve sabrı birbirine tavsiye edenler hariç.”

SORU: “Yüzde yüz ihtimalle, dalâlet ve sefa-
het, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî
haps-i münferidine kat’î sebep olduğunu” ve
“İman, ubudiyet, yüzde yüz ihtimalle o dara-
ğacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp,
şu göz önündeki kabri bir hazine-i ebediyeye,
bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor”
ifadelerinde yüzde yüz olarak kesin ifade kul-
lanılmaktadır. Fakat başka yerlerde, yüzde bir
kurtulma ve helake gitme nispeti bırakılmış-
tır. Bu iki farklı ifadeyi nasıl anlamalıyız?

DALALET ve sefahat, “yüzde yüz” cehennem yoludur. İman ve ubudiyet yolu ise yine “yüzde yüz” cennet yoludur.

Yolların sonuçları yüzde yüz ile ifade edilmekle birlikte, bu yolda gidenler için yüzde doksan dokuz nispetinin kullanılması, insanların havf ve reca (korku-ümit) dengesini koruyarak yaşamaları içindir. Yani, bir insan bütün ömrü boyunca günah ve isyan yolunda gitse de henüz ölmedikçe onun için yüzde bir de olsa bir kurtuluş ümidi vardır. Son anda tövbe edebilir ve yanlış yoldan dönebilir. Bir Müslüman da bütün ömrünü iman ve ibadetle geçirse bile yine cennetini garanti görmemelidir, zira yüzde bir ihtimal de olsa ömrünün sonlarına doğru yoldan çıkabilir.

Yeis gibi ucub da tehlikelidir. Yeis, Allah'ın rahmetinden ümit kesmektir. Bu, ayetle yasaklanmıştır. Ucub ise Allah'ın azabından emin olmaktır. Bunlardan birincisi tefrit, ikincisi ifrattır. "Sırat-ı müstakim" olan orta yola göre, insan elinden geldiği kadar isyandan uzak yaşamaya çalışacak, ama bunu başaramadığı takdirde de Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyecek, bir gün ıslah olmayı o sonsuz rahmetten bekleyecektir. Öte yandan, bir insan ne kadar ibadet ederse etsin, yine akıbetinden korkacak, kendini garantide görmeyecektir. Allah'ın Rahmân, Rahîm, Ğaffar, Settâr gibi cemalî isimlerini düşünmek insanı yeisten kurtaracağı gibi, Aziz, Cebbâr, Celil, Kakhâr gibi celalî isimlerini düşünmek de insanı ucub tehlikesinden kurtarır.

SORU: “Madem ihtiyarlık, hastalık, musibet ve her tarafta vefiyatlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefahet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.”

Cümlesinde: “gaflet sersemliği” nasıl dehşetli bir engel oluşturuyor ki; ihtiyarlık, hastalık, musibet ve ölümlerden gelen dehşetli elem ve ızdırabı muvakkaten hissettirmiyor?

GAFLET; dikkatsizlik, vurdumduymazlık, önemli işleri bırakıp kıymetsiz şeylerle uğraşmak gibi manalara geliyor. Üstad hazretleri bir risalesinde şöyle buyurur:

“Gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar.”

— On Yedinci Lem’a

Bir başka risalesinde de şu çok önemli tespiti yer verir:

“Nefs-i insaniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti, mü-

eccel, gaip bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ileride bir sene azaptan daha ziyade çekinir. “

— On Üçüncü Lem’a

Bunun küçük bir misalini haylaz öğrencilerde görüyoruz. Bir öğrenci, sınıfta kaldığı ve okuldan atıldığı takdirde istikbalde başına ne gibi sıkıntılar geleceğini çok iyi bilir. Ama kötü arkadaşlara uyarak yanlış yola saptığında, ders çalışmayı bırakıp eğlencelere daldığında artık onda gaflet hakim olur, bunları hiç düşünmez bile. Hele içkiye veya kumara müptela olursa, kurtuluşu iyice zorlaşır. Akı, fikri, hayali hep haram işlerde dolaşır. Bazı sebeplerle geçici bir zaman akı başına gelse de, doğru yola dönmesi, kötü alışkanlıklarını terk etmesi çok zor olduğundan, o pek kalın gaflet sersemliği ile gerçek görevini yine hissetmez ve aksatır.

“Muvakkaten hissetmeme” ifadesi, ya insanın gençlik dönemine bakar; zira bu dönemde insan gafletin zirvesindedir veya dünyanın geçici olması yönüyle bu ifade tüm dünya hayatına bakar.

“Elbette o ehl-i dalâlet ve sefahet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yazar.”

İnsan aklı, gafletle, dalaletle, sefahatle Rabbini unutsa, ölümü hatırlamasa, başıboş bir varlık olamayacağı gerçeğini düşünmek istemese bile, insan vicdanı bunları o kişiye daima hatırlatır.

“Akıl tatil-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sannii unutamaz. Kendi nefsinin inkar etse de onu görür. Onu düşünür. Ona müteveccihdir.” — Mesnevî-i Nuriye, Nokta

Sahipsiz, başıboş, sonu ölümle bitecek bir yolculuk yaptığına inanan insan, kendini uzun süre aldatamaz. Vicdanı onu daima rahatsız eder.

İnsan, son derece aciz bir varlık olduğu halde, bu âlemde “her şeyin onun imdadına koştuğu” gerçeğinden bir süre gaflet etse bile, aklı başına geldiğinde, bu işlerin tesadüfen olamayacağını, bu ihsanlara ve ikramlara karşı Rabbine şükretmesi gerektiğini vicdanı ona ihtar eder.

İnsan, dalalet ve sefahat yolunda binlerce zevk alsa da, iman verdiğini teslim ve tevekkül nimetinden mahrum kaldığında, kendini sahipsiz, hamisiz, her an hastalanacak, ölecek ve kabrin karanlığına gömülecek bir varlık olarak görmenin manevi elemi içinden söküp atamaz.

Eğlence meclislerinde kendini bir süre oyalasa bile, yalnız başına kaldığında bu manevi elemeler onu perişan

eder. Çoğu insan bu elemden kurtulmanın yolunu aklını uyutmakta bulurlar. Dün içkinin, bugün ise uyuşturucunun bu kadar yaygınlaşmasının temelinde bu manevi elemeler vardır.

“Gafletin mertebeleri de muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikatı tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi ibtal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede ibtal-i his etmiş ki, bu elim elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar.”

— Mesnevî-i Nuriye

SORU: “... gençlik saikasıyla, o hadsiz elemelerle âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihâne ve heveskârâne, muvakkat bir lezzet-i gayr-ı meşruayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.” deniliyor.

Burada hayvandan yüz derece aşağı düşmek ne demektir? Bunu nasıl anlamalıyız?

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SÖZDE insanın sermayece en alâ hayvandan yüz derece ileri olduğu halde dünya lezzetlerinden istifade noktasında serçe kuşu gibi bir hayvandan yüz derece aşağı düştüğü kaydedilir. Bunun sebebi ise şöyle açıklanır:

“Çünkü, her gördüğü lezzetinde binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemeleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâli, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor. Fakat hayvan öyle değil; elem-siz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder.”

Öte yandan, “lezzet” denilince sadece bedeni zevkleri anlayan kişi, sadece hayvanî lezzetlere nazar etmiş, gerçek zevk olan kalbî hazları, vicdani lezzetleri ikinci plana atmıştır. Bu haliyle, hayvanî zevkleri en ileri seviyede bile tadabilse yine hayvandan yüz derece aşağı bir zevk alır.

Çünkü, ruhanî lezzetler, cismanî lezzetlerden binler derece daha ileridir.

Konunun bir başka yönü ise şu ayet-i kerimeye bakmaktadır:

“... Onların kalbleri vardır, bunlarla idrâk etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler. Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Hattâ daha sapıkdırlar. Onlar gaflete düşenlerin ta kendileridir.”

— A’raf Suresi, 179

SORU: İman ve taat dairesinden çıkan bir Müslüman, “Ecnebî dinsizleri gibi de ola-

maz. Çünkü onlar Peygamberi inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de Allah'ı tanıyabilirler. Allah'ı bilmeseler de, kemâlâta medar olacak bazı güzel hasletler bulunabilir.

Fakat bir Müslüman, hem enbiyayı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm vasıtasıyla biliyor. Onun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi (a.s.) tanımaz ve Allah'ı da tanımaz ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esasatı bilemez.”

- Ecnebler için “diğer peygamberleri tanıyabilirler” ne demektir? Bu tanımanın onlara faydası var mıdır?

- “Peygamberleri bilmeseler de Allah'ı tanıyabilirler” ne demektir? Bu anlamda kurtulmaları söz konusu mudur?

- “Allah'ı bilmeseler de, kemalata medar bazı güzel hasletler bulunur” cümlesini açar mısınız?

- Dinini terk eden bir Müslüman'ın; hiçbir cihette bir nur ve kemale liyakatinin kalmayacağı ve sükut-u mutlaka mahkum olacağı

genel bir kaide midir? Bu kaidenin haricinde faydalı insanlar olamaz mı? “Sanatta maharet esastır.” kaidesine göre dinsizliğin sanata ve ihtisasa ne zararı olabilir?

BURADA “diğer peygamberlerden” maksat İncil’de haber verilen peygamberlerdir. Bir Hıristiyan, Peygamber Efendimizi (asm.) tanımasa da onları tanıyabilir. Bu tanımadan fayda görüp görmeme meselesine gelince, Peygamber Efendimizden sonra, tâ kıyamete kadar bütün insanlar, peygamber olarak Onu tanımakla yükümlüdürler. Bu günkü Hıristiyanlar, Hz. İsa’nın ümmeti değildirler. Çünkü bu gün artık Hz. İsa’nın peygamberlik görevi geçerli değildir. Peygamber Efendimizden sonra, insanlar inanç yönünden iki grupta mütalaa edilirler: Ümmet-i davet ve ümmet-i icabet.

Kur’an’a ve peygamberimize inanan müminler ümmet-i icabettirler. Diğer bütün insanlar ise ümmet-i davettirler. Yani, bugünün Müslümanları, özellikle ilim sahasında yetkili zevat, onları İslâm’a davet etmekle mükelleftirler.

BUGÜN Hıristiyan dünyasındaki birçok kimse teslise inanmıyor. Bu asrın insanını artık üç ilah safsatası tatmin etmiyor. Bunların büyük çoğunluğu dinsiz yaşama yoluna

giriyorlar. Az bir kısmı ise Hıristiyanlığı kabul etmemekle birlikte, kendi aklını kullanarak bu âlemin mutlaka bir sahibi, bir yaratıcısı olması gerektiğine inanıyorlar.

Kurtulma meselesi ayrı bir konudur. İslam'ı tanıma imkânına herkes aynı ölçüde sahip değildir. *“Allah hiçbir nefse gücünün üstünde bir yük yüklemez”* (Bakara Suresi,286) ayetinin hükmü her zaman ve her konuda geçerlidir. Bu konuda da insanlar İslam'ı tanımaya ne ölçüde güç yetirebileceklerse o nispette sorumlu olurlar. Bütün insanlık âlemini bu yönden tek tek analiz etmek bizim gücümüzü çok aşar. Hakikat-ı hali ancak Allah bilir.

GÜNÜMÜZÜN Hıristiyan dünyasını, ne tahrif olmuş İncil, ne de toplumdaki müessiriyetleri çok azalmış olan papazlar değil, toplumun kendi görüş ve tecrübelerinin mahsulü olan “prensipler” yönlendirmektedir. Bu prensiplere herkes büyük bir hassasiyetle uyar. Bunlara uymamanın sonucu, beşerî kanunların gereği olan cezalardır. Bu prensiplere hassasiyetle uyan insanların ruhlarında, zaman içinde, bazı güzel hasletler yerleşir; insan haklarına riayet etmek, yalan söylememek, işine zamanında gelmek, sözünde durmak, aldığı görevi tam olarak yerine getirmek gibi. Bütün bunlar din kaynaklı değildir. Yani, bunlara uyan kimse, “uymasam günahkâr olurum, ahiret-

te ceza görürüm” gibi bir endişe taşımaz. Tek endişesi, kanunlar karşısında suçlu olmak ve cezalandırılmaktır.

SORUDA GEÇEN bir nokta çok önemlidir: “Fakat bir Müslüman, hem enbiyayı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm vasıtasıyla biliyor.”

Batı insanında kanunların, toplum yapısının, genel kültürün koyduğu esaslar yerine bir Müslüman’da İslam’ın koyduğu esaslar hükmeder. Müslüman, bir haksızlık yaparken bunun haram olduğunu bilir ve bu bilgisine rağmen o cürmü işlemekle imanında bir zafiyet meydana gelir. Kur’anın koyduğu temel hükümlere, Peygamberimizin tebliğ ettiği esaslara rağmen, onlara karşı koyarcasına işlenen haramlar, o insanı zaman içinde dinden çıkarabilir; bununla da kalmayıp din düşmanı haline getirebilir. Dinden çıkan bir Hıristiyan öyle değildir.

O, kendindeki güzellikleri dinden değil toplumun prensiplerinden aldığı için, dinden çıksa da o güzellikleri sürdürebilir.

Dinden çıkan bir Müslüman ise bütün bu güzelliklere adeta savaş açar.

Bunun genel bir kaide olup olmamasına gelince, Külliyyatta da geçtiği gibi,

“İlm-i usulde “Mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmi olsa veya musalâha etse hakk-ı hayatı var” diye usul-i şeriatın bir düsturudur.” — Lem’alar, On Yedinci Lem’a

Genel hüküm budur.

Devletin şeriatla yönetildiği ülkelerde bu hüküm uygulanır gibi görünürse de, bu güne kadar böyle bir mahkumiyet haberi pek duymadık.

Konuyu şöyle bir tahlil edelim:

Bir Müslüman dinden çıkmışsa, laik yönetimlerde bunun farkına bile varılmaz. Kendisi dinsizlik propagandası yapar ve açıkça bir fikir mücadelesine girerse bu başka meseledir. Böyle bir kimseye de, ancak fikir bazında cevaplar verilir; mesele hukuka yansımaz.

Şer’i yönetimlerde ise bir kişinin dinden çıktığı kendisi açıklamadıkça bilinmez. Böyle bir insanın namaz kılıp kılmadığı da fazla bilinmez, ama kendisi açıkça namaza karşı çıkıyorsa, orucunu aleni olarak yiyorsa ve zekâtını vermiyorsa bu adam Üstadın tabiriyle “İnsanların hayat-ı içtimaiyesinde bir fesat aleti” olmuştur. Bu adamın, dinden çıktığını, ölümü pahasına açıklaması için dine tam bir düşman olması, dini hükümlere açıkça meydan okuması gerekir. Buna belli bir mühlet tanınır, vazgeçmezse cemiyetin selameti namına hayatına son veriliyor.

Yoksa, her dinden çıkan öldürölseydi, dünya çapında büyük yankılar uyandırırđı ve bunun herkesçe duyulması gerekirdi.

Ancak günümüzde, insanların İslam'ı ne ölçüde içlerine sindirip, daha sonra dinden çıktıkları da ayrı bir konudur. Batılılaşmanın bir sonucu olarak bazı Müslümanlar kısmen de olsa batı standartlarına uygun bir hayat sürmekte, günlük hayatlarında İslam'ın hükümleri yerine ekonominin kurallarını esas tutmakta, faize rahatlıkla girmekte, stokçuluğu marifet sayabilmekte, İslam'ın kabul etmediğı çok farklı yollarla kazanç elde etmekte, bununla birlikte Müslüman olduğunu da söylemektedir. Bugün toplumumuzda, yaşayışı batıl, dini İslam olan birçok insan vardır. Bunların çoğı ciddi bir dini terbiye görmemişler, anne- babalarının ve çevrenin verdiği bir İslam anlayışıyla hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bunlar işlerini yaparken de dini esaslara uygunluktan çok, toplumdaki genel gidişi ve ekonominin genel prensiplerini esas almışlardır. Bunların ruhuna da bazı prensipler, batılılarda olduğu gibi, din dışında yerleşmiş olabilir. Ve bunlar da dinden çıktıklarında bütün güzelliklerden tamamen mahrum kalmayabilirler. Zaten laik sistemde dinden çıkanların hayat hakkına ilişilmemektedir. Böylece her tip inanca sahip kimseler birlikte yaşayabilmektedirler.

Hayatın gayesini, bir batılı gibi, menfaat olarak kabul eden kişiler, sadece sanata, ticarete önem vererek, dini “ikinci, üçüncü planda” düşünmekle, farklı bir Müslüman tipi sergilerler. Bunlar zamanla dinden çıksalar da çoğu kimse bununla fazla ilgilenmez. Bunlar kendi menfaatleri için çalışmakla birlikte, yaptıkları birçok işlerle topluma faydalı da olabilirler. Bu kimseler dinsizliği gaye edinen ve insanları dinden, ahlaktan uzaklaştırarak toplum düzenini bozmaya çalışan anarşist ruhlu dinsizlerden farklıdır. Üstadın tabiriyle bunlar “adem-i kabul” gurubuna girerler, dine karşı lakayttırlar, ama din düşmanlığı gibi bir davaları da yoktur. Bunlar da sanat, ticaret ve sair konularda başarılı olduklarında topluma faydalı olabilirler. Üstadın “kabul-ü adem” dediği “dinsizliği dava edinme ve imanın hilafına bir yol açma” çok daha farklıdır. Din, iman ve ahlak düşmanı olan anarşistlerden, topluma zardan başka bir şey gelmez.

SORU: “Dünya ve âhirette ebedî ve daimî süruru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediyeyi (a.s.m.) kendine rehber etmek gerektir.”

Burada zikredilen terbiyeyi nasıl değerlendirirsiniz?

TERBİYE-İ MUHAMMEDİYE, denilince, Allah Re-sulünün (asm.) insanları Kur'an ahlakı ile ahlaklandırması, onun hükümlerine itaat ettirmesi, yasaklarından sakındırması, kısacası, insanları Allah'ın razı olacağı kâmil müminler haline getirmesi anlaşılır. Bütün ömrünü Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak geçiren bir insan, hem dünyada, hem de ahirette mesut olur.

İman, başlı başına büyük bir saadettir. Kendini Allah'ın eseri bilmek, bu dünyada Onun misafiri olarak yaşamak, Onun saadet diyarı cennete layık olmak için çalışmak, takva ve salih amel dairesinde bir ömür geçirmek, ruhu-nu kötü huylardan uzak tutup, güzel ahlaklarla süslemek bu dünyada bir cennet hayatı yaşamak demektir. Dünya, ahiretin tarlası olduğundan bu sürurlu ve saadetli hayatın ahiretteki meyvesi de "ebedî bir cennet" olacaktır.

BİRKAÇ BİÇARE GENÇLERE VERİLEN BİR TENBİH, BİR DERS, BİR İHTARDIR

SORU: ‘Sizdeki gençlik katiyen gidecek. Eğer siz daire-i meşrûada kalmazsanız, o gençlik zâyî olup başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette kendi lezzetinden çok ziyâde belâlar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile, o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak, iffet ve nâmusluluk ve tâatte sarf etseniz, o gençlik mânen bâkî kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.’

“Elhasıl: Gençlik gidecek. Sefâhette gitmiş ise, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istimâl ile, israfât ile gelen evhamlı hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere veya sefâlethânelere ve mânevî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhânelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahânelerden ve hapishânelerden ve kabristanlardan sorunuz. ...”

a – Daire-i meşruada kalmayan gençliğin; dünyada, kabirde ve ahirette başlarına gelecek belalar ve elemeler neler olabilir?

b – Gençlik nimetine şükür olarak; o gençliği iffet, namusluluk ve taatte sarfetmek nazara veriliyor. Bir gencin bu vasıflara sahip olabilmesi için tavsiyeleriniz nelerdir?

c- Hastanelerde, hapisanelerde ve kabristanlarda sıkıntı ve ızdırap çekenlerin çoğunluğunun gençliğini su-i istimal edenler olduğu nazara veriliyor. Bu hususu istatistiklerle teyid eder misiniz?

d- Tefsir ve hadislerden kabir hayatı ile ilgili bazı bilgiler verir misiniz?

a- ÜSTADIMIZ bu sorunun cevabını “hastanelerden, hapisanelerden, kabristanlardan” sormamızı istiyor. Ölüme ve yaralanmaya yol açan çoğu kavgaların temelinde hep gençlik nimetinin yanlış kullanılması yatar. Hastanelerde yatanların da büyük çoğunluğu, gençliklerinde kapıldıkları kötü alışkanlıkların cezasını çekmektedirler. Bunun en açık örneği sigaranın yol açtığı problemlerdir.

Öte yandan, gençlik sürekli olmadığı için, bu mevsimde işlenen hatalar, insanın ahir ömründe ya vicdan azabı,

ya dostlarından sadakat yerine hıyanet görmek, yalnız başına kalmak, işlediği isyanlarıyla imanı zayıf düştüğünden ölümden fazlasıyla korkmak, sürekli tedirgin ve endişeli bir hayat sürmek gibi nice manevî elemeler de konunun bir başka cihetidir.

b- Nur Külliyyatında *“her hakiki hasenat gibi cesaretin dahi menbainın iman olduğu”* beyan edilir. Buna göre, “ıffet, namusluluk ve taat”ın de kaynağı imandır. İmanımızı taklitten, tahkike çıkaran Nur dersleri bu noktada bizim için büyük bir İlâhi ihsandır; bundan azami derecede faydalanmaya çalışmamız gerekir.

Öte yandan, Üstadımızın şu çok önemli tespitini de daima hatırlamamız gerekir:

“Zaman şahs-ı manevî zamanıdır.”

Bu tespitin devamında, bir şahsın dâhi derecesinde bir kabiliyete de sahip olsa cemaatten gelen şahs-ı maneviye karşı mağlup düşebileceği kaydedilir. Bu noktadan hareketle diyoruz ki, bir gencin kendini bu fitne ve fesat hareketleri karşısında korumasının vazgeçilmez yolu, kendi gibi düşünen gençlerle birlikte olmak, cemaat halinde hareket etmektir. Bu gün başta Nur talebeleri olmak üzere İslam’a hizmet eden bütün hamiyetli insanlar birer şahs-ı

manevi halinde çalışmakta ve mensuplarını bu sayede koruyabilmektedirler.

İnsanların nefislerine hitap ederek kirli kazanç elde edenlerden, ülkemizi geri bırakmamaya çalışan dış mihraklara kadar geniş bir kitle, gençliğimizi dejenere etmek için olanca güçleriyle çalışıyorlar. Böyle bir ortamda “if-fetli ve namuslu yaşamak”, küfür ve isyan yoluna girmeyip iman ve ibadet yolunda yürümek ancak bir şahs-ı mane-viye dahil olmakla, hatta onun içinde gayret göstermekle mümkündür.

c- Türkiye İstatistik Enstitüsü İnternet Sitesinde yayınlanan “Hükümlüler İstatistiklerine” göre, 1998-2008 yılları arasında hüküm giyenlerin, yaşlara göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

14 ve altı	663	% 0.01
15- 17	6946	% 0.7
18- 24	166845	% 18.0
25 -34	307685	% 33.1
35- 44	265667	% 28.6
45- 54	132945	% 14.3
55- 64	37356	% 4.0
64 ve üstü	11215	% 1.2

Buna göre bir suçtan hüküm giyen 18-34 yaşları arasındaki gençlerin oranı % 51.1'dir. Buna, 35-44 yaş grubunu da eklediğimizde, bu oran % 79.7'ye varır.

Gençlik yaşının son sınırını 40 kabul etsek ve yaklaşık bir hesapla 35-44 yaş grubundakilerin yarısını (28.6 / 2 : % 14.3) gençlere aktarsak, hükümlü gençlerin oranı $51.1 + 14.3 : \% 65.4$ olur.

d- Tefsir ve hadislerle göre kabir hayatı:

Kabir azabı, dünya ile ahiret arası bir geçiş dönemi olan “berzah aleminde” verilecektir. Bu alemde görülecek muameleler çok çeşitlidir. Şehitler kendilerini ölmüş bilmeyecekler, ilim tahsil ederken vefat edenler de hükmen şehit olup onlar da o alemde tahsillerine devam edecekler, güzel ameller; hoş kokulu çiçekler ve sevimli arkadaşlar şeklinde temessül ederek mümine zevk ve haz verecekler, kötü ameller; canavarlar şeklinde amel sahibini korkutacak ve ona azap vereceklerdir. Öte yandan, süre itibariyle de büyük farklılık olacaktır. O alemde dünyadaki manada bir zaman akışı olmamakla birlikte, çekilen azabı hissetme yönünden, bazıları kabir hayatında binlerce yıl azap çekmiş gibi olacak, bazıları mahşere çıktıklarından kendilerini sanki birkaç saat önce kabre girmiş gibi hissedeceklerdir.

Kur'an-ı Kerimde, “berzah” kelimesi birkaç kez geçmekle birlikte, kabir hayatı hakkında en açık bilgi Mü'min Sûresinin 46. ayetinde verilir. Bu ayette, Fir'avn ve hanedanının her gün, sabah- akşam ateşle azap olundukları haber verilerek, kıyamet koptuğunda onların en şiddetli azaba atılacakları beyan edilir. Tefsir âlimleri, kıyamet kopuncaya kadar, her gün sabah-akşam verilen azabın “kabir azabı” olduğunda ittifak ederler. Bu azabın, sadece Fir'avn hanedanına mahsus olmayıp, bütün küfür ehli ve isyankâr insanlar için de geçerli olduğunu belirtirler.

*“Onlar, sabah akşam ateşe arz olunurlar. Kıyamet kop-
tuğu gün de: ‘Fir'avn’ın hanedanını azabın en şiddetlisine
sokun.’ denir.”*

— Mü'min Sûresi, 46

Üstad hazretleri, Kur'anın birinci tefsirinin “hadis” olduğunu söyler. Berzah âlemi ve kabir azabıyla ilgili birçok hadis-i şerif vardır. Onlardan birkaçını aşağıda takdim ediyoruz:

“Kabir, ahiret duraklarının ilkidir Bir kimse o duraktan kurtulursa, sonraki durakları daha kolay geçer Kurtulmazsa, sonrakileri geçmek daha zor olacaktır ”

— Tirmizi, Zühd 5;İbn Mâce, Zühd 32

Resülullah (s.a.v.) iki kabre uğradığında:

“Hiç şüphesiz, bunlar azap görüyorlar. (Gözlerinde) büyüttükleri bir şey hakkında azap görmüyorlar. Evet, o günah büyüktür. Biri (iki kişinin arasını bozmak için) söz taşırdı. Diğerine gelince, idrar(ının üzerine sıçrayıp bulaşmasın)dan sakınmazdı” buyurdu. —Buhari, İbn-i Abbas (r.a.)den rivayet

“Sizden biriniz vefat ettiğinde sabah ve akşam ona kendi makamı gösterilir: Cennet ehlinden ise, cennet ehli makamlarından bir makam; cehennem ehlinden ise, cehennem hücrelerinden bir karargâh gösterilir. Ve ona: Burası senin (ebedi) durağındır. Kıyamet günü Allah seni buraya gönderecektir, denilir.” —Buhari, Abdullah İbn-i Ömer (r.a.)den rivayet

İnsan öldükten sonra kabre konulunca Münker ve Nekir adında iki melek kendisine gelerek “Rabb’in kimdir?”, “Peygamberin kimdir?” “Dinin nedir?” diye soracak, iman ve güzel amel sahipleri bu sorulara doğru cevaplar verecekler ve kendilerine cennet kapıları açılarak gösterilecektir Kafir ve münafıklar ise bu sorulara doğru cevap veremeyecek, onlara da cehennem kapıları açılarak cehennem gösterilecektir Kafirler ve münafıklar kabirde acı ve sıkıntı içinde azap görürlerken müminler nimetler içerisinde mutlu ve sıkıntısız bir hayat süreceklerdir —Tirmizî, Cenaiz, 70

SORU: ‘Hayat ise, eğer iman olmazsa veya hut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat zâhirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyâde elemeler, hü-zünler, kederler verir.’

İmansızlıkla isyanın her ikisinin aynı netice-yi vermesinin izahını yapar mısınız?

İMAN ETMEYEN BİR İNSAN, bu kısa dünya haya-tında tadacağı kısacık zevk ve lezzetlere karşı binler dere-ce o zevk ve lezzetten ziyâde elemelere ve kederlere maruz kalır.

İmandan mahrum olmamakla birlikte, yaptığı isyan-larla kalbi gittikçe kararan bir kişinin nefsi gitgide kaba-rır, buna karşılık kalbi zayıf düşer. Öyle bir noktaya gelir ki, artık o kişinin imanı hayatına yön vermez olur. Ruh ülkesinde hüküm, nefs-i emmarenin eline geçer. İnsana dilediğini yaptırma gücüne sahip olan böyle bir nefis, o kişinin imanını isyanlara karşı koyamayacak kadar zayıf-laştırır. Ruha bağlı olan beden de nefsin sürüklediği isti-kamete gitmeye mecbur olur. İşte “isyan ile o iman tesir etmezse” ifadesi bu hali anlatmaktadır. Böyle bir kimse de imansızlığın verdiği aynı elemeleri çeker.

O zaman şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

Yan yana içki içen iki kişi, biri imandan yoksun, diğerrinin ise imanı nefesine söz geçiremiyor.

Birlikte hırsızlık yapan iki kişi; birinde iman mevcut değil, diğerrinin imanı ona ahireti düşündürecek ve o harandan geri çekecek kuvvette değil.

Aynı sefahat meclisinde iki adam; biri ahirete inanmayarak gününü gün etmeye çalışıyor, diğerrinin imanı onu iffet çizgisine çekecek halde değil.

Örnekler çoğaltılabilir.

SORU: ‘İnsanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir.’

Bu konuda fikri alakadarlık ile fitri alakadarlık arasında fark var mıdır? Nasıldır?

İNSANIN yaratılışında akıl ve fikir olduğu için mazi ve müstakbeli düşünebiliyor. Yani bu fikrî alakadarlık onun fitratında var.

SORU: ‘İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüş ise, hazır lezzetine geçmişten gelen hü-

zünler ve gelecekte gelen endişeler o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor;'
Burada geçmiş ile ilgili hüznlerden ve gelecek ile ilgili endişelerden söz ediliyor. Bunları biraz açar mısınız?

BURADA insanı hayvandan ayıran çok önemli bir özellik nazara veriliyor. Eğer insan bu dünyaya sadece yemek içmek ve zevk almak için gelmiş olsaydı, ona akıl verilmezdi. Zira, akıl geçmişte olan üzücü olayları insana hatırlatmakla ve gelecek için bir şeyler yapması gerektiğini ihtar etmekle onun hazır lezzetini bozuyor, acılaştırıyor. Bundan anlaşılıyor ki, insan geçmişi düşünmek, özellikle de anne rahminde geçirdiği safhaları, bebekliğini, çocukluğunu düşünmek suretiyle Allah'ın ona ettiği ihsanları hatırlamak, daha sonra ihtiyarlığı, ölümü, kabri, ahireti düşünmek suretiyle ebedi saadeti için bir şeyler yapmak zorundadır. Onun akli bunu emretmektedir; vicdanı bunu emretmektedir; ona o akli ve vicdanı veren Rabbi de bunu emretmektedir.

Dalalete ve gaflete düşmeyen insan geçmiş zamanı böyle değerlendirir. Böyle bir insan "Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir" (Sözler) gerçeğini göz önüne alarak, mazide başına gelmiş olan üzücü,

elemli olayları düşündüğünde bugün onlardan kurtulmuş olmanın zevkini tadar. Ayrıca, o elemelerin sabır şartıyla sevaplara inkılap ettiğini bilir, ahireti namına onlardan memnun olur.

Gaflet ve dalalet içindeki kimse ise, bu manalardan uzaktır. Geçmişten sadece hüznün alır, gençliğinin ve sıhhatinin gittiğini esefle düşünür. Nice dostlarının bu dünyadan ayrılıp onu yalnız bıraktıklarını düşündükçe, elemi daha da artar.

SORU: ‘Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl, alâkadarlığı ile ona zulmetler, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hâsıl olan ebedî firâklar, mütemâdiyen onun fikir yoluyla hayatına zulmetler veriyorlar.’

Ehl-i dalaletin mazi ve müstakbelinin mukayesesi yapılırken mazideki vaziyetleri “akıl alakadarlığı” olarak nazara veriliyor. Gelecek zamanlar ise “itikadsızlıkları” noktasından değerlendiriliyor. Bunun sebebi ve hikmeti sizce ne olabilir?

ÖNCEKİ SORUDA DA geçtiği gibi, insanın aklı hem mazi hem de istikbal ile alâkadardır; ona bu iki zaman dilimini hatırlatarak, maziden ders alıp istikbale hazırlanmasına yardım eder. Burada ayrı bir mesaj verilmektedir: Ehl-i dalalet ve gaflet, maziye düşündüğünde onu hiçlik olarak değerlendirir, ölmüş ebeveyninin, dedelerinin, ninelерinin ve diğer bütün sevdiklerinin hiçliğe gömüldüklerini zanneder. Ahirete itikat etmediği için kendisini de istikbalde aynı yolun yolcusu olarak görür. O da bir gün yok olacak, gelecek nesillerce unutulacak, yokluğa gömülecektir. Kendi varlığından ve bütün sevdiklerinden bu ebedi ayrılık, onun ruhuna zulmetler verir. Burada “zulmet” kelimesinin kullanılması, “İman hem nurdur hem kuvvettir.” cümlesiyle yakından ilgilidir. İmanlı bir kişi için kabir “zulümatlı bir kuyu ağzı” olmadığı gibi, “kabir tünelinin” öte ucu ebedi hayata çıkmaktadır ve ebedi bir cennet onu beklemektedir. Bu inanç, o mümine ayrı bir kuvvet verir ve dünya hayatını saadet içinde geçirmesini temin eder.

SORU: ‘Eğer İmân hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar, imânın nuruyla ışıklanır ve vücud bulur; zaman-ı hazır gibi, ruh ve kalbine imân noktasında

ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi veriyor.’ a – İmanın; hayata hayat olması ne demektir? b – İmanın nuruyla mazi ve mustakbelin ışıklanıp vücud bulmasını , ‘zaman-ı hazır gibi, ruh ve kalbine imân noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi’ vermesini izah eder misiniz?

a- İMANIN hayata hayat olması, öncelikle “imansız bir hayatın ölümden farksız” olduğunu hatıra getirir.

Hayvanla insanın mukayesesini yaparak şöyle diyebiliriz: Akılsız hayat, hayat değildir, yani gerçek manada bir hayat sayılmaz. Hayvanlar akılları olmadığından, sadece belli şeyleri ilham yoluyla bilmenin ötesinde, ne bu kâinat, ne de kendi varlıkları hakkında yeterli bilgiye sahip değildirler. İmansız bir insan da sadece bu kısa dünya hayatını bilir, ebedi âlem hakkında hiçbir bilgisi ve inancı yoktur. Bu âlemin de sadece maddesini görür, ondan elde edeceği menfaatleri düşünür. Bu varlık âleminin, İlâhi isimlerin tecellileri olduğundan gafildir. Allah’ı düşünmeksizin, sadece eşya ile ilgilenmek de gerçek manada bir hayat sayılmaz. İman hayata hayat olunca, insan kendisini Allah’ın en mükemmel eseri olarak gördüğü gibi, etrafını sarmış

ve ona hizmet eden mahlukatı da yine Allah'ın askerleri olarak değerlendirir. Bu muhteşem ordular ona ancak Allah'ın emriyle ve ihsanıyla hizmet etmektedir. Koca güneş ona ışık vermekte, koca yer küresi onu taşımakta, hava durmadan onun kanını temizlemekte, ağaçlar meyvelerini, arılar ballarını, tarlalar mahsullerini ona takdim etmektedirler. Arzın halifesi unvanıyla yeryüzünde tasarruf eden bu insanın, hayattan aldığı manevi haz ve lezzet, imansız bir kişinin sadece maddeye ve menfaate dönük lezzetleriyle mukayese edildiğinde bu ikincisi, birincinin yanında ölü gibi değersiz kalır.

b- İman nuru, insanın âlem-i ervahdan (ruhlar âleminde) gelip dünyada bir süre imtihan geçirip sonra yolculuğuna devam ederek, kabir, mahşer, mizan, sırat safhalarından sonra, inşallah, ebedi saadete ereceğini gösterir. Ruhun bedenden ayrılmasıyla ölüm hadisesinin meydana geldiğini, bedenın dağılıp parçalanmasına rağmen, ruhun kabir âleminde de hayatını devam ettirdiğini bildirir.

Yani, iman nuru hem maziye aydınlatır, hem de istikbali. Mazi derken, kainatın yaratılışından, Adem babamızın yaratılmasına ve onun torunlarıyla dünyanın asırlarca şenlenip bu güne kavuşmasına kadar geçen bütün zamanlar anlaşılır.

Allah'ın bu kâinatı altı devrede yarattığı, dünyanın uzun süre bitkilerle, sonra hayvanlarla dolup taşıdığı, en sonunda ise arza halife olmak üzere insanın yaratıldığı, insana cüz'i irade verilmesiyle bir imtihana tabi tutulduğu, bu imtihan ile dünyanın ahirete bir tarla olduğu, cennet ve cehennemnin özellikle insanların kendi iradelerini doğru veya yanlış kullanmalarının meyvesi olacakları, yüz yirmi dört bin peygamber gönderilmesiyle mazide insanlık aleminin büyük imtihanlar geçirdiği, nice muti ve asi kavimlerin yer yüzünde yaşayıp bir süre sonra yerlerini başka kavimlere terk ederek kayboldukları, hangi peygamberin kendi ümmetince nasıl kabul gördüğü yahut nasıl yalanlanıp ülkesinden uzaklaştırıldığı, hangi peygambere ümmetince ne gibi zulümler yapıldığı, bu zalimlerin akıbetlerinin ne olduğu gibi insan aklının kendi başına bilemeyeceği nice hadiseler imanın nuruyla aydınlanır ve müminin malumu olurlar. Ve mümin, maziye böyle bilmekten ulvi ve manevi bir zevk aldığı gibi, aynı nur ile istikbali de bütün ayrıntılarıyla bilir ve kendini bu kısa dünya hayatında o ebedi alem için hazırlar.

“Sağ Cihet: Bu cihetten maksad, geçmiş zamandır. Binaenaleyh felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mazi ülkesinin kıyameti kopmuş, altı üstüne çevrilmiş, karanlıklı,

korkunç büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. ... Fakat iman gözlüğü ile o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de, fakat can telefı yoktur. Mürettebatı, sâkinleri daha güzel, nuranî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor. ...

Sol Cihet: Yani, gelecek zamana felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman; bizleri çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imha edecek, zulümatlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir. Fakat iman gözlüğü ile bakılırsa Cenab-ı Hakk'ın Hâlık-ı Rahman-ı Rahîm'in insanlara ihzar ettiği çeşit çeşit nefis, leziz me'kûlât ve meşrubata zarf olan bir maide ve bir sofrâ-i Rahmanî şeklinde görünecektir. Ve binlerce "Elhamdülillah" okutturarak tekrar ettirecektir." — Şuâlar

SORU: 'Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı imân ile hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhâfaza ediniz.'

Bu cümlelerin, eğer mümkün ise, bir makale tarzında açılmasını istirham ediyoruz. Hasaten hayatın; 'hayatlanması,' 'zinetlenmesi' ve 'muhafazası' mefhumları üzerinde fazlaca durmanızı talep etmekteyiz.

BU DÜNYA gölgeler âlemi; ahiret asıl... Bu dünya fanilik âlemi; ahiret baki... Bu dünya imtihan meydanı; ahiret saadet diyarı... Bu dünya ahiretin tarlası; mahsüller orada alınacak...

Dünyanın mahiyetini böylece nazara aldığımızda, ondan bekleyeceğimiz lezzet ve zevk de “gölge zevk”, “fani lezzet” olur. Gerçek zevk, ebedî olandır.

“Ahiret daha hayırlı ve bâkîdir.”

— A'lâ Sûresi, 17

İman hayata hayat olursa, yani hayatımız imanla nurlanır ve canlanırsa, o iman sayesinde kalbimizin, ruhumuzun alacakları zevk ve lezzetler de ayrı bir keyfiyet kazanır.

Üstadımız, namazı “bu fani misafirhanede bakiyane bir sohbet” olarak görüyor. Buna göre, bu fani dünyada da o asıllar âleminin zevklerinden bir nebze olsun tadabileceğimiz anlaşılır.

Bunun ilk adımı ve temel şartı imandır. İman ile insan kalbi, bütün Âlemlerin Rabbine teveccüh eder. Allah'ın kulu olmanın, Onun eseri, Onun sanatı ve bu dünyada Onun misafiri olmanın zevki, fani lezzetlerle kıyaslanmaz, Bu zevk, gölge değildir, asıldır. Zira, bu zevk, günün birinde bir gölge gibi kaybolup gidecek olan bedenimize

ait bir haz değil, baki olan ruhumuza mal olmuş ve onunla birlikte kabirde de ahirette de devam edecek bir lezzettir.

Üstat hazretleri kalbin “ayine-i Samed” olduğunu ifade eder. Samed, “her şey Ona muhtaç O ise hiçbir şeye muhtaç değil” demektir. Bir çiçek de Allah’a muhtaçtır, bir böcek de. İnsan bedeni de bir yönüyle bunlara benzer, o da bütün bir kâinata muhtaçtır. Ama insan kalbi, Samed isminin en büyük, en derin ve en geniş aynasıdır. Zira, insan kalbi kâinat ve içindekilerle değil, onların yaratıcısına iman ile ve Onu anmakla tatmin olabilmektedir.

“Haberiniz olsun ki, Kalpler ancak Allah’ı zikirle tatmin olur” (Ra’d Sûresi, 41) ayet-i kerimesi bu gerçeğin en güzel ifadesidir.

Öyleyse gerçek zevk, Allah’a inanmak ve Onu anmakla insan kalbinde hasıl olan manevi haz ve ulvî lezzettir.

Allah Baki’dir, insanın kalbini ve ruhunu da baki kılmıştır. Ruh da Onun ihsanıyla bakidir. İşte imanın verdiği zevk, bu baki ruhun Baki olan Allah’a iman ile, Onun marifetinde yol almakla, Ona yaklaşıtııcı ameller işlemekle kazandığı zevklerdir.

Bu zevklerini çok önemli bir kısmı On Birinci Sözde güzelce ortaya konulur. “Senin hayatının gayelerinin icmali dokuz emirdir.” diye başlayan bölümde verilen dersleri, bu yönüyle, başlıklar halinde hatırlayalım:

Duygularımızla İlâhi rahmet hazinelerinin nimetlerini tartıp külli şükretmenin zevki...

Manevi cihazlarımızı kullanarak Esmâ-i İlâhiyenin tecellilerini seyretmenin zevki...

Ahsen-i takvimde en güzel ve mükemmel bir mahluk olarak kendimizi diğer mahlukların müşahedesine sunmanın zevki...

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a ubudiyet görevimizi yerine getirmenin zevki...

Esmâ tecellileriyle süslenmiş ve mükemmelleşmiş bir mahluk olarak, özellikle namaz vakitlerinde, kendimizi Rabbimizin müşahedesine arz etmemizin zevki..

Mahlukatın ibadetlerini, tespihlerini tefekkür etmenin zevki...

Cüzi sıfatlarımızı vahid-i kıyası ittihaz ederek, Allah'ın külli sıfatlarını bilmenin zevki...

Âlemdaki varlıkların Allah'ın birliğine olan delaletlerini okumanın ve anlamının zevki...

Aczimizi, fakrımızı ve noksanlığımızı iyi değerlendirerek Rabbimizin kudretini, kuvvetini, rahmetini tefekkür etmenin zevki...

Bunların her biri, imanın insan kalbine tattırdığı çok büyük manevi lezzetlerdir.

Dersin devamında hayatın saadet içindeki kemaline

geçilir ve şöyle buyrulur:

“Şimdi hayatının saadet içindeki kemâli ise: Senin hayatının âyinesinde temessül eden Şems-i Ezelî'nin envârını hissedip sevmektir. Zîşuur olarak Ona şevk göstermektir. Onun muhabbetiyle kendinden geçmektir. Kalbin gözbebeğinde aks-i Nurunu yerleştirmektir.”

İmanın zevkine varmak, onu inkişaf ettirmek ve korumak için iki önemli esas vardır: Salih amel ve takva.

Dünya işlerinde başarılı olmanın da yolu bu esaslara uymaktan geçer. Yani, insan önce bir meseleyi gaye edinecek, sonra o gayesinin tahakkuku için olanca gücüyle çalışacak, ve ona zarar verecek yanlışlıklardan da bütün hassasiyetiyle sakınacaktır.

Salih amelin ölçüsü, Allah Resulünün (asm.) işlediği bütün güzel amelleri yapmaya çalışmak; takvanın ölçüsü ise bütün kötülüklerden onun sakındığı gibi sakınmaktır.

İşte, “hayatınızı imân ile hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhâfaza ediniz” cümlesinde bu esaslar güzel bir şekilde ders verilmiştir. Bir hayat, iman ile kemale erer ve canlılık kazanırsa, onu hemen ibadet takip eder; “feraizle ziynetlendirmek”, yani farzları işlemekle onu süslemek, daha da güzelleştirmek görevi başlar. Kazanılan bu nimetin kaybedilmemesi, bu süslerin bozulmaması, çirkinliğe dönüşmemesi için de

takvaya, günahlardan çekinmeye ihtiyaç vardır.

Üstadın bu ifadesinde şöyle bir işaret de olabilir:

“Nasıl cansız bir cisim, hiçbir iş göremezse, iman ile gerçek manada canlılık kazanmayan bir hayat da manen ölü gibidir; ondan ne farzların işlenmesi beklenebilir, ne de günahlardan sakınılması.”

SORU: “Zehirli bir bal hükmünde olan gayr-i meşrû dairedaki gençliğin sefâhetkârâne zevkleri, hazîne-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesîkası olan imânı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümât kapısı olan kabrin musîbetine, aynen zâhiren görüldüğü gibi düşer. ... Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesât-ı gayr-i meşrûayı terk edip, tılsım-ı Kur’ânî olan imân ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderât-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazînesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiyâ aleyhimüsselâm ile beraber hadd ü hesâba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.”

a – İmanı kaybedenler için, kabir musibetine düşecekleri ifade ediliyor. Musibetler günahların temizlenmesine de sebep olabiliyor. Olaya bu açıdan bakabilir miyiz?

b – İman ve feraizi elde edenlerin; “saadet-i ebediye hazînesi biletini alacağı” haber verilirken, ‘mukadderat-ı beşer piyangosu’ tabiri geçiyor. Piyango, mahiyeti itibarıyla herkese isabet etmez . Burada piyango ifadesinin kullanımı nasıl oluyor?

a- “İMANINI KAYBETME” ifadesi, kabre imansız göçme manasında anlaşılırsa, kabir azabı o kimselerin günahlardan temizlenerek cennete girmelerine kâfi gelmez. “Darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümât kapısı olan kabrin musîbeti” ifadesini müstakil olarak düşündüğümüzde, bu ifadenin birinci bölümünün “imansız göçenlere”, ikinci kısmının ise “kabir azabı” çekecek müminlere baktığını düşünürsek, o taktirde kabirde o müminlere isabet edecek olan azaplar onların günahlarına kefaret olabilir ve mizanda, sevapları günahlarına galip gelirse doğrudan cennete girebilirler. Bu taktirde, “ebedi zulümât” ifadesini “çok uzun zaman o karanlıklı kabir hayatında azap çekmeleri” şeklinde yorumlamamız gerekir.

b- Soruda geçen, “saadet-i sermediyenin bileti ve vesîkası olan imân” ifadesiyle açıkça ortaya konduğu gibi cennete girmenin bileti, vesikası, vesilesi imandır. Daha sonraları, bu bilet için ‘mukadderat-ı beşer piyangosu’ denilmiştir. Bunun saadet-i ebediye hazinesinin bileti olduğunu bütün peygamberlerin, evliya ve asfiyanın haber verdikleri belirtilmiştir. Bu hak dostlarının ve İlahi elçilerin hepsinin ittifak ettikleri nokta, cennete ancak iman edenlerin girebilecekleri, cennetteki mertebelerin ise salih amele göre tahakkuk edeceğidir.

Hakikat bu olduğuna göre, piyango kelimesini, cennetin amel ile kazanılamayacağı, İlahi bir ihsan olduğu şeklinde anlamamız gerekir. Yani, piyango bileti alan bir kimseye büyük meblağda bir ikramiye çıktığında, “Ben bu parayı bilet almakla kazandım.” diyemez. Bilet alma gibi cüzi bir fiil, o kadar servetin kazanılmasına kâfi gelmeyeceğinden, bu servet bir piyango ikramiyesi olarak düşünülecektir. Bizim bütün ibadetlerimiz de cennetteki saadeti elde etme noktasında bir bilet alma gibidir.

Burada geçen “piyango” kelimesini, bir şans oyunu olarak algılamamız gerçekte bağdaşmaz. Bir kısım insanlar cennete şans eseri olarak girecek ve bir kısmı da yine o ebedî saadeti şans eseri kaybedecek değillerdir. İman ve salih amel cenneti, küfür ve isyan da cehennemi netice

verir. Ancak, yapılan ibadetlere karşılık cennetin ihsan edilmesi piyango ile servet kazanmaya benzer. O ibadetler cennet için yeterli değildir. Üstadın da ifade ettiği gibi “Cennete girmek mahz-ı fazıldır.” yani sadece İlahi bir ihsan ve lütuftur.

SORU: “... Beş on senelik gençliğin gayr-i meşrû zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azab ve zarar ve âhirette Cehennem ve sakar belâsını çeken adam, en acınacak bir halde olduğu halde,

الرَّاضِي بِالضَّرِّ لَا يَنْظُرُ لَهُ

sırrıyla hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü, “Zarara rızâsıyla girene merhamet edilmez ve lâayık değildir.”

a –Kabir yerine, berzah kelimesinin kullanılması nedendir? Ayrıca, ahirette cehennem ve sakar belası ne anlama gelmektedir?

b – “Zarara rızâsıyla girene merhamet edilmez ve lâayık değildir.” kaidesi herkes için geçerli midir? Günaha giren gençlere merhamet edilmezse tebligat nasıl yapılır? Bu hususta bizleri aydınlatır mısınız?

a- BERZAH , insanın kabre girmesiyle başlayan yeni bir hayatın, ayrı bir âlemin ismidir. Berzah, “perde, iki şey arasındaki engel” demektir.

Dünya hayatıyla ahiret hayatı arasındaki âleme “berzah âlemi” denilir. Bu âlemin, toprağın altıyla fazla bir ilgisi yoktur. Bedenleri çürüyüp dağılanlar, boğulduklarında balıklara yem olanlar, vahşi hayvanlarca öldürülenler, yahut yakılıp kül haline getirilenler de berzah âlemine giderler. Ruhlar bu yeni âlemde, Allah Resulünün (asm.) haber verdiği üzere “ya cennet bahçelerinden bir bahçede” mahşere kadar safa sürerler, yahut “cehennem çukurlarından bir çukurda” kabir azabı görürler.

Sakar; cehennemin yedi tabakasından biridir. Bazı tasniflerde ikinci, bazılarında üçüncü veya dördüncü tabaka olarak geçer. Bu tabakaların her birinin azabı farklıdır. Hangi tabakada kimlerin azap göreceğine dair farklı açıklamalar yapılmıştır. En üst ve en hafif tabaka “cehennem”dir burada günahkâr Müslümanların ceza göreceği ifade edilmiştir. En alt ve en şiddetli tabaka ise “haviye” olup, burada münafık ve mürtetlerin azap göreceği kaydedilir.

Cehennemin Yedi Tabakası

1- Cehennem (derin kuyu). Azabı en hafif tabakadır.

- 2- Sair (çılgın ateş). Ateşi ve azabı şiddetlidir.
- 3- Sekar (kırmızı ateş). Bu daha şiddetlidir.
- 4- Cahim (yanan kızgın ateş).
- 5- Hutame (kalbleri saran ateşli kaygı).
- 6- Lazy' (Lâzâ) (alevli ateş.)
- 7- Haviye (uçurum). Azabı en şiddetli tabakadır.

b- Cehennem yolunu kendi arzusuyla, bilerek ve seve- rek seçen, ikazlara ve tebliğlere kulak asmayan, başkalarını da bu yanlış yola çekmeye çalışan kimseler hakkında “Za- rara rızâsıyla girene merhamet edilmez ve lâıyk değildir.” buyrulmuştur. Cenab-ı Hak, böyle kimselere merhamet etmediğı gibi, cehennemdeki azap melekleri de merha- met etmezler, müminler de etmemelidirler.

Soru cümlesinde acımayla ilgili iki ayrı ifade geçiyor: Birisi, “en acınacak halde olduğı halde”, diğeri “hiç acın- maya müstahak olmaz.” Onların halleri acımayı ve imdat- larına koşmayı gerektiriyor, ama zarara rıza ile girdikleri ve hallerinden memnun oldukları için sizi reddettiklerin- de artık onlara merhamet edilmeyecektir.

Burada verilen temel mesaj, bu gibi kimselere ölçü- süz şefkat gösteren kimselerin, sonunda kadere itiraz tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceklerini ikaz etmektir. “Allah’ın rahmetinden fazla rahmet edilmez.” hakikati-

ni gözden ırak tutmamak, bu gibi kimselere yersiz acıma yerine, yanlış yollara sapma tehlikesine maruz olanlara şefkat edip onların kurtulmaları için gayret göstermek en doğru, en isabetli ve en faydalı yoldur.

ONUÇÜNCÜ SÖZÜN İKİNCİ MAKAMININ HAŞİYESİ

SORU: ‘Risâle-i Nur’daki hakiki teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Hususan, gençlik darbesini yiyip taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nurlara ekmek kadar ihtiyaçları var.’

Risale-i Nurun, mahpuslara teselli noktasında nasıl bir tesiri var ki; mukayese olarak ekme gibi temel bir gıda ile denk tutuluyor?

HAPSE DÜŞMÜŞ bir genç, dünyevi istikbali için hiç bir faaliyet gösterecek halde değildir. Eğer hapis müddeti de uzunsa, çıktığında artık bir meslek sahibi olma şansını da büyük ölçüde kaybetmiştir. Zaten kısa olan bu dünya hayatının en verimli bölümü olan gençliğini hapiste geçiremeye mahkum olan bir genç, bu halden büyük ız-

dırıp duyar ve istikbalinden fazlasıyla endişe eder. Böyle bir kişinin hakiki tesellisi, bu dünyanın zevk ve safa yeri olmayıp “bir imtihan meydanı ve ahiretin tarlası” olduğu gerçeğini göz önüne alarak, hapis müddetince birçok haramdan uzak bir hayat sürmenin avantajını da iyi kullanıp baki olan ahiret için bir şeyler yapmak, o âlemde yüzünü güldürecek, derecesini artıracak ve yaptığı hatalara da kefaret olacak hayırlı işler yapmaktır.

Risale-i Nurda, insanın mahiyeti, dünyaya gönderiliş hikmeti, hangi amellerle manen terakki edip cennete layık kıymet alacağı, ahiret hayatına göre dünya hayatının gölge gibi zayıf kaldığı, ibadetin önemi gibi konular insanın hem aklını ikna, hem kalbini tatmin, hem bütün hissiyatını doyuracak bir mükemmellikte işlendiğinden bu derslere herkesin büyük ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç noktasında birinci sırayı mahpuslar alırlar. Bu derslerdeki hakiki teselli ile onların o mahzun, kırık ve ümitsiz kalpleri ferahlar, canlanır ve ümitle dolar. Böylece, Allah’a karşı ubudiyet görevlerini severek, büyük bir iştiaak ve hassasiyetle yerine getirirler.

SORU: ‘...Ve bilhassa şimâlde koca bir devlet, gençlik hevesâtını elde ederek, bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü, âkıbeti görmeyen

kör hissiyâtla hareket eden gençlere ehl-i nâmusun güzel kızlarını ve karılarını ibâhe eder. ... Hem, serseri ve fakir olanlara zenginlerin mallarını helâl eder ki, bütün beşer bu musîbete karşı titriyor.'

Şimalde koca bir devletten maksat nedir? Bu devlet Rusya ise taarruzu komünizm dediğimiz fikri bir cereyan şeklinde değil midir? Burada sefahatin merkezi olan Avrupa ve kapitalist ülkeler niçin nazara verilmemiştir?

'Hem, serseri ve fakir olanlara zenginlerin mallarını helâl eder ki, bütün beşer bu musîbete karşı titriyor.' cümlesini izah eder misiniz?

ŞİMALDEKİ koca devletten maksat Rusya'dır. Yakın zamana kadar dünya siyasetine iki devlet yön veriyordu: Amerika ve Rusya. Daha sonraları Rusya'nın adım adım gerilemesiyle Avrupa ülkeleri, özellikle Almanya, uzak doğuda ise Japonya öne çıktılar.

Her ne kadar sefahat denilince Avrupa hatıra gelirse de, Rusya'da bir grup komünist parti üyesinin büyük bir coğrafyayı hakimiyetleri altında tutmasında iki faktörün rolü büyüktür: Cebir ve sefahat. O azınlık yöneticiler, ül-

keyi bir taraftan zulümleriyle inletirken, öte yanda gençleri dejenere etmek için içki alışkanlığını hastalık derecesinde yaygınlaştırdılar ve ahlaksızlığın her türünü teşvik ettiler. Üstadın yazdıkları aynen Rusya’da uygulanmıştır. Rusya’yı idare eden Komünist Parti yöneticileri, kendi halklarını böyle esir ve sefih yaparlarken, dış ülkelerde “eşitlik ve sosyal adalet” propagandalarına ağırlık verdiler. Buralarda, özellikle de Türkiye’de sefahati yaymak için özel bir gayret göstermelerine gerek yoktu, çünkü bu menhus görevi “Avrupa’nın naşir-i efkârı olan gazeteler” en ileri derecesiyle zaten icra ediyordu.

Türkiye’de ve bir çok geri kalmış ülkede servet düşmanlığını ön planda tuttular. Kendilerine bağlı yazarlar, bütün makalelerinde, roman ve hikayelerinde sürekli olarak insanların eşit oldukları tezini işlediler ve zengin fakir ayırımını durmadan körüklediler.

İç savaşları doğurabilecek bu büyük tehlike hakkında Üstadımızın “bütün beşer bu musibete karşı titriyor” ifadesi aynen yaşıyordu.

Üstadın zamanında, ülkemizi yönetenler de sosyalist fikre çok sıcak bakıyorlardı. O dönemde Türkiye’nin yüzü Avrupa’dan çok, Rusya’ya dönüktü. İç savaş tehlikesi Türkiye için de aynen geçerliydi. Ancak o kirli oyun, ülkemizde gerçek manada sergilenemedi. İnsanlar dinden

uzaklaştırılıp, sefahate teşvik edildilerse de birbirlerine düşman kamplara bölünmediler. Sonraki yıllarda ise iman ve Kur'an hizmetinin, büyük baskılara rağmen, kalplerde makes bulması sonucu, bu iç savaş tehlikesi de ülke gündeminden yavaş yavaş kalktı. Türkiye bölünmedi, ama sonunda Rusya bölündü. Bu bölünme ile sağlanan kısmî hürriyet ortamında, iman ve Kur'an fedaileri Rusya'daki insanların da imdadına koşmaya başladılar.

Günümüzde ülkemizde cereyan eden terör hareketleri artık Rusya'nın değil, dünya çapında silah ve uyuşturucu ticareti yapan çirkef örgütlerin marifetidir. Birçok devletin de bu örgütlerle gizli veya açık ilgisi vardır. Ülkemizin gelişmesini istemeyen dış güçler, bu örgütlere, maalesef, destek olmaktadır.

SORU: 'İşte bu asırda, İslâm ve Türk gençleri, kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risâle-i Nur'un Meyve ve Gençlik Rehberi gibi keskin kılıncılarıyla mukabele etmeleri elzemdir.'

İki cihetten hücum eden tehlike nedir?

BİR ÖNCEKİ soru cümlesinde geçtiği üzere, şimalden gelecek iki tehlikeden birincisi, "ehl-i nâmusun güzel kız-

larının ve karılarının ibâhe edilmesi”, namus ve iffetin ortadan kaldırılıp ahlâksızlığın topluma hâkim olması.

İkinci tehlike, “serseri ve fakir olanlara zenginlerin mallarının helâl “ edilmesiyle bir iç savaş ortamının hazırlanması.

SORU: ‘Eğer terbiye-i Kur’âniye ve Nurun hakikatleriyle kendini muhâfaza eylese, tam bir kahraman genç ve mükemmel bir insan ve mesud bir Müslüman ve sâir zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.’

“Terbiye-i Kur’aniye ve nurun hakikatleriyle donanan bir gencin mes’ud bir Müslüman ve sair zihayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olduğundan bahsediliyor. Bu cümle sadece nur talebesi gençlere mi bakıyor? Sultan olma ifadesi hangi anlamda kullanılmıştır?

TERBİYE-İ KUR’ANİYE ifadesi bütün Müslümanları kapsar. Nur Talebeleri, Kur’anın bu asırdaki manevi tefsiri olan Nur Risalelerinin hakikatleriyle kendilerini bu ve benzeri tehlikelerden korumaktadırlar.

Sultan olma meselesi ise insan nevinin arza halife ol-

masını ifade eder. Bütün insanlar bu şerefe sahip olarak ahsen-i takvimde yaratılmışlardır. Ancak, bunun gereğini yerine getirerek iman, salih amel ve takva dairesinde yaşayanlar “sair zihayatlara, hayvanlara bir nevi sultan” olurlar. Aksi yolda gidenler ise, Kur’anın haber verdiği gibi, hayvanlardan daha aşağı düşerler.

“Yoksa onların çoğunu iştirirler ve akıl ederler mi sanıyorsun. Onlar, başka değil, hayvanlar gibidirler. Hatta, gidişçe daha sapıktırlar.”

— Furkan Suresi, 44

SORU: ‘Evet, bir genç, hapiste, yirmi dört saat her günlük ömründen tek bir saatini beş farz namaza sarf etse ve ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musîbete sebebiyet veren hatâdan dahi tevbe edip sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse, hem hayatına, hem istikbâline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabâsına büyük bir faydası olması gibi; o on, on beş senelik fânî gençlikle, ebedî parlak bir gençliği kazanacağını, başta Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, bütün kütüb ve suhuf-u semâviye katî haber verip müjde ediyorlar.’

Bir gencin hapisshanedeki hayatı Üstadımı-

zın nazara verdiği tarzda geçerse; on, on beş senelik fani gençlikle ebedi bir gençliğin kazanılacağı, kütüb-ü semaviye delil gösterilerek müjdeleniyor. Beşerin kanunlarına göre verilen bu dünyevi cezalar bu gibi neticeleri doğurabilir mi?

BU CÜMLEDE birkaç nokta nazara veriliyor:

- Günün bir saatini namaza vermesi.
- Hapsin, dışarıda işlenecek günahlara engel olması.
- Hapse sebep olan hatasından tövbe etmesi.
- Hapis müddetince de sair günahları işlememesi.

Bu şartları yerine getiren bir genç, kendi hayatını İslamî çizgiye çekmiş olur. Bu halin hapis sonrası da, İnşallah, devam etmesiyle, istikbal hayatını istikamet üzere tanzim eder, aynı hatalara bir daha düşmemeye çalışır. Böylece hem akrabalarına, hem vatanına, hem milletine faydalı bir evlat olur.

Ebedi saadet bir anda da kazanılır. Bir insan bir an iman edip hemen vefat etse ebedi saadete nail olur. Hissiyatın akla galip geldiği on beş senelik gençlik hayatını iman ve ibadet dairesinde geçiren bir genç, daha sonraki hayatını da aynı şekilde geçirmesi ve ebedî saadete maz-

har olması kuvvetle umulur.

“Başta Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân, bütün kütüb ve suhuf-u semâviye katî haber verip müjde” ettikleri haber, “gençliğini iman ve salih amel dairesinde geçirenlerin cennette ebedî bir gençliğe kavuşacaklarıdır.” Dünyevi cezalar bu hükmü bozamaz. Zerre miskal hayır ve şerrin tartılacağı mizanda o suçlar ve çekilen cezalar da yerlerini alacaklar, hüküm günahların sevapları galip yahut mağlup gelmesine göre tahakkuk edecektir.

Gençliğini iman ve salih amel dairesinde geçirenler, mizanda günahları galip gelerek cehenneme girseler de sonunda “Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyânın, bütün kütüb ve suhuf-u semâviyenin katî haber verdiği” ebedi saadete ereceklerdir.

SORU: “Ey zevk ve lezzete mübtelâ insan! Ben yetmiş beş yaşımda, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hâdiselerle aynelyakîn bildim ki, hakiki zevk ve elemsiz lezzet ve keder-siz sevinç ve hayattaki saadet yalnız imân-dadır ve imân hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa, dünyevî bir lezzette çok elemeler var. Bir üzüm tanesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçıır.’

- a – ‘Binler tecrübeler, hüccetler ve hadiselerle aynelyakin bildim ki’ ifadesini nasıl anlamalıyız? Üstadımız nelere şahit olmuş olabilir?
- b – İman dairesinde olanların elemeleri, keuderleri, hayat sıkıntıları olmuyor mu?
- c- Dünyevi lezzetler için; ‘bir üzüm tanesi yedirir on tokat vurur’ ne demektir?

a- ÜSTADIMIZ kendi ifadesiyle, her şeyde rahmet-i İlahiyenin izini, özünü, yüzünü gören büyük bir mürşit olduğu için, bütün musibetleri gülerek karşılamış, başına imtihan yollu gelen bütün sıkıntılarda, hapislerde, sürgünlerde, ihanetlerde hiç sarsılmamış ve bunların hepsinde inayet-i İlahiyenin bir cilvesi olduğunu hissetmiş, talebelerini de bu noktada sabır ve tahammüle teşvik etmiştir. Öte yandan, uzun ve bereketli ömründe hem eski Said, hem de yeni Said döneminde dostlarının başına da nice hadiseler gelmiş, o müstesna zatlar da aynen Üstad gibi imandaki hakiki zevki tattıklarından, dünyanın musibetleri onlara gölge gibi hafif gelmiştir. Bunların çok az bir kısmı Lahika Mektuplarında yazılmakla beraber büyük kısmı Üstadın ahirete göçmesiyle birlikte bizim bilgi alanımızdan kaybolmuştur.

b- Nurlarda geçen, “ Bize tattırdığın nimetlerin asıllarını, menbalarını göster.” cümlesinden de anlaşılacağı gibi bu dünya gölgeler âlemidir, asıllar ahirettedir. Dünyadaki bahçeler, cennet bahçelerinin gölgeleri, dünyadaki nehirler cennet ırmaklarının gölgeleri olduğu gibi dünyadaki zevkler ve hazlar da cennettekilerin gölgeleri hükmündedir. Yani onlardan o kadar zayıf ve asıl zevklerden o kadar uzaktırlar.

Buna göre, dünya nimetleriyle cennet nimetleri arasında, bir meyveyle gölgesi arasındaki fark kadar bir farklılık vardır. O ebedi saadete ve o sonsuz zevk ve hazlara kavuşmanın en önemli sebebi, bu dünya hayatında meşru olmayan zevklerden uzak durmak, meşru zevklerde de israfı girmemektir. Bu şuurda olan bir mümin, “Dünyada rahat yoktur.” hadis-i şerifinin ışığında dünyanın rahat etme yeri değil, çalışma yeri olduğunu bilir. Yaratılış gayesi olan ibadet görevini aksatmadan yerine getirir. Böyle bir kulun meşru dairedeki dünyevi işleri de bir nevi ibadet olur

“Namaz kılanın diğer mübah dünyevi amelleri güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır.” — Sözler, Dördüncü Söz

Dünya işlerini bu şekilde ebedileştiren bir mümin

için hastalıklar ve musibetler de, Üstadın ifadesiyle, birer “menfi ibadet” olurlar. Onlara sabır ve tahammül etmek, kimden geldiğini bilerek şikayet yoluna gitmemek, çaresi olan bir problemin çözümü için gerekli sebeplere hassasiyetle teşebbüs ettikten sonra Allah’a tevekkül etmek, mümin için, bu dünyayı bir saadet diyarı haline getirir. “İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar.” hadis-i şerifinden ders alarak, bu dünyanın bütün sıkıntılarının kısa süren bir rüyada çekilen elemeler gibi olduğunu bilir.

Dünyanın keder ve elemeleri insan kalbini ebedi âleme çevirmeleri, günahlara kefarete olmaları, sabredenlerin derecelerini artırmaları cihetiyle mümin için ayrı birer rahmet tecellisidirler.

c- Dünya hakiki zevk yeri değil, bir imtihan meydanıdır. Bu meydanda, bir takım nimetleri tatsak bile, Üstadın buyurduğu gibi, “tasavvur-u zevalden gelen elemeler kalbi kanatıyor.” Alınan lezzet ondan ayrılmanın elemin yanında çok küçük kalıyor.

Öte yandan, dünya nimetlerine kavuşmak için büyük gayretler gösteriliyor. Çekilen sıkıntılar saatlerce, aylarca sürdüğü halde, alınan lezzet birkaç dakika, yahut birkaç saat kadar kısa kalıyor. Bu yönüyle de bir üzüm yedirmenin bedeli yüz tokat oluyor.

“Bu zamanda isrâfâta medar olacak para çok pahalıdır. Mukabilinde bazan haysiyet, namus rüşvet alınıyor. Bazan mukaddesât-ı diniye mukabil alınıyor, sonra menhus bir para veriliyor. Demek, mânevî yüz lira zararla maddî yüz paralık bir mal alınır.”

— Lem’alar , On Dokuzuncu Lem’a

SORU: ‘Ey hapis musîbetine düşen bîçareler! Mâdem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız; âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifade ediniz. Nasıl, bâzan ağır şerâit altında düşman karşısında bir saat nöbet, bir sene ibâdet hükmüne geçebilir; öyle de sizin, bu ağır şerâit altında, herbir saat ibâdet zahmeti, çok saatler olup, o zahmetleri rahmete çevirir.’

Burada ağır şartlar altında nöbet tutan bir askerin vazife ve sevabıyla; mesuliyeti mucip bir suç işleyerek hapse girmiş bir insanın hapis hanedeki ibadetli hayatı bir tutuluyor. Bu meselenin izahını lütuf eder misiniz?

AĞIR ŞARTLAR ALTINDA yapılan ibadetlerin, hizmetlerin mükâfatı da o nispette büyük olur. Bu ağır şart

fakirlik de olabilir, hastalık da olabilir, hapis de olabilir. Sıkıntı çeken o kişinin başka suçları ve günahları bu kanunun işlemlerini etkilemez. Zerre miskal sevap da, zerre miskal günah da ayrı değerlendirilir.

Üstadın şu ifadelerinin de bu konuyla yakın ilgisi olduğunu düşünüyorum:

“Hem dünyada, hayatın hakkı şamil ve âmmdır. O rahmet-i âmminin bir cilve-i manidar, onun bir sır-ı hikmeti var; küfür mani değildir.”

Demek ki, Cenab-ı Hakk'ın esma tecellilerini birbiriy-le karıştırmamak gerekiyor. Tarlasını eken bir dinsize rızkını vermesi Rezzak isminin gereğidir. O kişiyi ahirette cehennemine koyması da Adil isminin gereğidir.

Buna göre, sıkıntı ve zahmetler içinde ibadet yapan kişinin, bunun karşılığını kat kat almasını gerektiren İlahi hikmet ve adalet, o kişinin başka günah ve isyanlarına bakmaz. Onların cezası ayrı, bunun mükâfatı ayrıdır.

SORU: ‘İkinci nokta da, ‘Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir’ buyrulmaktadır. Bu genel bir kaide midir?

ZEVAL-I ELEMİN lezzet olması bütün canlılar âlemi için geçerlidir. Bir hastalıktan şifa bulmanın lezzetini bütün canlılar tadarlar ve bundan kendilerine göre bir sevinç, bir ferah duyarlar. Zeval-i lezzetin elem olması ise akıl sahipleri için geçerlidir. Diğerleri, lezzetin ne gelmesini, ne de gitmesini düşünecek halde değildirler. Onlar sadece hazır zamanda tattıkları lezzetle zevk duyarlar, onun gitmesiyle çok kısa süren bir elemeleri olsa da bunu uzun süre düşünecek halde değildirler.

Kâmil müminlerin halleri daha başkadır. Onlar bütün hayrın Allah'ın elinde olduğunu bilir, Ondan gelen her şeyi güzel görürler. "Esmâ-i hüsnânın hepsi güzel olduğu gibi, bunların bütün tecellileri de güzeldir." diyerek "Kahrın da hoş, lütfun da hoş." makamında yaşarlar. Bunun en yakın örneği Üstat hazretlerinin hayatında görülmektedir. "Kadere iman eden, eleminden emin olur." hakikatini bütün ömründe değişmez düstur yapan Üstadımız, başına gelen her türlü musibette inayet-i İlahiyenin bir cilvesini aramış ve hiç ümitsizliğe düşmeden davasını gönüllere mal etmeye muvaffak olmuştur.

SORU: 'Meselâ, birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimâlinde, bugün, o niyetle mütemâdiyen ekmek yese ve su içse, ne derece di-

vâneliktir; aynen öyle de, geçmiş ve gelecek elemli saatleri-ki, hiç ve mâdum ve yok olmuşlar-şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp Allah'tan şekvâ etmek gibi, "Of, of!" etmek divâneliktir. Eğer sağa, sola, yani, geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hazır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir; sıkıntı, ondan bire iner.'

a – İnsanın, akıl alakadarlığı ile mazi ve müstakbelle irtibatı vardır. Bu fitri yapı, buradaki tavsiye ile nasıl bağdaştırılabilir? Bir Müslümanın mazi ve müstakbeli düşünmesi nasıl olmalıdır?

b – Sabır kuvvetinin kullanımı ile ilgili tavsiyenin tatbiki çok zor ve müşkül görünüyor. Bu hususta herhangi bir tavsiyeniz var mıdır?

İNSANIN maziden yardım, ders ve ibret alıp istikbal için çalışması onun yaratılışının gereğidir. Basit bir matematik işlemi yaparken bile ilkokul çağında ezberlediğimiz çarpım tablosundan yardım alıyoruz. Burada kastedilen mana daha farklıdır. Mazide olmuş bir acı hadiseyi dü-

şünmenin kişinin moralini bozmaktan, şevkini kırmaktan öte bir şeye yaramayacağı açıktır. Onu kadere verip, yani onda kaderin bir hikmetini, bir güzelliğini arayıp istikbal için çalışmak en güzeli ve en faydalı yoldur.

Hastalıklarda da durum buna benzer. Daha önceki günlerde ve haftalarda çektiği acıları düşünüp ah! çekmek hastanın dayanma gücünü zayıflatır. “Bu acılara şu kadar gün sabrettim, bu gün de sabredebilirim.” deyip geçmişten kuvvet almak ise hastanın iradesine kuvvet verir.

Aynı şekilde, istikbalde de bu hastalığı çekmeye devam edeceğini düşünüp sabırsızlık göstermek de kişinin iradesini zayıflatır. Mazide çektiklerini bir moral gücü olarak değerlendirip, henüz gelmemiş günlerin elemiini şimdiden ruhuna çektirmemek en selametli yoldur. Bunu başarmak, özellikle hassas ruhlar için, bir de ahiret imanında zafiyet olanlar için oldukça zor olabilir. Ama unutmayalım ki, bütün güzel sonuçlar zorluktan doğmuşlardır. Doğum olayında annenin çektiği ızdırap bunun en açık örneğidir. Çok az yürüyen bir kişi, aniden uzun bir yola çıkarsa kısa zamanda yorulur, takatten düşer. Ama bu işi sistemli bir şekilde her gün yapsa daha önce kendisine çok uzun gelen mesafeler kısılır, yorgunluk da azalır. Adalelerimiz için geçerli olan bu kaide, ruh yapımız, sinir sistemimiz için de geçerlidir. Sabır, ancak sabrederek öğrenilir.

SORU: ‘... Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktûlün akrabâsı dahi, intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetini ve ömrünün zevkini kaçıır; ... Bunun tek bir çaresi var: O da Kur’ân’ın emrettiği ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktizâ ve teşvik ettikleri olan, barışmak ve musâlâha etmektir.’

a- Barış ve musalaha ile, hem dünya hem de ahiret azabından kurtulmak nasıl oluyor? b- Kur’anın ve İslamiyet’in iktiza ettiği barış ve musalahayı nasıl anlamalıyız?

MUSALAHA, sulh içinde kavgasız bir hayat sürme konusunda, karşılıklı olarak anlaşmaya varmak demektir. Barış içinde yaşayanların dünya azabından kurtulmalarından maksat, o hapis hayatının “intikam endişesiyle, düşmanı düşünmekle, korku ve hiddet ile” zehirlenmesidir.

Barış ve musalaha içinde yaşasalar, hiç olmazsa hapis müddetince huzurlu bir hayat geçirirler. Üstadın da tavsiye ettiği gibi, o birkaç yıllık hapis hayatını ibadetle

değerlendirseler hapsi, cehennem hapsinden kurtulmaya vesile yaparlar. Aksi halde, hapis içinde ayrı ve daha ağır bir hapis hayatı sürerler.

Ahiret azabından kurtulmayı şöyle anlayabiliriz: Hapiste sulh yolunu tutanlar, hislerini yenmeyi başaranlar yeni bir suç işlemek suretiyle ebedi hayatlarını tehlikeye atmayacak, azaptan kurtulacaklardır.

Öte yandan, başkalarına endişe, korku, elem çektirmek de kul hakkına girdiğinden, hapisteki rakiplerine bu maddada zulmetmek de ahiret azabını netice verir. Sulh ve barış içinde yaşamak onları bu azaptan da kurtarır.

Kur'anın ve İslamiyet'in barış ve musalahayı iktiza etmesi:

“Sulh, (daima) hayırdır.” ayet-i kerimesi İslâm'ın barış dini olduğunun simgesi haline gelmiştir. Ayetin tamamının meali şöyledir:

“Eğer bir kadın kocasının kötü muamelesinden ve kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir anlaşma yapmalarında mahzur yoktur. Sulh, (daima) hayırdır. (es-sulhu hayr)...”

— Nisa Sûresi, 128

Sulhu emreden bir başka ayet-i kerime:

“Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah’a (güven. Çünkü Allah, Semî’dir, Alîm’dir (her şeyi hakkıyla işitir ve bilir))”

— Enfal Sûresi, 61

Peygamberimizi öldürmek ve İslam dinini ortadan kaldırmak için var güçleriyle çalışan, Müslümanları hicrete zorlayan, onları Medine’de de rahat bırakmayan, yaptıkları harplerde nice güzide sahabeyi katleden Mekke müşrikleri sonunda mağlup düşerler ve sahabeler Mekke’yi fethederler. Müşrikler kendilerine nasıl bir işkence uygulanacağını merakla beklerken, Resûl-i Ekrem (aleyhisselam) bütün Mekkelilere; “Kim evinde kalırsa güven içindedir, kim Ebû Sufyân’ın evine giderse güven içindedir, kim Kâbe’ye girerse güven içindedir.” şeklinde bir fermanda bulunur.

Daha sonra kendilerine hitap ederken, “Ben, size kardeşim Yusuf’un (a.s.) dediği gibi derim, diyerek aşağıda mealini verdiğimiz ayet-i kerimeyi okur:

“Bugün sizi kınayacak, serzenişte bulunacak değilim! Allah da sizi mağfiretiyle bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir .”

— Yusuf Sûresi, 92

Peygamberimizin bu davranışı, “sulh daima hayırdır.”

ayet-i kerimesinin harika bir uygulamasıdır.

Müslümanların kendi aralarında sulh içinde yaşamaları konusunda, şu ayet-i kerime de çok önemli mesajlar ihtiva eder:

“İnananlar ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.”

— Hucurât sûresi, 10

Bu konuda bir de hadis-i şerif naklederek konuyu böylece özetlemek istiyorum:

“Birbirinizle ilginizi kesmeyiniz, sırt dönmeyiniz, kin tutmayınız ve haset etmeyiniz. Ey Allah’ın kulları kardeş olunuz. Bir Müslüman’ın, kardeşini üç günden fazla terk edip küs durması helâl değildir.”

— Buhari, Edep 57,58,62

SORU: ‘Evet, hakikat ve maslahat sulhtur. Çünkü, ecel birdir, değişmez. O maktül, herhalde, ecel geldiğinden daha ziyâde kalmayacaktı; o kâtil ise, o kazâ-i İlâhiyeye vâsıta olmuş.’

Kader risalesinde; ‘kaderin sebep ve müsebbebe bir baktığı’, sebep ortadan kalkınca,

müsebbebin vukua geleceğinin bizce meçhul olduğu ifade edilmektedir. Bu iki farklı ifadeyi nasıl bağdaştıracamız?

KADER RİSALESİNDE manen terakki etmeyen avamın, mazideki olaylara kader noktasına bakarak yeis ve hüzünden kurtulacakları kaydedilir. Üzüntüye sebep olan hadise mazide meydana gelmiş ve şu anda artık dönüşü olmayan bir yola girilmiştir. İnsanın cüz'i iradesine, o olayın yönünü değiştirme noktasında, bir görev düşmemektedir. Bir şey yapamamanın bir sonucu olarak ümitsizliğe düşüp üzülmemek için, mazideki olaylar kadere verilir: "İlahi takdir böyle imiş, bunda da bir hayır vardır."denilerek ruhlar azaptan kurtarılırlar.

İstikbal hadiseleri için böyle düşünmek, insanı sefahata ve atalete (tembelliğe) atar. Yani, "kaderimde varsa olur" diyerek sebeplere teşebbüs etmemek, yahut "benim kaderimde sefih olmak varmış" deyip yanlış yolda devam etmek, kaderin yanlış kullanılmasıdır ve insanı olumsuz sonuçlara götürür.

"Manen terakki etmeyen avam içinde kaderin cây-ı istimali var. Fakat o da maziyyat ve mesaibdedir ki, ye'sin ve hüznün ilâcıdır. Yoksa measi ve istikbaliyatta değildir ki, sefahete ve atalete sebeb olsun." — Sözlər, Yirmi Altıncı Söz

Kaderin sebeple müsebbebe bir baktığı meselesine gelince, Üstadın verdiği tüfek atma misalinde olduğu gibi, “şu netice şu sebeple vuku bulacak” diye ilm-i İlahide bilinmektedir. Eğer tüfeğin atılmamasını düşünssek olayın öteki yarısı hakkına bir şey söyleyemeyiz.

Hapishanede Üstadın nasihat ettiği kesimde durum farklıdır; yani tüfek atılmış ve adam ölmüştür. Olay vuku bulmuştur, geriye dönüş de mümkün değildir. En iyisi kade razı olup hem yeisten ve hüzünden kurtulmak, hem de yeni cinayetlerin önüne böylece geçmektir.

“Maziye, mesâibe kader nazarıyla ve müstakbele, meâsiye teklif noktasında bakmak lâzımdır Cebir ve İtizal, burada barışıklar ”
— Mektubat

SORU: “Eğer o katl, bir adâvetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münâfık o fitneye vesîle olmuş ise, çabuk barışmak elzemdir. Yoksa, o cüz’î musîbet büyük olur, devam eder.” Katl fiilinin, adavet ve kinden gelmesi ile, bir münafığın fitnesi ile ilgili olmasının ne farkı vardır? Bu ikinci halde barışmanın acele yapılması tavsiye edilmektedir. Acaba hikmeti nedir?

ÖLÜM OLAYININ temelinde fitne varsa, yani kasıtlı olarak birileri iki grubu, mesela iki sülaleyi, iki aşireti birbirine düşürerek büyük bir cinayetler zinciri planlamışsa, onların bu kirli emellerinin önüne geçmek için hemen barışmak elzem hale gelir. Diğer halde, cinayet iki kişi arasındaki bir mesele olarak kalır, yahut onların birkaç yakınına yayılır; yangın daha geniş sahalara sirayet etmez. Söndürülmesi de kısmen kolay olur.

SORU: ‘Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktüle her vakit duâ etse, o halde, her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır; kazâ ve kader-i İlâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa, mâdem Risâle-i Nur dersini dinlemişler, elbette mâbeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya, hem maslahat ve istirahat-ı şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktizâ ediyor.’

Bu paragrafı; ‘kaza ve kader-i ilahiye teslim olarak affetmek’ tavsiyesine göre açabilir misiniz?

NUR'LARDA "Kaderin her şeyi güzeldir." buyrulur. Bütün âlemlerde hükmeden bu gerçeği çok dar bir dairede, meselâ insanın simasında tefekkür edelim. Yüzümüzdeki organların şekilleri, yerleri, büyüklükleri, görevleri, sayıları gibi bütün özellikleri İlâhi takdir iledir. Yani, bu plan ve program tamamen İlahidir, insan iradesinin burada hiçbir müdahalesi olmamıştır, olamaz da. Bu takdirin her ciheti güzeldir. Gözümüzün iki, burnumuzun bir tane olması güzeldir. Kulaklarımızın yan tarafta, ağızımızın ön kısımda yer alması güzeldir. Alt çenemizin hareketli, üst çenemizin sabit olması güzeldir. Yüzümüzdeki her organın şekli kendi görevine göre en güzel şekilde takdir edilmiştir. Simamızdan verdiğimiz bu örneği bedenimizdeki bütün iç organlara da uygulayabiliriz, daha sonra bedenimizi kuşatan harici âleme geçer, İlâhi takdirin bütün mahlukatta en mükemmel, en güzel şekilde icra edildiğini görürüz.

İnsanların işledikleri hatalarda, kusur o şahıslara ait ise de, bunlarda da netice itibariyle birçok gizli güzellikler bulunabilir. Mazide vuku bulan ve müdahale imkanımızın olmadığı olaylara da, "Kaderin her şeyi güzeldir." hakikatinin ışığında bakmak, bizi birçok ruhi sıkıntılardan kurtarır. Üstadımız güzelliği ikiye ayırır: Hüsn-i bizzat, hüsn-ü bilgayr. Birincisi zatında güzel, ikincisi ise neticeleri itibariyle güzel demektir. Sıhhat zatında güzel, hasta-

lık ise neticeleri itibariyle güzeldir. Bu gibi olayları da bir nevi hastalık olarak görmek, onda hakkımızda hayırlı olacak güzel neticeler beklemek bizi “kaza ve kader-i ilahiye teslim olarak affetme” noktasına getirebilir. Aksi halde, ihtilaflar artar, düşmanlıklar alevlenir, cinayetler bir iken on olur, yüz olur.

SORU: ‘Azîz yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,’ ‘Benim katî kanaatim gelmiş ki, buraya girmemizin inâyet-i İlâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi, sizsiniz. Yani, Nurlar, tesellileriyle ve imânın hakikatleriyle sizi bu hapis musîbetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlardan ve boşu boşuna gam ve hü-zün ile giden hayatınızı faydasızlıktan bâd-ı hevâ zâyî olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp, tam bir teselli size vermektir.’

a-Bu tavsiyeler hangi hapishanede cereyan etmiştir?

b- Bir de Üstadımızın ve nur talebelerinin bu hapishaneye girmeleri mahpuslar için bir inayet olarak anlatılıyor. Bu inayetten maksat ve hikmet nedir?

a-AFYON HAPİSHANESİNDE olduğunu biliyoruz.

b- İnayetten maksat, Üstadın şu ifadelerinde açıkça ortaya konmuştur: "... Hapis musîbetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlardan ve boşu boşuna gam ve hüzn ile giden hayatınızı faydasızlıktan bâd-ı hevâ zâyî olmasından ve dünyanın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp, tam bir teselli size vermek.."

Mahpusların sıkıntılardan kurtulmaları, onlara büyük bir yardım olduğu gibi, hayatlarının faydasız geçmesini önleyip o hayatı değerlendirmek, ağlayan dünyalarına karşı ahiretlerini ağlamaktan kurtarmak, yani ahiret alemini ebedi azap yerine sonsuz bir saadete çevirmek onlar için en büyük bir inayet ve yardımdır. "Sizlere karşı bu büyük görevi yapalım diye inâyet-i İlahiye ile bu hapse girdik." deniliyor.

LEYLE-İ KADİRDE İHTAR EDİLEN BİR MES'ELE-İ MÜHİMME

SORU: "Leyle-i Kadir'de kalbe gelen pek geniş ve uzun bir hakikate, pek kısaca bir işa-

ret edeceğiz” ifadesinde “kalbe ihtar edilen” tabiri geçmektedir. Üstad’ımız; külliyyatın birçok yerinde bu anlamda ifadeler kullanmıştır. Bu konuda birtakım tenkitlere ve itirazlara muhatap oluyoruz.

Bu hususta kanaatiniz nedir?

BU GİBİ tenkitleri yapanlar, ya keramet ve şefaati inkâr eden bir ekolün propagandalarına kapılmışlar, yahut kendi mizaçlarında bulunan büyüklenme hastalığını, böyle büyük zatlara da teşmil etme hatasına düşmüşlerdir.

Öncelikle şunu ifade etmek isterim: “Rabbin arıya vahyetti.” ayet-i kerimesindeki “vahiy” kelimesini tefsir âlimleri “ilham” olarak açıklamışlardır.

Üstad hazretleri, hayvanat ilhamlarından avam-ı nas ilhamlarına, avam-ı melaike ilhamlarından, evliya ilhamlarına ve büyük meleklerin ilhamlarına kadar ilhamın çok çeşitleri olduğunu kaydetmiştir. Bu kadar yaygın bir sahadada kendini gösteren İlâhî ilhamdan, ahirzaman fitnesinin manevî hekimliğini yapan bir büyük müceddidin mahrum bırakılmasını hangi mantıkla kabul edebiliriz. Üstat hazretleri, risalelerin ekserisinin “sünühat” olduğunu açıkça beyan etmiştir.

Bu ilahi ihsanın ilan edilmesi meselesine gelince, bu-

rada bir incelik var. Bize göre, bunların söylenmesi kibir oluyor, evliya ise bunları tahdis-i nimet olarak beyan ediyorlar, aksine hareketi nimetleri gizlemek ve bir nevi nankörlük olarak değerlendiriyorlar.

Meselenin çok daha önemli bir yanı daha var. Fena-fillah makamına çıkan evliya, bütün hayırların, bütün güzelliklerin ancak Allah'ın güzel isimlerinin tecellisiyle olduğunu bilmekte, bu manayı kalplerinde bizzat yaşamaktadırlar. Bu zatlar, kendilerindeki güzellikleri de yine bir esma tecellisi olarak görmekte, o tecelliyi methetmenin esma hesabına geçtiğini yakinen bilmektedirler. Onlara göre, “bir ayna, kendinde parlayan ışığı methederse, gerçekte güneşi methetmiş olur.”

Bu noktaya varmış olan o muhterem ve mübarek zatlar, bir çiçeği, bir denizi, güneşi, semayı metheder gibi, aynı rahatlıkla, kendilerini de methedebilmektedirler. Bütün hayrın Allah'tan olduğunu ruhlarına sindirmiş ve kalplerinin en derinliklerine yerleştirmiş olan bu muhterem zatların nefislerine, bu medihden dolayı hiçbir kibir ve gurur gelmemektedir.

Kendini anlatmaya can atan, övülmekten hoşlanan ve henüz nefs-i emmare noktasında duraklayan nefislerin bunu anlamaları çok zordur.

Konunun bir de manevi sorumluluk boyutu var. Kısaca

ona da değinmek isterim:

Hucurât Sûresinde sosyal hayatın vazgeçilmez birçok prensibine yer verilir. Bunlardan birisi de su-i zandan sakınmaktır.

“Ey iman edenler zandan çok sakının. Çünkü zanların bir kısmı günahtır....” — Hucurât Suresi, 12

Bir Müslüman'ın bir hareketini kötüye yorumlamak, kişinin kendi iç âleminde o şahsı çekiştirmesi demektir. Bunu başkasına da söylerse, zaten , gıybet etmiş olur.

Üstat hazretleri Mesnevî-i Nuriye adlı eserinde, dört çeşit hastalıkları ve tedavi çarelerini beyan eder. Bu hastalıklardan birisi de “su-i zan”, yani kötüye yormak, yanlış yorumlamaktır. Orada çok önemli bir ifade geçer:

*“Eslâf ı izamın hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini be-
ğenmemek sû i zandır. Sû i zan ise, maddi ve manevî içti-
maiyyatı zedeler.”* — Mesnevî-i Nuriye

Burada bize şöyle bir mesaj verilmektedir:

Su-i zandan, özellikle de İslam'a hizmet etmiş, müminlerin kalbinde taht kurmuş büyük zatlara su-i zandan şiddetle sakınınız. Zira, büyüklere su-i zan etmenin so-

rumluluğu da büyüktür. Üstad bu risalede isim vermemekle birlikte, kanaatimce, Muhyiddin-i Arabi hazretlerini ölçüsüzce tenkit edenleri ikaz etmektedir.

Üstadın “kalbe ihtar edilme” ifadesini hazmedemeyenler, bunun çok daha ileri derecesini daha başka büyük müşitlerin eserlerinde görebilirler.

O büyük zatları ve sözlerini burada nakletmek istemiyorum. Sadece, Hazret-i Mevlâna'nın, ilk bakışta müstehcen gibi görünün bazı hikayelerini, tenkit konusu yapanlara bir cevap olarak, onun bir temsilinden söz etmek isterim. O büyük zatın büyüklüğüne bütün eserleri birer şahit olmakla birlikte, şu temsili okuduğumda, “Hz. Mevlâna sadece bunu yazmış olsaydı yine büyük bir dâhi olduğunu herkes kabul ederdi.” dedim.

Temsil şöyle:

“Adama, ‘Anneni niçin öldürdün?’ dediler.

Onu yabancı birisiyle yakaladım, dedi.

Peki anneni öldüreceğine o adamı öldürseydin ya, dediler.

O zaman, dedi, her gün bir adam öldürmem gerekecekti.”

Hazret-i Mevlana bu temsili,

“Her kötülüğün anası nefistir.” hakikatini açıklamak için veriyordu. Eğer nefsimizi öldürmesek her gün bir

kalbi kıracak, her gün birileriyle kavgalı olacağız, demek istiyordu.

İşte bu harika temsili yanlış değerlendirerek Hazret-i Mevlana'nın o yüksek ahlâkına ilişmek ne kadar edep dışı ise, Üstadın “kalbe ihtar edilen” tabirinden hareketle onun o engin tevazusuna ilişmek de o kadar yersiz, o kadar anlamsızdır ve büyük bir su-i zandır. “Ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenab-ı Hakk’a çok şükür beni kendime beğendirmemiş.” diyen o büyük Üstada karşı büyük bir haksızlıktır.

SORU: “Nev’-i beşer bu son harb-i umumînin eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdadı ile ve merhametsiz tahribatı ile” diye başlayan uzun cümlede aşağıda sıralanan hususlara dikkat çekiliyor:

“Bu son harb-i umumînin eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdadı ile ve merhametsiz tahribatı.

Birtek düşmanın yüzünden yüzer mâsumu perişan etmesi.

Mağlûbların dehşetli me’yusiyetleri.

Galiblerin dehşetli telâşları.

Fıtrat-ı beşeriyyedeki yüksek istidadatın ...

yaralanması.

Siyaset-i ruy-i zeminin pek çirkin, pek gad-darâne hakikî sûretinin görünmesi.

Nev-i beşerin mâşuk-u mecâzîsi olan hayat-ı dünyeviyye, böyle çirkin ve geçici olmasından fıtrat-ı beşerin hakikî sevdiği, aradığı hayat-ı bâkıyyeyi bütün kuvvetiyle arayacağı.

Bin üçyüzaltmış senede, her asırda üçyüzelli milyon şâkirdi bulunan ... Kur'an-ı Mu'cizül-Beyânın ... hadsiz hüccetleriyle hayat-ı bâkı-yeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyyeyi ders vermesi.

Nev-i beşerin, bütün bütün aklını kaybet-mezse, maddi veya mânevî bir kıyamet baş-larına kopmazsa... Kur'an-ı Mu'cizül-Beyânı arayacağı ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlariyle sarılacakları.

Bu hakikat noktasında kat'iyyen Kur'anın mislinin olmadığı ve olamayacağı ve hiçbir şeyin bu mu'cize-i ekberin yerini tutamaya-cağı."

a- Bu uzun cümlede Üstad'ımız; özellikle, ahir zamanda beşerin, isyan, küfran ve te-cavüzatının neticesi olarak meydana gelen

harb-i umumi ve onun neticesinde hasıl olacak gelişmeler ve hadisatı nazara veriyor ve istikbalde insanlığın Kur'an hakikatleri ile buluşacağını müjdeliyor. Bu kısmın izahını yapar mısınız?

b- Üstadımız, bu cümleyi takip eden paragrafta “saniyen” diye başlayıp, Risale-i Nur'u ehemmiyetle nazara veriyor. Bunun hikmeti nedir?

KONUNUN tarihi ayrıntılarına girmeden, o gün olduğu gibi bu gün de tazeliğini koruyan, yarın da geçerli olabilecek olan temel mesajları şöyle sıralayalım:

İnsanlar ellerine fırsat geçince başkalarını ezmekten, haklarına tecavüz etmekten geri durmuyorlar.

Fen ve tekniğin gelişmesi, insanları daha medeni yapıp, birlikte daha huzurlu bir hayat geçirmelerine hizmet edeceğine, bu imkânlar, insanların birbirlerini öldürmelerinde kullanılıyor; “eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdada yardım ediyor”. Atılan bombalarla harbe katılmayan çocukların, yaşlıların, hastaların ve masum hayvanların da öldürülmesi en şiddetli bir zulümdür.

Medeniyetin imkânlarını böyle yanlış kullananlar, hem mağdur ettikleri toplulukları dünyadan nefret ettiri-

yorlar, hem de en büyük zararı kendi ruh âlemlerine veriyor ve fitratlarındaki yüksek istidatları yaralıyorlar.

Böylece kendileri dünyada gerçek saadeti kaybettikleri gibi, başkalarını da dünya hayatından nefret ettiriyorlar.

Dünyanın bu keşmekeş, bu zulümlü, bu huzursuz hali, insanların kalplerini ebedi saadete çeviriyor.

Bu noktada, hakiki marifet ve gerçek teselli ancak Kur'an'da olduğundan, akıllarını bütün bütün kaybetmeyenler sonunda mutlaka Kur'anı bulacaklardır.

Üstadımızın beyan ettiği gibi, Kur'an-ı Kerimin dört ana maksadı vardır: Tevhid, nübüvvet, haşir, “adalet ve ibadet.”

Ebed için yaratılan insan kalbini öncelikle, Ezeli ve Ebedi olan Allah'a iman, ikinci derecede ise ahirete iman tatmin edebilir. “Necisin, nereden gelip, nereye gidiyorsun suallerine mukni, makbul cevap veren” ancak Kur'andır ve Onu beşere tebliğ eden de Allah Resulüdür (asm.).

Bir insan, kendisini ve bu âlemi Allah'ın yarattığına, halen de bütün ızdırarî işlerini Onun gördüğüne, ihtiyarî işlerde ise insana sadece bir meyil, bir tercih hakkı tanınıp, hayır olsun, şer olsun bütün fiilleri Allah'ın halk ettiğine, her azası ve her hissi hikmetle yaratılan insanın ölümle hiçliğe gömülmeyeceğine, böyle bir sonucun hem insanı hem de onu meyve veren kâinatı abes, hikmetsiz, manasız

kılacağına inanırsa, başına gelen her türlü musibete karşı büyük bir dayanma gücü kazanır. Zira, kendisi sahipsiz olmadığı gibi, ölümün ötesi de hiçlik değildir. Bu dünya imtihanının bir yönü de belaları sabırla karşılayabilmektir. Belaların gelmemesi yahut giderilmesi için insan kendine düşen görevi eksiksiz olarak yerine getirecek, ondan sonra Allah'ın rahmetine ve hikmetine güvenerek Ona tevekkül edecektir.

“Allah, melce ve mencedir. Kâinattan küsmüş, dünya ziynetinden iğrenmiş, vücudundan bıkmış ruhlar” ancak Allah'a imanla tatmin olur ve Onun mukaddes kitabında müjdesini verdiği ve yollarını bütün tafsilatıyla gösterdiği ebedi saadete iman ve o yolda çalışmakla saadete erebilir. Bu dünyada da her türlü meşakkat ve ızdıraba rağmen huzurlu bir hayat geçirebilirler.

“... Bu hakikat noktasında kat'iyen Kur'anın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mu'cize-i ekberin yerini tutamaz.”

b- Üstadımız, Nur Külliyyatında istifademize sunduğu hakikatlerin, “hem kalbi, hem ruhu, hem hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'an'ıyye” den alındığını beyan etmekle, Nur derslerinin bu zamanın her türlü derdine deva, her türlü sorusuna cevap olduğunu haber veriyor.

Burada bir hususun önemle nazara alınması gerekiyor: Bütün dertlerin dermanı yeryüzünde serilmiş olan bitkilerde bulunmakla birlikte, biz onlardan doğrudan faydalanmaktan aciz olduğumuzdan, o bitkilerden yapılan ilaçları kullanmak üzere eczaneye müracaat ediyoruz.

Fetva konusunda da doğrudan Kur’andan hüküm çıkarmaktan aciz olduğumuz için müçtehitlere, imamlara, âlimlere müracaat ediyoruz.

Aynen bu iki konuda olduğu gibi, bu asrın yaralarını tedavi ve sorularına cevap vermek için de Kur’an’ın bir manevi tefsiri olan Nur Risalelerini okumak, anlamak ve muhtaç olanlara ulaştırmak durumundayız. Böylece, Kur’an’a ve imana en güzel şekilde hizmet etmiş oluruz.

MEYVE RİSALESİNDEN ALTINCI MES’ELE

SORU: “Kastamonu’da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. “Bize Hâlıkımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah’tan bahsetmiyorlar” dediler. Ben dedim: Sizin okuduğunuz

fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemadiyen Allah'tan bahsedip Hâlıkı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz.”

a – Üstad'ımızı ziyaret eden talebelerden bir tanesinin ağabeylerden biri olduğu söyleniyor. Bu hususta malumatınız var mıdır?

b – “Muallimlerin Allah'tan bahsetmemeleri”nin sebebi; ilgisizlikten midir yoksa dine muhalefetten ve rejimin gayesine hizmet etmelerinden midir?

c – Muallimlere bedel, fenlerin dinlenmesi tavsiye ediliyor. Bunun sebebi ve hikmeti nedir?

a-ABDULLAH YEĞİN ağabeyi Kastamonu'ludur ve Üstad Kastamonu'ya getirildiğinde lisede öğrenci imiş. Arkadaşlarıyla birlikte Üstadı ziyaret etmişler ve malum soruyu sormuşlar.

b-Öğretmenlerin bir kısmı kasıtlı olarak dinden bahsetmese de, büyük çoğunluk ders kitaplarının haricine çıkmaktan çekinmekte, maişetinden endişe ile ders kita-

bında yazılı programa aynen bağlı kalmayı tercih etmektedir.

Üstadımıza bu sorunun sorulduğu dönemde, memleketimizde, kendi gençlerimizi, tarafsızlık adına, “idealsiz ve gayesiz” yetiştiren bir eğitim anlayışı benimsenmişti. Bu yanlış anlayış, halen varlığını sürdürmektedir. Mesela, tarih kitaplarına baktığımızda gencimize kendi tarihimizi, kendi atalarımızı sevdirmekten çok uzak, onlarla düşmanlarını aynı kefeye koyan bir anlayışla derslerin verildiğini görürüz. Halbuki, laiklik dersi aldığımız Batı ülkelerinde durum hiç de böyle değildir. Onlar gençlerine dost ve düşmanı çok iyi tanıtırılar. Bu günün, çoğunluğu ateist olan Batı gençliği bile bu eğitimin etkisiyle, İslam âlemine menfi olarak bakmakta, dine inanmasa bile, Avrupa birliğinin bir Hristiyan kulübü şeklinde görev yapmasına taraftar olmaktadır. Bunda, eğitimin büyük tesiri vardır.

Bizdeki yöneticiler, aynı tarafsızlık mantığını din konusunda da uygulamışlar, ders kitaplarında Allah’tan bahsetmeyi laik ve tarafsız eğitime zıt görmüşlerdir.

Bu mantık, üniversitelerimizde bile, belli dallarda, halen hükmetmektedir. Meselâ, botanik dalında ihtisas yapanlar, evrim teorisini bir kanun gibi kabul etmeye zorlanırlar. Bunun sonucu olarak, yaratılış konusunda dinî

kaynaklara kesinlikle yer vermemeye büyük hassasiyet gösterirler. Aksi halde, evrimci öğretim üyelerinin kendilerini doktora ve doçentlik safhalarında engelleyeceklerinden korkarlar.

Üstadın zamanında ise, dine karşı açıkça bir tavır alınmış, Kur'an okutulmasına izin verilmemiş, ezanın dahi aslî haliyle okunması bir süre yasaklanmıştır. Demokrat Partinin başa gelmesiyle din ve vicdan hürriyetinde kısmî bir gelişme yaşanmışsa da, birçok müessesede yine muhalif zihniyet hâkim olduğundan, bu serbesti bütün birimlere yeterince yansıyamamıştır.

Kastamonu'da Üstada bu soru sorulduğunda da Milli Eğitimde tarafsızlık adına dine karşı bir hava hâkimdir. Öğretmenler, dine ve din adamlarına yapılan baskıları da bizzat gördüklerinden, doğrudan Allah'tan bahsetme cesaretini kendilerinde bulamamışlardır.

b-Fenleri dinlemek, kâinat kitabındaki hikmetleri, manaları bizzat o kitaptan öğrenmek demektir. Üstad hazretleri o günkü öğrencilerin şahsında bütün öğrencilere şu mesajı vermektedir:

Öğretmenler Allah'tan bahsetmeseler de, kâinattaki hikmetleri, manaları, faydaları, gayeleri anlatmakla, aslında, Allah'ın isimlerinin tecellilerinden söz etmektedirler.

Siz, öğretmenleri değil, kitaplardaki bu ibretli ve hikmetli dersleri dinleyiniz. Sıfat mevsufsuz olamayacağından, bu hikmetlerin de bir Hakîm'den, bu manaların bir Alîm'den, bu faydaların bir Rahmân ve Rahîmden olduğunu düşününüz. Öğretmenleriniz, bu kâinat kitabındaki ince manaları size ders verdikleri halde, kendileri şu veya bu sebeple Allah'tan bahsetmezlerse, onların bu suskunluklarını önemsemeyip, verdikleri faydalı bilgilerden, iman ve marifet adına, faydalanmaya çalışınız.

“Sani’-i Zülcelal’in âlem-i ekberdeki san’atı o derece mavidardır ki; o san’at, bir kitab suretinde tezahür edip, kâinatı bir kitab-ı kebir hükmüne getirdiğinden, akl-ı beşer, hakikî fenn-i hikmet kütübhanesini ondan aldı ve ona göre yazdı.”

— Mektûbat

SORU: Altıncı mesele de; dünyanın güneşin etrafındaki yörüngesinin 24.000 senelik bir mesafe olduğu ifade ediliyor. Bu mesafe neye göre hesap edilmektedir?

DÜNYA, güneş etrafındaki seyahatinde yaklaşık 950 milyon kilometrelik yolu bir yılda tamamlıyor. Dünyanın güneş etrafındaki dönüş hızının ise, saniyede otuz kilo-

metre (saatte yüz sekiz bin kilometre) olduğu söyleniyor.

Üstat hazretleri, bu azametli seyahatin insan zihninde daha iyi yerleşmesi için, kilometre yerine insan yürüyüşünü esas alarak açıklama yapıyor. Buna göre, dünya güneş etrafında insanın yürüyüş hızıyla yol alsaydı bu seyahatini yirmi dört bin senede tamamlayacaktı. Buna göre, dünya, insandan, “yüz yirmi dört bin kat daha süratli” hareket ediyor demektir.

SORU: “Okuduğunuz kozmografyanın dediğine göre, küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhane-i Rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için, her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin.....”

Yukarıda güneşin bir günlük yakıtı hususunda verilen bilgi neye dayanmaktadır?

BİR ÖNCEKİ soruda dünyanın güneş etrafındaki seyahati anlatılırken, kilometre yerine insan yürüyüşü esas alındığı gibi, burada da konunun daha iyi anlaşılması için,

güneşin de bizim sobalarımız gibi odun ve kömürle yandığı farz edilmiş, bu takdirde her gün ne kadar odun, kömür, gazyağı gerekeceği nazara verilmiştir. Bunun yerine her gün şu kadar hidrojen helyuma dönüşüyor ve güneş enerjisi bu dönüşümle sağlanıyor gibi fenni bir izah verilseydi, kalpler üzerinde aynı derecede müessir olmayacaktı.

Burada kısaca şu ansiklopedik bilgiyi aktarmakla yetinelim:

“Güneş, % 75 hidrojen, % 20 helyum ve % 5 de diğer elementlerden oluşur. Güneşte hidrojenin helyuma dönüşmesi sırasında (füzyon-erime birleşme) büyük bir enerji ortaya çıkar. Saniyede 610 milyon ton hidrojen helyuma dönüşür.”

SORU: “İşte bu muhteşem ve parlak bir bürhân-ı vahdâniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki; Kur’an-ı Mu’ciz-ül Beyan çok tekrar ile en ziyade رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

ve خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ayetleriyle Hâlıkımızı bize tanıttırıyor, diye o mektepli gençlere dedim.”

Kur’an’da bu ayetlerin tekrarla nazara veril-

mesinin “vahdaniyet hüccetlerini ders vermekle” ilgisini açıklar mısınız?

VAHDANİYET “Allah’ın birliği,” “sonsuz sıfatları bütün mahlukatı ihata eden yegane mutasarrıf olması” manasına geliyor.

Semavatı da arzı da Allah’ın yarattığını ve terbiye ettiğini ders veren bu ayet-i kerimeler O’nun birliğinin en açık delilleridir. Sema yedi tabaka olup, Üsdât hazretlerinin de belirttiği gibi bazı alimler şu yıldızlarla şenlenen gökyüzünü sadece bir tabaka olarak kabul etmişler, ondan başka altı tabaka daha olduğunu söylemişlerdir.

Işık, güneş ile dünya arasındaki yaklaşık yüz elli milyon kilometrelik mesafeyi sekiz dakikada kat ettiği halde, henüz ışığı dünyaya gelmeyen yıldızlar bulunduğu düşünülürse, birinci sema tabakasının bile hayalimizin ulaşamayacağı kadar geniş olduğu anlaşılır. Bütün bu sema tabakalarını kudretiyle yaratan, terbiye eden Allah, arzı da terbiye etmiş ve bu ikisinden bitkileri, hayvanları ve insanları yaratmıştır.

Büyüklüğüne hayal ermeyen semavat Allah’ın mülkü olduğu gibi, bir gram toprağında on milyar kadar “bakteri” barındıran yeryüzü fabrikası da yine Onun mülküdür. Her iki alemden de faydalanan ve onların yardımıyla ha-

yatını devam ettiren insanoğlunun dikkatini, bu alemlerin yaratılışına ve terbiye görmesine çeviren bu ayet-i kerimeler, ona hem marifet, hem hayret, hem de şükür dersi vermektedir

Yeryüzünde gözleri yaratan Allah, gökyüzünde de güneşi yaratmıştır. Toprağa bitkiler için analık görevi veren Allah, semadan da yağmur yağdırmaktadır.

Semavat ve arza sahip olmayan, ne bir çiçeğe, ne bir böceğe, ne de bir insana sahip olabilir. Bu vahdaniyet dersinin Kur’anda sıkça verilmesiyle insanlar gafletten ikaz edilirler.

SORU: “İnsan binler çeşit elemeler ile müteelim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zihayat makine ... iken, birden iman ve ubudiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl’a intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-i istinat ve bütün hâcâtına medar bir nokta-i istimdat bularak, ... nihayetsiz Kadir ve Rahîm bir padişaha iman ile intisap etse ve ubudiyetle hizmetine girse ve ecelin îdam ilânını kendi hakkında terhis teskeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirene iftihar edebilir, kıyas ediniz.”

Bu mana yüklü ve bizce çok önemli olan paragrafta; insanın mahiyeti ve Rabbi ile münasebeti çok kısa ve veciz bir şekilde anlatılmaktadır? Bu konunun mümkün ise; genişçe izahınızı istirham ediyoruz.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SÖZ'DE, Beş Nokta ve Beş Nükte olmak üzere on bahiste insanın mahiyeti, hakikati, bu müstesna mahlukun manen nasıl yükseleceği ve nasıl çok aşağılara düştüğü en güzel şekilde işlenmiştir.

Burada bazı ana başlıklara değinmekle yetinelim.

İnsanın aczi ve fakrı nihayetsizdir, yani insan havadan suya, denizden, aya, geceden gündüze, uyumadan uyanmaya, ölmeden dirilmeye kadar pek çok şeye muhtaçtır. Bu ihtiyaçlar saymakla bitmez, nihayetsizdir.

Öte yandan insan bu muhtaç olduğu şeylerin hiç birini kendi gücüyle yapacak halde değildir, bu yönüyle de insan sonsuz acizdir.

İnsanın böyle yaratılması, Allah'ın kudretine ve rahmetine en geniş, en büyük bir ayna olması içindir.

İnsanın her ihtiyacı onda bir ismin tecellisine vesile olmuş ve böylece insan bütün esmaya mazhar, en şerefli bir mahluk olmuştur; ilme ihtiyacı onda Âlim ismini, rızka ihtiyacı Rezzak ismini, şifa ihtiyacı Şafi ismini, hidayete

ihtiyacı Hadi ismini, mağfirete ihtiyacı Ğaffar ismini tecelli ettirmiştir.

Bu değerli mahluk bu dünyada rahat yüzü görememekte, devamlı olarak sevdiklerinden ayrılmaktadır. Ne gençliği, ne sıhhati, ne de sevdikleri ona sürekli arkadaşlık etmemekte, sırası gelen onu bırakıp gitmekte ve sonunda da o, kalanların tümünü terk ederek kabre yalnız başına girmektedir. Bu hal, onu “her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında bir Kadir-i Zülcelale ve bir Rahim-i Zülcemale” iman ile Ona intisap etmeye ve kulluk görevlerini yerine getirerek hizmetine girmeye götürmektedir.

İnsan, Allah’a iman ve intisap etmekle bütün düşmanların hücumundan kurtulur. Bütün ayrılıkları ahirete iman ile ortadan kalkar. Ölümün hiçlik olmadığını, bu fani dünyanın baki bir âlem hesabına çalıştığını, bu âlemin acı ve tatlı bütün meyvelerinin orada tadılacağını, ebedi gençliğin, solmayan sıhhatin, kaybolmayan dostlukların ancak o ebediyet yurdunda bulunduğunu, oraya gitmenin yolunun ise bütün âlemleri yaratan Allah’a iman etmek, ibadetle hizmetine girmek olduğunu anlamakla, dünyanın bütün sıkıntılarından kurtulur. Böyle bir insana, bu dünyanın bütün dertleri ve elemeleri, imtihanda çekilen sıkıntılar gibi olur, yahut, tarlada çekilen sıkıntılara benzer.

Bu şuura ermiş bir mümin hakkında, “ecelin idam ilânı

terhis tezkeresine çevrilir.”

Dünyadan ayrılmayı, kışladan ayrılma gibi görür. Ayrıldığı fani mekânların yerini baki saraylar alacak, askerlik arkadaşlarına bedel, bütün dost ve sevgililerine kavuşacaktır. Kaldı ki, geride bıraktığı arkadaşları da her gün ona doğru bir adım daha gelmektedirler; ölüm ötesinde yine onlara kavuşacaktır.

Allah’a iman etmenin ayrı bir zevki ve lezzeti vardır. “Herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi,” mümin olan insan da Allah’a iman ve itaatin zevkini tadar. Hal diliyle durmadan şu hakikatleri terennüm eder:

“Ben bütün âlemlerin Rabbinin terbiyesinden geçmiş müstesna bir sanat eseriyim.”,

“Bütün âlemlerin her şeyini takdir eden Allah, benim de bütün organlarımı, bütün duygularımı ve hissiyatımı en güzel şekilde tanzim etmiştir.”

“Ben Onun misafiriyim, semadan akan ve arzdan kaynayan sonsuz nimetleriyle beni O beslemekte, büyütmemekte, İlâhi fermanıyla ve Habib-i Zîşanıyla beni ebedî saadete O hazırlamaktadır.”

“Ben ‘bu fani misafirhanede bakiyane bir sohbet’ olan namaz ile her gün beş defa, Onun emriyle, Onun huzuruna çıkar, ibadet ve şükür görevimi yerine getiririm.”

“Aldığım gıdaların kan, et, kemik olmalarından, okuduğum yazıların ilim ve feyiz olmalarına kadar bütün hayırlar Onun elindedir ve Onun ihsanıyla bana ulaşmaktadır.”

“Ben ancak bütün âlemleri terbiye eden Allah’a ibadet etmekten, muhtaç olduğum bütün yardımları da Rahman, Rahîm olan O Rabbimden beklemekten ayrı bir haz duyarım.”

“Onun çizdiği ve bütün sevdiklerinin yürüdükleri ‘sırat-ı müstakimde’ yürümek benim için en büyük bir ihsan ve yine en büyük bir şereftir.”

Bu sayılanların ve daha nice mazhariyetlerin tümü şu cümlede saklıdır:

“İman bir manevî tûbâ-i Cennet çekirdeğini taşıyor.”

HÜVE NÜKTESİ

SORU: Hüve’nin kelime manası ve bu nüktenin muhteviyatını kısaca açıkla mısınız? Yani “hüve nüktesi” denilince akla ne gelmelidir?

HÜVE bir zamirdir ve “o” demektir. Üstad hazretleri bu risalede, hava unsurunun Allah’ın varlığını ve birliğini nasıl gösterdiğini açıklamakta ve hu (hüve) dememizi sağlayacak kadar bir havada bu hakikati ispat etmektedir. O bir parçacık hava, bir anda sayısız işler görmekle, Allah’ın varlığını ve birliğini gösterdiği gibi, hüve zamiri de Allah’a işaret etmektedir. Burada, başka bir kelime ele alınıp, açıklamalar onun üzerinden de yapılabilirdi. Hüvenin seçilmiş olmasında ayrı bir incelik vardır; hem hüve zamiri Allah’ı göstermektedir, hem de onu söylememize yardım eden hava unsuru.

SORU: “Kardeşlerim, لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ve قُلْ هُوَ اللَّهُ

maddî cihette bir seyahat-ı hayaliyye-i fikriyyede hava sahifesinin mütalâasıyla ani bir surette görünen bir zarif nükte-i tevhidde; meslek-i îmâniyyenin hadsiz derece kolay ve vücub derecesinde sühuletli bulunmasını ve şirk ve dalaletin mesleğinde hadsiz derecede müşkülâtı, mümteni’ binler muhal bulunduğunu müşahade ettim. Gayet kısa bir işaretle o geniş ve uzun nükteyi beyan edeceğim.”

- a – Hüve ile beraber, لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ve قُلْ هُوَ اللَّهُ gibî tevhit ifâdelerinin zikredilmesindeki hikmet nedir? Lafzında ve maddî cihette bir hayalî ve fikrî seyahat ne anlama geliyor? “Hava sahîfesinin mütalaa-sında anî bir sûrette görünen zarîf bir nükte-i tevhid” ne demektir?
- b – İman mesleğinin vücub derecesindeki suhuleti ne demektir?

قُلْ هُوَ اللَّهُ ve لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ da geçen hüve zamirî açıkça Âllah’a delalet ettiğî gibi, bu hüve nüktesindeki hüve zamirî de Allah’a delalet eder. Ve bu nüktenin temelinde Allah’ın varlığını ve birliğini ispat vardır. “Lafzında yalnız maddî cihette bir seyahat-ı hayaliye-i fikriye” ifadesinde kastedilen mana şudur:

Biz öncelikle hüve kelimesini telaffuz ederken kullandığımız havayı, onun görevlerini, bir anda nice işleri birlikte yapmasındaki harikası hayal edecek, düşünecek ve bu konuda bir seyahat yapacağız. Hüvenin manasına daha sonra geçeceğiz.

“Anî sûrette görünme” ifadesi, Üstadın hava sahîfesi-

ni mütalaası esnasında bu nüktede verilen derslerin onun kalbine aniden, bir ilham, bir sünihat olarak doğduğunu bildirmektedir.

b- Vücub, “ vacip olma, kesinlikle olma, zaruri olma, aksinin düşünölemeyeceği kadar kat’i olma” gibi manalara gelir. Bunun zıddı, “imtina”dır, yani “varlığı imkansıız olma, kesinlikle olmama” demektir.

Vücub-ü vücud, Allah’ın varlığının vacip olduğunu, olmamasının düşünölemeyeceğini, ezeli ve ebedi olduğunu ifade eder.

Mahlukatın varlıkları “mümkün” grubuna girer, olup olmamaları eşittir, Allah’ın irade etmesiyle var veya yok olurlar.

Allah’ın şerikinin varlığı ise mümtendir, olması imkansıızdır.

“Bir harf kâtipsiz olmaz.” ifadesi üzerinde konuşacak olursak, bir harfin mutlaka bir kâtibi olması şarttır, aksi düşünölemez, katibin varlığı vücup derecesinde kesindir, zaruridir. O harfin kendi kendine olması yahut mürekkep zerrelerinin o harfi yazmaları ise imkansıızdır, mümtendir.

Bir harfin kâtip tarafından yazıldığını kabul etmek vücup derecesinde kolaydır, bunun aksini kabul etmek ise mümtendir, imkansıızdır.

SORU: “Evet nasılkı bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında eğer; tabiata, esbaba havale edilse lâzımgelir ki; ya o kabda küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki herbir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihazatıyla yapmalarını bilsin; âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun. Aynen öyle de: Emr ve iradenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan هو lâfzındaki havada; küçücük mikyasta, bütün dünyada mevcûd telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif konuşmaların merkezleri, santralları, âhize ve nâkileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin.”

Burada hüve nüktesinin esrarı anlatılırken; toprağın faaliyeti ve vazifeleri nazara verilmektedir. Bu iki unsur arasında nasıl bir münasebet vardır? Ayrıca “emir ve iradenin bir arşı olan havanın ve rüzgârın” ifadesini açar mısınız? Hava, nasıl emir ve iradenin arşı oluyor?

ON ALTINCI SÖZDE ve daha başka birçok risalede güneşin bir anda sonsuz denecek kadar aynayı, deniz yüzünü, bütün kabarcıkları son derece kolay bir şekilde aydınlatdığı misal verilerek, Allah'ın bir anda büyük, küçük, az çok, uzak yakın bütün eşyada birlikte tasarruf etmesi anlatılmıştır. Güneş hadsiz aynalarda bir anda beraber tecelli ettiği gibi, toprak unsuru da bir anda sonsuz denecek kadar çok işi birlikte görmekte, hava unsuru da yine sonsuz denecek kadar çok işi beraber, bir anda ve külfetsiz yapmaktadır. Hava unsuru, gözle görülmediğinden Üstat hazretleri, onun işlerini, gözle gördüğümüz toprak unsurunu örnek vererek aklımıza yakınlaştırmıştır.

Ayrı ayrı binler çiçek tohumunu bir saksıya sırayla ektiğimizde, o saksıdaki toprak zerreleri bunların her birini, bütün özellikleriyle, hiç şaşırmadan rahatlıkla yapar. Bu hal gösteriyor ki, o zerreler, Allah namına ve Onun bir memuru olarak bu harika işleri görmektedir. Aynı şekilde bir hava zerresi de yeryüzündeki bütün dilleri bilircesine her dilde konuşulanları bir anda, birlikte ve çok kolay bir şekilde arkadaşları olan zerrelere aktarabilmektedir.

Havanın, “emir ve iradenin bir arşı” olmasına gelince, burada arş kelimesi mecazi olarak kullanılmıştır. Gerçekte, arş bir tanedir. İnsan kalbinin ve ruhunun, insan bedenini bütünüyle ihata etmesi, bedendeki bütün işlerin ruhtan

gelen emir ve irade ile icra edilmesi gibi, kâinattaki bütün faaliyetler de arştan gelen emirlerle yapılırlar.

Arş için, “İlahi emirlerin meleklerle ilk tebliğ edildiği makam” şeklinde bir tarif yapılmıştır. Arş, emir âleminin merkezidir, halk âlemi denilen bütün mahlukat o merkezden, o makamdan idare edilirler. Arş, maddi değildir, madde âlemi kürside son bulur, arş ise kürsiyi de ihata etmiştir.

Havada sonsuz denecek kadar çok işin birlikte görülmesi ancak İlahi emir ve irade ile gerçekleşir. Böylece hava unsuru emir ve iradenin bir arşı gibi olur.

“Zât-ı Zülcelâl olan Sahib-i Arş-ı Âzamın, mânevî bir merkez-i âlem ve kalb ve kible-i kâinat hükmünde olan küre-i arzdeki mahlûkatın tedbirine medar dört arş-ı İlâhîsi var:

Biri, hıfz ve hayat arşıdır ki, topraktır. İsm-i Hafîzin ve Muhyînin mazharıdır.

İkinci arş, fazl ve rahmet arşıdır ki, su unsurudur.

Üçüncüsü, ilim ve hikmet arşıdır ki, unsur-u nurdur.

Dördüncüsü, Emir ve irâdenin arşıdır ki, unsur-u havadır.”

— Osmanlıca Lem’alar

SORU: هُو deki havanın belki unsur-u havanın her bir parçasının her bir zerresi, bütün

telefoncular ve ayrı ayrı umum telgrafçılar ve radyo ile konuşanlar kadar manevi şahsiyetleri ve kabiliyetleri bulunsun ve onların umum dillerini bilsin ve aynı zamanda başka zerrelere de bildirsin, neşretsin.”

Eğer havanın yaptığı işler Cenabı Hakk’a verilirse bu işler, “Hâlıkının izniyle ve kuvvetiyle ve Hâluka intisab ve istinad ile ve Sâniinin cilve-i kudreti ile bir anda şimşek sür’atinde ve هو telâffuzu ve havanın temevvücü sühuletinde yapılır.” deniliyor. O zaman, hava sahifesi “...Kâlem-i kudretin hadsiz ve hârîka ve muntâzam yazılarına bir sahife olur ve zerreleri, o kâlemin uçları ve zerrelerin vazifeleri dahi, kâlem-i kaderin noktaları bulunur.” diye bir açıklama getiriliyor. Bu ifadeleri biraz daha açıkla mısınız?

BİR HAVA ZERRESİNİN bir anda bütün sesleri işitmesi ve diğer zerrelere bildirmesi insan aklının alamaya-cağı harika bir iştir. İnsan, birisiyle konuşurken diğerinin konuşmasını anlamaz, bir anda iki kişiyle konuşamaz, iki konuşmayı birlikte değerlendiremez. İnsanda bulunmayan bir özelliğin cansız hava zerrelerinde bulunması, ancak o

zerrelerin “Hâlıkının izniyle ve kuvvetiyle” iş görmeleri ve Ona “intisab ve istinad” etmeleriyle açıklanabilir. Yani, bu işleri yapan, ancak, kudreti ve bütün sıfatları sonsuz olan Allah’tır. Atomlar Onun emriyle iş gören birer memurdurlar. Güneşin ziyasını aksettiren aynalar gibi, onlar da Halıkın ilim, irade ve kudretine birer ayna olmuşlar ve bu sayede bu kadar işi, birlikte ve gayet kolayca yapma imkanına kavuşmuşlardır.

Üstad hazretleri, bir neferin padişaha istinat ettiğinde onun ordularının kuvvetini arkasında bularak bir şahı esir edebileceğini beyan ederek, intisaptaki kuvveti çok güzel ortaya koyar. İşte hava zerreleri de sonsuz bir kuvvete ve ilme istinat ettiklerinden, sonsuz denecek kadar çok işi “bir anda şimşek sür’atinde ve هو telâffuzu” kolaylığında, birlikte görebilirler. O intisap ile hava sayfası, “kâlem-i kudretin hadsiz ve hârîka ve muntâzam yazılarına bir sahife olur.” Kudret kalemi, o sayfada milyonlarca kelimeyi birlikte yazar.

Bir ağaç da o kudret kaleminin önünde bir sayfa gibidir. Bahar mevsiminde bütün çiçeklerin birlikte açmaları gösteriyor ki, o kalemin işleyişi beşerin yazı yazmasına benzemez.

Biz bir anda bir harf yazar, daha sonra diğerini yazmaya başlarız. Çünkü irademiz cüz’idir, yani bir anda iki

şey irade edemeyiz. Kudretimiz de iradeye bağlı olarak bir anda ancak bir iş yapabilir, o da cüzidir. Ama gözümüzle görüyoruz ki, ağacın en alt kısmındaki bir çiçek yahut yaprakla, en üstünde bulunanlar, külli bir irade ve muhit bir kudretle birlikte yazılıyorlar.

İşte o kalem sahibi, yeryüzü sayfasında sonsuz bitkileri birlikte yazdığı gibi, insan bedeninde yüz trilyon kadar hücrede yine birlikte iş görmekte, denizde balıkları beraber yüzdürmekte, semada kuşları birlikte uçurmakta, gezegenleri yine birlikte döndürmekte ve böyle daha nice birbirinden farklı, hatta bazen birbirine zıt işleri beraber yapmakta, birlikte icra etmektedir.

İşte o kudret kalemi, hava sayfasında da bütün sesleri birlikte yazmakta, bütün işleri beraber görmektedir.

Sonsuza göre az- çok, büyük-küçük farkı yoktur. Bu kavramlar, sınırlılar içindir.

SORU: “İşte ben لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ve قُلْ هُوَ اللَّهُ deki hareket-i fikriye ile seyahatimde hava âlemini temaşa ve o unsurun sahifesini mütalâa ederken, bu mücmel hakikatı tam vâzıh ve mufasssal aynelyakîn müşahade ettim ve هُوَ nin lâfzında, havasında böyle parlak bir bürhân ve bir lem’a-yı vâhidiyyet

bulunduğu gibi; mânâsında ve işaretinde gâyet nurani bir cilve-i Ehadiyyet ve çok kuvvetli bir hüccet-i tevhid ve هُوَ zamirinin mutlak ve mübhem işareti hangi zâta bakıyor işaretine bir karine-i taayyün o hüccette bulunması içindir ki, hem Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyân.. hem ehl-i zikir makam-ı tevhidde bu kudsî kelimeyi çok tekrar ederler diye ilmelyakîn ile bildim.”

a – Üstad'ımız burada “hareket-i fikriye ile seyahatinde hava âlemini temaşa ve o unsurun sahifesini mütalaa ederken” ifadesinde hava için âlem, unsur için sahife tabirini kullanmıştır. Acaba neyi kastetmiş olabilir?

b – Mücmel hakikatin tam vazıh ve mufassal aynelyakîn müşahede edilmesi ne demektir?

c – Hüvenin lafzında bir lem'a-i vahdaniyet bulunduğu gibi; manasında ve işaretinde de nurani bir cilve-i ehadiyyet ve çok kuvvetli bir hücceti tevhid bulunuyor. Bu cümleyi açabilir misiniz?

d – “Hüve zamirinin mutlak ve müphem işareti hangi zata bakıyor?” işaretine bir karine-i teayyün o hüccette bulunması” ifadesini açar mısınız?

a- ALLAH'IN VARLIĞINA, birliğine, sıfatlarına ve isimlerine alamet olan, delil olan her şey bir âlemdir, bir işarettir. Bazı zatlar âlem kelimesini terkipler için kullanmışlardır. Buna göre, her terkip ayrı bir âlemdir ve bu âlem, unsurlardan yani elementlerden meydana gelmiştir. Âlem kelimesi çok şümullüdür. Gayb âlemi, şahadet âlemi, sema ve arz âlemleri, melekler âlemi, insanlar âlemi, hayvanlar âlemi, bitkiler âlemi gibi genel manada çok âlemler olduğu gibi, her bir insan da ayrı bir âlem kabul edilmiştir.

Unsurlar da birer âlemdirler. Üstadımız burada hava için âlem derken, aynı risalede “hava sahifesinden” söz etmiş, havaya aynı zamanda sayfa da demiştir.

b-Bu nüktede yazılanlar, yazılmayanlara göre mücmeldir, yani kısa bir özet gibidir. Üstat hazretleri, bizlerin istifadesine sunduğu bu mücmel hakikati bütün tafsilatıyla aynelyakin müşahade ettiğini ifade ediyor. Buradaki “müşahade” kelimesi, gözle görme manasında değildir, zira hakikatler göz ile değil, kalp ile, akıl ile görülürler. Aynelyakin kelimesi, bu görmenin çok net ve kat'i olduğunu ifade eder.

c-Vahdaniyet Cenab-ı Hakk'ın birliğini ifade eder. Zatî sıfatlarındandır; “zatında, sıfatında şeriki olmayan” diye tarif edilir.

“Lem’a-yı vahdet” ifadesi, “Allah’ın birliği güneş gibi bir hakikattir, hüve lafzının söylendiği hava da, o güneşten bir lem’adır, bir ışık huzmesidir.” manasını ifade eder. O kadarcık bir havaya bu kadar kabiliyetler takan ve bu kadar vazifeler gördüren ancak Allah’tır.

Hüvenin lafzı, bu şekilde, Allah’ın birliğini gösterdiği gibi, manası da Allah’ın birliğine işaret eder. La ilahe illa hu, Ondan başka ilah (hak mabud) yoktur, demektir. Kendinden başka ilah olmayan zat ise Ehad’dır, birdir. Ehad, Allah’ın zatının birliğini, “kıdem, beka, muhalefetü’n-lil-havadis gibi zati sıfatlara sahip bir başka ilah bulunmasının muhal olduğunu” ifade eder.

d- Hüve, “o” demektir. Bu zamir mutlaktır (kayıtsızdır), yani herkes ve her şey için kullanılabilir. Hüve denildiği zaman kimden söz edildiği de müphemdir, yani belirsizdir.

Ancak, قُلْ هُوَ اللَّهُ ve لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ benzeri tevhid ifâdelerinde hüve zamiri o kadar çok kullanılmıştır ki, mesela, la ilahe illa hu denildiğinde Allah hatıra geldiği gibi, sadece mutlak olarak hüve (hu) denildiğinde de karine-i taayyün (bir şeyin belli olmasına, tayin edilmesine yardım eden işaret, iz) ile yine Allah hatıra gelir.

Günlük konuşmalarımızda da bunun örnekleri çok-

ça görülür. Sadece o dediğimizde bununla kimden söz ettiğimiz bilinmez ve anlaşılmaz. Ama, birisi hakkında konuşuyorsak, sözün bir yerinde “o” dediğimizde, sözünü ettiğimiz kişiden bahsettiğimiz hemen anlaşılır.

SORU: “ هُوَ nin anahtarı ile ve pusulasıyla fikren seyahat ettiğim hava unsurunda herbir parçası hattâ herbir zerresi içine muhtelif binler noktalar, harfler, kelimeler konulduğu veya konulabileceği halde, karışmadığını ve intizâmını bozmadığını; hem ayrı ayrı pek çok vazifeler yaptığı halde, hiç şaşırmadan yapıldığını ve o parçaya ve zerreye pek çok ağır yükler yüklendiği halde hiç za’f göstermeyerek, geri kalmayarak intizâm ile taşıdığını;.... Ben aynelyakîn müşahede ettim.”

a – Hava unsurunun, hüve nüktesinde sözü edilen görevlerine bilim adamları nasıl bakıyorlar?

b- Ayne’l- yakîn müşahedeyi nasıl anlamalıyız?

a-BİLİNDİĞİ GİBİ, sesin nakli hava ile olmaktadır;

havasız yerde ses de olmaz.

Kablolu telefonla görüşme yaptığımızda, havadaki ses titreşimleri mikrofon yoluyla elektrik akımına dönüştürülür. Bu akım, karşı taraftaki kişinin kulaklığında tekrar hava titreşimine, yani insan kulağının algıladığı sese dönüştürülür.

Televizyonla, internetle, yahut telsiz telefonlarla ses nakli ise elektromanyetik dalgalarla sağlanmaktadır. Bilim adamlarının büyük bir kısmı, manyetik dalgaların boşlukta da yayılabildiklerini söylerken, diğerleri bu yayılmanın esir maddesiyle olduğunu söylüyorlar.

Esir, “görülmeyen, latif ve elastik” bir maddedir. Bizim boşluk dediğimiz her yer, aslında bu madde ile doludur. Önceleri bilim adamları esir maddesini hiç kabul etmezlerdi. Şimdi ise, bir kısım bilim adamları, azınlıkta kalmakla birlikte, esiri kabul etmektedirler.

Esir maddesini kabul edenlere göre, bir atomun çekirdeği ile elektronları arasındaki boşluk da esir ile doludur, yıldızlar arasındaki boşluklar da. Bu görüşe göre, havanın ses dalgalarını iletmesine benzer bir şekilde, elektromanyetik dalgalar ve ışık da esir denilen ve mahiyetini pek bilemediğimiz bu oluşum sayesinde iletilmektedir.

Şu var ki, bu faaliyetler havasız yerlerde de cereyan ederler; hatta daha kolaylıkla ve daha süratle.

Nur Külliyyatında geçen çok önemli bir kaide var:

“Mana-yı harfi, kasdi hükümlere mahkûm-u aleyh olamaz ve o mana-yı harfinin inceliklerinde tedkikat yapılamaz. Fakat mana-yı ismi, sadık, kâzib, her hükme mahal olur.”

— Mesnevi-i Nuriye

Buna göre, bir hadiseden Allah’ın varlığına, birliğine, ilim ve kudretine delil olarak söz ediyorsanız, ondaki bazı bilgilerin asrın fennine uygun olup olmaması sonucu değişirmez. Meselâ, Üstad hazretleri, yer yüzünde dört yüz bin nev’i nebatat ve hayvanatın birlikte yaratılmalarına, terbiye görmelerine, silahlanmalarına, talim ve terhislerine dikkat çekmekle İlâhi irade ve kudretin haşmetli icratını nazara verir. Bu gün hayvanlar âlemi için bu rakam bir milyon altı yüz bine çıkmıştır. Bu kadar farklı hayvan türü vardır.

Meselemiz, hayvanların yahut bitkilerin tür sayısını tespit etmek olsa, bu konuya “mana-yı ismiyle” bakmış oluruz. O taktirde, rakamların doğruluğu önem kazanır.

Üstadın nazara verdiği mesele, türlerin sayısı değil bu kadar tür canlıının mükemmel bir nizam içinde birlikte yaratılmaları ve idare edilmeleridir. Tür sayısı, bir milyon

altı yüz bin değil de, yüz bin de olsaydı sonuç yine aynı olurdu.

Hüve nüktesini de bu şekilde değerlendirmek gerekir. Havada bu kadar çok işin birlikte görülmesi İlâhî hikmet ve kudretin en açık bir delilidir. Bunların bir kısmının bizzat hava zerrelince, bir kısmının ise esir maddesiyle yahut doğrudan manyetik dalgalarla gerçekleşmiş olması sonucu değiştirmez.

Esiri kabul etmeyip, manyetik dalgaların boşlukta da yayılabileceğini savunan bilim adamları da “hüve nüktesini” okuyup, manyetik dalgalara o nazarla bakmalı ve o dalgaların sonsuz işleri birlikte görmelerinde tecelli eden İlâhi irade ve kudreti hayretle seyretmelidirler.

b- Bu konuya, bir önceki sorunun cevabında da değinmiştik. Orada şöyle bir ifade geçiyordu: “Bu mücmel hakikatı tam vâzıh ve mufassal aynelyakîn müşahede ettim.” Hakikatin müşahedesi denilince onu gözle görmek değil, “görür gibi yakinen bilmek ve zevk etmek” anlaşılır.

SORU: Hava sahifesi; “hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn derecesinde bedâhetle Zât-ı Zülcelâl’in hadsiz gayr-ı mütenahî ilmi ve

hikmetle çalıştırdığı kâlem-i kudret ve kaderin mütebeddil sahifesi ve bir levh-i mahfuzun âlem-i tegayyürde ve mütebeddil şuunatında bir levh-i mahv-isbat namında yazar bozar tahtası hükmündedir.”

Havanın, “kalem-i kudret ve kaderin mütebeddil sahifesi ve bir levh-i mahfuzun âlemi tegayyürde ve mütebeddil şuunatında bir levh-i mahv-ispat namında yazar bozar tahtası” olmasını açıklar mısınız?

BİR YAZIYA baktığımızda onun iki safhada ortaya çıktığını anlarız: Önce, neler yazılacağı planlanmış, takdir edilmiş, sonra kalemin hareket ettirilmesiyle (kudretle) o yazı kâğıda dökülmüştür.

Bahar sayfasında çiçeklerin yazılmasında da aynı hakikat kendini gösterir. Her çiçek, rengiyle, şekliyle, bütün özellikleriyle İlahi ilimde takdir edilmiş ve kudret kalemiyle o sayfaya dökülmüşlerdir.

Kâğıt üzerinde ve bahar sayfasında gözle gördüğümüz bu hakikat, hava sayfası için de aynen geçerlidir, şu farkla ki onda yazılan ve sonra silinip kaybolan sözleri gözle görmek yerine, ilmen bilmekteyiz.

Bütün yazılar İlahi ilmin en büyük aynası olan levh-i

mahfuzda nasıl yazılmışlarsa aynen öylece hava sayfasına aksetmekte, kudret kalemıyla o sayfada yazılmaktadır. Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı, kaydedildiği levh-i mahfuzda, gök gürlemesinden, kuş cıvıltılarına ve insanların konuşmalarına kadar bütün sesler yazılıdır. Bu yazının mahiyetini bilemeyiz, ancak Üstadın da önemle belirttiği gibi insan hafızası bu noktada bize güzel bir örnektir. Konuştuğumuz birisinin simasından elbisesinin rengine ve söyledikleri sözlere kadar her şeyi hafızamızda kaydedilir. Bu kayıt, kalemle yazı yazmaya benzemez, o cinsten bir kayıt değildir.

Hava sayfasında yazılanlar da yer yüzü sayfasında yazılanlar gibi sabit değildirler, daima tebeddül eder, değişirler. Bir çiçeğin gidip yerine başkasının gelmesi gibi, bir söz havada yazılır, sonra o gider bir başkası yazılır. Bu haliyle hava, yazar bozar bir tahta gibidir. Bu sayfada yazılanlar daha sonra mahvolur ve yerlerine başkaları yazılır, ispat olunur. Bu yönüyle Üstad hazretleri havaya levh-i mahv-ispat demektedir. Aynı ifadeyi “zaman” için de kullanır. Zamanın sayfasında da nice mahlukat yazılır, sonra silinirler, daha sonra onların yerine başkaları yazılırlar.

SORU: “İşte hava unsurunun yalnız nakl-i asvat vazifesinde mezkûr cilve-i Vahdaniy-

yeti ve mezkûr acaibi gösterdiği ve dalaletin hadsiz muhaliyetini izhar ettiği gibi, unsur-u havâînin sâir ehemmiyetli vazifelerinden biri de elektrik, câzibe, dâfia, ziya gibi sâir letâî-fin naklinde şaşırmadan muntâzaman, asvat naklindeki vazifeyi gördüğü aynı zamanda, bu vazifeleri dahi gördüğü aynı zamanında, bütün nebâtat ve hayvanata teneffüs ve telkîh gibi hayata lüzumu bulunan levazımatı kemâl-i intizâm ile yetiştiriyor. Emir ve İrade-i İlahiyyenin bir arşı olduğunu kat'î bir sûrette isbat ediyor. Ve serseri tesadüf ve kör kuvvet ve sağır tabiat ve karışık, hedefsiz esbab ve âciz, câmid, câhil maddeler bu sahife-i hava-iyyenin kitabetine ve vazifelerine karışması hiçbir cihetle ihtimal ve imkânı bulunmadığını aynelyakîn derecesinde isbat ettiğini kat'î kanaat getirdim ve herbir zerre ve herbir parça lisan-ı hal ile

قُلْ هُوَ اللَّهُ ve لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
dediklerini bildim ve bu anahtarı ile
havanın maddî cihetindeki bu acaibi gördüğüm
gibi, hava unsuru da bir olarak âlem-i

misâl ve âlem-i mânâyâ bir anahtar oldu.”

a – Hava unsurunun yalnız nakl-i asvat vazifesinde mezkur cilve-i vahdaniyeti izhar etmesi ne demektir?

b – Bu paragrafta; havanın, emir ve iradenin arşı olmasının farklı bir anlamı var mıdır?

c – Hava unsurunun da bir ^{هو} olarak âlemi misal ve âlemi manaya bir anahtar olmasını izah edebilir misiniz?

a- NAKL-I ASVAT, seslerin nakli demektir. Buraya kadar, havanın bütün sesleri bir anda ve bütün özelliklerini koruyarak diğer zerrelere naklettiği ve onlardan gelen sesleri de aynı anda aldığı izah edilerek, hava sayfasındaki bu harika icraat dikkatimize sunulmuştu. Bu noktada ise, havanın görevinin sadece ses nakli olmadığı belirtilerek diğer görevlerinden bir kısmına dikkat çekiliyor ve ses nakliyle birlikte bu işlerin de hiç karıştırılmaksızın harika bir nizamla icra edildiği nazara veriliyor. Bütün bu işler havada cereyan etmekle birlikte, bunların bir kısmı elektromanyetik dalgalarla icra ediliyor. Bu konuya, daha önceki bir soru münasebetiyle değinilmişti.

b-Daha önce de arz ettiğimiz gibi, arş bir tanedir. Bütün

âlemlerin, tabir-i caizse, yönetim merkezidir. Üstat hazretleri, bunun insandaki misalinin “kalp” olduğunu ifade eder. Yapacağımız bir iş, önce kalbimize doğar, sonra onu yapmaya karar veririz, daha sonra aklımız o işin tahakkuku için yollar arar, gözlerimiz o iş için bize yol gösterir, ayaklarımız o iş için yol almaya başlar.

Halk âlemi denilen bütün bu varlıklardaki faaliyetler emir âlemine göre icra edilirler. Arş emir âleminin bir merkezi gibidir. Allah’ın ilmine ve hıfzına, levh-i mahfuz bir ayna olduğu gibi, İlâhi takdire ve emirlere de arş ayna olur. Hakikatte bütün emirler de Allah’ındır, bütün mahlukat da.

Burada da arş kelimesi mecazi manada kullanılmıştır. Allah’ın emir ve iradesiyle hava sayfasında bu mucizeler sergilenmektedir.

c-Âlem-i misal; âlem-i ervah ile âlem-i şahadet arasında bir perde olarak tarif edilir. Yani bu âlem, ruhlar âleminin daha kesif, şahadet âleminin ise daha latiftir.

Üstadımız, insanda bunun misalini “hayal” olarak beyan ediyor. Gerek gördüğümüz eşya, gerek öğrendiğimiz şeyler hayalimizden geçerler. Bunun tersi de geçerlidir: Hayal ettiğimiz şeyleri düşünür, sonra icra ederiz.

Nasıl bütün sözler havada temessül ediyorsa, bütün iş-

ler ve manalar da âlem-i misalde temessül ediyorlar. Üstadımız, “*Rüyâ misâlin zıllı, misâl ise berzahın zıllı olmuştur.*” (Sözler-Lemaat) buyurur. Yani, rüya âlemi, âlem-i misalden haber veren bir gölge gibidir.

Buna güzel bir örnek:

Sahabeden biri, rüyasında süt içtiğini görür ve Peygamber Efendimizden (asm.) bunun tabirini ister. Peygamberimiz, rüyada süt içmeyi “ilimle” tabir eder.

İlim, bir manadır, ama rüyada süt olarak görünmüştür. Bütün eşya ve hadisat gibi bütün manalar da âlem-i misalde buna benzer bir şekilde temessül etmektedirler.